

ODD-MAGNE BØE

Musikklærerens lokale læreplan

Ideer til lokale læreplaner og semesterplaner fra 1.-10. trinn
basert på ønsker fra 275 elever og krav i Kunnskapsløftet
(LK06)

© Odd-Magne Bøe

ISBN 978-82-7877-142-6

Forfatteren har mottatt støtte fra Det faglitterære fond.

Odd-Magne Bøe er førstelektor ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, Avdeling for lærer- og tolkeutdanning

odd-magne.bo@hist.no

Manuset har gjennomgått en språklig vurdering. Førsteamanuensis Thoralf Berg, ansatt ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, avdeling for lærer- og tolkeutdanning, har stått for denne. Den musikkfaglige gjennomgangen og vurderingen er utført av universitetslektor/stipendiat Elin Angelo Aalberg, Program for lærerutdanning, NTNU.

He's a real Nowhere Man,
Sitting in his Nowhere Land,
Making all his nowhere plans
For nobody (Lennon/McCartney)

Innhold

FORORD	5
KAPITTEL 1 METODISKE OG VITENSKAPSTEORETISKE OVERVEIELSER	6
Intervjuene.....	6
Om validitet og reliabilitet i datainnsamlingen	9
KAPITTEL 2 INNLEDNING	10
KAPITTEL 3 MUSIKKLÆREREN OG LÆREPLANVERKET	16
Musikklæreren	16
Læreplanverket	18
KAPITTEL 4 EN DRØMMEPLAN TILPASSET LOKALE FORHOLD	22
Elevene har en sterk drøm om spilleopplæring!.....	22
Og elevene skal spille hvert år!	23
Formålet med musikkfaget.....	29
En lokal læreplan skal tilpasses nivået hos eleven.....	40
Eksterne lærere med lokal elevkunnskap	48
KAPITTEL 5 LOKALE LÆREPLANER PÅ 1.-2. TRINN	50
Jeg har en plan... en lokal læreplan i musikk for 1.-2. trinn	51
Litt om kartleggingen på 2. trinn.....	53
Å musisere med sjuåringer	56
Om komponering og lytting	67
Studenter forteller fra 1. og 2. trinn	74
KAPITTEL 6 LOKALE LÆREPLANER PÅ 3.-4. TRINN	80
Min svært lokale læreplan i musikk for 3.-4. trinn	81
Litt om kartleggingen på 4. trinn.....	83
Å musisere – sang på 4. trinn	85
Elever forteller om spill på 4. trinn	92
Drøfting av samhandling med kulturskolen	98

Drøfting av planverkets mål for spilleopplæring på 4. trinn.....	101
Om dans på 4. trinn	106
Innhold i drama og lek brukt som metode i musikktimer	113
Om komponering med niåringer	116
Lytteopplæring på 4. trinn med ”kunstbok”	128
Studenter forteller om opplevelser med spill og sang på 4. trinn.....	134
Studentens metodiske kompetanse i spill	137
Drøfting av dans og dansemetodikk ut fra studentenes opplevelser.....	141
Mine lokale semesterplaner på 3. og 4. trinn	144
KAPITTEL 7 LOKALE LÆREPLANER PÅ 5.-7. TRINN	147
Min ”helt” lokale læreplan i musikk for 5.-7. trinn	147
Lærerens og studentens betydning for sangaktiviteter på 7. trinn	151
Forfatterens opplevelser med hensyn til sang i skolen.....	161
Om spill på keyboard i musikk- og kulturskolen på 7. trinn	164
Dans på 7. trinn	176
Elever forteller om å komponere på 7. trinn	184
Lytte på 7. trinn.....	186
7. trinn – en oppsummering	191
KAPITTEL 8 LOKALE LÆREPLANER PÅ 8.-10. TRINN	195
Min meget spesielle lokale læreplan i musikk etter 10. trinn	196
En kartlegging av elever på 10. trinn	198
Karaktersetting på 10. trinn.....	201
KAPITTEL 9 OPPSUMMERING	207
LITTERATUR OG KILDER	211

Forord

Det har vært en meget spennende og givende prosess å intervju elever i skolen. Jeg vil først og fremst takke elevene som har brukt verdifull tid på dette prosjektet. De har møtt til intervju og fortalt historier om opplevelser fra musikktimer i skolen. De har tatt oppgaven på alvor og kommet med nyttige kommentarer og tips til eventuelle justeringer til lokale læreplaner i musikk i skolen. Elevene virker trygge på situasjonen, selv med en lydopptaker og en fremmed, voksen mann i rommet. Det har vært meget lærerikt, nyttig og ikke minst morsomt å møte så mange blide og fine unger og ungdommer som sprudler over av energi, kreativitet og fortellerglede.

Foreldre og foresatte har gitt tillatelse til at barna deres fikk delta, og de fortjener en stor takk. Uten disse tillatelsene ville det ganske enkelt ikke blitt noen studie og følgelig ingen bok. Rektorer, lærere og musikk lærere sa ja til prosjektet. Takk for tilliten dere ga meg ved å la meg gå nært inn på musikkfaget ved deres skole. Jeg håper at jeg klarer å formidle elevenes opplevelser på en respektfull og ærlig måte, og at deres stemmer vil være til hjelp i arbeidet med lokale læreplaner i musikk.

Høgskolen i Sør-Trøndelag la forholdene til rette slik at jeg fikk muligheter til å arbeide konsentrert med denne studien. En takk rettes også til musikkstudenter ved allmennlærerutdanningen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag. De har gitt meg tillatelse til å bruke deres personlige fortellinger som de har skrevet om opplevelser i forhold til musikkundervisning i praksisfeltet.

Trondheim, juni 2009

Odd-Magne Bøe

Kapittel 1 Metodiske og vitenskapsteoretiske overveielser

Dette er en rapport som tar utgangspunkt i 64 gruppeintervjuer som jeg har foretatt med elever på 7, 9, 12 og 15 år. Målet/hensikten med denne studien er å gi en musikk lærer holdepunkter i arbeidet med å lage en lokal læreplan og også mer konkrete semesterplaner og årsplaner i musikk. Denne boka presenterer og drøfter funn i forbindelse med dette arbeidet, og kan bidra til å gi ideer til lærerens planarbeid.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet, LK06, gir rammer for hva elever skal ha lært i alle fag i løpet av to- til treårsbolker, også innen musikk. Alt i alt ser situasjonen lys ut, og elevene har drømmer og virker fornøyde. Dette er for øvrig i tråd med det May Britt Postholm og Torill Moen skrev i en kronikk i Adresseavisen 6. mai 2008: ”Et gjennomgående funn i forskning om norsk skole, er at elevene trives godt” (Postholm og Moen, 2008). Elevene trives godt, men velger musikk lærer aktiviteter og metoder slik at foreldre og samfunnet kan føle seg trygg på at elevene lærer musikk og innfrir fagets kompetansemål i henhold til LK06?

Hvilke briller har jeg på når jeg velger å se nærmere på planarbeid for musikkundervisningen i skolen? Jeg har undervist i mer enn ti tusen musikk timer i skolen og har vært lærer i flere andre fag i skolen i en sammenhengende periode på 25 år. Jeg har laget konkrete planer i musikk både under rammene fra mønsterplanene M74 og M84, læreplanverket L97 og Læreplanverket for Kunnskapsløftet fra 2006. Jeg underviser i dag i musikkdidaktikk ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, avdeling for lærer- og tolkeutdanning. Jeg har også skrevet lærebøker og sangbøker for 5.-7. trinn i musikkfaget.

Intervjuene

Intervjuene er gjort på hjemmeskolen og med en lydopptaker. Det er helt nødvendig å gjøre opptak for å kunne rekonstruere innholdet i samtalene i ettertid. Hvert intervju varer i alt fra 4

til 25 minutter, og er organisert rundt noen faste spørsmål. Med utgangspunkt i spørsmålene ønsket jeg å

Elevene fikk følgende 7 spørsmål:

1. Hvorfor tror dere at dere skal lære musikk i skolen?
2. Hva gjør dere i musikktime?
3. Synger dere sanger her på klasserommet/arealet?
4. Hva lærer dere i musikk? Spille? Synge? Danse? Komponere? Lytte?
5. Hva ønsker dere å gjøre og lære i musikk?
6. Hva er den beste opplevelsen dere har hatt her på skolen i musikk?
7. Forstår dere det dere lærer i musikk? Er det for lett? For vanskelig?

Ledere, lærere, faglærere og foreldre ble informert i god tid før hvert intervju om hva samtalen med elevene kom til å dreie seg om. Det var i utgangspunktet en strukturert samtale rundt de sju punktene. Enkelte ganger kunne vi imidlertid ende opp med helt andre tema.

Nesten 600 barn fikk et skriv med hjem, med spørsmål om tillatelse til å delta i intervjuene. Ved enkelte av de 11 skolene fikk *alle* elevene på en helt trinn med seg et skjema. Ved andre skoler fikk kun en av to grupper på trinnet utdelt skjema. Halvparten fikk tillatelse og deltok. Rektorer, kontaktlærere og eventuelt faglærere i musikk har i tillegg gitt muntlig samtykke til at jeg kunne gjennomføre og bruke intervjuene i denne studien. Transkripsjonen ble gjort av meg, og jeg laget en papirversjon som respondentene fikk i retur noen måneder etter at intervjuet ble gjort.

Intervjuene er utført på mindre grupperom i tilknytning til arealet hvor elevene har arbeidet til vanlig. Lærerne har ved de fleste skolene administrert sammensetting og rekkefølge av gruppene som deltok. Opptakene ble gjort over en 3-årsperiode i perioden fra oktober 2006 til mars 2009. LK06 ble innført noen måneder før det første intervjuet. Dette gjorde sitt til at verken elever eller lærere denne første høsten ikke hadde satt seg spesielt godt inn i kompetansemålene i planen. Men det er likevel spennende å se retningen og prioriteringer også på dette stadiet i opplæringen. Vi skal komme nærmere inn på om elevenes opplevelser endret seg etter som planen på en måte hadde fått "satt seg" i skolens lokale planer og i lærernes praksis i musikktime.

Min studie gir et usensurert bilde av forholdene slik barn selv opplever situasjonen, og sagt med deres egne ord og på deres egen dialekt. Elevene er ærlige og jeg ønsker å respektere og gjengjelde denne ærligheten gjennom å la uttalelsen tre fram i deres egen språkdrakt uten sensur.

Hvilken metode bør man velge for å kunne si noe om musikkfaget i skolen? Hovedskillet går mellom kvalitative og kvantitative metoder. Jeg har valgt å unngå spørreskjema, spesielt siden jeg har kontaktet mange barn på 7 og 9 år. De som er 12 og 15 år ville ha taklet et skriftlig skjema bedre enn de små. En muntlig dialog med denne aldersgruppen vil trolig gi den kvalitativt bedre informasjon enn hva et spørreskjema ville ha gitt.

Denne kvalitative studien bygger på ”mykdata” eller kvalitative data i form av skrevne transkripsjoner fra lydopptak. Dataene har vist seg å være problematiske å rubrisere og kategorisere i ettertid. Informantene har fått bruke sitt eget språk og sin ”egen stemme”. Det er ikke alltid svarene har vært entydige. Et ja har blitt til et nei utover i replikkvekslingen, og barnets helhetlige situasjon har gjort mange svar flertydige.

I min studie vil jeg presentere flere data ved hjelp av stolpediagram. Et diagram kan gi en bedre oversikt og klarhet i hva informantene prøver å fortelle meg, enn å lese seg gjennom mange elevreplikker.

Allmennlærerstudenter med musikk som studiefag kommer også til orde med sine stemmer. De bidrar som støttespillere i form av fortellinger fra praksis i musikkfaget i skolen. Det er interessant å lese om opplevelser som blivende musikk lærere har fra egne erfaringer med faget i praksisperioder. Disse innspillene kan også gi ideer til musikk lærerens lokale plan. Jeg har fått tillatelse til å trekke et titall av disse fortellingene inn i ulike kapitler og knytte disse til elevenes opplevelser, slik at problemområdene kan belyses fra ulike synsvinkler. Kommende musikk lærere vil kunne peke ut en mulig kurs videre, gjennom å åpne opp for, og formidle egne preferanser knyttet til innhold og metodevalg i musikk timer.

Om validitet og reliabilitet i datainnsamlingen

Validitet forteller om hvordan dataene er samlet inn, og om de er relevante for problemstillingen og undersøkelsen. Validitet går også på om jeg stiller de riktige spørsmålene (Børnerådet 2000:25). Reliabilitet dreier som om nøyaktighet i arbeidet (ibid.). Går det an å stole på at det som sies blir gjengitt nøyaktig uten redigering og sensurering underveis? Er ønskene de kommer med, sanne? Mener de alvor? Et annet viktig punkt er om transkripsjonene virkelig gjengir alt elevene sier, og i deres eget uredigerte språk. I denne boka har jeg gitt både lydopptak og en komplett uredigert papirversjon til lærere og elever, og de har kunnet sjekke om det jeg har skrevet er det de virkelig sa i intervjuene. Størsteparten av elevkommentarene tatt med i boka.

Jeg hadde god anledning til å stille oppfølgingsspørsmål under alle intervjuene, noe som er med på å sikre reliabiliteten (påliteligheten) i langt større grad enn et spørreskjema kunne ha gjort. Et eksempel på varierte elevønsker er hentet fra et intervju med en elevgruppe fra 4. trinn: Denne illustrasjonen viser en dialog med en niåring, hvor jeg prøver å utdype hva eleven prøver å fortelle meg:

Hva er den beste opplevelsen? Spille trommer! Har dere gjort det? Nei, ikke før nei. Men hva er det beste dere har gjort? Tibia på PC-en hjemme. Hva? Har du det på PC-en hjemme? Hvordan skrives det'a? T-I-B-I-A. Hva er det for noe da? Finner dyr, blir sterkere og sterkere. Hva ønsker du å gjøre i musikktime da? Gjør ka vi villa (4A2).

(4A2 henviser til elever på 4. trinn, skole A og gruppe 2). Hvis en slik replikkveksling skal være nyttig med hensyn til lærerens lokal planarbeid, må man utdype elevens tre ønsker; å få spilleopplæring på trommer, utvikle PC-ferdighetene og la eleven få velge aktiviteter og innhold i musikktime selv. Jeg presenterer flere eksempler på oppfølgingsspørsmål, som for eksempel i kapittel 6, "Lokale læreplaner på 3. og 4 trinn".

Mine opptak er i overensstemmelse med kravet vi finner hos Ann Kristin Larsen: "Det kvalitative intervjuet kjennetegnes ved at informanten selv formulerer sine svar" (Larsen 2007:82). Elevene i denne studien formulerer sine egne svar og de synger sanger og kommer mer enn gjerne med egne kreative fortellinger.

Kapittel 2 Innledning

Denne boka har til hensikt å gi en musikk lærer holdepunkter i arbeidet med å lage en lokal læreplan og også mer konkrete semesterplaner og årsplaner i musikk. Funn i studien gir også enkelte holdepunkter i valg av repertoar innenfor sang, spill, dans, komposisjon og lytting. Studien vil kunne si noe om relasjonen sangvalg og kulturarv. Elevenes kommentarer kan bidra til å lette musikk lærerens arbeid med å finne innhold og konkret repertoar til en lokal musikkplan. Studien vil imidlertid vise at de 14 musikk lærerne i denne studien har totalt ulikt fokus og gjør svært ulike valg innenfor alle de tre hovedområdene å musisere, å komponere og å lytte. Denne studien vil gi noen holdepunkter for å kunne si noe om kjennetegn ved musikk lærerens situasjon sagt med elevenes stemmer.

En av intensjonene med å presentere konkrete funn fra ulike skoler, er å vise at variasjonen i elevenes opplevelser av lærernes valg er meget stor. Nettopp å dokumentere og vise denne bredden innenfor samme nasjonale planverk, kan være med på å gi den enkelte lærer trygghet i forbindelse med eget planleggingsarbeid.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet, heretter også benevnt som LK06, ble innført i norsk grunnskole på alle trinn høsten 2006. Planverket legger føringer for innholdet i undervisningen. Planer utarbeides lokalt i alle fag, og denne boka tar utgangspunkt i musikkfaget fra 1.-10. trinn. Kunnskapsdepartementet uttrykker at det ser ut til å være behov for støtte til skoler og kommuner i dette arbeidet, og skriver følgende om å lage årsplaner i Stortingsmelding nr. 31 *Kvalitet i skolen* (KD 2007-2008:71):

Veiledning i lokalt arbeid med læreplaner

Læreplanene i Kunnskapsløftet forutsetter at det er et lokalt ansvar å arbeide med læreplanene innenfor rammene av kompetansemålene i fag. Selv om det ikke er krav om at det skal utvikles lokale læreplaner, er det særlig i grunnskolen nødvendig å lage en eller annen form for årsplan som angir progresjon og hva slags innhold og aktiviteter som skal knyttes til de ulike kompetansemålene. Dette har sammenheng med at det i grunnskolen bare er kompetansemål på enkelte trinn. Lokalt nivå må også lage egne referanser for hvordan måloppnåelsen skal vurderes. En lokal tilpasning av læreplanene gir muligheter for å ta hensyn til situasjonen ved skolen og gjennom det gi

bedre tilpasset opplæring. Lokalt arbeid med lærerplanen kan også bidra til didaktisk arbeid og klarere forståelse av målene for opplæringen.¹

En god musikkundervisning i skolen bør i størst mulig grad være i harmoni både med musikk lærerens ferdighetsnivå, elevens ønsker og læreplanverkets krav. For å lage en slik plan kan læreren komme et godt stykke på vei ved først å lese Kunnskapsløftets kompetansemål nøye, for deretter å utarbeide skolens eller kommunens lokale fortolkning. Ved mange skoler har man allerede kommet langt med å utarbeide semesterplaner, årsplaner og lokale læreplaner for musikkfaget for de enkelte trinn.

Et gjennomgående trekk ved skolenes lokale planarbeid slik det framstår i dag, ser ut til å være at de nasjonale kompetansemålene framstår i *originalversjon*. De er ikke bearbeidet og tilpasset lokale forhold. Lærerens, skolens eller kommunens kompetansemål er identisk med dem vi finner i Kunnskapsløftet, og bærer preg av et *kopier-, fordel- og lim inn*-arbeid. Kompetansemålene fra LK06 er slik jeg opplever det, kort og godt fordelt på to, eller eventuelt tre år helt uten lokal tilpasning og fortolkning. Seks mål er ganske enkelt porsjonert ut med to mål per trinn. Kunnskapsdepartementet har ”oppdaget” det samme som meg, og presiserer at en lokal plan skal ha lokal tilpasning. Skoler eller kommuner bør gjøre et arbeid med å omskrive og gjerne presisere og konkretisere kompetansemålene, slik at de passer til lokale forhold og rammer. Det er også nødvendig etter min mening, at en lokal plan er skrevet i en språkform som kan kommuniseres med så vel barn som voksne.

En god lokal læreplan i musikk må konkretisere at elevene skal *kunne og beherske* i langt større grad enn dagens nettversjoner fra skoler og kommuner, og hvor de bare *skal delta og være engasjerte*. Et grundigere arbeid med målformuleringer vil lette lærerens arbeid med å lage en helhetlig plan med innebygget progresjon fra 1. til 10. trinn. Jeg ønsker å hjelpe til med arbeidet med lokale fagplaner ved å gi eksempler på helt konkrete semesterplaner med repertoarvalg. Det er i dag meget vanskelig og et tidkrevende arbeid for én enkelt musikk lærer å velge innhold og arbeidsmåter og i tillegg utarbeide vurderingskriterier for hvert enkelt målområde.

---

¹ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-31-2007-2008-/4/3/1.html?id=516920>

Den lokale planen bør inneholde en *helhetstenkning* fra 1.-10. trinn hvor man også legger opp til samarbeid med andre fag som for eksempel norsk, matematikk, engelsk og kroppsøving. Musikk viser seg forresten å være et fag som ofte inviterer til tverrfaglig arbeid i lokale læreplaner i ulike kommuner i Norge.² Vi ser imidlertid sjeldent at andre fag setter opp kompetansemål fra musikk som utgangspunkt for mulig samarbeid.

Det mest avgjørende og positive funnet i møtet med mange barn og unge, er deres store interesse for spilleopplæring, en opplæring som svært få opplever i skolen i dag. Utdanningen ved høyskolene må også ta høyde for en allsidig og tilpasset opplæring som tar vare på denne sterke elevmotivasjonen for spilleopplæring.

En helhetstekning vil også måtte inkludere kulturskolen og det lokale musikkliv. Noen skoler er kommet langt i dette arbeidet. Vi kjenner til mange eksempler på at lærere har kombinerte stillinger i begge skoleslag, og vi skal møte noen av disse i denne boka, gjennom elevenes uttrykk i forbindelse med musikktimer i skolen. En lokal læreplan bør vise konkrete eksempler på kontakt mellom skole og kulturliv. Departementet ønsker at man skal samarbeide, blant annet gjennom å forankre Den kulturelle skolesekken i den enkelte skolen, gjennom en lokal visjon, for på den måten å skape et lokalt eierskap. I Stortingsmelding nr. 38 fra 2002, *Den kulturelle skolesekken*, finner vi at samordning er vesentlig for å gjennomføre dette, også med hensyn til arbeidet med lokale læreplaner i skolen.

”Eit godt samarbeid mellom skule- og kultursida vil være viktig for å lukkast i arbeidet” (KKD 2002-2003, s. 11).

I Trondheim kommune betyr dette praksis: ”To konsertar årleg for alle elevane med Rikskonsertane og Trondheim symfoniorkester” (ibid., s. 45). På samme side kan vi lese at musikk- og kulturskolen har initiert prosjekter og kurs for å styrke dialogen mellom formidlingsdelen og skolene. Kommunene har ansvar for å: ”integrere Den kulturelle skulesekken i skulen si årsplanlegging” (ibid., s.49).

Utøvere være pådrivere og delta i planlegging og gjennomføring av undervisning og kurs, i tillegg til rollen som utøvere og kunstnere. Formidling i form av konserter vil komme som et tillegg til dette, og ikke være en erstatning for estetiske fag i skole. Vi finner en nærmere

---

² <http://www.trondheim.kommune.no/content.ap?thisId=1117642181>

presisering av arbeidsfordeling mellom lærer og kulturarbeider i Stortingsmelding nr. 8 fra 2007-2008: ”Kunstnarane og kulturarbeidarane skal ikkje gå inn i skulen og erstatta lærarane” (Stortingsmelding nr. 8 2007-2008, s.23). De skal ha rollen som kunstnere og kulturarbeidere, ikke lærere. Vi ser at det i enkelte kommuner og ved enkelte skoler kan være at musikkskolelærere her har erstattet skolens musikkklærere. Det er kanskje naturlig, så lenge flere skoler ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB 2007) ser ut til å mangle musikkklærere med studiepoeng.

For å hjelpe lærere og elever med å utvikle kulturkompetanse, har Norsk kulturskoleråd de siste årene tilbudt skoler å delta i et prosjekt som kalles KOM (Kreativt oppvekstmiljø). Dette tilbudet gjelder for et utvalg av skoler i en kommune, men ikke alle. Vi ser at det finnes gode intensjoner og dyktige medspillere innenfor musikk- og kulturområdet, både i og utenfor skolen. Denne boka vil kunne gi ideer til en felles plan som gjør at partene på sikt vil spille på samme lag, på samme banehalvdel og ikke minst mot samme mål!

Eleven som informant

I tillegg til å drøfte og bearbeide kompetansemålene i læreplanverket ved den enkelte skole, bør man også kartlegge *elevene* slik jeg har gjort i denne boka. Elevene sitter inne med førstehånds kunnskap om hva de selv opplever i musikktime. De forteller at ingen i verden vet dette bedre enn nettopp dem! Elevene gir meg gode og spennende svar på hva som prioriteres i musikktime ved deres skoler. Jeg har derfor valgt å la elevenes stemmer høres denne gangen.

275 elever på 7, 9, 12 og 15 år har fortalt om musikkfaget i skolen. Jeg har gjort opptak av totalt 66 gruppeintervjuet med en minidisk, en lydopptaker. Jeg har i etterkant skrevet ned det elevene har fortalt meg i gruppeintervjuer, alle foretatt på elevenes elleve hjemmeskoler. 14 musikkklærere omtales av elevene uten selv å bli intervjuet i studien.

Jeg har valgt å gå direkte til *eleven* som informant for å få klarhet i hvordan de opplever faget musikk. En ganske stor andel av denne boka er direkte sitater fra intervjuer med barn. Elevenes opplevelser kommer tydelig fram i de enkelte kapitler, og kan gi støtte til musikkklærerens valg av innhold og metode i en lokal læreplan. I boka *Fra barns synsvinkel* av Brit Johanne Eide og Nina Winger Eide (2004) kan vi lese at barn har blitt marginalisert i

forskning om deres egen hverdag. ”Å spørre barn om hva de mener om sitt eget erfaringsmiljø eller å invitere dem til å uttale seg om sine vurderinger om oppvekst og læringssituasjon i hjem, barnehage eller skole, har vært lite aktuelt innenfor dette perspektivet” (Eide og Winger 2004:23).

Det var vanlig før at de voksne uttalte seg på vegne av barna i ulike studier. Jeg husker spesielt en undersøkelse fra Trondheim for mange år siden, hvor konklusjonen var at elever likte klassisk musikk best. Hvordan kunne man dokumentere resultatet? Jo, forskeren hadde spurt lærere om hvilke sjangere elevene likte best. I dag er det blitt mer vanlig å få fram stemmene til elevene om forhold som angår dem direkte. I skolesammenheng blir det å spørre barna selv et viktig bidrag til å skape trygghet, identitet og selvfølelse. I en barnehage med 5-åringer falt denne replikken i et intervju om hvem som vet noe om barnehagen: ”De voksne kan jo ikke vite hvordan det er der...” (ibid.:33).

Kunnskapsløftets mål filtreres og justeres gjerne noe gjennom skolen som organisasjon, før de når ut til elevene. Skolens rammer og spesielt lærernes valg av innhold og metoder og ikke minst faglige trygghet kan være noen av faktorene som har betydning for denne filtreringsprosessen.

Jeg fant i denne studien først og fremst ut at musikk lærerne ser ut til å ha sin egen meget lokale plan i musikk. Det er ikke alltid denne stemmer overens med kompetansemålene i Kunnskapsløftet. Et større søk på nettet i april 2009 ga ytterligere motivasjon til å støtte ”ensomme” musikk lærere i arbeidet med å lage læreplaner, årsplaner og semesterplaner. Jeg fant flere lokale læreplaner hvor rammene og ”pensum” for den gamle L97 fortsatt blir fulgt, med andre ord: I opplæringa skal elevene *arbeide med...*

Etter dagens gjeldende planverk skal *målsettingen* fokuseres. Vi finner i dag formuleringer som: *Målet for opplæringen er at ...* (LK06:140-142). En mulig årsak til at flere av de publiserte læreplanene i musikk gir liten eller ingen veiledning med hensyn til fordeling av innhold og metode i timene, kan være at en musikk lærer gjerne har et begrenset støtteapparat i form av fagkollegaer og læremidler. I andre fag utarbeides lokale planer gjerne i et større fellesskap og med god støtte i det aktuelle læreverket skolen har valgt.

Studien viser også at elevens egen motivasjon og drømmer kan være på kollisjonskurs med Kunnskapsløftets kompetansekrav og musikk lærerens valg av aktiviteter og metoder. Elevene gjorde meg også oppmerksom på alle de støttespillerne som bidrar til musikalsk utvikling hos eleven som for eksempel musikk- og kulturskolelærere, danseskolelærere, gitarlærere, engelsklærere og kroppsøvingslærere.

Det er flere interessante problemstillinger som kan være med på å belyse musikkfaget i skolen og dermed gi innspill til tanker rundt lokale læreplaner. Et av spørsmålene jeg stiller elevene i intervjuene er: ”Hvorfor har vi musikkfaget i skolen?” Jeg sammenlignet også populariteten opp mot andre skolefag. 9-åringene svarer meg ærlig med at gym er det artigste faget:

Ville dere hatt mer musikk eller mindre eller hva er det? Mer. Hva er det artigste dere har på skolen? Gym. (4E1)

(4E1 henviser til elever på 4. trinn, skole E og gruppe 1). Det neste spørsmålet er om elevene opplever at de møter krav i musikkopplæringen i form av for eksempel lekser, prøver eller om de anvendte bøker i forbindelse med opplæringen. Elevene skal også uttale seg om nivået de møter i faget. Jeg stiller spørsmål om det er for lett, eller for vanskelig, med andre ord: I hvor stor grad er nivået i musikk tilpasset kompetansen hos den enkelte elev?

Kapittel 3 Musikklæreren og læreplanverket

Musikklæreren

Én av de tre meget viktige brikkene i arbeidet med en lokal læreplan i musikk er *musikklæreren*. Det er jo gjerne hun som utarbeider en plan for undervisningen! De to andre brikkene er det nasjonale planverket og eleven. Hva vet vi om forutsetningene musikklæreren i norsk skole har for å lage en lokal læreplan og en årsplan for musikk ved skolen hun arbeider ved? Vi vet noe fra tidligere studier blant 314 lærere i grunnskolen på 1990-tallet (Bøe 1990), blant annet at hun trolig arbeider alene med store elevgrupper. Dessuten viser den samme intervjuundersøkelsen at hun har relativt kort erfaring fra læreryrket, og at kun én av tre musikklærere tilhører lærerteamet på det aktuelle trinnet.

St.m.nr. 11 2008-2009 slår fast at læreren har en avgjørende betydning for elevens læring, og i tillegg at: "Elevene er de viktigste i skolen" (KD 2008-2009:9). Klasseromsforskning utført av Peder Haug i 2008 i norsk skole, viser enkelte faktorer som kjennetegner læreren, og trolig også musikklæreren. Han har gjennomført et forskningsprosjekt med fokus på hva læreren gjør i klasserommet, hvor han peker på at lærerne styrer og regulerer virksomheten. Elevene lytter og utfører oppgaver. Han fant også at IKT foreløpig ikke er integrert i alle fag. Læreren har ordet 2/3 av den tiden det blir snakket (ibid.:44). I min egen studie med elevintervjuer fra 2006-2009 berører elevene lærernes ordrikdom i musikktimer slik:

Vi sitt på bænkan og hør at de voksne snakker. (7C3)

Karen Jensen har i sin studie funnet at lærere uttrykker stor interesse for læring, og at de bare sporadisk refererer til forskning innenfor sin egen profesjon (Jensen 2008). Rapporten fra OECD i 2005, viser til forskning som peker på hvor viktig lærerens fagkompetanse er for elevenes læring (KD 2008-2009:48).

Et tilbakeblikk

Det finnes lite forskning som har et så spesifikt fokus som *musikklærerens* utdanning og praksis i norsk skole. Statistisk sentralbyrå har innhentet informasjon fra 2007 som sier at seks av ti musikklærere har studiepoeng i faget (SSB 2007). En større intervjuundersøkelse av 314 lærere som jeg foretok i 1990, viste at halvparten av lærerne i faget musikk underviste uten studiepoeng i faget. Tallene fra 1990 stemmer overens med dagens tall, og vi kan dermed ikke si at det har vært en positiv utvikling med hensyn til lærernes kompetanse. Kun én av åtte lærere sa i 1990 at de likte å undervise i musikk (Bøe 1990). Matematikk var det faget de likte best hvis de måtte prioritere blant tre fag. Med tanke på informasjonen fra SSB 2007 er det kanskje ikke så rart at seks av ti lærere formidlet at egne ferdigheter var det største problemområdet i musikk. Det var vanlig for noen tiår siden å undervise store elevgrupper alene (ibid.:20). Lærerne levde en nokså isolert tilværelse faglig sett, og ønsket arenaer for utveksling av erfaringer.

Studien fra 1990 viste at etablerte lærere hadde musikkfaglig kompetanse i mindre grad enn nytilsatte (mindre enn to år). Kun to av 10 lærere behersket et akkompagnementsinstrument, og sangen var ikke en naturlig del av hverdagen for elever fra 5. -7. trinn. Åtte av ti lærere som underviste i musikk i 1990, mente musikk var et ”problemfag”. Lærerne ønsket den gang et noe mer praktisk innrettet musikkfag.

I dag

Verken elever eller musikkstudenter tolker situasjonen for musikkfaget i skolen som problematisk. Men kan likevel faget fremdeles være et problemfag for musikklæreren? Denne studien vil, som nevnt i innledningen, kunne gi noen holdepunkter for å kunne si noe om kjennetegn ved musikklærerens situasjon sagt med elevenes stemmer. Vi skal utover i boka høre at seks av de ni lærerne i denne studien på 4. eller 7. trinn *ikke* var én av teamlærerne på trinnet. På ungdomstrinnet hadde elevene egne faglærere i musikk, mens på 2. trinn fant jeg derimot at teamlærere underviste i musikk. En faglærer kjenner faget godt, man har trolig ikke et så inngående kjennskap til enkeltelevne på trinnet. Da er det ikke alltid like enkelt å omforme kompetansemålene i Kunnskapsløftet til konkrete aktiviteter tilpasset lokale forhold og elevenes forutsetninger.

Læreplanverket

I denne boka blir vi nærmere kjent med krav til elevenes kompetanse i musikk. I *Læreplanverket for Kunnskapsløftet, LK06*, er vi at faget musikk strukturert i tre hovedområder: Musisere, komponere og lytte. En lokal læreplan kan ikke utelukke noen av disse tre hovedområdene. Innenfor hvert av disse er det formulert kompetansemål for alle elever i norsk skole etter 2., 4., 7. og 10. trinn.

En lokal læreplan skal beskrive innhold og aktiviteter som gjør at elevene har muligheter for å nå målene i den nasjonale planen. Det er likevel ikke mulig å lese ut av en lokal læreplan om hvorvidt elevene virkelig innehar den kompetansen som Kunnskapsløftet krever. Vi kan kun se om læreren har planlagt aktiviteter som gir eleven muligheter til å få synge, spille, danse, komponere eller lytte. Realiteten kan være totalt forskjellig fra det en plan forteller oss. I denne boka er elevenes opplevelse i fokus, og nettopp deres opplevelse vil være den ultimale testen på om intensjonene har nådd helt fram til elevene i skolen.

I en svensk undersøkelse kan vi lese at bare noen få lærere bruker planverket fra staten som grunnlag for planlegging i musikk (Sandberg 1996:108). Kun to av ti lærere på 5. trinn: ”uppger att de lägger stor vikt vid läroplanen som planeringsunderlag” (ibid:108). Hvilken betydning har Kunnskapsløftet for planleggingen av musikkfaget i norsk skole? Denne studien gir få holdepunkter til å avgjøre om planverket brukes aktivt i arbeidet med å lage musikkplaner. Vi kan ikke utelukke at en lokal læreplan kan være utarbeidet uten for stor vekt på Kunnskapsløftets kompetansemål for faget.

Det er ikke alltid nok å lese en lokal læreplan for å se hva som når fram til elevene i musikktimer. Mye kan skje på den lange veien fra ord til handling. Det oppdaget jeg selv i 2001 da jeg sammenlignet egen musikkplan med dagboka eller loggen som viste hva som faktisk hadde forgått fra time til time. Geir Johansen skriver i en artikkel at: ”Vi må skille mellom planen slik den er formulert og planen slik den blir realisert” (Johansen 2004:112). Han avslutter artikkelen med å påpeke at: ”Det virker altså svært vanskelig å forutsi hva slags musikkundervisning elevene faktisk får, ved å lese en læreplantekst” (ibid.:118). Vi skal fokusere på hva eleven uttrykker om sine opplevelser fra realiserte planer. Det er ikke sikkert disse uttalelsene stemmer med verken statens planer, eller skolens lokale læreplan.

I tillegg til kompetansemål leser vi at ”grunnleggende ferdigheter” som å kunne uttrykke seg muntlig, og kunne uttrykke seg skriftlig, kunne lese, regne og bruke digitale verktøy er integrert i kompetansemålene. Kompetansemålene skal nås av alle elevene gjennom de valg musikk læreren gjør. Dette kan ses på som et filter på veien fra planens ord og fram til lærerens og elevens handlinger. Den siste filtreringen skjer idet eleven møter aktiviteten. Er eleven rede til å tilegne seg ferdigheten eller kunnskapen, og er målet i tråd med nivået til den enkelte?

Et eksempel på kompetansemål etter 4. trinn i Kunnskapsløftet er: ” eleven skal kunne spille enkle ostinater og melodier etter gehør”. Under lytting skal eleven etter 7. trinn kunne ”diskutere særtrekk ved kunstmusikk, norsk og samisk folkemusikk, folkemusikk fra andre land og rytmisk musikk” (LK06:140 - 141). I studien vil jeg undersøke om vi eventuelt finner igjen melodispill i intervjuene med elevene på 4. trinn, og om den samiske musikken er en del av elevenes opplevde virkelighet på 7. trinn. Eller er situasjonen slik at Kunnskapsløftets kompetansemål *ikke* har nådd ut til elevene i skolen?

Engelskmannen J. I. Goodlad har forsket på læreplaner i blant annet England og Norge. Han sier at det gjerne er flere nivåer med hensyn til læreplaner.

Nivå 1: The societal level

Nivå 2: The institutional level

Nivå 3: The instructional level

Nivå 4: The experiential level

Goodlad beskriver tradisjonen i Norge med sentralisert ”normalplan” for hele landet siden 1939 som unik. I England ble en nasjonal læreplan presentert så seint som i 1988.

Nivå 1 er politikernes beslutninger om fag, emner og mål, det vil si *Læreplanverket for Kunnskapsløftet*. På nivå 2 og 3 er det kommunen og skolen som definerer læringsmål ut fra politikernes mål, egne ressurser og materiell. På dette nivået finner vi den lokale læreplanen og lærerens årsplan. Jeg har i denne studien satt fokus på hvilken læreplan barn på 2., 4., 7. og 10. trinn opplever, altså nivå 4 ifølge Goodlad. Dette er nivået der planene er internalisert, og hvor de har fått effekt i klasserommet for hver enkelt elev, eller den opplevde læreplanen.

The *experiential level* is the curriculum that is internalized and made personal, its effects on the individual learner. This is according to Goodlad the most important of all curricula, and the final test of all curriculum organization. (ibid.:239)

Goodlad mener at den opplevde læreplanen er den siste og beste testen på om planmakerne har nådd fram til elevene og det virkelige liv med sine visjoner og mål. I denne studien spør jeg om hvilke av intensjonene i planen som har nådd helt ut til elevenes opplevelser, og jeg gir ideer til hvordan musikk lærere kan definere innhold og læringsmål på nivå 2 og 3, altså enten på kommunalt eller skolenivå. Lærere har ikke lov til å lage sine egne helt lokale læreplaner i musikk uten at de gjenspeiler Kunnskapsløftets rammer.

I 2007 hadde VG en artikkel som fortalte at mange erfarne lærere gir blaffen i å følge opp Kunnskapsløftet i sin undervisning (24.11.2007). Journalistene skriver om Halvard Hølleland, som tar for seg problemstillingen: ”Vil en ny plan føre til endring av praksis, eller vil erfarne lærere gjøre som før?” (VG 24.11.2007) Hølleland er ikke i tvil om at den uskrevne læreplanen ved den enkelte skole vil ha minst like stor virkning som den nye offisielle reformen. Vil funn i denne studien også peke mot at musikk lærerne gjør som de alltid har gjort?

Rammene for min lærervirksomhet har variert fra jeg begynte som lærer i 1976 og fram til i dag. På innholdssiden kom det en skikkelig oppstramming i 1997, og målstyringen nådde skoleverket i 2006. Jeg valgte likevel *repertoaret* i mine ti tusen musikk timer stort sett uten innblanding gjennom disse 30 årene. Rammene i L97-planen krevde imidlertid at jeg blant annet danset reinlender og færøydans med elevene på 5. trinn. Her ble mine valg i en årrekke låst til spesifikke nasjonale krav. Som en kuriositet i den forbindelse, vil det være naturlig å tro at lærere på Færøyene har færøydansen nedfelt i sine nasjonale rammer. Slik er det ikke. Jeg har imidlertid for det meste opplevd stor frihet i utarbeidelsen av semesterplaner og årsplaner i musikk. Planene jeg har utarbeidet ved de skolene hvor jeg har arbeidet, har for en stor del vært mine egne *svært* lokale og nærmest private læreplaner.

Musikk lærere i dag kan velge innhold og repertoar like fritt som det jeg gjorde fram til 1997. Dagens musikk lærere står helt fritt med hensyn til innhold og metode, men de kommer imidlertid ikke unna kompetansemålene. Det viktige spørsmålet for en lærer blir ifølge LK06-

planen, om hun gjennom sine konkrete repertoarvalg klarer å gi alle elevene nok kompetanse. Tar vi for eksempel hovedområdet lytting, ser vi at elever etter 7. trinn skal kunne: ”diskutere særtrekk ved kunstmusikk, norsk og samisk folkemusikk, folkemusikk fra andre land og rytmisk musikk” (LK06:141). Planen fordrer et *bredt* utvalg av innhold og aktiviteter.

Førstelektor ved Høgskulen i Volda, Reidun Åslid Bjørlykke, diskuterer i en forskningsrapport fra 2005 fagplanens betydning for innhold i undervisningen: ”innholdet i musikkopplæringa vert prega av lærarens interesser meir enn fagplanen” (Bjørlykke 2005:159). Dette stemmer godt overens med funn i min studie. Hun fortsetter: ”Læreplanen/fagplanen sin styringsfunksjon når det gjeld musikk på småskuletrinnet, kan karakteriserast som noko tvilsam” (ibid.:159). Hun vurderer styringskrafta som svak. Studien vil vise om dette stemmer.

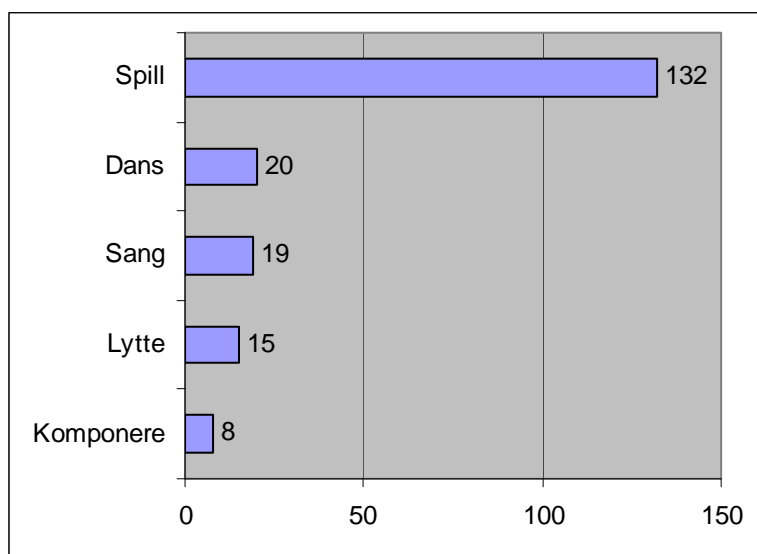
Bjørlykke fant i sin studie at småskolelærere forteller at. ”song, songleikar og dans vert mykje nytta” (ibid.: 155). Dette stemmer overens med mine funn i forhold til å synge. Blant mine 275 elever dominerer sang. Dans nevnes sjeldent, og sangleker er så å si fraværende. Det viktigste målet for musikkfaget på 1.-4. trinn, er ifølge Bjørlykkes studie: ”Å skape trivsel og samhørighet” (Bjørlykke 2005, s. 149). Hun fant at 2 av 3 lærere satte dette målet øverst. Musikkopplevelse og lek blir også beskrevet som viktige mål for opplæringen. Bjørlykke (2005) har intervjuet fem musikk lærere i forbindelse med en større studie, og én av lærerne har følgende målsetting: ”Kulturformidling er sentralt i musikkfaget” (ibid., s. 147). I en større studie med 235 informanter fra 1994, fant Bjørlykke at utdanning og utstyr, styrer musikk lærernes valg av innhold og mål, i større grad enn nasjonale planverk. Lærere ser problemer med å realisere mål fra fagplanen, blant annet: ”gi rom for leik” (ibid., s. 70).

Kapittel 4 En drømmeplan tilpasset lokale forhold

Med en ”drømmeplan” mener jeg en visjon av en årsplan eller en lokal læreplan, basert på elevenes egne ønsker og drømmer for musikkfaget. Kort fortalt vil dette medføre en plan hvor blant annet spilleaktiviteter fortrenger sang. ”Hva gjør dere i musikktime, og hva ønsker dere å lære?” er eksempler på spørsmål jeg stiller i forbindelse med å få fram hvilke aktiviteter elever kunne tenke seg i musikktimer i skolen.

Elevene har en sterk drøm om spilleopplæring!

Her ser vi først en samlet grafisk framstilling over antall ønsker og drømmer fordelt på aktivitetsområder blant alle de 275 elevene som deltok i studien.

Figur 1. Drømmer og ønsker fordelt på kategoriene spill, dans, sang, lytte og komponere.

En årsplan med 36 musikktimer basert på elevønsker ville kanskje ha fått en fordeling med to av tre timer som spilletimer: spill på gitar 13 timer og spill på trommer 13 timer, dans 4 timer og sang 3 timer og lytting 2 timer og komponering 1 time. Jeg kjenner ikke til at musikk lærere velger en slik prioritering av aktiviteter i skolen i dag. Sang kan være den aktiviteten som har to av tre musikktimer i *dagens* versjoner av lokale planer, uten av vi

legger spesielt merke til det. I de semesterplanene som blir presentert i de neste kapitlene, vil jeg ta hensyn både til elevønsker og Kunnskapsløftet og fordele sang og spill jevnt slik at timetallet utgjør omtrent halvparten av alle musikktimene. De andre aktivitetene får relativt liten respons blant elevene i denne studien, men jeg vil likevel ivareta intensjonene i LK06 og fordele hovedaktivitetene dans, komponering og lytting til resten av musikktimene.

Og elevene skal spille hvert år!

Departementets rammer for spilleopplæring er helt klar; alle barn skal få spilleopplæring hvert år: ”Hovedområdet omfatter praktisk arbeid med sang, spill på ulike instrumenter og dans, innenfor ulike musikalske sjangere og uttrykk på alle årstrinn.” (LK06, s. 138). Dette kravet vil imidlertid gi musikk lærere store utfordringer. Å undervise en stor gruppe i å spille på et variert instrumentarium, vil kreve kompetente lærerkrefter og gode rammebetingelser.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet, LK06, inneholder i tillegg flere spesifikke krav til denne opplæringen, fordelt på 2., 4., 7. og 10. trinn.

Elevene skal blant annet spille rytme, melodi og akkorder, og de skal få tilpasset opplæring ved å spille enten etter gehør eller noter (s. 140-142). Disse rammene bør bidra til å sikre en variert spilleopplæring. De individuelle ferdighetene blant både elever og lærere kan etter det jeg har erfart, være svært varierte, noe som i mange tilfeller vil kreve at læreren legger arbeid i å tilpasse spilleopplæringen til den enkelte. Jeg er nysgjerrig på om musikk lærere i skolen inkluderer spilleopplæring for alle på hvert trinn, og om det eventuelt er forbindelseslinjer mellom departementets intensjoner og den reelle undervisningen i musikkfaget.

Studier av utviklingen av ulike planverk de siste tiårene har gitt et visst kjennskap til endringer i nasjonale rammer. Det finnes likevel et noe begrenset tilfang med litteratur som fokuserer på hva *elever i Norge* faktisk opplever og lærer i de enkelte fag (KD 2008-2009, s. 48). Jeg vil i denne boka presentere resultater som tar utgangspunkt i elevenes opplevelser av hva som foregår innenfor alle hovedaktivitetene i musikk, musiser, komponere og lytte.

Hva ønsker elever på 2. trinn?

7-åringene ønsker helst bare å lære å spille i skolen. 49 elever uttrykker dette. Trommer, gitar og piano er meget populære ønsker. Et par av elevene ønsker å lære å danse eller synge.

4. trinn

Og hva ønsker en 9-åring aller helst å gjøre hvis hun får velge helt fritt? Barn i denne alderen har mange og meget varierte ønsker, og de er ikke redde for å si hva de vil. De trekker gjerne inn andre fag i sine ønsker, og forteller med et smil til en ukjent forsker at *gym* er det artigste faget i skolen, og ikke musikk.

Hva ønsker dere? Leika oss. Sprunge rundt. Laga sanga. Spille flere instrumenter. Æ villa ha mer gym æ. Æ ville ha mer fridans. Hva er det artigste faget? Noen ganger har vi musikk i gymmen da. Æ vet ikke. Æ like ikke ballspill! Kunst og håndverk. Gym er best. Æ like ikke ballspill. Æ like best sånn derre turning. Å klatre i tau er morsomt. Klatre i tau etter musikk er best. Æ syns det er artigst å spill instrumenta. (4C1)

Det viser seg at elevene har svært mange drømmer og ønsker på 4. trinn. Vi får hele 82 forskjellige drømmer presentert av 97 elever på dette trinnet.

Av over 80 drømmer på 4. trinn viser det seg at hele 53 av disse er et ønske om å spille instrumenter. De har varierte preferanser - alt fra tromme og gitar, til trekkspill og blokkfløyte. Vi ser altså at en tilpasset musikkopplæring med rot i elevenes ønsker må inkludere spill, slik også LK06 krever.

Er det spesielle instrumenter som skiller seg positivt ut i studien? Vi ser jo at hele 18 av 9-åringene ønsker å spille *gitar* eller rockgitar. 13 elever har et ønske om *trommer*. Hver tredje av samtlige elever på trinnet har altså et ønske om å lære å spille enten gitar eller tromme.

Følgende sitater viser et tverrsnitt av det elevene forteller i intervjuene.

1. *Hvis dere kunne ønske fritt, hva kunne dere tenkt dere å lære i musikk da på musikkrommet eller på arealet? Spille tromma, piano eller gitar. Gitar og tromma. Gjør ka vi villa. Held på litt mer med instrument, det gjør vi ikke så my. (4A1)*
2. *Hva er den beste opplevelsen? Spille trommer! Har dere gjort det? Nei, ikke før nei. (4A2)*
3. *Æ villa ha lært nota. (4B1)*
4. *Æ villa ha gjort alt, spilt piano, instrument, sunge og dansa. Ja. Æ e veldig glad i det. Ja. (4B4)*

5. *Hva ønsker dere å lære, hvis dere kunne velge helt fritt? Lære mere piano. Lære mer piano ja?* Piano, elgitar, gitar og litt sånn forskjellig. Ja. ”Highschool musical”, det er et program på tv-en. Å dans og syng og spill piano hvis det... hvis vi får lov (4B8).
6. Litt mer fridans hadde vært artig. Fridans. Æ villa ha lært mæ å spill ordentlig på nånn instrument. (4C2)
7. Ville æ lært å spilt blokkfløyta. Ja, å ha lært å spill no sånt ville ha vært ganske artig. Det gjør dem på Steiner’n. (4D6)
8. På en måte ha lagd sitt eget rockeband som bare spilt vi liksom og så ser om det passer sammen! Ja. Ja, det hadde... (4E1)
9. Æ villa hatt sånn blokkfløyte og... Egentlig dansa. *Dansa ja?* Æ vil ha sånn der at vi for eksempel hadde hatt en masse instrumenta og skulle vi liksom bare funne på en sang og så spilt. *Det hadde vært artig?* Og så skulle klassen ha meldt på nåkka sånn... (4E2)
10. *Hva kunne du tenkt deg og gjort?* Spilt gitar sånn, rockgitar. Ja. Mm. *Hva kunne du ha tenkt deg?* Spilt gitar æ å. Æ kunna ha spilt trekkspell. (4E3)
11. *Hva er det artigste dere gjør på skolen da?* Fotball. Fotball egentlig. Friminutt. Fotball. Fotball. Æ villa spilt kanonball. *Hva er det kjedeligste dere gjør på skolen?* Matte. (4E3)

9-åringene forteller meget ærlig om hva de kan tenke seg å holde på med i musikktime. Det er ikke alltid svaret berører musikkfaget, men de gangene elevene inkluderer musikk, har de tro på at alt går an. De ser for eksempel ikke bort fra at de er i stand til å lage egne rockeband. Elevene vet samtidig at de må få lov av læreren. Elevene ser ellers selv ingen problemer med å spille i band utover det å få tillatelse.

7. trinn og ønsker

På 7. trinn er imidlertid antall ønsker halvert i forhold til de som er tre år yngre. Tre års erfaring fra musikktime har tydeligvis enten begrenset hva 12-åringene ser som mulig å få til i musikktime i skolen, eller så er det et tegn på at de har fått god opplæring, og at ønskene dermed er oppfylt.

Men tolvåringene har heldigvis også ønsker og drømmer for musikkfaget. En drøm om spilleopplæring i skolen ligger øverst på ønskelisten for begge trinn. Kun *en* gruppe på 7. trinn forteller meg at de ønsker mer sang. Denne gruppa ønsket helst å rappe. Det sier meg mye om

hvor fokus ligger i musikktime. Elevene vil trolig ikke ønske mer av en aktivitet som de opplever at de har nok av fra før. Jeg mener med dette å si at jeg tror elevene har sunget mye på veien fra 5. til 7. trinn. De forteller dette:

1. *Ville du hatt musikk? Nei. (7C4)*
2. *Og lær å stå på scenen på en måte. Ja det å stå og opptre? Ja. Mm. Det er jo mange som ikke tør å stå på scenen, som har sceneskrekke og sånn. Ja, det er jo skummelt! Men det er på en måte, når vi ikke får no hjelp te det ut i skoletida, så bli vi ikke no bedre te det heller. (7B1)*
3. *Gitar kanskje, æ e ikke så veldig musikalsk, sjø. (7B4)*
4. *Hva, hva er det dere ønsker å lære? Å villa lært mæ å spill et instrument, tromma eller gitar trur æ. Tromma. Tromma. Æ har jo lært mæ gitar no så, æ har lyst på tromma og gitar og lær mæ gitar. Freestyle, da sånn at du kan dans det du vil og følg takta i musikken og finn på nå. Ee... Sånn at du kan sett på litt musikk og dans rett og slett. Vi fikk jo besøk av han, han. Pstereo i gymtiman og da lært han oss breakdans. Etter påske kommer'n jo en gang i uka. (7B5)*
5. *At vi kunn bestemme sjøl korsen musikk vi villa hør på. Instrument. Høre, bestemme selv, ha med CD da kanskje? Nei. (7C4)*
6. *Veit itj, kanskje litt mer, mer historie, kanskje sånne ting som... ikke bare syng i kor hele tida, for ... Nei. For æ bynne å bli lei av det egentlig. (7F1)*
7. *Hva er det dere mangler? Sånn musikk som VI like. Og det er for eksempel: Si tittelen en låt slik at jeg kan skrive det ned det her. Det blir my! Ja, prøv noen. En: "Sticky fingers". Så dere ville ha spelt det for de andre? Nei. Hørt på det og fortalt om det? Hm. En til som dere ville ha hørt: Metallica. Ja. Ja. Så dere ville ha hatt mer av DEN type musikk? Ja. Mindre Jan Eggum. Pønkrock. Mindre Jan Eggum? Ok. Kanskje. (7G1)*

19 av elevene på 7. trinn forteller at de ønsker å spille instrumenter. Elevene drømmer om alt fra tromme og gitar til piano og fiolin. En tilpasset musikkopplæring basert på elevenes "stemmer" må som vi ser, også på dette trinnet inkludere spill.

10. trinn vil spille

11 av ønskene på dette trinnet gjelder spilleopplæring eller bandspilling. Mer sang og mer teori fikk henholdsvis 3 og 4 stemmer. Ei jente ønsker til og med å ha mer lek i musikktime, ”slik de gjorde da de var mindre” (U11).

1. *Hva ville dere ha lært? Æ e itj helt sikker. Æ syns det er artig å synge. Når vi var små fikk vi en masse leika og sånn. Det syns æ e artig. (U11)*
2. Det skulle vært mer fokus på piano, siden det er et universalt instrument, ja. (U2)
3. Ja, og det kunne ha vært interessant å lære.
4. Det er mulig. Et piano tar jo mye større plass enn en gitar da, og vi har jo keyboardet da, men det er jo, ka æ skal si? *Så det ville vært mulig?* Ja, men vi har jo så få musikktime, at om vi skulle ha rukket over at alle skulle ha lært seg piano, så hadde det ikke tatt bare en måned.
5. Det som kunne vært ideelt da, var om elevene selv kunne kanskje få velge mellom noen akkordinstrument, som da for eksempel piano eller gitar, og altså de kunne få velge sjøl hva de skulle holde på med, så kunne de drevet da med akkorder på da enten gitar eller piano eller, det er vel bare dem som er...
6. Jeg syns kanskje vi kunne hatt litt mer, ikke bare sitt i ro, for æ husker i fjor da vi hadde en anna musikk lærer, da var vi liksom, da kunne vi gå på romman og held på å leik oss med tromma og sånn, for eksempel to musikktime da vi, der vi skul kjør noe, en sang eller, ja. Et eller anna, og så framfør det liksom. Mye artigere det. For da får man jo spilt forskjellige instrumenter, i stedet for at alle sitt og ja, klimprer på en gitar liksom. (U2)

Elevene ved skole U2 har reelle ideer til forbedring og nyansering av undervisningen. De vil forandre innholdet ved at piano trekkes inn i tillegg til gitaren både i 8., 9. og 10. trinn De ser også for seg at bandrommet åpnes igjen, og at to lærere styrer 30 elever. En gruppe kan spille på bandrommet mens de andre gjør andre aktiviteter. Dette kan rullere i løpet av året.

En punktvis oppstilling vil se slik ut:

1. To-lærersystem med 15 elever hver
2. To rom, et bandrom og et for andre aktiviteter
3. Piano trekkes inn sammen med gitaren på hele ungdomsstrinnet

4. Elevene velger etter hvert et av disse to instrumentene selv, akkordspill, rotasjon annen hver uke
5. Flere musikktimer i uka

Oppsummering av elevenes drømmer

Det ser ut til at det kan være en overvekt av gutter med hensyn til ønsket om å få opplæring på gitar og trommer på begge trinn. Intervjuene er ikke festet til videoteip, og det er derfor vanskelig å skille guttestemmer fra jentestemmer på lydopptakene. Dette blir derfor min fortolkning av studien. Elever ønsker også opplæring på piano og keyboard.

Kompetansemålene i LK06 er klare med hensyn til spilleopplæring på 7. trinn. Det nevnes ikke et eneste instrumentnavn i planen, men målene kan godt knyttes opp mot opplæring både på tangentinstrumenter, gitarer og trommer.

De eldste elevene, de vi finner på 7. og 10. trinn, ønsker også å lytte. Ikke bare det; de vil i tillegg bestemme lytterepertoaret selv i større grad enn hva vi finner blant de mindre barna.

En årsplan og en lokal læreplan i musikk bør balansere mellom elevens ønsker og kompetansemål i LK06. Det er i denne forbindelse interessant å undersøke i hvor stor grad svenske lærere tar utgangspunkt i elevenes egne ønsker når de planlegger musikktimer. Ralf Sandberg skriver i en doktoravhandling fra 1996 at: "68 % prosent av klasslärarna i årskurs 5 lägger stor vikt vid elevernas önskemål i sin planering av musikundervisningen" (Sandberg 1996:107). I Norge ser det ut som om lærerne trolig vektlegger noe annerledes i sin planlegging. Elevene ønsker å spille, men vi skal se i de neste kapitlene at de opplever at de spiller lite i skolen.

I tilknytning til ønsker om komponering på 7. trinn finner vi en relativt begrenset respons, bortsett fra et ønske om å lage egne sanger i en gruppe, lage egen CD med klassen, og lære noter. I lytting sier et par elever av de vil bestemme selv hva de vil høre på. Vil det være mulig å inkludere noen av elevønskene innenfor rammene av formelle/reelle styringer?

Formålet med musikkfaget

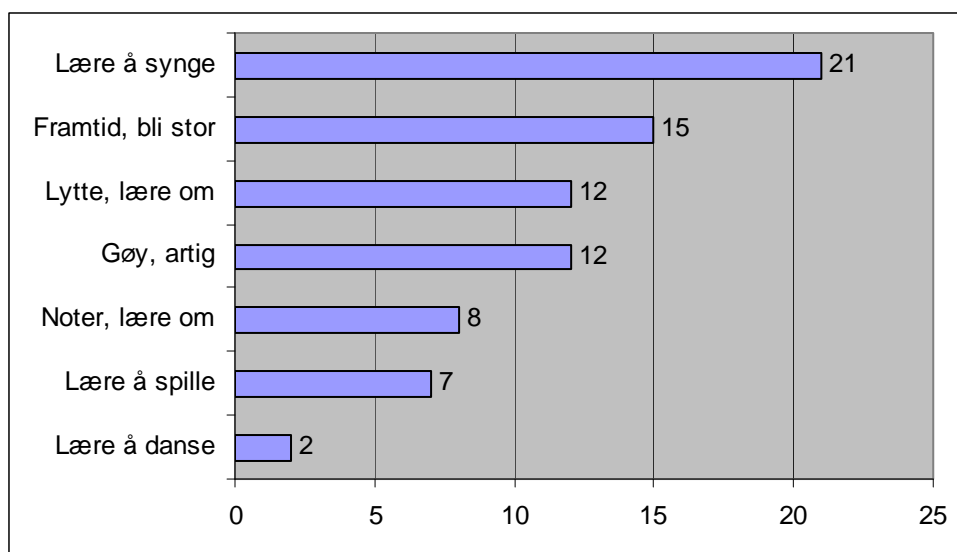
Hvorfor står musikk på timeplanen, og hvilket formål har faget ved din skole? En musikk lærer bør vurdere formålet med musikkfaget ut fra lokale forhold ved egen skole, eller i egen kommune. Jeg stilte følgende spørsmål til alle elevene i denne studien: ”Hvorfor tror dere at dere skal lære musikk i skolen?” Ingen ville bli musikk lærere. Det var i alle fall ikke grunnen til at faget stod på timeplanen. Elevene så ikke for seg en rolle i framtiden hvor de lærte opp andre, men flere av elevene mente at musikkfaget kunne føre til at de selv stod på en scene om noen år og var ”stjerner”.

Hva utdanner vi elevene til i musikkfaget; superstjerner, korsangere, bandmedlemmer, radiolyttere eller neste generasjons musikk lærere? Skal man kanskje kort og godt fokusere på å lære eleven å synge bedre, eller skal man være en slags musikk skole hvor spilleopplæringen prioriteres? Det nasjonale planverket gir flere begrunnelser for musikk som skolefag, blant annet at faget skal gi elevene muligheter for selvrealisering.

Tør man å skrive denne dristige formuleringen om selvrealisering i en lokal læreplan, eller i en årsplan? *Musikk er et viktig fag for å bli bedre til å synge. Dette er igjen vesentlig på elevens vei fram mot å bli en stjerne innenfor musikk.* Mange elever, og da spesielt på 4. trinn, vil trolig likt formuleringen. Enkelte elever på 7. trinn har kanskje ikke like høye ambisjoner, og sier at formålet med faget musikk kan være at det er en fin avveksling fra andre fag.

Ingen av elevene uttaler seg naturlig nok om de andre mer nøytrale elementene fra formålet i LK06. Disse handler blant annet om mellommenneskelig kommunikasjon, overføring av kulturarv og å utvikle kreativitet.

De fleste elevene oppgir at formålet med faget er at de skal bli bedre til å synge. På 2. trinn er det kun én elev som begrunner musikk med at man blir bedre til å synge. På 10. trinn finner vi kun 3, men halvparten av alle gruppene på 4. og 7. trinn svarer at de tror de har musikk i skolen for at de skal lære å synge. I hele 21 av 41 intervjuer på disse to trinnene blir ”lære å synge” trukket fram som svar på hvorfor faget står på timeplanen. I den grafiske framstillingen under har jeg utelatt svarene fra de minste og de største, siden responsen på spørsmålet om formålet med faget var så lav.

Figur 2. 41 grupper fra 4. og 7. trinn med 167 elever forteller om hvorfor de skal lære musikk i skolen.

De største og de minste

Faget heter musikk, men likevel ser det ut som om elever både på 4. og 7. trinn opplever at dette er et skolefag fordi man skal bli bedre til å synge. Rundt halvparten av gruppene på begge disse to trinnene, med opplevelser fra i alt 9 musikk lærere, begrunner faget slik. På 2. og 10. trinn med 108 elever svarer kun to fra hvert trinn at musikkfaget er et skolefag for å bli bedre til å synge. Disse elevene opplever innhold og metode formidlet av 5 musikk lærere. Sjuåringer uttrykker seg slik:

Hvorfor har vi musikk i skolen? For å lær det. For å ha det artig vel. Vi kan bli berømt hvis vi spille i et band. (2I1)

Elever på 15 år kan uttrykke seg nokså presist og forteller at musikkfaget: *Er et kulturelt innslag, er noe man kan bruke senere i livet, utvikler musikalske evner, holder folk orientert og faget gir kompetanse for praten og at man lærer musikkhistorie og da helst rockens historie (U1,2).*

Musikk er et fag hvor elevene mener at læring av ferdigheter trolig ikke står sentralt, selv om det å utvikle musikalske *evner* kan tolkes i den retningen. Elevene kunne ha sagt at musikk er

et fag fordi alle i gruppa skal lære å synge, spille et instrument og danse. Elevene ønsker at folk skal ha en basiskunnskap innenfor musikk, slik at de kan delta i diskusjonen. Ingen av de 108 elevene fra 2. og 10. trinn begrunner musikk med at det er et avvekslingsfag eller et artig fag. Det var meget uventet. Musikkfaget er viktig for framtiden for elever på 4. og 7. trinn, og det er artig for elever på 7. trinn. Elevene ser det som viktig at de lærer om musikk, musikere og komponister på 7. og 10. trinn. Musikk oppleves ikke som et "spillefag" i denne studien. Kun 7 av 41 grupper fra 4. og 7. trinn svarer at de tror de har musikk i skolen for å lære å spille. Elever fra 2. og 10. trinn er tause i forbindelse med denne begrunnelsen.

Musikk er viktig for å bli gode til å synge på 4. trinn

Jeg har valgt ut en tredjedel som svarene på dette spørsmålet i intervjuene på 4. trinn. Dette utvalget mener jeg likevel gir informasjon om vesentlige elementer i elevenes opplevelser. Det er interessant, men også forståelig, at de heller vil bli musikalske "stjerner" og stå på scenen, enn å bli framtidens musikk lærere i skolen. Elevene er tålmodige og mer enn villig til å vente med å spille, og med å bli "stjerner" innenfor musikk. "Du kan jo få bruk for det når du blir stor", sier de. Her følger svar på hvorfor musikk er et av skolefagene på trinnet:

1. Musikk er best. I stedet for bare å ha friminutt, spis og regn. Æ veit det. Til samlingsstunda kanskje? (4A1)
2. Jeg trur kanskje det er fordi at det kanskje når vi blir stor, så kan vi held på med musikk, og kanskje bli sånn Wolfgang Amadeus Mozart eller noen andre... (4B1)
3. Det er jo som alle andre fag, du kan jo få bruk for det når du blir stor. *Skal du vente til du blir stor da?* Nei. (4B2)
4. *Hvorfor har dere matematikk?* For at vi skal lær å regn. Hvis vi for eksempel, for hvis vi skal driv butikk så e det veldig viktig å hold styr på pængan sine. *Men hvorfor har dere musikk da?* For at vi skal lær om forfatteran og sånn. (4B4)
5. *Ja, for det kan hende dere skal bli, skal stå på en scene? Eller bli musikk lærer kanskje?* Æ drømme om å bli sanger, så... Det gjør æ å. (4B5).
6. For at vi skal lær å syng, sikkert. *Andre grunner? Det er jo rart at dere har det faget i skolen.* Ja. (4C4)
7. Fordi vi kanskje skal lær å syng og sånn. Tilfelle vi kan bli musiker. *Ja, ingen vet, eller musikk lærer sånn som jeg er.* Mm. (4C5)
8. I tilfelle vi ska bli sånn popstjerna og sånn. (4D1)

9. *Så kan dere gjøre sånn som Hege gjør, eller jeg: Bli musikk lærere. Mm. Mm. (4D3)*
10. Kanskje fordi vi skal lær om sånne som syng og sånn? Kanskje fordi at når vi blir eldre når vi begynne på ungdomsskolen så skal vi ha sånn derre testa om vi har lært om sånn derre, om hvilken for eksempel om den sangen, hvilken artist høre til den sangen og sånn. *Da blir dere testa? Ja. Trur du at - at du får prøver og at du blir testa? Ja. (4D5)*
11. Kanskje hvis vi skal bli artista når vi blir stor? Hvis vi skal bli skuespillera som må syng en sang. *Ja, for de må synge? De må synge sånne sangstykk. Hvis vi blir stor og så. Dere blir nok store. (4D6)*
12. *Hvorfor har dere musikk da? For at vi skal lær å syng. (4E1)*
13. *Hvorfor har dere norsk? Fordi vi er i Norge. Hvorfor har dere engelsk? For at vi skal lær det. For å lær engelsk for å fær te utlandet og snakk med mang annan. Hvorfor har du gymnastikk? For å bli spræk. (4E3)*

Over halvparten av gruppene på dette trinnet oppgir sang som den viktigste grunnen til å ha faget. Vi ser at *drømmene* om fagets betydning for egen framtid som artist, musiker, sanger eller komponist får en betydelig respons blant elever på 4. trinn. Kun én gruppe nevner at musikk er kjedelig, men legg merke til at elevene heller ikke sier at dette er et artig fag. Elevene opplever ikke at de har musikkfaget i skolen for å lære å danse. Det kan man jo lære selv, mener flere på 4. trinn i alle fall.

9-åringene svarer greit på hva de gjør i musikktime, og har også relevante, men langt færre svar på hvorfor de enkelte fagene står på timeplanen. Respondentene hopper relativt fort over på *hva* de faktisk foretar seg og gjør i musikk. Originaltranskripsjonene viser at elevene ikke dveler særlig lenge ved dette før de ivrig forteller *hva* de foretar seg i timene.

I to av intervjuene på 4. trinn har ikke elevene noen svar på hvorfor vi har musikkfaget i skolen. I de andre 22 intervjuene kommer det fram mange interessante svar. Med utgangspunkt i frekvens kan svarene kategoriseres på følgende måte:

1. "Bli god til å synge"- kategorien fikk flest svar. Over halvparten av gruppene har med denne kategorien. Musikk har vi som skolefag ganske enkelt fordi vi skal bli flinke til å synge, få bedre stemme, lære forskjellige sanger og synge karaoke. Dette kom fram i hele 13 av 24 intervjuer.

2. ”Kjekt å kunne når vi blir store”- kategorien fikk også mange svar. Halvparten av gruppene svarte at musikk har vi som skolefag fordi vi trenger det. ”Det er viktig å kunne musikk når vi blir store og skal bestå tester på ungdomsskolen. Det er også viktig for å få bedre utdanning.” Hele 12 av 24 grupper gir respons innenfor denne kategorien.
3. Det er viktig å lytte og lære om musikk. Fem grupper forteller om dette.
4. Musikk er gøy og artig svarer tre grupper.

I kun to av 24 intervjuer på 4. trinn sier elevene at de har musikk om skolefag for å lære å spille et instrument. Dette forteller samtidig mye om hvilket innhold niåringer har i musikktime. Vi ser at det å bli bedre sangere, og det at musikk er ”kjekt å kunne” når vi blir store, dominerer som grunn for å ha musikkfaget i skolen. Samlingsstund som grunn for musikktime nevnes av kun av én av de 24 gruppene.

Musikk kjennetegnes *ikke* ved at det er et artig fag blant niåringene i denne studien. Det var også uventet at kun tre grupper forteller at faget er på timeplanen fordi det er et artig fag. I de neste avsnittene vil jeg undersøke i hvilken grad elever på 7. trinn betrakter musikk som artig fag som gir avveksling.

Musikk blir ikke gøy og en avveksling før på 7. trinn!

12-åringene er meget sparsomme med å komme med uttalelser om hvorfor faget musikk står på timeplanen. Vi ser at elevene forsvare fagets stilling med at det å synge, er viktig, men også at musikk kan være artig og ikke minst en flott avveksling fra andre fag i skoledagen. Det er i grunnen merkelig at så få av elevene kan argumentere for å lære musikk i skolen. Dette kan igjen kanskje fortelle noe om innhold og metodikk i musikkfaget på 7. trinn. 9-åringene med en uketime har dobbelt så mange kommentarer enn sine eldre medelever omkring formålet med faget.

Dette sier også noe om hva vi må vektlegge i musikk lærerutdanningen i forbindelse med å kunne uttrykke seg om mål for skolefaget. Kommende musikk lærere bør trolig i større grad trenes opp til å uttrykke hvilke læringsmål de har i musikktime, for i neste omgang å utvikle

elevenes evne til å uttrykke hva de har blitt bedre til. 70 elever fra 7. trinn forteller med følgende seks setninger om hvorfor musikk er et skolefag:

1. For å utvikle kreativitet og sånt. (7B2)
2. For å lære å spille gitar. Bass. (7B4)
3. Nei, kanskje fordi vi skal bli litt mer musikalsk? (7B6)
4. Kanskje for å lær å syng, siden det er nesten det eneste vi gjør! (7C6)
5. For at vi skal lær oss å bruk instrumenta. For at vi skal lær å syng. For at vi skal kjed oss. (7C7)
6. For at vi skal lær å syng og sånn. Lær litt om nota. Spille gitar. Spille tromma og piano og sånt. Ja, bli litt ber på det. Vi har jo vorra på sånne konserta som vi har sunge da, sånne, ka hete det da. Vår Frues kirke. Ja, Vår Frues kirke har vi sunge i. Æ huske itj nå fra musikken nesten. Ja, vi sang bare i kirka en gang fra dæm sangan vi kuinn. (7F1)

For elevene på 7. trinnet er musikkfaget en avveksling fra den ordinære skoledagen. Nettopp det at musikkfaget blir oppfattet som artig, er på dette trinnet den viktigste grunnen til å ha faget i skolen. Det å bli bedre til å synge holder også som argument. At man skal lære om musikk ved å lytte, anses også som lærerikt og nyttig.

Fra formålet i LK06 henter vi disse formuleringene: Musikk er viktig som skolefag for å utvikle mellommenneskelig kommunikasjon, overføre kulturarv, og dette er et fag hvor man arbeider med kreativitet i forbindelse med selvrealisering. Man skulle kanskje tro at 12-åringene ville formulere enkelte uttrykk som kan settes i forbindelse med disse elementene. I denne studien formulerer ingen barn seg på denne måten. De har musikk i skolen fordi det er artig, og de skal bli bedre til å synge.

Samlingsstund nevnes ikke av noen elever på 7. trinn som en grunn til å ha musikk. ”Kjekt å kunne når vi blir store”-kategorien ser ut til å ha blitt kraftig redusert fra det vi fant på 4. trinn. Vi har her en nedgang fra 11 grupper og ned til kun to positive gruppesvar. Det er ellers usedvanlig jevnt mellom de ulike svarkategoriene.

1. ”Gøy, artig, avveksling”-kategorien kommer oftest til uttrykk blant 12-åringene. Musikk er viktig for å ha det litt gøy, og fordi, som elevene uttrykker det: ”Vi må ha

avveksling fra og skriv og regn, og vi må ha friminutt, lær litt mer, ikke bare fag". Ni av totalt 17 intervjuer inneholder denne formen for kommentarer.

2. "Bli god til å synge"-kategorien kommer høyt også på 7. trinn. Elevene bruker uttrykk som: "Fordi vi skal bli sangere, musikere, bli flinke til å synge, få bedre stemme og lære forskjellige sanger". I halvparten av intervjuene finner vi dette.
3. Det å lytte og lære om musikk anses som viktig for faget. Musikk er et skolefag fordi det er greit å kunne noe om det, sier nesten halvparten av gruppene.
4. Å lære om noter og rytmer nevnes som vesentlig av seks grupper.

Vi finner heldigvis kun to svar hvor de ikke riktig vet hvorfor de har musikk, eller hvor elevene sier at det er et kjedelig fag. 9-åringene har ennå troen på at det går an å bli stjerner enten innenfor pop eller media.

Elever på 7. trinnet modererer seg noe i forhold til framtidsvyer innenfor popbransjen. I kun fem intervjuer forteller 12-åringene at musikk er viktig som skolefag fordi vi skal lære å spille, eller å prøve instrumenter. Noen mener at de har faget for å bli bedre til å danse. "Æ ane ikke, æ veit itj æ", svarer noen, og andre sier: "Det er kjedelig, vi kjede oss i hjel".

Hvorfor musikk på 10. trinn?

30 elever gir relativt få begrunnelser for faget som skolefag. De har blitt bedre og lært en del teori. Men er ikke musikk et praktisk fag med hovedområdene spill, sang, dans og komponering?

7. *Hvorfor har dere musikk i skolen? Hvorfor har dere hatt norsk?* For å bli bedre til å skrive. Enn i musikk? For å bli bedre. Vi har lært mye. Jeg har egentlig lært mer teori om det. Æ og har lært mer teori.
8. Æ har lært å komponer og nota og sånn. (U11)
9. Vi har blitt bedre te å syng. Det gjorde vi når vi var små. Vi høre på musikk generelt om dagan og. Musikk er som en hobby og. Det e bra vi. Korsen musikken først ble oppfunne (U12)
10. *Har dere blir bedre til å spille?* Vi har blitt bedre te å spille gitar kanskje. Særlig i sjuende og åttende kanskje. (U12)

Begrunnelser for musikkfaget hentet fra planverk og litteratur

I de ordinære kjernefagene som engelsk, norsk og matematikk opplever elevene at det stilles faglige utfordringer. De forteller ikke at de skal bli såkalte ”stjerner” i andre fag. Det ser ut som om musikkfaget skiller seg noe ut fra flere andre fag siden dette spørsmålet vies såpass stor plass både i Kunnskapsløftet og i musikkpedagogisk litteratur: *Hvorfor har vi faget i skolen?* I fagdidaktikkbøker i musikk av blant annet Hanken og Johansen i 1998 og Varkøy i 1993, er spørsmålet grundig presentert.

Hanken og Johansen skriver i boka *Musikkundervisningens didaktikk* om i hvilken grad lærere og musikkdidaktikken er i stand til å legitimere faget. ”En helt grunnleggende oppgave for musikkdidaktikken er i tillegg å belyse ulike syn på musikkfagets berettigelse” (Hanken og Johansen 1998:32). De setter opp en modell med tre forskjellige refleksjonsnivåer hos læreren. På det øverste nivået kommer nettopp legitimering av faget tydelig inn. Det laveste nivået refererer til den intuitive gjennomføringen av undervisningen uten refleksjoner. Refleksjonene rundt undervisningen artikuleres på mellomnivået.

Fagplanen for musikk i Kunnskapsløftet har blant annet følgende formulering om hvorfor musikk er viktig: ”Musikk er derfor en kilde til både selverkjennelse og mellommenneskelig forståelse på tvers av tid, sted og kultur” (LK06:137). Elevene i denne studien mangler denne voksne språkbruken. Planmakere og elever opplever nok formålet med faget som svært forskjellig.

Jeg vil på de neste sidene gi noen eksempler på mulige formål med faget musikk: Elevene som komponist, musikk, fordi det er en arena for å opptre, musikk som ”artigfag, eller for å overføre kulturarv og musikk gir motivasjon til å arbeide med andre fag.

Eleven som komponist?

Musikk kan være et viktig fag for å utvikle elevenes kreative evner: ”Som skapende fag skal musikk gi grunnlag for utvikling av kreativitet og skapende evner slik at elevene blir i stand til å skape musikalske uttrykk ut fra egne forutsetninger” (LK06:137).

Elevene gir lite informasjon om opplevelser rundt kreative aktiviteter innenfor musikkfaget. Ikke alle lærerne har åpnet for å la elevene lage og skape egne melodier, rytmer, tekster eller danser. Er så musikkfaget en viktig brikke i utvikling av barns kreativitet?

Ved enkelte skoler ser det ut som om musikk er et språk for kreative uttrykk med for eksempel dans eller tekst. Det ser ut som om barn har vanskelig for å kunne forstå, og ikke minst uttrykke seg i et intervju om kreativitet ut fra det de opplever i musikktime. Dette er også en vanskelig oppgave. Ordførrådet og uttrykksevnen er noe bedre hos en informant på 7. trinn sammenlignet med en fra 4. trinn. Vi ser da også at noen av 12-åringene oppgir som formål med musikkfaget at de skal utvikle kreativiteten. 9-åringene er tause. Elever forteller dette om å utvikle kreative evner ved å danse i faget:

Freestyle da, sånn at du kan dans det du vil og følg takta i musikken og finn på no. Sånn at du kan sett på litt musikk og dans rett og slett. (7B5)

Musikkpedagogen Stein Bakke skriver i boka *Kreativ med musikk*:

”I over 25 år har planverker for den norske skulen slått fast at skapande aktivitetar skal vere en del av den norske skulen, utan at det har blitt anna enn tilfeldige, personavhengige unntak frå ein massiv hovudtradisjon der musikkfaget har vore prega av reproduksjon.” (Bakke 1995:16)

Han antyder at den ordinære formidlerrollen læreren har, gjerne kommer i konflikt med å åpne for elevens kreative prosesser. ”Men mange har funne ut at den er lite tenleg når det gjeld skapande aktivitetar, der det i større grad gjeld å ’henta ut’ heller enn å ’stappa inn’” (ibid.:17). Lærere ønsker kanskje å ha kontroll over situasjonene i musikkfaget. Dette ønsket kan komme i konflikt med LK06s krav om å la elevene være kreative.

Musikk, fordi det er en arena for å opptre?

I planverket ser vi at kvalitet ut fra eget nivå skal vektlegges, og at samvær og samhandling skal balanseres mot det å mestre. Dette kan tolkes dit hen at det sosiale aspektet ved det å utføre noe sammen i musikkturen, skal gå hånd i hånd med virkelig å kunne mestre oppgaver. Det er ikke nok å bare kose seg sammen med musikk, slik planverket trolig formidler med følgende setning: ”Den samlede kompetansen i musikk og dans bidrar til å oppfylle skolens mål om å utvikle skapende og integrerte mennesker som er i stand til å realisere seg selv på måter som kommer individ og samfunn til gode” (LK06:137).

Å realisere seg selv vil for mange måtte inkludere det å lære å spille et instrument.

Komposisjon og å kunne lage sin egen musikk, vil også være en viktig del av opplevelsen av å kunne realisere seg selv. I de neste kapitlene vil jeg undersøke i hvilken grad elever får ulike former for musikkopplæring i tillegg til skolens tilbud. Selvrealisering skjer altså mange ganger med utgangspunkt i aktiviteter utenom skolens regi, og gjelder følgelig ikke alltid for hele elevgruppa.

Dyktige elever i musikk skal ifølge planen få rike muligheter til å vise egne uttrykk for andre. Under formålet med faget kan vi lese i LK06 at: ”Elevens musikalske bakgrunn og den musikk- og dansekompetansen elevene tilegner seg utenfor skolen, bør tas i bruk i faget der det er naturlig” (LK06:137). Du skal lete godt for å finne like klare formuleringer om det å la flinke barn stå fram i skolens timer også i andre fag. Det å trekke fram ferdigheter barn tilegner seg etter skoletid, er også i tråd med intensjonen med musikk- og kulturskolens samarbeid med skolens musikkundervisning. ”Et grunntrekk er at musikk- og kulturskolen skal trekkes inn skoletida” (Hanken og Johansen 1998:176). På samme side kan vi lese at musikken skal gjennomsyre skolehverdagen. I den sammenhengen kan det nevnes at samlingsstunder og avslutninger med musikkinnslag er svært gode arenaer for dyktige elever til å stå fram på en scene og vise egne ferdigheter i sang, dans og spill.

Situasjonen er gjerne den at alle elever får opptre en eller annen gang i løpet av barnskolen. Enkelte av elevene opptrer oftere enn andre. Elever på 4. trinn sier det på denne måten:

Du, dæm e feig. Vanligvis held æ på å tenke, det villa æ hadd i samlingsstund, så e det dæm som bestemme. Som gjør noe helt anna! Og så vælge dæm fram vokalista som ska syng... solo. (4A1)

Og så nånn ganga ved avslutningen så bruke vi å dans eller break eller noe sånt ja! *Da er det noen som kan det liksom da?* Ja, det pleier å vær Jens og Joakim og Jim. (4D4)

De færreste får tildelt *framtrædende* roller i skolens framføringer. Brorparten av elevene har ”vært der og deltatt”, som de uttrykker det. Det virker som om de som er dyktige til å spille, synge eller danse i klassen, står fram relativt ofte. De arbeider mye hjemme med forberedelser til samlingsstunder. Elever som har mer ”jevne ferdigheter”, legger kanskje ikke så mye innsats i en felles opptreden med medelevene.

Musikkfaget er trolig ikke et funksjonelt språk for alle elever med hensyn til kreativitet og selvrealisering. Innholdet i det elevene opplever i faget, går heller i retning av at musikk er et skolefag hvor man lærer faktakunnskaper om *andre* artister og komponister. Kanskje elevene heller skulle fått opplevelsen av at det var de selv som var de viktigste komponistene og artistene i en musikktime?

Musikk som ”artigfag”, eller for å overføre kulturarv?

Hanken og Johansen (1998) tar utgangspunkt i tidligere planverk fra 1974, 1987 og 1997 for å finne svar på hvorfor musikk er et av skolefagene i skolen i dag. Planene har formulert at musikk er viktig for ”å gjøre kulturarven tilgjengelig for neste generasjon” og som ”middel for selvuttrykk”. I planene finnes også en formulering som: ”musikkens antatt gunstige virkning på elevens intellektuelle utvikling, kreativitet, samarbeidsevne, motorikk osv.” (Hanken og Johansen 1998:162-164). Flere musikkpedagoger, blant annet Øyvind Varkøy, skriver om det sterke fokuset på kulturarven i tilknytning til sang.

I oppsummeringen av tankene i *Hvorfor musikk?* fra 1993, trekker Varkøy fram mulige tanker rundt legitimering av faget musikk i grunnskolen.

Faget het sang fram til planverket fra 1960. Fram til Normalplanen av 1939 var sang legitimert ut fra: ”1 skolens religiøse oppdrageransvar, 2 nytten av å heve og kultivere kirkesangen, og 3 innføring i kulturarven” (Varkøy 1993:141).

Vi vet at sang var knyttet til religiøs oppdragelse, kirkesang og kulturarv, altså en overføring av kultur fra voksne til barn. Kristendomsfaget har gjennomgått en radikal forvandling i norsk

skole. Benevnelsen på faget er i dag RLE, Religion, livssyn og etikk. Denne forvandlingen virket også inn på sangvalget i musikkundervisningen. Religiøs sang knyttet til kirka er ikke lenger dominerende i musikktime i norsk skole. Dette fremgår av planene for de enkelte fagene. Bruddet med de religiøst relaterte sangene kom med formuleringen: ”Lærerne må selv føle seg fri til å bruke sanger de selv er glad i, og akseptere elevideer og forslag om sangvalg.” (M87: 257). I hvilken retning har innholdet beveget seg? I denne studien vil jeg undersøke hva elevenes svar forteller om relasjonen sangvalg og kulturarv.

Musikk gir motivasjon til arbeid med andre fag?

Planverket legger vekt på musikkens rolle som motivasjonsfaktor og fagets rolle i å motivere for skolearbeid. Fagets positive sosiale sider uttrykker elever på denne måten:

En god avvenning fra å sitt i klasserommet, vi har vel det som fag bare for å koble av litt på en måte, å bare ha det, sånn. Jeg tror det er bra, og alle like det. (7G3)

I boka *Almen Musikdidaktik* beskriver Frede V. Nielsen musikk som et rekreasjonsfag i skolen. Han omtaler musikk tilhørende: ”de ikke-faglige fag”, ”de rekreative fag”, med mulighet for ”afslapning” (Nielsen 1998:123). Han mener musikk kan ha en funksjon som en slags pause mellom andre viktige fag i skoledagen: ”havde musiktimen funktion af nødvendig rekreation på vejen mellem andre timer hvor der skulle læres noget” (ibid.:123). Er dette representativt for elevene i min studie?

En lokal læreplan skal tilpasses nivået hos eleven

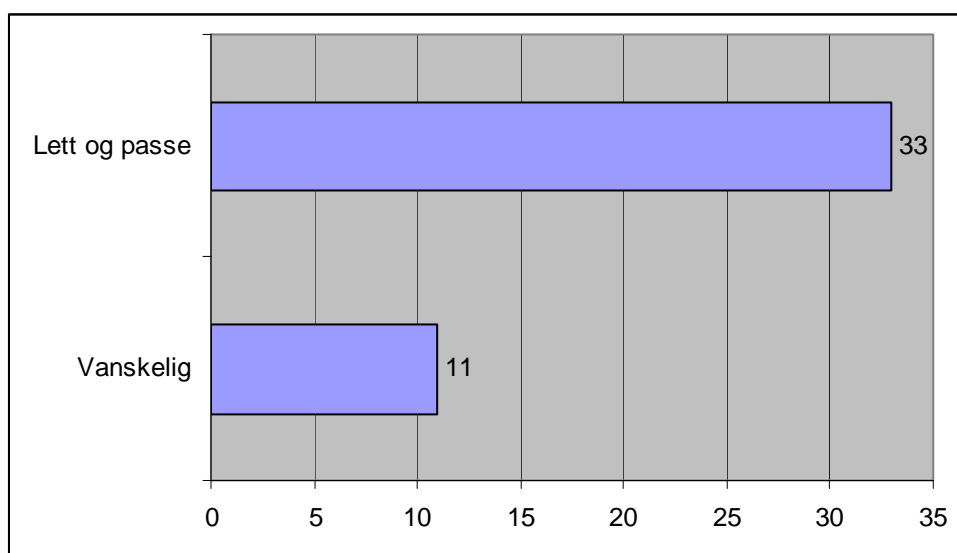
Fag som matematikk og engelsk kan være en utfordring for elever. Læreplaner og årsplaner vi finner ved den enkelte skole og i den enkelte kommune, peker i motsatt retning når det gjelder musikk. Musikk er et fag uten spesielle utfordringer. Hva forteller ”mine” 275 elever konkret om nivået på de ulike trinnene? Jeg hører sjeldent at elever på 2. og 10. trinn nevne at musikk er et fag med utfordringer. Av intervjuene framgår at tre av fire elever på 4. og 7. trinn opplever faget som lett. Disse elevene opplever musikk er et ”lett” fag i den forstand at det ofte er nok å delta eller være i rommet. I denne studien karakteriserer enkelte av elevene musikk som et fag uten utfordringer, som et friminutt, som å ha fri og helt uten krav, lekser, prøver og læring.

På 2. og 10. trinn ser de færreste noen utfordringer, og jeg stiller ikke spørsmålet til alle gruppene slik jeg gjorde med 4. og 7. trinn. Det ble på en måte bortkastet tid å spørre om dette etter noen intervjuer. Disse svarene er derfor ikke tatt med i den grafiske framstillingen under. På 10. trinn forteller elevene at de individuelle teori prøvene ofte avgjør musikkarakteren, men verken oppgavene eller mappene er særlig krevende.

De minste på sju år sliter litt med engelske tekster, mens de største sier at det er enkelt, ”for vi synger jo hele tiden”. Og ikke nok med det, lærerne skriver ofte på tavla på 7. trinn, og de har alltid et fasitsvar på oppgavene. Her er det trolig lagt liten vekt på elevens undring, og elevens egne refleksjoner!

Illustrasjonen viser hva 41 grupper på 4. og 7. trinn forteller om nivået i musikkfaget i skolen.

Figur 3. 41 grupper med elever på 4. og 7. trinn forteller om opplevelser av nivået i musikkfaget i skolen. Totalsummen blir 44 på grunn av at 3 grupper svarer både lett og vanskelig.

Et spørsmål jeg stilte mange av gruppene, var om de fikk *lekser* i faget. Elevene opplever ikke at musikk er et leksefag. Ingen av de 9 musikk lærerne på 4. og 7. trinn i min undersøkelse gir trolig *andre* lekser enn det å øve på sanger. Denne formen for lekser finner vi i 9 av 41 grupper. Det er et lavt tall. Musikk ser ut til å være et leksefritt fag for de fleste elevene. Musikk lærerne har dermed et stort arbeid foran seg med å få innpass i teamets lekseplan eller

ukeplan. Årsplanen og den lokale læreplanen bør beskrive hvordan elevene skal bearbeide lærestoffet i form av lekser og oppgaver.

Nivået på 4. trinn

Elever på 4. trinn er fordelt på 24 grupper, og 2/3 ser ingen utfordringer i faget som de ikke mestrer lett eller passe greit.

På 4. trinn er det kun 8 enkeltelever som forteller om mulige problemer i faget. 9-åringene sier at det kan være vanskelig i de situasjonene hvor de lærte å spille gitar og synge karaoke. Det er også en utfordring når de øver til samlingsstund, lærer noter, lærer seg nye sanger og når de skriver sanger. Elevene sier at det som kan være vanskelig, er "rare" ord fra læreren, at uttalen i engelsk kan være problematisk og det å skrive sanger kan være en utfordring. Nye danser og oppstarten på notelære kan også være vanskelig, men faget oppleves som lett. Noen av elevene supplerer med uttrykk som artig, morsomt, moro, lett, rålett, greit, for lett, altfor lett, veldig lett, enkelt, sånn passe og passe.

Elevene bruker begrepet "flaut". Det er ikke vanskelig, men flaut! Dette bør vi merke oss. Vi skal se at ordet "flaut" nevnes både på 4. og 7. trinn. Det virker som om denne opplevelsen ikke gjelder for så mange andre fag. Elevene forteller om en spesiell følelse i forbindelse med faget musikk: ".æ blir rød over hele fjeset". Musikk kan være et enkelt fag, men det kan oppleves som vanskelig rent følelsesmessig: "Guttan syns det va litt flaut da! Dæm e så flau i klassen. Guttan e så flau i klassen! Ja. Også selskapsdans er ikke så my for guttan i klassen" (7B5).

Transkripsjonene fra intervjuene med 4. trinn viser forskjellige sider av de utfordringene som elever eventuelt opplever i faget musikk. Mine spørsmål og eventuelt kommentarer underveis i intervjuet står i kursiv.

1. Æ syns engelsk e greit. Æ sliit med engelsken. Det e enkelt. Hu har ei mor som e engelsk. Det er ikke så veldig rart heller da. (4B4)
2. Nei, det er artig. Nei. *Det er artig?* Ja. Ja. Ja. *Ikke for vanskelig?* Nei. *Ikke for lett?* Nei. Artigste faget mitt er kanskje geografi, sjøl om vi ikke har hatt så mange tima.

- (En elev spør:) Geografi? Ka er det? Der vi driv på med kart og alt sånt. Er det det? Vi har ikke hatt det før nånn gang. Jo, vi hadde det i tredje. (4B5).
3. *Er musikk vanskelig?* Det e rålætt. For lætt. Rålætt. *Har dere lekser i sang?* I sang, ja. Nånn ganga. *Så dere skal lære dere hjemme?* Men æ gjør det ikke, æ lære dem på skolen. Æ lære det på skolen, haha. (4B7)
  4. Æ bli alltid så flau når æ danse at æ rødme. Æ rødme nånn ganga. Blir æ rød, så blir æ rød over hele fjeset. (4C1)
  5. *Musikk, gym, har dere lekse i gym?* Nei. *Har dere lekse i kunst og håndverk?* Nei. *Så det er leksefrie fag det.* Ja. (4C2)
  6. *For dere har en annen musikk lærer?* Ja, vi har fast musikk lærer. Hege. Å ja, så det er ikke samme læreren dere har...? Hege og Terje. Det er Hege som er liksom fast lærer'n. Når ikke hu er der, så bruke Terje å vær der. Bra. Men noen ganger så glemme'n det vi bruke å gjør. (4C4)
  7. *Er det for vanskelig det dere lærer?* *Skjønner dere det dere lærer?* Det er en masse vi nånn ganga ikke skjønne. *Hva er det som er vanskeligst da?* Masse rare ord som læreran prøve å forklare oss om tusenvis av småle ting. *Ja, skjønner du ingenting av det?* Ja, det er nånn som skjønner det og andre, nånn... ikke skjønner det. (4C5)
  8. *Hva er for vanskelig da, hvis det er for vanskelig?* Engelsk. Engelske sanga som går kjempefort. Ja, sånn derre sanga som går kjempefort. Også engelsk. *Å ja? Veit dere en sang?* Cheerio. Ja. Det er versan som er vanskelig. *Men refrenget går?* Ja. Ja. (4D1)
  9. *Men hva kan være vanskelig i musikk?* Å lær sæ nye sanga. Og så kan det for eksempel... Å lær sæ hvordan man skal uttale, hvordan... Ja. Ja. Ja, for det kan vær litt. *Ja, det trur jeg, dere har mange forskjellige tekster. Enn engelsk da?* Ja, det kan vær vanskelig. (4D4)
  10. Æ syns ikke det e lett, og æ syns ikke det e vanskelig, men det er morsomt! *Det er morsomt rett og slett?* Mm. Æ vet ikke om det e morsomt. Det er ikke vanskelig heller. Eller vanskelig, det e ingen av delan. (4D6)
  11. *Er det for vanskelig med musikk?* Nei. For lett. Morro. Egentlig litt lett. På en måte litt fri fra skolen, på en måte... *Hvilket fag har dere mest prøver i?* Matte. Matte. *Der er det prøve?* Ja. Og engelsk. *Og engelsk har dere prøve?* Det er vel egentlig bare det vi har prøve i, vi har vanligvis ikke prøve i nå anna... (4E2)
  12. Å skriv sanga og sånn. *Ja, det kan være litt vanskelig.* Dans. *Danse kan være litt vanskelig?* Når vi ikke kan dansen, som hu kjem med nye dansa... *Har dere egen*

bok i musikk hvor dere skriver ned ting? Nei. Har dere det i andre fag?

Selvfølgelig! (4E3)

Kort oppsummert viser studien at 9-åringer opplever faget musikk som enkelt. Elevene forteller om få krav, de har ingen lekser og de prøves heller ikke i ferdigheter. Min studie viser at elevene opplever fagene kunst og håndverk og kroppsøving som leksefrie fag. Elevene sier at de ”sliter med engelsk og matte”. De forteller meg at de heldigvis *kan* norsk, så dette faget anser de dermed som meget enkelt!

Om å bli flau på 7. trinn

På 7. trinn har musikk begynt å bli litt kjedelig, eller lite utfordrende for enkelte av elevene i denne studien. Gutter sier at det kan være litt flaut å synge. Kun 3 av gruppene forteller at de har noen utfordringer. Elevene forteller at de har bøker, oppgaver, kartleggingsprøver og lekser i mange andre fag, men *ikke* i musikk. De har lekser i norsk, matematikk og engelsk. Etterarbeid i disse fagene er med på å legge til rette for en individuell læring tilpasset den enkelte. Ut fra de opplevelsene elevene forteller om fra musikkopplæringen i skolen, kan det være vanskelig å oppdage spesifikke krav og tilpasset opplæring.

Elevene synes fortsatt at kroppsøving er det beste faget. Norsk og matematikk kan være vanskelige fag. Flere fag har blitt ”kjedelige”, og lærerne snakker om ”kjedelige ting”, ifølge flere 12-åringer.

Transkripsjonene fra intervjuene med 7. trinn viser at elevene har mye å fortelle. Jeg har valgt å presentere et utvalg fra alle de fire skolene, og tar med replikker som viser forskjellige sider av de utfordringene som elevene eventuelt opplever. Mine kommentarer underveis i intervjuet står i kursiv. Elevene på 7. trinn uttrykker seg slik om nivået i musikk:

1. *Forstår dere det dere lærer i musikk? Det variere litt da. Det er no egentlig ingenting som e vanskelig, men du... Jo, dæm si jo ka, ka liksom dæm syng og kossen sangeran e født og sånn. (7B1)*
2. *Dere har ikke hatt noen tester? I musikk, nei. Jo, quiz. Vi har jo heldt på med de derre quizan da, men det er ikke akkurat no sånn prøva. (7B2)..*

3. Musikk, det er på en måte sånn frifag, på en måte... Vi har nesten ikke hatt musikk da. Men vi berre... Vi berre e der. Vi har nesten ikke hatt musikk. Det e lætt. Liksom når dæm skriv opp det vi skal skriv, og liksom fortelle, liksom at vi ikke skal prøv å finn ut no sjøl nånn gang... Hvis æ kan kall det friminutt da, eller vi skal liksom ikke lær no da. (7B3)
4. *Har dere egen lærebok i musikk?* Ja. *En bok som dere har fått.* Nei. *Med bilder og noter og sånn.* Nei. Nei. Nei, dæm har på skolen, vi får nånn ganga sje dæm. Vi skulle skriv kunstgreie og sånt. Vi skulle lim inn bilda sjøl. Og skriv det han skriv på tavla. Ok. Vi må gjøre det meste sjøl sånn sett. (7B5)
5. Nei... Nånn ganga hører vi på musikk som vi ikke har hørt før. *Ja.* Og så må vi gjett hvem som har sunget den. Det kan vær litt vanskelig da, men, det er jo artig for det. (7B6)
6. *Er det et vrient fag eller..?* Nei. *Flaut å synge.* *Det er flaut å synge.* *Hvorfor har dere bøker i matematikk og ikke i musikk?* Fordi at i matematikk bruke vi høvve. *Og i musikk bruker dere?* Stemmen. *KRL er kjedelig fordi...* Dæm snakke bare om sånne kjedelige ting. (7C4)
7. *Er det et vanskelig fag da?* Nei, vi syng jo hele tida jo. Det er litt artig noen ganger og da når vi lære noen nye ting. *Har dere lekser i musikk?* Nei. *Aldri?* Nei, aldri fått det. (7C5)
8. Det er greit, men det e litt vanskelig nånn ganga ja, når vi danse og sånn så e det vanskelig å husk trinnan. (7F1)
9. Nei. Nei. Nei. *Når sa du det sist i musikkfaget?* *At: Nei, det her klarer jeg ikke!* Det er nånn som gjør det da... Ja. Ja. Å, *ja?* Som ikke orke, så da si dem bare at dem, at dem ikke klare det. (7G2)

Musikk, et fag uten utfordringer og krav på 7. trinn?

De fleste gruppene i denne studien erfarer at musikk er et enkelt eller et passe vanskelig fag. Hvis vi hadde stilt spørsmålet om faget er lett eller vanskelig innenfor andre praktisk-estetiske fag, ville svaret trolig blitt det samme. Jeg vil anta at fag som kroppsøving, mat og helse og kunst og håndverk trolig blir oppfattet av elevene som et pusterom i skoledagen. I en større

undersøkelse blant 500 000-600 000 skoleelever fra 10 til 18 år³, fremgår at nettopp disse tre fagene er best likt: Kroppsøving, mat og helse og kunst og håndverk. Musikk er nummer 4, tett foran matematikk.

Kunnskapløftet pålegger læreren å tilpasse opplæringen til den enkelte, og elevene skal finne utfordringer slik at faget ikke blir kjedelig. I kapitlet om "Det arbeidende menneske" på side 10, finner vi at det skal være: "rom for alle, blikk for den enkelte". Elevene skal videre: "Få smaken på oppdagergleden". I Læringsplakaten står det at skolen skal "fremme tilpasset opplæring og varierte arbeidsmåter". Men er det like muligheter for alle i musikkfaget, er det slik at innhold og metoder stimulerer lærelyst hos alle og er det tilstrekkelig grad av elevmedvirkning (LK06:31)? Elevene gir uttrykk for at de ikke opplever tilpasset opplæring i så stor grad.

Av intervjuene fremgår at de opplever at de synger "hele tiden" og at lærerne forteller hva elevene skal skrive i bøkene sine. Elevene forteller at "døm", det vil si lærerne, skriver opp alt. Elevene trenger ikke "finne ting sjøl" og benevnelsen "lett" dessuten gjerne er koblet med kjedelig. En av guttene sier helt konkret at *noter* er kjedelig.

Det høres ikke ut som om disse aktivitetene krever mye. Flere elever på 7. trinnet svarer at faget er artig og til og med et praktisk fag. En gutt forteller: "Det er praktisk, når det er musikk".

Ingen av elevene forteller at de har bøker i musikk. Kun én elev sier at hun har lekser. Hun er ei flink jente, og må lære seg tekster i forbindelse med en kabaret. En gutt er ærlig overfor forskeren og sier at han ikke ønsker lekser heller. Fire grupper sier at de limer sanger inn i en kladdebok, en såkalt "kunstbok". En elev uttrykker seg positivt i forbindelse med å skrive ting inn, og uttaler at du lærer mye ved å "skrive ting fysisk inn", slik du gjør i en arbeidsbok. En annen ønsker imidlertid å skrive mindre i "kunstboka".

Elever opplever musikk som passe, lett eller enkelt. Det ser ut som om lærerne gir all informasjon, slik at elevene kan imitere. Denne arbeidsformen kan vi finne igjen i andre fag,

---

³UDIR (2007). *Undersøkelse blant 600 00 skolebarn*

blant annet RLE-faget. Fasitsvaret finnes i boka, og elevene ”kopierer, klipper og limer” fasiten inn i arbeidsboka. ”Å lage nota” (7C3), ”Huske dansetrinn” (7F1) og ”Musikkquiz” kan være problematisk nå og da (7B2). Verken 2. eller 10. trinn gir eksempler på utfordrende oppgaver i musikk.

Blir dere testet eller har dere prøver i faget, er et spørsmål noen av gruppene ble stilt. Ved skole B forteller enkelte av gruppene at de har såkalte ”musikkquiza” som en del av fredagsoppsummeringen. De oppfatter ikke disse spørrekonkurransene som en ordinær prøve eller en test. Enkelte grupper på 10. trinn forteller også om individuelle prøver og mapper som skal leveres uten at de føler at de får vist hva de kan i sang, spill og dans. Kartleggingen den ene gruppa på 10. trinn hadde, var trolig kun ment for at læreren kunne sette karakteren på et noe mer sikkert grunnlag. Undervisningen ble i alle fall ikke tilpasset.

Studien gir en nokså klar pekepinn om at elevene ikke opplever så mange utfordringer i musikk. Dette gir igjen et bilde av et skolefag som trolig bare i mindre grad er tilpasset den enkeltes nivå. Det ser ut som om alle elevene på et trinn blir møtt med den samme utfordringen. Musikk kan dermed være et av flere skolefag hvor elever opplever at de kan ha problemer med å finne faglige utfordringer. De har trolig heller ikke muligheter for å heve eget nivå med ekstra arbeid utenom musikktime. Vi ser at det verken finnes egne instrumenter, eller egne lærebøker i musikk. Øving og justering av tempo og nivå kan derfor være noe problematisk. For å kunne gi tilpasset opplæring og for å kunne utarbeide en lokal tilpasset plan i musikk, kreves det kompetente lærere med grundig elevkunnskap. Studien viser at dagens situasjon gir visse utfordringer, men som trolig kan løses i et samspill.

Eksterne lærere med lokal elevkunnskap

Min studie viser at musikk kan være et skolefag hvor teamlæreren overlater undervisning og planlegging til en faglærer. Denne faglæreren kan inneha en kombinert stilling mellom musikk- og kulturskole og grunnskole. Vil det by på problemer for en ”ekstern innleid lærer” å utarbeide en lokal læreplan med basis i lokale forhold og grundig elevkunnskap?

Musikk ser ut til å skille seg ut fra andre fag, ved at to av tre musikklærere på 4. og 7. trinn er ”leid inn”. Jeg stiller ikke spørsmålet om de har egne faglærere i musikk på 4. og 7. trinn, men svaret kommer likevel fram i samtalene med elevene. Jeg intervjuet elever fra skoler med totalt 9 lærere på disse to trinnene i musikk. 6 av disse er enten vikarer, lærere fra musikk- og kulturskolen eller lærere fra andre team eller trinn ved skolen. 7. trinn har flere ”eksterne” lærere enn 4.

På 4. trinn har skole B og D, eller 2 av 5 grupper, egne team- eller trinnlærere i faget musikk. På 7. trinn, her representert med 4 skoler, har trolig kun elevene ved skole C egne team- eller trinnlærere som musikklærer. Ved de andre tre skolene underviser trolig eksterne lærere, eller lærere fra andre team eller trinn. Dette må være nokså unikt for musikkfaget sammenlignet med andre fag. Hvordan kan en lærer lage en lokal læreplan uten inngående kjennskap til hver enkelt elev i gruppa?

For å gå nærmere inn på denne problemstillingen, vil jeg trekke inn strategiplanen for ”skapende læring”, utarbeidet av Kunnskapsdepartementet fra 2007. Denne har fem satsningsområder. Et av disse fokuserer på utvikling av lærerkompetansen innefor kunst- og kulturfag. Departementet har som intensjon å: ”Legge til rette for etter- og videreutdanning for å heve både pedagogisk og kulturfaglig kompetanse blant dem som arbeider med kunst og kultur på ulike arenaer i opplæringen” (KD 2007, s. 11). Ved enkelte høgskoler har musikktilbudet for studenter vokst, men i ved Høgskolen i Sør-Trøndelag har antall musikkstudenter blitt redusert fra rundt 130 til 20 studenter i perioden 2003- 2009. Dette vil på sikt gi en vesentlig mangel på kompetanse i skolen, og utviklingen harmoniserer ikke med strategiplanen fra 2007. Det ser dermed ut som om en nasjonal intensjon om å forbedre lærersituasjonen for musikkfaget vil gi utslag i praksis.

Det vil trolig være et behov for en utveksling og et samarbeide mellom lærerkrefter mellom grunnskole og musikk- og kulturskoler i mange år framover. Bjørlykke (2005) beskriver ut fra en større studie, at musikk lærere opplever det faglige utbyttet av et slikt samarbeid med musikk- og kulturskole som svak, og beretter at: ”Det må truleg bety at samarbeidet har gått føre seg slik at grunnskulelæreren har teke ei passiv rolle, eller overlete ansvaret heilt til musikkskulelæreren” (Bjørlykke 2005, s. 161). Studien peker vidare på at det kreves kontinuitet og god organisering og ledelse til, for at skolen skal ha en gevinst av utveksling av lærerkrefter.

Rammeplanen for kulturskolen ”På vei mot mangfold”, utgitt av Norsk kulturskoleråd, inneholder mange spennende formuleringer om samarbeid mellom skole og kulturskole. Kulturskolen er ment å være et kompetansesenter i lokalsamfunnet:

”Samarbeid med skoleverket er pålagt gjennom lovfesting av skoleslaget, og det er viktig å arbeide for en samordnet innsats for barns og unges oppvekstmiljø i den enkelte kommune. Den enkelte kulturskole og grunnskole bør drive et kontinuerlig lokalt planarbeid for å fremme interessen for kunst- og kulturaktiviteter hos de unge.”⁴

Videre i dokumentet finner vi at samarbeidet kan skje på mange plan:

- *samarbeid om organisering av kulturskolevirksomheten innenfor den ordinære skoledagen*
- *å bruke kulturskolelærerenes spesialkompetanse som en tilleggsressurs til grunnskolenes ordinære undervisning, rådgivning, samt utveksling av lærere skoleslagene imellom*
- *medvirkning av kulturskolens lærere og elever på tilstelninger og prosjekter av ulik art*
- *kulturskolen bidrar til å formidle profesjonell kunst og kultur ut til skolene*
- *kulturskolen bidrar til å formidle kulturelle aktiviteter ut til skolene.*

På side 12 står det beskrevet at lærerne bør være: ” i dialog omkring enkeltelevers kompetanse og utvikling. ”

I kapitlene som følger, vil jeg prøve å reflektere over om det vil være mulig å samordne elevenes drømmer med lærerkompetanse i og utenfor skolen og nasjonale rammer.

---

⁴ Rammeplan for kulturskolen. Nome Kommune, side 7

<http://www.nome.kommune.no/kunde/filer/Rammeplan%20-%20Kulturskolen.pdf>

Hentet 22.06.2009

Kapittel 5 Lokale læreplaner på 1.-2. trinn

I de neste 4 kapitlene vil jeg inkludere nasjonale rammer, elevenes stemmer og noen studentfortellinger, slik at disse til sammen danner en basis for utvikling av mine ideer til lokale læreplaner i musikk. Jeg vil presentere mine egne konkrete forslag til semesterplaner til slutt i hvert kapittel.

Kapittel 5 er strukturert rundt disse åtte kjernepunktene:

1. En lokal plan med alle hovedaktivitetene å musisere, komponere og lytte, i form av en plan presentert med elevens egen språkdrakt og en lokal plan i offisiell versjon for kollegaer.
2. Elevene forteller om sang, metode og læremidler i emnet, konkret sangrepertoar ut fra studien.
3. Elevene forteller om spill, metode og læremidler i emnet, konkret spillerepertoar ut fra studien.
4. Elevene forteller om dans, metode og læremidler i emnet, konkret danserepertoar ut fra studien.
5. Elevene forteller om hovedaktiviteten komponering.
6. Elevene forteller om hovedaktiviteten lytting.
7. Studentene forteller om hovedaktivitetene
8. Ideer til konkrete lokale semesterplaner basert på ønsker fra elever, studentfortellinger og krav i Kunnskapsløftet (LK06).

Jeg skal nå fokusere på intervjuene blant 7-åringer, og vil presentere resultater fra studien i form av en idéskisse til en lokal læreplan. I den første versjonen jeg legger fram, vil språket være tilpasset eleven. Den lokale læreplanen vil følges opp av fire konkrete semesterplaner i musikk spredt over to år. Denne er plassert i slutten av kapittel 5. Faget har få timer, og er satt opp med én uketime i snitt på 1. og 2. trinn, noe som tilsvarer at målene skal nås på mellom 70 og 80 skoletimer spredt over to år. En gutt på 7 år sier han spiller data seks timer hver dag, og at musikk ikke er så viktig. Et år med musikktimer tilsvarer ifølge denne guttens verden, det vil si seks dager med data.

Hva gjør dere? Ikke musikk akkurat. Æ spiller data hver dag, seks timer hver dag. Æ bryr mæ ikke så mye. Det er bitte litt musikk på spillet mitt. (2H1)

Jeg starter med å presentere en lokal læreplan i musikk for 1.-2. trinn med basis i 17 gruppeintervjuer. Rammer og forutsetninger er: Jeg er lærer for 20 elever som jeg kjenner godt, og som jeg har kartlagt. Undervisningen legges til 18 timer på høsten og det samme i vårsemesteret.

Jeg har en plan... en lokal læreplan i musikk for 1.-2. trinn

Hvis jeg skulle ha presentert en lokal læreplan i musikk for 6- og 7-åringer, tror jeg at det ville ha blitt i et format med få ord, desto flere flotte tegninger:

Du skal bli flink til å:

Syng alene og sammen med andre	Danse og finne på danser	Spille på trommer og gitar	Finne på melodier og rytmer sammen med andre	Spille dine CD-er for de andre i gruppa

En lokal plan bør inneholde konkrete valg, slik at den kan være et styringsdokument som musikk lærere og andre kan finne støtte og hjelp i. Planen bør etter min mening, også gi musikk læreren noe støtte med hensyn til metodevalg. En offisiell ”voksenversjon” skal både lagres i permer og legges ut på nettet til offentlig gjennomsyn blant kollegaer, rektor og foreldre. En lokal læreplan kan gjelde for enten to eller tre år, og må bearbeides og konkretiseres i form av semesterplaner. En toårsplan for 1.-2. trinn kan ha denne språkdrakten:

Lærerens lokal læreplan for både 1. og 2. trinn

Min lokale læreplan ville hatt følgende utforming i møter med rektor, foreldre og kollegaer:

Musisere

Alle elevene skal

- bruke og øve opp stemmen gjennom å synge et variert repertoar med CD-akkompagnement, eller med lærerens gitar og pianoakkompagnement
- spille, imitere og improvisere rytmer og melodier i samspill på instrumenter som tromme, rytmeinstrumenter, stavspill, piano og gitar
- delta i leker med rim, regler, sangleker og danser
- framføre sang, samspill og dans for hverandre i gruppa og for flere på skolen

Komponere

Alle elevene skal

- sette sammen rytme, melodi og egne tekster til egne låter og komposisjoner og ta vare på disse ved å gjøre opptak
- utforske, kombinere lyd og bevegelse og gjøre digitale opptak

Lytting

Alle elevene skal

- samtale om og gjenkjenne instrumenters klang i symfoniorkester og korps
- samtale om melodi, rytme, dynamikk og tempo og lyder i dagliglivet
- lytte til musikk, både pop, rock med Kiss og D.D.E. og klassisk og la elevene assosiere og lage dramatisering
- lage egne danser og fortellinger alene og i grupper
- velge egen favorittmusikk og presenterer denne og dramatisere autografjakt

Du vil finne originalversjonene av kompetansemålene for alle trinn i *Læreplanverket for kunnskapsløftet* på nettadressen nederst på denne siden ⁵

Integrert i kompetansemålene ligger det grunnleggende ferdigheter innenfor alle hovedaktiviteter i musikk. Elevene skal ha grunnleggende ferdigheter i musikk på 1.- 2. trinn. Dette vil i en meget forkortet versjon si at elevene skal lære å uttrykke seg muntlig og

---

⁵ <http://www.utdanningsdirektoratet.no/grep/Lareplan/?laereplanid=128961&visning=5> Hentet 28.04.2009

skriftlig, lese, skrive og regne i musikk og gjøre digitale opptak av egne komposisjoner. Grunnleggende ferdigheter vil helt konkret for eksempel være å øve på å tegne ned egne komposisjoner og som før nevnt, lage egne danser og uttrykke seg gjennom å synge allsanger.

Litt om kartleggingen på 2. trinn

Intervjuene på 2. trinn ble foretatt på tre skoler. 78 elever fikk tillatelse hjemmefra. Alle som ville, fikk være med. Rundt halvparten av elevene fikk tillatelse hjemmefra. Noen av elevene ønsket likevel ikke å la seg intervju av en "vilt fremmed" mann med mikrofon. Det er jo forståelig. Opptakene varte i nesten tre timer, og jeg har valgt ut et representativt utvalg i denne framstillingen som danner idégrunnlaget for en tenkt lokal læreplan og mulige semesterplaner for 1. og 2. trinn.

Hvordan går en musikk lærer til verks når hun skal lage en lokal læreplan ut fra rammene i Kunnskapsløftet? Et svært viktig element i et slikt arbeid vil etter mitt syn være å gjøre som jeg har gjort i denne studien, først spørre egne elever om kompetanse og ønsker. Kompetansemålene i LK06 etter 2. trinn er allsidige, men de er kanskje ikke så altfor krevende for en musikk lærer. "Gryteklare" timeopplegg kan finnes i ulike læreverk i musikk. I flere av timeoppleggene knyttes musikk nært opp mot grunnleggende skrive- og leseopplegg i læreverk for trinnet (Egge og Sæther 2007).

I den neste fasen må musikk læreren kombinere Kunnskapsløftet med resultatet av kartleggingen og harmonisere dette med egen kompetanse. Arbeidet for en musikk lærer vil være å filtrere ulike krav fra planverket og omsette disse i praktisk handling i klasserommet. Lærere har et utfordrende, tidkrevende og nyttig planarbeid foran seg.

Lærere som underviser i musikk ved en større skole utarbeider gjerne en felles plan lokalt. I tillegg lager hver lærer gjerne en egen årsplan og semesterplaner for sitt eget trinn med forslag til alt fra sangtitler til konkrete danser. Dette arbeidet kan virke uproblematisk for enkelte lærere, men utfordrende for andre.

Reidun Åslid Bjørlykke har forsket på hvilken lærerkategori som eventuelt uttrykker problemer med rollen og arbeidet som musikk lærer fra 1.-4. trinn, og beskriver situasjonen

slik: ”Men det slår meg at pedagogar med førskulelærarbakgrunn som gruppe oftare tilpassar seg musikk-lærarrolla enn allmennlærarane på småskuletrinnet” (Bjørlykke 2005:158). Å tilpasse rollen vil blant annet si å justere en lokal fagplan slik at den stemmer overens med egne ferdigheter.

En lokal plan kan imidlertid justeres inn mot det den enkelte lærer selv behersker. Stein Bakke (2007) refererer fra egen forskning hva to musikk-lærere beskriver som innhold i sine musikk-timer på småskoletrinnet: ”Litt skodespel og masse song og leik”(Bakke i Hovdenak og Stenersen 2007:140).

På 2. trinn har elevene kanskje ikke det ordforrådet som skal til for uttrykke opplevelser gjennom det muntlige språket. Elevene har en annen energi og et annet språk enn det vi finner på 4., 7. og 10. trinn i denne studien. Sjuåringer danser og synger kontinuerlig under hele intervjuet. Det gjør ikke de eldre elevene. Elever på 2. trinn er ikke så redde får å gi uttrykk for at de er gått lei av mine spørsmål og vil tilbake til arealet. Etter 12 minutter peker en gutt på den digitale opptakeren og sier:

Når er den der ferdig? (2J1)

Sjuåringer er midt i den store tannfellinga. Intervjuene bærer preg av dette. Ei jente fikk oss heldigvis på rett spor igjen:

Han har mista ei tann. Den her mista æ forrige søndag. Da pappa'n min var liten, så fikk han en ny tann her. *Du har flotte tenner.* Æ har to nye her neri. Det er ikke tenner vi snakker om, vi snakker om musikk! (Sa *jenta.* Det var vel heller forskeren som skulle ha styrt intervjuet inn på rett spor!). (2J2)

Gjennom replikkvekslingen i 17 grupper på dette trinnet, får jeg i tillegg et innblikk i lærernes metodikk i sang og rammefaktorer i faget musikk. Vi blir også kjent med en spennende verden som elever på 2. trinn befinner seg i, hvor noen til og med er konger:

Hva heter du? Walter. Må æ si det ornlige navnet mitt? *Ja.* Han bruke å kall sæ kong Walter han! (2I1)

De bidrar også med å fortelle om mor, far, søster og bror. Her er en replikkveksling som sier noe om at de oppfatter hvordan søt musikk oppstår i voksenverdenen:

Mamma'n og pappa'n min møttes. Dæm spilt likedan musikk. Også møttes dem. *Og så kom du? Spør jeg* (En annen gutt sier): Først kom storebroren din da. Så ble dæm skilt. (2J1)

Sjuåringene ser at musikk er et skolefag uten egne bøker. I andre fag som engelsk er situasjonen en annen:

Har dere bok i musikk? Nei. Ja, vi har Zeppelin, og engelsk. Zeppelin arbeidsbok og lesebok. (2I3)

Det er store variasjoner mellom det de forskjellige lærerne ser ut til å arbeide med i musikktime. Det er ikke vanlig at lærerne tester elevene i musikk verken ved oppstart eller i løpet av året for å se om de eventuelt er på vei mot kompetansemålene. Det er naturlig at man tester elever i de fleste andre skolefagene.

Bruken av verb som konkretiserer måloppnåelsen varierer i planverket, fra å delta og til å beherske. Noen av kompetansemålene kan lett innpasses i en lokal læreplan, mens andre krever noe mer arbeid. Det at elever *deltar* i leker hvor de synger et variert repertoar, om de *framfører* og om de *kjenner til* instrumentnavn, kan lett innpasses både i lokale læreplaner og årsplaner.

Å musisere med sjuåringer

Sang er en av aktivitetene innenfor hovedområdet musisere. Elevene på dette trinnet opplever at sang er den dominerende aktiviteten i musikktime. Vi har lange tradisjoner med blant annet allsang i norsk skole. Sjuåringer synger ganske ofte i skolen, men de husker ikke så mange sangtitler. Kompetansemålene i planverket er relativt klare, og sier at elever skal synge et bredt repertoar i skolen. De grunnleggende ferdighetene som vi finner på side 139 i planen, bygger også opp under sangen som et naturlig uttrykk for barn.

Elever forteller om å synge

Nå skal jeg ta for meg hvordan elevene på 7 år uttrykker seg om emnet sang i skolen. Barn i en intervju situasjon virker slettet ikke nervøse. Det var flere som korrigerer mine spørsmål og mine versjoner av kjente og ukjente barnesanger. ”Nei, den bynne ikke sånn!”, sier ei jente fra en annen intervjugruppe meget bestemt. De retter på *min* versjon av ”I Mummidalen” fordi jeg starter direkte på refrenget. Elevene synger verset først, mens jeg begynte med refrenget. Rett skal være rett.

Sjuåringer har en meget god hukommelse, noe som trer tydelig fram i intervjuer. De vil absolutt ikke besvare det samme spørsmålet to ganger i løpet av et intervju. ”Nei, vi sa det jo i stad!”, sier en gutt etter at jeg hadde gjentatt spørsmålet om de synger mye i skolen.

Sjuåringene synger med perfekt tekst, og de har med alle vers i sangene både på norsk og engelsk. De blir oppriktig sinte hvis noen gjør forandringer i melodi eller form. En outro på sangen *Bæstevenna* ble sunget noe på siden av CD-innspillingen. Ei jente sa klart fra om hvordan dette egentlig skulle låte: ”Nei, det e itj sånn!” Hun synger den riktige versjonen selv, og avslutter med et ”Yeah” i mikrofonen. Det virker som om sjuåringer er i rette alderen for utenat læring og ”læring på øret”, dvs. en innlæring uten tekst og noter.

Elever på 2. trinn knytter automatisk bevegelse og dans til sang og språklige kommentarer. De svarer på spørsmål mens de går fram på gulvet og danser og beveger seg, og de kan starte en sang helt spontant under intervjuet. Denne helhetstenkingen finner vi både i metodikken til Jon-Roar Bjørkvold og i konseptet Positivt Skolemiljø (Bøe 2005).

Replikkvekslingen er noe forkortet i denne presentasjonen. Jeg har prøvd å velge ut uttrykk fra dette store materialet som er signifikante eller representative for svarene fra de 17 gruppene på trinnet. Ved skole J ble intervjuene lengre enn ved skole H og I. Opptakene ble her i snitt 14 minutter. På 10. trinn er snittet noe over 7 minutter. Årsaken til dette finner vi blant annet i at elevene ved skole J sang mye under intervjuene. Referansen i parentes bak replikkene viser til trinn, skole og gruppe.

Sjuåringer om sang:

1. Ska vi syng en sang eller? Æ kan syng Rainbow. Vi har en Mummisang også der (om musikkpermen) (2H1)
2. Sangperm! Og Mummi! Vi har laga CD fra første til sjuende trur jeg. "Funky kanin", den kan itj æ. Æ villa syng på en CD. Syng for en klasse. Æ villa ha tatt også syng en sang med venninna mi, Marie. (2H4)
3. Kan vi itj søng inni'n (digital opptaker), så kan vi hør oss sjøl etterpå? (2H4)
4. Æ vant, i fjor ja, en stor bag, nei, bare sang "Suveren". Man måtte konkurrere. Du vet storesøstera mi, hu va dommer. (2H5)
5. Finns det no', går det an her på Høyåsen å lært oss å syng? Hvis du vil det, så er det et kor... ja, men æ. Det e mang kor. Det e sånn at æ fær te non pedagoga og så lære æ å syng, også kan æ stå på scenen å syng. For, æ e så glad i å stå på scenen å syng! Æ har mikrofon hjem æ sjø. *Dere vil helst stå på scenen aleine, og kor blir kanskje litt kjedelig, for du vil stå der...* Ja, æ vil stå der alein. (2H5)
6. Så e det sånne bevægelsa vi gjør te... Vi pleier å syng Tenn lys. (2I1)
7. *Hvor mange sanger kan dere?* Ti tusen sanga. *Hvilken sang er finest?* "Sankta Lucia". "Bæ, bæ lille lam". (De synger i bakgrunnen mens jeg intervjuer). (2I1)
8. *Hvorfor har dere musikk i skolen?* (Det er stille). Vi synger ganske my i musikken. (2I2)
9. *Hvorfor har dere musikk?* For å bli bedre te å søng og sånt. (2I3)
10. Noen ganger synger vi fordi at det skal være morsomt, og andre ganger synger vi fordi det skal være avslutning sånn på skolen. Det e sånn at vi syng for foreldran og sånn. (2I4)
11. *Begynner den sånn? En to tre...* Og vi tenner våre lykter. Nei, den bynne ikke sånn.
12. Den begynner sånn: Sneen daler lett og fin...(elevene synger hele sangen). (2I5)
13. *Synger dere om mårran?* Ja, vi synger to ganger. (2I5)

14. *Hvorfor har dere musikk på skolen?* Det e fordi at vi lære engelske sanga, og julesanger og masse fine sanga. Æ trur det er fordi vi elske å syng. Æ trur det e for at vi skal bli flink te å syng. (2J1)
15. *Synger dere?* Ja, vi syng julesanga og... Vi skal i kirka på fredagen. (De synger): "Nå er den hellige time..." (2J1)
16. *Hva synger dere om morgenen?* Tenn lys. Ja, til maten, nei, Skipper'n. (2J4)
17. Når vi fær hjem på dagen. (Elevene synger): Takk for i dag, gi meg en klem... Da danse vi skikkelig my! (2J4)
18. Stopp! Ikke mobb! Den står i en blå bok, arbeidsbok. Å ja, den ja.
19. *Hvorfor har dere musikk i skolen?* Fordi vi kan syng masse sanga til forestillinga og sånn. Opptre. Ja, vi øver oss på nånn sanga, siden vi skal opptre i kirka. Også tar Kjell-Arne (læreren) og spille gitaren til. (2J5)

Som vi ser har elevene positive opplevelser av å synge i skolen, og de synger mer enn under intervjuene. Opptakeren er ikke et hemmende element med hensyn til sanggleden, den virker heller motiverende.

Om metode og læremidler i sang på 2. trinn

Metoden på 2. trinn ser ut til å basere seg på imitasjon og repetisjon. Elevene lærer sangene gjennom å synge sammen med CD-en, og repetere sangene ofte i løpet av uka. Elevene synger mye utenat. Noen ganger viser læreren teksten enten på Smartboard (PC koblet til elektronisk tavle), eller via en overhead. Læreren akkompagnerer sanger med gitar nå og da, men det ser ut som om elevene er avhengig av en CD som akkompagnement. Ingen elever har egne sangbøker, men de lager sanghefter som de synger fra, og som de har med hjem for å øve på tekster.

Engelskfaget ser ut til å bruke sang som metode. Elevene forteller dette:

1. Dem (lærerne) bestemm' ikke når vi skal lægg oss! Syng engelsksangan e litt vanskelig. (2H6)
2. *Hva er den fineste sangen i sangheftet?* (Uten å si tittelen synger elevene denne sangen på engelsk): Listen hear the angels sing...

3. Da Jesus ble født, da syns æ at det er litt trist da. (Jeg blir avbrutt og de synger). We wish you a merry Christmas...Long time ago.... (De synger slik: Lock time ago..).
4. *Hva handler dem om da, hvem er med? Æ trur det er han Gud eller Jesus, og så er det Maria sitt barn og så har dem dratt te Betlehem.* (2J2)

Vi hører følgende om sangmapper og mange repetisjoner i musikktimer:

1. Vi får sånne derre musikkmappa. Og så har vi sanga inni. Men vi får ikke lov å ha med dem opp og så læs mens vi syng, for det er liksom meninga at vi skal øv oss på det hjem og så prøv å syng det. (2H5)
2. *Lærer dere sangene utenat? Vi gjentar ordan. Vi bare høre og så bare syng vi etter, men dem læreran dem bruker sånn derre bok også tar dem en tekst i stedet for å bare syng etter...* (2I2)
3. Ja, vi husker skikkelig mange vi. Men Lena har en stor perm som det e mange sanga.
4. *Hvorfor husker dere teksten? Jo, fordi at dere har jo synge mange ganga og så har dokker sikkert glemt hele teksten og det e sikkert mange som huske den og...*(2I3)
5. *Lærerne spiller de? Hva gjør lærerne når dere synger? Nei, dæm gjør ingenting. Dæm dirigere.* (2I4)
6. *Lærerne, kan de teksten de da? Ja. Hva gjør lærerne? De tenner lys...* (2I4)
7. Vi sang en sang som hette "Lille fugl, lille fugl", den kan vi ikke uten CD. Jo, jeg kan den... Lille fugl når det blir kalt...(Den andre jenta synger den, og de andre blir med). *Hva gjør læreren? Lena gjør sånn hu i åttetall på sida. Hun synger litt hvis vi ikke kan teksten. (De viser dirigering).* (2I5)
8. *Hvordan lærer dere en ny sang? Vi tar et rim først, sånn at det blir sammens og så tar vi alt sammen og så blir det til en sang. Læreren spiller gitar te og nånn ganga så hører vi på skjermen som vi har og den trykke vi bare på og så syng den og så nånn ganga blir det bare sanger og så skal vi syng dem. Smartboard? Ja.* (2J1)
9. *Kommer teksten der? Nei. For dere kan det utenat? Ja.* (2J1)
10. Hver mårra synger vi "Tenn lys". Vi berre bruke, at lærerne vårres, at i stedet for å bruke dataen, så spiller læreren vår gitar i stedet. (2J1)
11. *Har dere bøker i musikk? Vi er et sånn sanghefte der det står sanga inni.* (2J1)

12. På en måte, det e ikke CD'a, og det e ikke tekst, sånn data, da er det en som synger og så følge vi med på musikken.
13. *Hvordan husker dere teksten?* Vi har lært den. Hvis du hører den mange ganga. Vi hermer etter lærer'n førstegangen da, men andregangen med CD sammen med lærer'n.
14. Vi har et sånt sanghefte. Det e liksom en konvolutt på en måte. Det e. Dem har gitt oss med nota! Vi har "Tenn lys". Nei, vi tar første verset, det e lettest.
15. Vi syng den veldig mange ganga. Vi syng den mange ganga på rad, gjør vi.
16. Lærerne har øvd seg på en måte. Dem har ark som dem læs på. Dem læs veldig fort.
17. Æ og kan det (ei jente demonstrerer hvordan øynene går hurtig fra side til side i leseprosessen). Når det er tekst på tv-en så les æ på engelsk. (2J2)
5. *Hvordan lærer dere sangene?* Nei, vi læs det sjøl. Ja. Ja. *Har dere bok i musikk?* Sanghefte og en sangbok. (234)
18. *Hvordan lærer dere sangene?* Vi har sånn skjerm på base to, der syng vi mange ganga også lære vi det. *Synger læreren først da?* Nei, en gutt eller ei jente syng på CD-en, vi syng den etter at vi har hørt den godt. (2J5)
19. Det kan være vanskelig å syng sanger som vi ikke har hørt, flere og flere sanger på fiolin. Vanskelig på slutten av sangene. (2J5)

Det ser ut som om allsang støtter leseopplæring på trinnet ved at elevene gjentar sangen mange ganger og har en sangperm med sanger. Allsangen akkompagneres som regel i form av en komp-CD.

Diskusjon om sangrepertoar på 2. trinn

De nasjonale læreplanene inneholder krav om et bredt repertoar på trinnet. Behersker elevene på 2. trinn et sangrepertoar fra ulike sjangere? For å få svar på spørsmålet, spurte jeg om elevene synger, og hvilke sanger de eventuelt synger. Elevene fikk *ikke* bla i skolens sangbøker mens de besvarte mine spørsmål. Det hadde likevel trolig ikke vært til stor hjelp, siden de færreste hadde vært i kontakt med sangbøker. Det ser ut som om repertoaret er noe begrenset.

Sanggleden under opptakene var derimot stor! Nesten alle grupper sang inn på mp3-spilleren. De ba om å få gjøre det. Jeg telte kort og godt opp 1-2-3, og dermed var vi som regel i gang med en sang. Denne motivasjonen, gleden og åpenheten med hensyn til sang er unik for dette

trinnet, sammenlignet med 4., 7., og 10. Det ser ut som om sang er et godt språk i denne aldersgruppen for å kunne uttrykke seg.

Som vi ser litt lenger ut i kapitlet, fokuserer kompetansemålet for 2. trinn på at målet for elevene er at de skal: ”delta i leker med et variert repertoar av sanger” (LK06:140). Vi må huske at det i denne oversikten kun er elevenes opplevelser av sangrepertoaret som formidles. For å få vite mer om dette emnet, vil man måtte foreta en dypere studie som også inkluderer musikk lærerens versjon av ”sannheten”. Engelsklærere og også andre teamlærere på 2. trinn kan ha viktige innspill i forbindelse med en slik problematikk.

Ved de tre skolene denne studien omfatter, finner vi 26 helt ulike sangtitler. Dette tilsvarer en tittel for hver tredje elev i studien på 2. trinn. Ingen av de tre musikk lærerne ser ut til å ha det samme repertoaret. Tidspunktet for intervjuene var før jul, så det er naturlig at vi blir kjent med julesanger. Vi hører om noen engelske sanger, og titler som henspiller på dagsforløpet med både god morgen-sang, matsang og ha-det-bra-sang.

Elevene bidro i denne studien med 26 ulike sangtitler. Jeg vil inkludere samtlige i mitt utkast til en samlet semesterplan mot slutten av dette kapitlet. VI finner ingen felles sangtitler.

Du bør lære deg følgende 26 sanger som elevene kan på 2. trinn

	Skole H	Skole I	Skole J
1	Fader Jakob på engelsk	Matsang	Bæ, bæ lille lam
2	Lille Petter Edderkopp på engelsk	God-morgen-sangen	Klassesang
3	I can sing a rainbow	Det er friminutt	Stopp! Ikke mobb
4	I Mummidalen	Nå skal vi synge	We wish you a Merry Christmas
5	Lille Theodor fra Finse	Ha-det-sang	Mary's Boy Child
6	Kua mi	Bursdagssangen med to vers	En stjerne skinner i natt
7	På låven sitter nissen	Sommer og skolefri	Tenn lys
8	Juletrall	Limus i svingen/ Jul i svingen	Julesanger
9		Sankta Lucia, Vi tenner våre lykter	
10		Blåfjellsang, den ellefte dagen i Blåfjell	

Det ser ut som om repertoaret er ganske rikt, men slettes ikke likt fra skole til skole. Vi finner ikke et felles sangrepertoar ved verken skole H, I eller J. En musikk lærer har sitt eget sangrepertoar, og vil holde seg til disse sangene når hun synger med sine elever. Det er ikke noe galt i det, så lenge hun utvider repertoaret og inkluderer nye sanger fra et flere sjangere. Jeg tror CD-komp har gjort musikk lærere og ikke minst elever, mer bundet til de "10 sangene" som finnes på CD-en. En variert sangopplæring uten å være bundet til et bestemt utvalg vil kreve at man tilbyr læreren opplæring i akkompagnementsspill på enten gitar eller piano.

En lokal læreplan er trolig svært lokal med hensyn til repertoar. Målsettingen om å *bruke stemmen variert i ulike styrkegrader og tonehøyder*, slik Kunnskapsløftet krever, kunne passe som en felles formulering i en lokal læreplan med disse tre lærerne på 2. trinn. Årsplaner og semesterplaner med konkrete titler ville derimot blitt unike.

Om å spille med 2. trinn

Elevene har nesten ingen opplevelser fra å spille instrumenter i musikktime på skolen. De forteller mye om aktiviteten, og har et meget sterkt ønske om å få opplæring på skolen. Vi skal se at noen sjuåringer til og med spiller i band, mens enkelte andre går på musikkskolen. De fleste lærer imidlertid å spille hjemme med foreldre eller slektninger som lærere. Flere har en plan om å begynne på musikkskolen etter at de først har lært å spille på instrumentet hjemme.

1. Æ held på å vente på om æ kann få bynn på fiolinøving. (2H1)
2. Pappa har spilt tromma før. Spilt tromme, trom, trom. Å vil spill tromma (Krysser hendene som en ordentlig "trommis"). Storebroren min går på tromming. (2H1)
3. At, æ villa ha tatt og spilt på instrumenta. Nei, vi spille ikke nånn instrument. Æ ville bynn å spill på fiolin. (2H6)
4. Vi hører på forskjellig sånn musikk? Trommer og gitar og... (2I2)
5. *Spiller dere noe her?* Nei. Men jeg kunne tenkt meg å lært å spill. (2I2)
6. Vet ikke. Æ kunna tenkt meg å spill trompet. Tuba. Kanskje tromma. Fløyte. Fiolin, det har æ hjemme hos farfaren min. Æ har munnspill hjemme hos pappa og tromme.
7. *Har dere spilt noen instrumenter her?* Nei. (2I2)
8. *Hvorfor har dere musikk?* Vi skal bli bedre te å spill. Å spille gitar og piano hjem. Æ skal bynn på musikkskolen på gitar. (2I3)
9. Og vi toan går i korps. *Går dere i korps?* Ja, bare at vi duske sånn..
10. Og mamma'n min er lærer på musikkskolen. (2I3)
11. Fiolin? Tromme. Triangel. *Spiller dere her eller?* Nei, vi spiller ikke her. Det er bare ungdomsskolen. Æ spille gitar og. (2I3)
12. *Spiller dere her?* Nei, vi har ikke hatt noe musikk. (2I4)
13. Æ skal kanskje bynn på, bass, fiolin og piano.
14. *Hvor kan du lære det?* Hjem. Lære det hjemme først, og så på musikkskolen. (2I4)
15. *Spiller dere instrumenter i musikktime?* Nei. (2J1)
16. *Instrumentnavn?* Gitar, det spille æ i band. Æ spille i band, ja. (2J2)
17. Æ kan fiolin, æ kan spill det. Æ går på musikkskolen.
18. At hjem har æ en gitar som æ fikk av julenissen og så har æ et barnetrekkspill. Ja, trekkspillet øve æ mæ på. Og så har æ en gitar som pappa'n min held på å juster når han vente på mæ, eller så bruke æ på å juster den. Æ e ganske flink på tromma og

piano og sånn, og gitar. Ja, æ lære det av faren min æ. Av mora mi og. Æ bare øve mæ. Og prøve å få finar og finar sangstemme.

19. *Spiller dere her på skolen?* Nei, spiller ikke nå, men skal kanskje spill på julebord i fjerde neste år. (2J2)
20. Æ villa ha spilt trekkspill. Æ villa ha spilt gitar, elektrisk? Tromma med kjempehøy lyd. Æ villa ha spilt gitar. Æ villa ha spilt trompet. Æ har masse tromma i kjelleren.
21. Elektriske tinger og tromma, elektriske tromma. (2J2)
22. *Hvorfor lærer dere musikk i skolen?* Vi skal syng i kirka. Det går an te å lær så å spille gitar. Lær sæ å spille gitar, musikkskolen. (2J4)
23. Alein, æ kan lær mæ å spille gitar eller piano, for det har æ hjem. Men æ vil helst lær mæ gitar.
24. Saksofon, fløyte. Æ var te tanta mi i går, og hu har trompet. Kasserolla
25. Æ spiller fiolin, pappa spiller gitar, lillebroren min og mamma spiller piano.
26. *Hvor?* På musikkskolen. (2J5)
27. Ene oldefaren min hadd en gitar og æ øve masse på'n. han held på å lære mæ. Og lillebroren min går på musikkskolen. (2J5)

To av tre elever på dette alderstrinnet *ønsker* imidlertid opplæring på et instrument, eller forteller at de allerede spiller på et. Dette er meget positive tall for musikkfagets del, selv om elevene ikke spiller på skolen. Jeg kommer tilbake til om trenden er den samme for elever på 4. og 7. trinn. Ved to skoler er ønsker om spilleopplæring helt dominerende og andre ønsker som sang eller dans nevnes nesten ikke på 2. trinn. Kun én elev i studien ytrer ønske om å holde på med data i musikktime.

Hvilke instrumenter vil elever på sju år lære? Tromme, gitar, piano og fløyte er høyt oppe på ønskelista. Blokkfløyte ser ikke ut til være et av favorittinstrumentene, hvis man da ikke tolker et ønske om å spille fløyte som nettopp blokkfløyte. Jeg tror elevene mener tverrfløyte, siden de kjenner navnet på så mange korpsinstrumenter. Jeg intervjuet 78 sjuåringer. 13 av disse ønsker trommeopplæring, 11 ville spille gitar og 7 ønsket opplæring på piano. Disse sterke signalene har jeg inkludert i mitt forslag til lokal læreplan og semesterplaner i musikk.

Instrument/Skole	Skole H (28 elever)	Skole I (23 elever)	Skole J (27 elever)
Tromme	5	5	3
Gitar/rockegitar/elgitar	3	2	6
Piano	4	1	2
Fele og fiolin	3		1
Blokkfløyte	2		
Tuba	2		
Trompet	1	1	
Klarinett	1	1	
Fløyte	1	2	3
Bass og kontrabass		1	
Spille et eller annet	2		

Flere lærere behersker basisferdigheter på tromme, gitar og piano. Deres egen spillekompetanse skulle dermed sjeldent stå i veien for gjennomføringen en slik plan på 1. og 2. trinn. For å møte eventuelle utfordringer vil det i enkelte tilfeller være nødvendig med kursing av musikk lærere.

Om dans på 2. trinn

Det ser ut til å være lite dans på dette trinnet. Sangleker finner jeg ikke igjen i svarene, bortsett fra et noe misforstått svar ved skole J. Her blandes begrepet sanglek med en fysisk leke hvor ei prinsesse kommer fram og synger, altså en sang-leke.

1. Æ veit det, villa ha dansa. Æ villa ha spist godter. Breaka, æ kan det litt. (2H6)
2. Slå hjul. Æ like å danse med Stine og Mathilde, og med pappa, men æ kan ikke no, fordi han har brekt en fot. (2H7)
3. *Har dere navnet på en dans?* Sasja! Sasja!
28. Æ dansa breakdans i første. Det var ganske vanskelig å tren sæ opp te det. (2I1)
4. Det e sånn derre diskodans. En sånn ketchupdans, men æ huske ikke sangen. (2I2)
5. For å bli bedre te å synge, og danse.
6. Æ går på dansing... *etter skoletid?*
7. Ja, vi danser ganske ofte, når musikken er på så danser vi. Sansemotorikk
8. Når hun skrur musikken av, så må vi gå å sett oss. (2I3)
9. Æ kan danse mange dansa hvis du har lyst te å se dem? Ikke alle da. (2I5)
10. *Danser dere mye?* Nei. (2J1)
11. *Har dere sangleker?* Nei, æ har sangleike, æ fikk en sånn jenteting i julegave i bursdagsgave, skull æ gi bort en sånn ting i bursdagsgave vet du, så ble det ikke noe av det, da fikk æ den, og da var det ei prinsessa kom opp også så sang'a. (2J1)
12. *Hva ønsker dere?* Dans, disko. Æ villa ha dansa. Dansa. Dansa, rocke. (2J2)
13. *Danser dere?* Æ kan danse breakdans. *Tok dere headspin?* Hva mener du med det? (2J4)
14. Ballett. Æ har gått på. Æ klart ikke å gå sånn vanlig og så sprang æ på tærne. (2J4)

Vi finner relativt få ønsker som dreier som om andre aktiviteter enn spilleopplæring. Ønskene varierer fra skole til skole. Ved en skole har *alle* et ønske hver, mens ved en annen skole er dette tallet halvert. Elevene ønsker alt fra å breake, synge og danse alene, synge på scenen, ha sangpedagog, hørt mer på sanger, synge med mikrofon, synge med venninne, gjort noe artig, lekt på slutten, slå hjul eller spist godteri. Hele tre ønsker går på å breake. Ei jente vil gjerne høre musikk mens hun gjør skolearbeidet.

Om komponering og lytting

Elevene skal komponere i skolen. Dette hovedområdet skal derfor være med i enhver lokal læreplan og i årsplaner og semesterplaner. Kunnskapsløftet inneholder formuleringer av denne typen: Elever på 2. trinn imiterer: *rytmer og korte melodier i ulike tempi, takt- og tonearter* (LK06:140). En lærer må derfor produsere en lokal læreplan hvor alle elevene blant annet hermer og imiterer på flere ulike vis. Min erfaring tilsier at elever i denne aldersgruppen elsker å imitere.

Intervjuundersøkelsen gir ingen holdepunkter til hvordan man bør arbeide med komposisjon i skolens 1. og 2. trinn i tråd med disse elevønskene. Et par elever i studien lagde imidlertid låter til bandet de spilte i utenom skoletid! Og de er spesialister på å gjenfortelle eller dikte egne vers til for eksempel "Bæ, bæ, lille lam"! Elevene var totalt tause når jeg spurte om de lagde eller komponerte musikk i musikktime. Vi hører heller ikke at de har laget dans, eller har skrevet tekster selv. Her ligger det store muligheter for å koble norskfaget sammen med musikk. De grunnleggende ferdighetene ved å lese og skrive i musikk kan trekkes inn på en naturlig måte gjennom å lese sangtekster og skrive egne vers til kjente sanger.

Sjuåringer forteller lite om komposisjon

Jeg har prøvd å finne uttrykk hvor elever forteller at de komponerer, men fant kun disse fra 2. trinn. Legg merke til at en gutt skriver egne låter! En annen gutt svarer på engelsk og norsk: "Har dere lagd musikk selv? No. Æ kan ikke nota nei. Det er noen som kan det og." (2H2)

1. Vi bruke å leik. Æ villa ha spist godter. Slå hjul. (2H3)
2. (En gutt synger): Bæ, bæ, lille lam har du noe ull. Æ har gjort om litte grann da, ok, vi kan syng: Bæ, bæ lille lam, dro på restaurant. Møtte nissen, kappa av seg tissen, bæ, bæ lille lam dro på restaurant.
3. Bæ, bæ lille lam, kjøpte seg et hus. Kunne ikke bo der, for det va'kke do der, bæ, bæ lille lam kjøpte seg et hus.
4. Bæ, bæ lille lam, dro på håndballkamp. Kunne ikke heie, bare bruke bleie, bæ, bæ lille lam dro på håndballkamp
5. (Jeg får også høre mange versjoner av "Skipper'n-sangen", før den originale synges som allsang). Når Skipper'n skal ha seg mat... Vi går i rockeband, æ e sanger da. Æ skriv sanga da. Æ syng æ. Og æ spille keyboard. Han spiller og nånn ganga. (2J5)

Når det gjelder komponering i skolen, ser det ut til at elevene arbeider lite med dette sammenlignet med for eksempel sang. Komposisjon bør tas med på lik linje med musisere og lytte i en lokal læreplan, slik at den er på linje med Kunnskapsløftets kompetansekrav. Man kan gjerne modere begrepet komponere ved å bytte det ut med alt fra å lage tekst, lage dans, lage lydkulisse, utforske og til å spille fritt osv.

Om lytting

Lytting er obligatorisk, og skal finnes i enhver lokal læreplan. Denne studien tyder på at dette ikke alltid er tilfellet. Elevene har et ”musikkrikt” liv og lytter til musikk både i SFO og hjemme. Det vil være en vanskelig oppgave å identifisere hvor elever lærer og blir kjent med musikk. Hvor lærer sjuåringer navn på instrumenter? De færreste sier i denne studien at de har erfaring med instrumenter på skolen i 2. trinn. Elevene kjenner navnene på mange instrumenter, men få av disse ser ut til å være fra skolens eget instrumentarium. Navnet på korpsinstrumenter og rockeband har elevene trolig lært andre steder enn på skolen. Det er viktig at musikk læreren gir plass til instrumentlære både i lokal læreplan og egne semesterplaner for 1. og 2. trinn. Ifølge Kunnskapsløftet skal alle elevene kunne navnet på instrumenter.

Sjuåringer om autografjakt, instrumentnavn og lytting

Elevene ønsker å lytte til musikk og komme i nærkontakt med artister. 2. trinn ser ut til å være det store ”jaktåret”, i betydningen at autografjakt er en viktig hobby som gir status på skolen. Jeg har først samlet alle replikkene som dreier seg om navnet på instrumenter, siden dette er et konkret ”pensum” for alle elever etter 2. trinn i norsk skole.

Instrumentnavn

I noen av intervjuene henger elevene seg ofte på det den forrige eleven sier om instrumenter: ”Søstra mi har to onglige gitara. Søstra mi har én”(2H3). Det er vanlig at neste elev gjerne overgår den forrige med forhåpning om positiv respons fra intervjuer. Her så vi et eksempel på det motsatte ved at to gitarer reduseres til én. I teorien kaller vi det at en elev ”henger seg på” det en annen sier for ”chaining”.

1. *Kan du navnet på et instrument?* Tuba, trompet og alle slags. Æ kan bass, kontrabass, gitar, saksofon, fiolin. Skull æ te å si piano. Det er nok! (2I2)
2. Æ kan veldig mange. *Si noen:* Ok. Klarinett, fløyte, gitar, piano, keyboard, blokkfløyte, tussefløyte, og så var det... saksofon. *Åtte navn! Og du kan sikkert hundre til og.* Ja, og så var det elgitar og bassgitar og masse sånn... (2I3)
3. Trekkspill. Fløyte. Piano, trekkspill, æ har spilt fløyte, og æ piano, trekkspill, klarinett, fiolin. (2J2)
4. *Hvor mange instrumentnavn kan dere?* Æ øve og søstera mi spille kornett i korpset.
5. Fløyte, orgel, trompet, klarinett, tuba, elgitar, trompet og så har vi baryton, cello,
6. *Er den større enn fiolin?* Ja, den er større enn fiolin, kazoo, det har æ sett på TV. (2J4)

I min undersøkelse fant jeg at elevene er utrolig flinke til å si navnet på instrumenter, bortsett fra navnene på rytmeinstrumenter og stavspill som vi finner på musikkrommet. De nevnes nesten ikke i intervjuene. Sjuåringene kan derimot mange navn på band- og korpsinstrumenter, noe vi ser eksempler på under

Skole H

Elevene kjenner mange instrumentnavn og forteller om både tromme, gitar, rockegitar, fele, fiolin, piano, blokkfløyte, tuba, klarinett, fløyte og trompet. Denne informasjonen forteller noe om erfaringen elevene har med de ulike instrumentgruppene.

Skole I:

Elevene kjenner de samme instrumentnavnene, men kommer i tillegg med xylofon, bassgitar og kontrabass, keyboard, tussefløyte, susafon, munnspeil, saksofon og triangel.

Skole J:

Ved denne skolen kjenner elevene også godt til både gitar, rockegitar, elgitar og fløyte. Tromme, klarinett og trompet kommer på de neste plassene. Trekkspillet kommer inn som et nytt instrument her. Elevene kjenner relativt mange navn på instrumenter, og de viser i tillegg meget stor interesse for artister som Malin, Celine, Kiss og andre i denne alderen. Som et bevis på at de har møtt kjendiser, ber de om autografer, noe vi finner eksempler på i studien.

Autografjakt og konserter

1. At æ var på konsert i går, og da hørt æ Malin og Celine sang sammen. Og så fikk vi autografen av dæm. (2H5)
2. (Om Wig Wam): Æ har fått autografen av dæm på en bamse på tivoli. Æ trur pappa'n min e fan av dæm. (2H5)
3. *Kan dere navnet på en artist?* Celine. Malin. Æ fikk billetta til det i mårres på bursdagen min. "Jul på Røros"(De synger "Sommer og skolefri"...) (2I1)
4. Æ har fått til og med autografen te Steffen Iversen.(De penser over på autografer, og praten går livlig). Og sønnen te Tore Kvarme heter Oskar Kvarme og æ kjenne han. (2I3)
5. Æ var på konsert i mårra med Celine og Malin. Det va i mårra. Dem sang: "En stjerne skinner i natt". Og så sang dem musikk, den den ene jenta vant med i Grand Prix Junior. "Pang"? "For vi e bæstevenna"? Ja, den ja.. Ja, den hadd dem med i Grand Prix Junior. (2J3)
6. At... men æ har fått autografen te Celine, æ har vorre på nært hold te'a. Æ så på'a og så for æ å kjøpt kjøpt cd-en som hu hadd i videobutikken. Rett attmed, på senteret på Stjørdalen. Så fikk æ autografen på CD-en. (2J3)
7. Ja, æ vet det: Celine, Malin og... Æ skal på Celine i romjula
8. *Si en sang dere kan, "Bæstevenna"?* Nei, "Pang"? Det sa Pang!, Det e Malin. (2J4)

Mange forteller at de lytter for å "lære seg takta". Jeg har ikke oppfølgingsspørsmål som klargjør elevenes forståelse av dette begrepet, men ser at det gjentas av flere. Lytting er en viktig aktivitet for mange, og de forteller følgende om blant annet låttitler, band og artister som Kiss, det mest populære bandet blant sjuåringene i denne studien:

1. Lære masse om forskjellige sanger. (2H3)
2. Vi bruke å leik. Å, det e bra! (Om det samiske bandet Black Sheeps). *Hva det er det oppe i nord?* Samisk. (Om artisten Malin): Ho e veldig god til å syng. (2H4)
3. Æ har navnet på en sang! Åh! "Smoke on the water". Hvorfor kan du den? Eirik og pappa'n min og broren min, dem e veldig interessert i den! (2H5)

4. Har Kim det, han har jo ikke noen søster. Han har jo bare bror. Det er litt rart. Ja, det er jentene sin sang. Æ huska på barnehagen, vi gjorde sånn (jentene holder seg for ørene) når dæmmers musikk ble spilt. (2I1)
5. Æ høre på musikk hver gang æ lægg mæ. Rosenborgmusikk. (2I2)
6. *Hva hører dere på hjemme?* Eminem og Two-Pack, Jul i Svingen, Kiss, Hanna Montana, Fraglene. Dere har ikke hørt om Malin og Celine. Jo. Jo. Jo. ”Verdens beste venna”. Rock ’n’ roll, Slayer, Dum og deilig, Juba juba. Æ har Mamma Mia. Æ like Dum Dum Boys. (2I4)
7. *Hvorfor musikk?* For at det sikkert skal vær artig. For å lær sæ å syng. Æ høre på rockemusikk, æ. (2I5)
8. *Så det er noe som heter jenteting?* Ja. *Enn jentemusikk?* Nei. (231)
9. *Slik at man holder seg for ørene – i barnehagen?* Nei, æ gjør ikke det.
10. *Hva ville du ønsket å lære hvis du kunne ha valgt fritt?* Det hadde vært artig å hørt på musikk mens vi hadd holdt på med leksan på skolen.
11. *Gjør dere det hjemme?* Nei. Æ veit itj æ. Æ veit itj æ heller.
12. *Hvorfor har dere musikk i skolen?* Det e fordi vi skal ha litt å trim på, høre takten og sånn, nånn ganga danse litt og. Vi hører takten og sånn. Hører litt og sånn. (2J2)
13. Vi hører på pop, Donald Duck-CD, på en måte lyd-CD.
14. *Hva hører dere på?* Æ høre på Malin, Abba. Hvorfor rekke vi opp handa egentlig?
15. At æ huske ikke, da e det fint å danse å lær sæ takta
16. Likt å lært sæ takter, Dum Dum Boys. (2J2)
17. Vi hører veldig my på julemusikk på den herre tida da. (2J2)
18. Atte, æ har to CD-a av et rockeband som æ fikk i barnehagen. Dem heter Kiss. Æ har fått dem av onkelen min. Kiss betyr kyss.
19. *Flere bandnavn?* Kings Boys, kongegutt (navnet på et eget band i denne gruppa på 2. trinn).
20. Fredrik (læreren) har vorre læreren te Malin! At han som e ut der. Det er læreren min.
21. At, ska æ si dæ en ting, at på barnehagen var det en som het Øyvind som spilt tromme i et rockeband, og vi så en video der han spilt. Og så fikk æ lov til å vis den fram.
22. Æ har mange CD-a hjem, og så har æ en gitar og så har æ en tromme med sånne små der plingler, så når vi slår på dem... Dæm hadd masse musikk og knappa på. (2J3)
23. *Hører dere på musikk?* De tre små kineserne. (2J4)
24. The Blacksheeps, Oriska Biena! Ti stille hund! Det kan æ godt si til søskenbarnet mitt, hun har en hund. Oriska Biena!

25. *Hva het hunden? Kamilla. Tynn eller tjukk?* Rund som en fotball, også dødd'a. (234)
26. *Hører dere på musikk?* Hanna Montana, dæm e voksen da: Kiss. Tenke nå. Elvis (da flirer alle godt). Mamma'n min har den. Stefaren min har den, for han er en fan av Elvis, ikke et fan av Elvis. Musikk er lett. Han tar på CD-en. (2J4)
27. *Hva hører dere på?* The Kings Boys, det heter rockebandet, det betyr kongeguttene. Dum Dum Boys, Kiss, D.D.E., Nelly Furtado. Dronningjentene. Eller kanskje prinsessejentene?
28. *Gutta kunne kalt seg prinser?* Ja, også hadde vi et rockeband i barnehagen, og da spilt Erlend gitar også hadde vi sånne navn på: Æ hette "Monsterslim", "Monsterlim" og sånn, og så spilt vi The Kiss. (2J5)

I LK06 finner vi at elevene skal få muligheter til å uttrykke opplevelser gjennom flere aktiviteter som blant annet språk og dramatisering, dans og bevegelse (LK:140). La dem slippe til! Elevene kan mye og forteller ofte om instrumenter og artister i intervjuene. Denne interessen og dette repertoaret er tatt vare på i mitt forslag til lyttereportar i en lokal læreplan for 1.-2. trinn. Elevene bidrar med mange artister: Kiss (3 elever) Malin, Celine, Vamp, The Blacksheeps, Abba, rock'n'roll, Rosenborgmusikk, Fraglène, Slayer, popmusikk, Donald Duck-CD, Eminem, Two-Pack, Jul i Svingen, Hanna Montana, Elvis Presley, Dum Dum Boys, Nelly Furtado, D.D.E. og Kings Boys (klassens eget band).

Det vil ikke være problematisk i forhold til kompetansekravene å ta med dette repertoaret i en semesterplan hvor du gjør konkrete låtvalg i lytteopplæringen.

Læreplanverkets krav etter 2. trinn

Det er spennende å legge merke til bruken av verb i det nasjonale planverket. Ikke alle verbene gir forpliktelser til at elevene har lært nye nytt. I matematikk skal elevene for eksempel lære å telle til 100 og gjøre overslag over mengder (LK06). Matematikklæreren kan teste elevene for å tilpasse den videre opplæringen og se om målet er nådd.

Man vil oppdage at i musikk er verbene noe mer uforpliktende og av typen: bruke, imitere, delta, samtale, gjenkjenne osv. Vi finner tre verb som krever noe mer, nemlig sette sammen, improvisere og utforske. Det eneste elevene virkelig skal *kunne* etter disse to årene med musikkopplæring, er etter min tolkning kun å kjenne igjen lyden av instrumenter og knytte dette til instrumentnavn. Musikkklæreren har dermed stor frihet.

Lokale læreplaner på internett

Et søk på internett med ordene ”lokal læreplan i musikk” gir noen få treff med holdepunkter for lokalt læreplanarbeid for en musikk lærer. Vi ser svært få planer på nettet for de laveste trinnene i faget musikk. Under Trondheim kommune finner vi imidlertid en lokal læreplan for musikk for 9. og 10. trinn. Planene inneholder feilinformasjon blant annet om hvordan faget skal vurderes. Denne nettsiden villeder mer enn den veileder. Elevens *engasjement* settes opp som prioritert mål som skal vurderes på 10. trinn. Dette finnes ikke som kompetansemål i LK06 for elever etter 10. trinn. Ifølge *Forskriftene til Opplæringslova* som konkretiserer hvordan en lærer skal vurdere i faget musikk på ungdomstrinnet, blir dette helt feil (KD 2006). I faget musikk skal elevene vurderes opp mot konkrete kompetansemål og ikke etter innsats, glede og motivasjon. Dette gjelder for øvrig også alle andre skolefag.

Det er trolig ofte brukt en enkel ”klipp og lim”- metoden i utarbeidelsen av de lokale læreplaner som ligger tilgjengelig på nettet. Kunnskapsløftets kompetansemål ser ikke ut til å være konkretisert og tilpasset lokale forhold. Elev- og lærerkompetansen i kommunen, eller ved den enkelte skole ser heller ikke ut til å ha blitt tatt hensyn til.

Selbu kommunes lokale musikkplan, som vi finner via Utdanningsdirektoratets hjemmeside skiller seg noe ut. Her har lærerne filtrert kompetansemål ut i helt konkrete aktiviteter. De grunnleggende ferdighetene som å uttrykke seg, lese og skrive, regne og bruke digitale ferdigheter er gjennomarbeidet og presenteres samlet for alle fra 1. -7. trinn. For 1.-2. trinn finner vi noen utdrag av kompetansemålene filtrert og videreutviklet med lokalt tilsnitt slik:

Musisere: Sangaktiviteter, dramaaktiviteter, sang og talekor, månedens sang – ukesanger, lage ”rap”, elevene lager egne lydforslag. Spille: Gjenta rytmer med klapp, tramp, rytmeinstrumenter etc., lytte til og gjenta små strofer, lærer lager en rytme elevene gjentar, drama. Danse: Språkleker, dramaaktiviteter, eks Egner, Prøysen, polonese, ulike sangleker, eks: Per Sjuspring. Komponere: Bruke lyder som illustrasjoner - lydforløp, lydhistorier, norsk. Lytte: Lytte til ulike musikkformer og samtale, dramatisere, bevege seg, tegne til ⁶.

---

⁶ <http://www.utdanningsdirektoratet.no/Artikler/ Lareplaner/ Veiledning---lokalt-lareplanarbeid/Lokalt-arbeid-med-lareplaner--Eksempler/Eksempel-pa-lokal-plan-i-musikk/?utskrift=1> (Hentet 14.april 2009)

Lærerne har gjort konkrete valg med hensyn til repertoar ut fra egen kompetanse og krav i planverket. Vi finner gjengangere fra L97-planen med både Egner og Prøysen. Dessuten Per Sjuspring, polonese, jazz, klassisk og opera. Drama som metode og kroppsøvingsfaget har fått en relativt stor plass innenfor musikkfaget i Selbu kommune.

Lokale planer skal være lokale

En lokal plan passer gjerne ikke for andre skoler enn der den er laget. Det er derfor planen skal utarbeides lokalt. Hvis denne planen hadde tatt utgangspunkt i ønsker og drømmer fra elevene i "vår" studie og med meg som lærer, ville den trolig ha inkludert trommer, gitar og kanskje keyboard eller piano i spilleopplæringen. Lytteplanen i Selbu er meget omfattende i forhold til opplæringen i spill. Lyttedelen ville jeg ha omarbeidet og forkortet. Jeg ville ha passet på at min lyttekompetanse og elevenes egne preferanser skulle ha vært med i en lokal plan. Instrumentdelen og det å la elevene ta med egen musikk slik nettutgaven viser, er imidlertid overførbare og "nasjonale" emner som støtter opp under kompetansemålene i Kunnskapsløftet.

Studenter forteller fra 1. og 2. trinn

Student 1 forteller om spilleglede som mål på 2. trinn

I tillegg til ordinære kompetansemål kan en musikk lærer beskrive tilleggsmål for sin opplæring som for eksempel spilleglede, slik denne studenten beskriver fra sin praksis med sjuåringer. Men slike mål må ikke etter min mening fortrenge kompetansemålene.

Jeg vil anta at de fleste som har gjennomført den norske grunnskolen, en eller annen gang har vært i besittelse av ei blokkfløyte. Min første fløyte fikk jeg av musikk læreren da jeg gikk i 1. klasse; den var brun og hadde oransje etui. Tonene, eller rettere sagt tonen, som kom ut av instrumentet i forbindelse med jomfrublåsen hadde nok ikke imponert Egil Storbekken noe særlig, men likevel var spillegleden på topp.

15 år senere startet nok en musikktime. Denne gangen var blokkfløyta byttet ut med fela, og jeg var nå student og skulle observere samspill med 2. trinn. Jeg føler at jeg med en gang må avsløre at dette ikke er en solskinnshistorie der jeg skryter uhemmet av hvor vakkert det låt da 15 sjuåringer spilte "Ola har en liten bil" samtidig på fele, for det ville vært løgn. Men det skjedde likevel noe spesielt den timen. Da jeg stod der og forsøkte å knipe igjen ørene for å bevare det lille jeg hadde igjen av hørsel, begynte jeg å kjenne meg igjen i de mange fjesene.

De uttrykte glede! Og det er nettopp her poenget mitt i denne svært så korte historie kommer inn; samme om man har ei blokkfløyte, ei fele eller en gitar, så skal det ikke så mye til for å oppnå spille glede hos barn.

Det ser ut som om elever i denne studien synger mye. De minste i skolen er for det meste sangglade, og vi skal høre at musikkstudenter ute i praksisfeltet fortelle om en situasjon innenfor hovedområdet sang på 1. trinn. 6-åringene i dette minnebildet er trolig svært motivert for å synge med pianoakkompagnement.

Student 2 forteller om takknemlige og sangglade 6-åringene.

Så mye takknemlighet for en musikktime har jeg aldri opplevd. Jeg klimprer tangentene til pianoet på en improvisert utgangsmarsj. Idet den siste førsteklasingen er ute av døra dreiser jeg til med en snerten avslutning. Synd ingen andre enn mine medstudenter hørte den, Himmelriket på jord. Lar roen synke inn i meg og bare koser meg med det vidunderet det var å ha førsteklasse i musikk. Min største åpenbaring er hvor positive de er. Uansett hva vi kom med av sanger eller leker lød det et rungende ja fra hele forsamlingen. Nesten uten unntak. Og hvilken innsatsvilje. Som om de skulle deltatt i verdensmesterskapet i sanger med bevegelser kaster de seg inn i nye sanger så det nesten er fare for at det ryker både liv og lemmer. "Hvorfor må dette forsvinne?" blir min neste tanke. Hvorfor blir man i 8. klasse sittende og se dumt på læreren? Hvorfor synger man halvhjerta på sangene? Jeg vil takke førsteklasingene. De reddet dagen min som musikk lærer denne dagen.

I minnebildet under er ikke elevene like entusiastiske

Student 3 forteller om slitne elever som ikke synger

Jeg befinner meg fremdeles på Arnstad skole med 12 2. trinnselever. Vi har holdt på med sang og dans i 15 minutter. Elevene begynner å sette seg ned på gulvet og sier de er slitne. Jeg ber dem reise seg opp igjen. Vi har fremdeles 30 minutter igjen av denne økten, og jeg lurert på hvordan disse minuttene skal bli. Jeg merker at noen av elevene ikke er med på det vi gjør. Det er spesielt syngingen de ikke er med på. Jeg gir beskjed om at alle skal synge og delta, men de elevene det gjelder reagerer ikke.

Denne studentillustrasjonen dreier seg om lytting blant små elever i tilknytning til instrumentnavn.

Student 4 forteller om å lytte til Peter og ulven på 2. trinn:

Eventyret handler om Peter og ulven og ble lest av Trond Viggo Torgersen. Studenten spilte det av fra en CD, med innslag av Prokovievs musikk. Dette virker som en sjelden lytteopplevelse for 7-åringene i skolen. Opplegget har som sagt et sterkt fokus på instrumenter og instrumentnavn ved at instrumentene følger de forskjellige hovedpersonene i stykket. Instrumentnavn har sannsynligvis ikke vært i fokus for disse elevene på 2. trinn. Elevene er som sagt bare 7 år, og spesielt guttene virket svært interesserte.

Elevene på 2. trinn sitter på mattene på gulvet som de pleier. Jeg hadde vurdert om de skulle sette seg ved pultene sine for å få mer ro, men valgte til slutt å la dem sitte i en halvsirkel på gulvet. Det er ro i klassen. Først forteller jeg om dyrene og personene som hører til i eventyret. Guttene er ivrige. De prøver å gjette hvilket eventyr det skal bli. Mange av guttene gjør gester til disse dyrene når jeg nevner dyrenavnene. Et dyr om gangen. Så begynner eventyret. Terje og Steinar, som allerede fra starten av har problemer med å roe seg ned, blir tatt til siden av en av medstudentene. Guttene blir sittende ved siden av studenten. Dette er bra for alle, ikke minst for guttene selv. De lytter nå til hele opplegget, fra start til slutt. Og det er helt stille! De andre prøver å komme seg nærmere CD-spillere. Men det er ikke så lett å konsentrere seg i de 26 minuttene opplegget varer med fortelling og klassisk musikk. Noen av jentene begynner å prate med hverandre. Guttene lytter konsentrert, også til musikken. De vifter med hendene og beveger kroppene sine i takt med musikkens rytme. For noen elever virker musikken litt skummel, spesielt når ulvemusikken kommer. Ingen viser tegn til å kjede seg, men det er en som spør i det eventyret nesten ser ferdig: "Er det snart slutt?"

I den neste timen skal alle sette seg ved pultene og alle får et hvitt ark og tegnestifter. Elevene gjenforteller de viktigste punktene i eventyret og oppgaven nå er å tegne noe fra eventyret; et tre, fuglen, anden, ulven, Peter, bestefaren... Plutselig er alle i konsentrert arbeid, spesielt guttene, som stadig ellers prøver å ødelegge timene.. En stille gutt nekter å tegne. To av jentene vil at jeg skal tegne en and for dem. Jeg tegner en and på tavla, som dessverre ikke likner på en and. Det viser seg at alle liker tegneoppgaven.

Interessen hos læreren, eller eventuelt studenten, er en av faktorene som trolig avgjør utfallet av et slikt lytteopplegg. Denne studenten er selv interessert i emnet. Mye avhenger av at

læreren er dyktig og behersker ulike metoder innenfor hovedaktiviteten lytting. Det at alle elevene skal bli kjent med både lyden fra og navnet på flere instrumenter, er et obligatorisk kompetansemål ifølge LK06. Aktiviteten må derfor være med i alle årsplaner og lokale læreplaner.

Mine lokale semesterplaner

Av studien fremgår ideer til hvordan jeg ville ha skrevet semesterplaner i musikk for 2. trinn på grunnlag av elevenes utsagn ved de tre skolene jeg besøkte. Disse skal leses av musikk læreren, og dermed fungere som en hjelp og støtte i hans eller hennes arbeid med de elevene som læreren har intervjuet og kartlagt. Leseren kan studere disse og arbeide ut egne lokale semesterplaner. Musikk på 1. og 2. trinn krever 4 semesterplaner. Jeg velger å legge to og to timer sammen, og undervise annen hver uke. Her velger jeg *innhold* som gjør at kompetansemålene nås av alle i gruppa. I tillegg må læreren legge inn samarbeid med musikk- og kulturskole og eventuelt tverrfaglige prosjekter. Ideene til semesterplaner på 1. og 2. trinn har basis i få intervjuer med 78 elever. De fleste emnene er derfor hentet fra deres eget repertoar og egen erfaring.

1. trinn høst

Uke	Sang, dans og komponering	Spill og lytting
34/35	Allsang og sangleker	Spille på rytmeinstrumenter
36/37	Synge Bæstevenna	Spille på trommer
38/39	Elevens valg fra sangbok	Spille på trommer og stavspill
40/41	Sjørøvervisa Egner Lage egne danser, danse Sasja	Lytte til Kiss og rockemusikk, drama, mime
42/43	Sjørøverne kommer Lage egne tekster til sanger	Lytte til barne – CD-er, danse og synge
44/45	Lage lydkulisser til eventyr med PC	Lytte til klassisk musikk, danse og male
46/47	Julesanger <i>Juletrall</i> , mikrofon	Lytte til egne CD-er
48/49	Engelske julesanger, dramatisere	Lytte til julefortellinger med musikk
50/51	På låven sitter nissen, opptak	Julefortellinger med musikk

1. trinn vår med vinter- og påskeferieuker

Uke	Sang, dans og komponering	Spill og lytting
1/2	I can sing a rainbow. Engelsk sang	Spille på rytmeinstrumenter
3/4	I Mummidalen, sanger fra media	Spille på trommer
5/6	Kua mi, sanger om dyr Mime intervju, skrive autografer	Spille på trommer og stavspill
7/9	Lille Theodor fra Finse Lage dans	Lytte til norsk folkemusikk
10/11	Pang! Aktuelle låter Dikte egne tekster	Lytte til band
12/13	Superhelt Mime orkester, framføre til CD	Lytte til musikk fra andre land
16/17	Elevens valg fra sangbok, mikrofon	Spille stavspill, synth og piano
18/19	Nasjonalsanger, opptak	Spille stavspill, synth og piano
20/21	Synge Sommer og skolefri	Spille stavspill, synth og piano

2. trinn høst

Uke	Sang, dans og komponering	Spill og lytting
34/35	Matsang, Ha-det-sang	Spille på rytmeinstrumenter
36/37	God-morgen-sangen	Spille på trommer
38/39	Fader Jakob og Lille Petter Edderkopp på engelsk	Spille på trommer og stavspill
40/41	Bursdagssangen med to vers	Lytte til D.D.E., Åge A. og norsk pop
42/43	Det er friminutt Lage musikk med PC-program	Lytte til instrumenter på nett
44/45	Nå skal vi synge Lage lydkulisser med instrumenter	Lytte til instrumenter og løse kryssord
46/47	Sankta Lucia, We wish you a Merry Christmas, skrive vers	Bli kjent med bandutstyr og mikrofoner Elevene tegner og forteller
48/49	Limus i svingen/ Jul i svingen Mary's Boy Child	Spille på stavspill til julesanger og komp
50/51	Blåfjellsang, den ellefte dagen i Blåfjell, Vi tenner våre lykter	Sang med opptak En stjerne skinner i natt Tenn lys

2. trinn vår med vinter- og påskeferieuker

Uke	Sang, dans og komponering	Spill og lytting
1/2	Stopp! Ikke mobb!	Spille på trommer
3/4	Bæ, bæ lille lam	Spille på trommer
5/6	Klassesang Mime intervju, skrive autografer	Spille på trommer og stavspill
7/9	Elevenes sangvalg Knytte sammen lyd og musikk, PC	Lytte til tangentinstrumenter, orgel, synth
10/11	Elevenes sangvalg, engelske sanger Luftgitar, luftband	Lytte til strengeinstrumenter og gitarer
12/13	Elevenes sangvalg Lage dans	Lytte til blåseinstrumenter
16/17	Elevenes valg fra sangbok, mikrofon Skrive sang	Spille stavspill, synth og piano
18/19	Nasjonalsanger, opptak	Spille stavspill, synth og piano
20/21	Synge Sommer og skolefri	Spille stavspill, synth og piano

Kapittel 6 Lokale læreplaner på 3.-4. trinn

Dette er kjernekapitlet i boka. Her drøfter jeg ulike sider ved musikkfaget ut fra hele 24 gruppeintervjuer med 97 elever. Studentene har også mye å fortelle fra dette trinnet. I dette kapitlet vil jeg følge samme ramme som for kapittel 5. En konkret semesterplan for både 3. og 4. trinn oppsummerer kapittel 6. Denne kan lastes ned fra nettet og justeres ut fra lokale forhold. Læreren må selv skrive inn samarbeid med kulturskole og tverrfaglige prosjekter. Kapittel 6 er strukturert rundt disse kjernepunktene:

1. En lokal plan presentert med elevens egen språkdrakt og en lokal plan i offisiell versjon for kollegaer.
2. Om sangboka som læremiddel
3. Elevene forteller om sang, innhold og metode
4. Elevene forteller om spill
5. Drøfting av samhandling med musikk- og kulturskole og mål i LK06
6. Drama og lek drøftes som metode i musikkfaget
7. Elevene forteller om dans
8. Elevene og studenter forteller om komponering, noter, snarveier og digitale opptak.
9. Elevene forteller om lytting.
10. Studentene forteller om sang, spill, dans og lytting
11. Ideer til konkrete lokale semesterplaner basert på ønsker fra elever, studentfortellinger og krav i Kunnskapsløftet (LK06).

Jeg skal nå fokusere på intervjuene med 9-åringene, og vil nok en gang presentere resultater fra studien i form av en idéskisse til en lokal læreplan, for så å runde av kapitlet med en samlet oversikt bestående av fire konkrete semesterplaner i musikk spredt over to år. Faget har én uketime á 45 minutter i snitt på 3. og 4. trinn.

Dette er en presentasjon av en lokal læreplan i musikk med basis i det som ble sagt i intervjurundene. Rammer og forutsetninger for min lokale plan er som for 1. og 2. trinn: Jeg er lærer for 20 elever som jeg kjenner godt, og som jeg har kartlagt ved skolestart. Undervisningen legges til 18 timer på høsten og det samme i vårsemesteret.

Flere av dagens læreplaner har et meget stort fokus på sang. I forbindelse med lokalt læreplanarbeid skal musikk lærere være klar over at ikke alle elever på 4. trinn liker å synge:

1. *Ja, synger dere my altså?* Ja. Ja. Litt for mye. (4B7)
2. *Har ikke lyst til å syng.* (4D5)
3. *Liker dere å synge?* Ikke så veldig. Nei. (4E2)

På 7. trinn, i neste kapittel, finner vi også noen elever som kunne tenkt seg en litt større variasjon i aktiviteter. En gutt uttrykker egne opplevelser med tre korte ord: ”Vi syng bare” (7C5).

Min svært lokale læreplan i musikk for 3.-4. trinn

Hvis jeg skulle ha presentert en lokal læreplan i musikk for 8- og 9-åringer, ville jeg ha valgt andre verb enn holde, imitere, beherske og komponere. Jeg ville også ha luket ut det negativt ladete adjektivet *enkle*, og det noe ulne begrepet *delta i samtaler* om. De ville ha fått et kort og presist svar på hva de faktisk skal bli bedre til og lære i musikk. I matematikk skal de lære å samle, sortere, notere og illustrere data, og de skal gjennomføre multiplikasjon i praktiske situasjoner (LK06:62).

Elevens side

I musikk skal du bli flink til å:

1. Synge i grupper og kor med CD-komp eller gitar
2. Synge både blant annet norske, svenske og engelske sanger og gjøre opptak
3. Spille på trommer, gitar, stavspill og keyboard
4. Spille på blokkfløyte og spille fritt med CD-akkompagnement
5. Danse blant annet linedance, pariser, break og sasja og break
6. Dere skal gå sammen i grupper og lage dans som passer til musikken, finne på melodier og rytmer og sette sammen til egne låter og gjøre opptak
7. Lage tekster
8. Lære noter
9. Gjøre opptak av musikk og bakgrunnslyder til historier som dere lager selv
10. Spille av og la de andre lytte til dine egne CD-er for de andre i gruppa
11. Høre på mange typer musikk og løse gåter og oppgaver sammen og alene

Lærerens lokal læreplan for både 3. og 4. trinn

Min lokale læreplan ville hatt følgende utforming i møter med rektor, foreldre og kollegaer:

Musisere

Eleven skal kunne:

- holde jevn puls i ulike tempi med ulike rytmeinstrumenter, trommer og slagverk
- øve inn et repertoar av korte rytmefraser (grooves) og melodier, og sette sammen eller lage egne rytmer og sette sammen egne akkordrekkefølger med og uten akkompagnement
- spille på gitar, stavspill og piano med forenklete grep og ikoner, spill korte figurer uten noter som gjentas
- øve sang og gjøre opptak av flere typer viser og låter, og synge med og uten mikrofon
- danse flere typer danser som linedance, pariser, break og ulike folkedanser
- øve inn, framføre og gjøre opptak av sang, spill og dans sammen med andre

Komponere:

Eleven skal kunne:

- lage lydillustrasjoner til tekster, bruke stemmen i talekor, rapp og instrumenter i kreativt spill og samspill.
- komponere melodier og lage egne tekster til musikk som lagres ved å gjøre opptak
- lage dans i mindre grupper og lære å beregne tid og form som passer med ulike typer musikk, klassisk og moderne

Lytte:

Eleven skal kunne:

- gjenkjenne og beskrive klang, melodi, rytme, dynamikk, tempo og form
- gjenkjenne og gjøre rede for likheter og ulikheter ved norsk og samisk folkemusikk, og folkemusikk fra andre kulturer
- skille lyden av ulike sentrale blåse-, strenge- og slagverkinstrumenter, løse nettoppgaver og presentere muntlig og skriftlig i mindre grupper
- presentere egen musikk, egne opptak og egne CD-er og favorittartister for andre i gruppa gjennom skriftlige og digitale presentasjonsmåter, og legge fram for andre hva de mener er særegne trekk ved enkelte musikksgangere

Grunnleggende ferdigheter i musikk på 3.- 4. trinn vil være identisk med det vi finner for 1. og 2. trinn.

Litt om kartleggingen på 4. trinn

Intervjuene på 4. trinn ble foretatt ved fem skoler. Alle som ville, fikk være med, og ingen av rektorene eller lærerne sa nei. Rundt halvparten av elevene fikk tillatelse hjemmefra, og alle med tillatelse ville delta. Blant sjuåringene var det noen som ikke ville være med, selv om foreldrene sa ja. Jeg har valgt ut et representativt utvalg av kommentarene som danner idégrunnlaget for en ”fiktiv” lokal læreplan og mulige semesterplaner fordelt på 3. og 4. trinn.

Verbene som konkretiserer måloppnåelsen etter 4. trinn i planverket, varierer fra det å *gjøre* ”ting”, dvs. å spille, synge, danse og komponere, og til det å *beherske* et sangrepertoar. Sang ser ut til å være den viktigste og dominerende aktiviteten i musikkopplæringen i skolen i dag ifølge intervjuene. Dette sammenfaller med kravet om å beherske et sangrepertoar på trinnet.

Elever på 4. trinn forteller at de stort sett synger i musikktimene. I åpne landskap eller arealer sier niåringer at de synger matsangen ”Når Skipper’n skal ha seg mat”. Når jeg spør om de synger matsanger på 7. trinn, får jeg et klart svar at: ”der går grensen!” Elevene synger mer enn gjerne i engelsktimer. Engelsktimer foregår etter som jeg forstår, ofte på grupperom. De synger trolig i *meget* begrenset omfang i norsk og matematikktimer.

Barn opplever også at de blir bedre til å synge ved at de synger mye. Det hører vi i replikken til en niåring i denne studien.

Før vi begynte å synge hadde jeg litt hes stemme og etter vi hadde bynt, så hadd æ sånn.. Jeg trur jeg har bedre stemme (...) 4D2

Elevene gir meg særdeles mange kommentarer om sang, dans og lek. I denne delen av presentasjonen av funnene i studien, velger jeg å se 4. og 7. trinn under ett, slik at læreren kan identifisere en mulig utvikling av frekvens i løpet av disse tre skoleårene. Materialet er kvantifisert i stolpediagram med elever fra 4. og 7. trinn i samme grafiske framstilling.

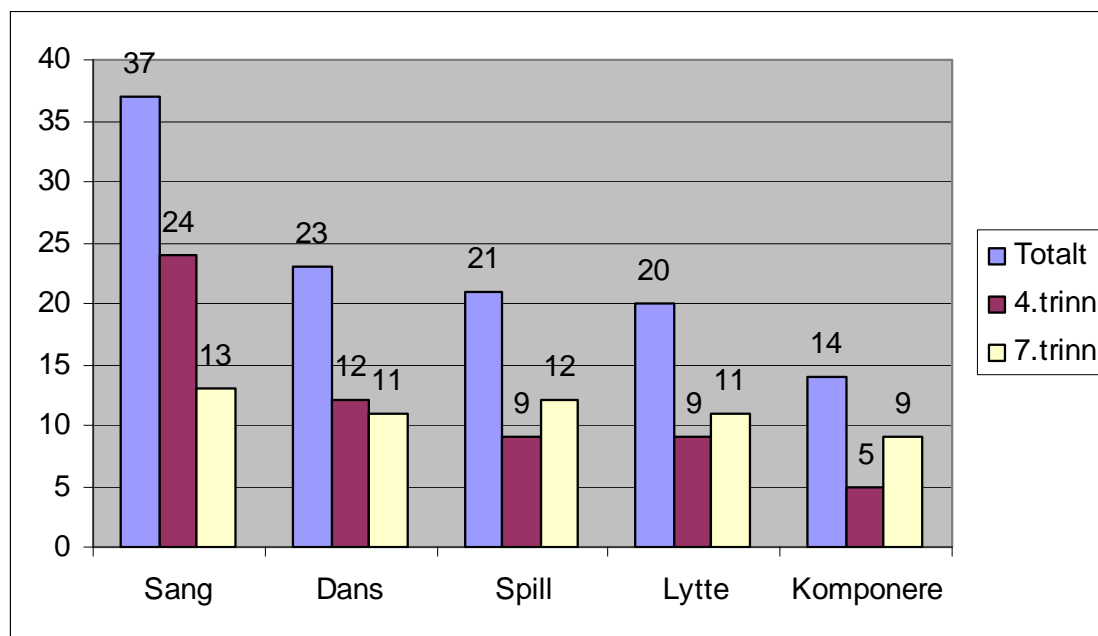
Stolpediagrammene tar utgangspunkt i de 41 gruppene som ble intervjuet i studien, fordelt på 4. og 7. trinn. Når hele 37 av disse opplever at de synger i større eller mindre grad i skolen, så

viser det at det synges i skolen. Om det synges ofte eller mer enn før, kan derimot ikke tolkes ut fra denne studien.

Sang har et sterkt fokus også i andre nordiske land. Gjennom flere ekskursjoner med studenter til Danmark har jeg sett at det er visse likhetstrekk med hensyn til sangfokus. Ekskursjoner til Finland de siste ti årene har vist en sterk allsangtradisjon, men også en vektlegging av *spilleopplæring*. I en svensk undersøkelse av Patricia Hagholt (2001) gjennomførte i en skole med 6. klassinger, ser vi at det å lage melodi og tekst, er den aktiviteten som gjennomsyrrer opplegget ved den skolen hvor hun foretok undersøkelsen.⁷

Det virker kanskje ikke som om musikktime har endret seg så mye når det gjelder innhold de siste 40 - 50 årene. Elevene både på 4. og 7. trinn opplever også i våre dager at de synger mye. Sang er et av elementene i begrepet å musisere. Elevene i denne studien har trolig ikke å musisere i sitt vokabular. De splitter begrepet opp i aktivitetene å synge, spille og danse, slik også jeg har gjort i den grafiske framstillingen under. Den viser tydelig at sang er den aktiviteten elevene opplever at de kjenner godt til fra musikkopplæringen i skolen.

Innhold i musikktime i dag

Figur 4. 41 grupper på 4. og 7. trinn forteller hva de opplever at de gjør i musikktime.

⁷ Internettadresse 5:

Patricia Hagholt (2001). *Några elevers uppfattningar om musikk och musikundervisning*. Linköping universitet, Grundskolläraprogrammet, 1-7. <http://www.ep.liu.se/abstract.xsql?dbid=854>

Å musisere – sang på 4. trinn

Sang skal være et viktig element i en lokal læreplan og i en årsplan også for 3. og 4. trinn. Elevene forteller i forbindelse med rammene for å synge i skolen i dag at de har liten tid å synge: – *Vi har liksom itj tida!* De har tid til en kort sang før maten. Ikke ellers. Noen er litt lei av matsanger. Elevene forteller dette:

1. *Sang dere i dag?* Nei. Vi har ikke spist enda. (4B6)
2. Vi synger egentlig ganske sjeldent. Ja, vi gjør det egentlig veldig sjeldent, vi gjør det egentlig my før, men vi gjør det itj så my no. *Nei?* Men vi har liksom itj tida. Vi gjør det nånn ganga i kroken. (4B4)
3. *Har dere sang om morran da?* Nei. Nei, egentlig ikke. Vi gjord det i tredje gjord vi. (4B5)
4. *Er det noen som synger sanger på klasserommet, eller, gjør dere det?* Nei. Jo, bare i jula. Ja, i jula da. Maten. Da synger vi til maten. Så kan man la vær a synge, tygge mat! No blir det mat. Da kan vi bare si at vi må spise. (4C1)
5. *Synger du hver dag du er på skolen?* Nei. (4D5)
6. *Ok, har dere sang hver dag?* Ja. *Her?* Nei, nånn ganga. *Så dere synger hver dag?* Ja. Nei, nesten. B, eller B'en syng vanligvis ikke så... altfor my. *Men dere synger mye?* Ja. (4E2)
7. Det e ikke så mange forskjellige matsanga som e veldig populær. Nei. (4B1)

Om sangboka på 4. trinn

Sangboka ser ut til å være fraværende som læremiddel på 4. trinn. Min studie viser at transparente dominerer. Verken læreverkene i musikk, eller de nyeste sangbøkene ser ut til å være styrende for hva elevene erindrer å ha sunget i skolen. Jeg finner ikke igjen en eneste sang fra repertoaret elevene nevner i musikkverk eller sangbøker for 4. trinn (Solbu og Sæther 2006 og Bøe og Sæther 2000). Jeg ser kun én forbindelse til læremidler for 5.-7. trinn, nemlig ”Barnas blues” fra læreverk for 5. trinn (Bøe og Johansen 2006). Foreldre tar ansvar for manglende læremidler og lager sangbok til elevene ved skole D:

Dere har ikke sanger i en egen bok? Nei. Bare det at det trur jeg mamma skal lag te nånn av oss i klassen, sånn at vi får lært oss flere sanga, og vis fram liksom... Ja, ja. Siden mamma

skal nok lag nånn bøker og kopier dem, sånn at det blir... *Hvorfor skal mamma gjøre det da?* Fordi at hu like veldig godt sang, og... *Så hu skal gjøre det til dere?* Nånn av oss i hvert fall. (4D3)

Er sangboka med sitt store sammensatte repertoar ”død” som et vanlig læremiddel i musikktime i norsk skole? Svaret er nei når det gjelder utgivelser av sangbøker. For alle klassetrinn er det utgitt mange forskjellige sangbøker. Flere av disse er relativt nye og har et innhold som stemmer overens med kompetansemålene i Kunnskapsløftet. Sangbøkene finnes kun i få eksemplarer rundt om i norsk skole.

Gjennom media har vi de siste årene hørt at det er redigert og gitt ut en ”nasjonal” utgave av en sangbok med felles repertoar for hele landet: *Sang i Norge*, som kom i 2008. Ruth Nonseid og Elisabeth Vannebo har gitt ut en sangbok i 2008 (Adresseavisen 18.11.2008). Den har tittelen *Primera* og er beregnet på 1.-4. trinn. *Musikkisum Sangbok* (Bøe og Sæther 2000) har 3.-7. som sin målgruppe.

Ut fra det de 167 elevene på 4. og 7. trinn sier i intervjuene, vil jeg svare et klart ja, på spørsmålet. I min studie hadde ingen av elevene egen sangbok, og de synger heller ikke fra klassesett med sangbøker. De uttrykker det slik på 4. trinn ved skole E:

Har dere en sangbok som dere har med dere hjem da? Nei. Vi har itj nå vi!
Har dere en bok som dere skriver i eller arbeidsbok eller no sånt? Nei. Nei, vi har itj nå. (4E1)

Musikkpedagogen Aslaug Furholt (2007) beskriver læremiddelsituasjonen med hensyn til sang i skolen ut fra en studie ved to skoler slik: ”Elevane får ikkje egne songbøker. Dei får heller ikkje utdelt notar eller tekst” (Furholt i Hovdenak og Stenersen 2007, s.31). Dette stemmer overens med mine funn ved 11 skoler i Trondheim i perioden 2006- 2009. Elevene har verken egne sangbøker eller elevbøker i musikk. Flere av elevene i min studie limer tekster inn i en kladdebok, og skriver opplysninger og fakta inn i denne skriveboka. Jeg ser at jeg kanskje skulle ha fokusert på andre arbeidsoppgaver enn å bruke energi på å utarbeide læreverk og sangbøker for skoleverket de siste 15 årene!

Men kompetansemålene er relativt klare, og sier at det skal synges et bredt repertoar i skolen. De grunnleggende ferdighetene som vi finner på side 139 i planen, bygger også opp under sangen som et naturlig uttrykk for barn.

Elever på 4. trinn om sang

Vi skal nå bli nærmere kjent med hvordan elevene på 9 år uttrykker seg om innholdet med hensyn til sang i skolen. Replikkvekslingen er forkortet i denne presentasjonen. Innholdet i de komplette transkripsjonene av intervjuene er tatt vare på i tabeller og oversikter. Jeg har prøvd å velge ut uttrykk fra dette store materialet som er signifikante, eller representative for svarene på trinnet.

1. Og så må vi ta "Hvor er vel den søte lille Mette". Sitt på korbenka. (4B7)
2. Når vi hadde norrøn mytologi da måtte vi lær oss gamle sanga og gudesanga. (4C1)
3. *Hva synger dere hver mårra nå da?* "Stopp! Ikke mobb!". *Gjør dere noe anna enn å syng?* Dramaleika. Speiler og alt mulig sånn. Ja. Ja. (4D4)
4. Vi hold på å syng "Klokka tikker" det er på slutten av dagen. Ja, det bruke vi og å gjør. Ja, det bruke vi og. (4E2)
5. Hver gang vi har musikk, så syng vi. Hu synger en sånn sang nesten hver gang, men den huske æ itj ka hett. Nei, huske'n itj. (4E2)

Flere av musikk lærerne liker helt sikkert selv å synges siden vi finner at aktiviteten er så dominerende i forhold til de andre hovedområdene som å spille, danse, komponere og lytte. Å synges er noe som er velkjent, og som vi også har lange tradisjoner med i forbindelse med musikk timer.

Behersker elevene på 4. trinn et sangrepertoar fra ulike sjangere, og synger elevene i skolen med fokus på intonasjon slik planen foreskriver? Det ser ut som om elevene har en noe svak hukommelse med hensyn til sangtitler. Elevene fikk *ikke* bla i sangbøker mens de besvarte mine spørsmål. Det hadde likevel kanskje ikke vært til stor hjelp, siden de færreste i denne studien hadde vært i kontakt med sangbøker. Det ser ut som om repertoaret er noe begrenset og styrt av hva som er på CD-ene med akkompagnement. Læreren og akkompagnementet er trolig de styrende faktorene med hensyn til repertoaret på 4. trinn. Læreverk, sangbøker og elevønsker ser ikke ut til å nå fram når det skal velges sanger i musikk timene.

Kompetansemålene for 4. trinn inneholder blant annet at elevene skal synge ”et sangrepertoar fra ulike sjangere” (LK06:140). Det er ikke alltid gruppene synger, eller husker at de har sunget så mange titler. Elevene ved 4 av 5 skoler husker kun å ha sunget noen få utvalgte sanger. Den siste skolen, skole B, har derimot hele 15 titler.

Elevene bidro med 22 ulike sangtitler i min studie. Disse er innarbeidet i semesterplanen på de siste sidene i kapittel 6. Jeg har inkludert disse i mitt utkast til semesterplaner og lokal læreplan for ”mine” fem skoler på 4. trinn og fordelt dem på 3. og 4. I de tilfellene der to skoler synger samme tittel, er denne skravert.

Du bør lære deg følgende 22 sanger som elevene kan på 4. trinn

	Skole A	Skole B	Skole C	Skole D	Skole E
1	Vintersanger	Start something new	Start up something new	Can you color the sky	Klokka tikker (hjem)
2	Matsanger	Velkommen til skolen	Stopp! Ikke mobb!	Stopp! Ikke mobb!	Aramsamsam
3	Når Skipper'n skal ha seg mat	Skipper'n		Sång om friheten	
4	Ha det bra	Ha det bra			
5		Bursdagssang			
6		Julesang			
7		Barnas Blues			
8		Refleks Frode			
9		Sommerfuggel i vinterland			
10		Lille Peter Edderkopp			
11		Ikke slå!			
12		Jordbærpike			
13		Hode, skulder, kne og tå			
14		Rosenborgsangen			
15		Gutter og jenter			

En sangbok bygget på disse opplevelsene fra sang i skolen, ville blitt en nokså tynn trykksak. Trekker vi fra de nokså generelle betegnelsene som ”matsanger”, ”fødselsdagssanger” og ”ha det-sanger”, sitter vi igjen med en felles sangbok for 4. trinn med kun 14 titler.

Vi ser at to og to skoler aldri har mer enn én sang felles. Kunnskapsløftet sier heller ikke noe om at lærere bør ha et standardrepertoar i sang. Men studien kunne ha dokumentert at visse sanger synges ved flere skoler. Elevene på 4. trinn formidlet i min studie helt ulikt repertoar fra skole til skole. Vi kan dermed *ikke* si at niåringene i norsk skole har et felles sangrepertoar.

Fordelingen mellom antall titler og svar er svært ujevn mellom de fem skolene i studien. Vi ser at skole B står for nesten tre fjerdedeler av alle titlene. Det ser ut til å være slik at elever ved skole B rett og slett synger et repertoar som er bredere og mer variert enn ved de andre fire skolene. Vi skal her være oppmerksomme på at resultatene i denne studien kom fram gjennom et relativt kort gruppeintervju, slik at den reelle virkeligheten med hensyn til sangrepertoar kan være noe annerledes. Dette repertoaret er det som de 97 elevene husker i en noe stresset ”der-og-da”-situasjon med opptaker og en fremmed mann i rommet.

Det synges gjerne i form av allsang, hvor læreren ofte legger inn enkelte solistoppdrag. Det er en relativt stor variasjon i opplevelse av innhold og ikke minst metode i sangopplæring, avhengig av hvilken skole elevene går på, og hvilken lærer de har. Ved skole D lærer de å synge 2. stemmen på enkelte sanger. Dette er en ferdighet som ligger godt over målet for musisering ifølge Kunnskapsløftet. En andrestemme krever god intonasjon, og det gir trening i å synge ”ukjente” melodier.

Om metode i sangopplæring

Det er ofte slik at elever på 4. trinn ”låser” sangaktiviteten opp mot en ukentlig sang. Ved en skole fortalte elevene at:

Vi syng ”Stopp! Ikke mobb” hver dag! *Gjør dere det?* Hvorfor gjør vi det, egentlig? Vi har en skjerm som kjæm på veggen. Så lægg vi på den sangen, så sjer vi tæksten. Så læææs vi, på veggen på en måte. (4A2)

Elevene på 4. trinn har få opplevelser av at læreren spiller gitar eller piano til allsangen i skolen. Det ser ut som om man synger a capella, altså uten ledsagelse av verken instrument, eller CD på dette alderstrinnet i skolen i dag. Noen lærere på 7. trinn akkompagnerer allsangen selv på et instrument. En 12-åring sier det på denne måten. Mitt spørsmål står i kursiv:

Speller'n gitar da, eller? Ja. Ja. Han speller gitar og piano og alt mulig rart. (7G3)

Drøfting av LK06 og kompetansemål i sang på 4. trinn

Det er store variasjoner mellom det de forskjellige lærerne ser ut til å arbeide med i musikktime. Om elevene er på vei mot de målene som planen ”foreskriver”, avhenger for en stor del av hvilken lærer elevene har, ifølge denne studien. Den enkelte lærer ser ut til å ha egne favoritter, et eget repertoar og sin egen metode.

Noen skoler er aktive med hensyn til sang, mens andre kanskje velger et fokus på lytting. Det ser ut som om skole B synger mye. Elevene fra skole B formidler kanskje nettopp derfor mange sangtitler i denne studien. Elevene på 4. trinn ved skole B uttrykker at de opplever at de framfører sanger og at de opplever å ha fått opplæring i flere av elementene som LK06 setter som mål for opplæringen innenfor sang.

For å bli god til å synge, bør man øve ferdigheten hver dag. Planen har denne formuleringen: *Sentralt i dette hovedområdet står øving* (LK06:139). Det er kun ved skole D at det synes som om elevene synger hver dag. De har ”ukas låt”, det vil si at de enten lytter til, eller synger denne ene sangen hver dag i en uke. Ved skole E synger de trolig *Klokka tikker* daglig før de går hjem. Ved skole A og B synger de matsangen nå og da. Ved skole C synger de på torsdager i musikktime, de synger til jul og de synger bursdagssangen. Det ser ut som om det har skjedd en reduksjon av den daglige sangen på 4. trinn i skolen sammenlignet med en tidligere spørreundersøkelse med noen hundre grunnskolelærere (Bøe 1990). 8 av 10 lærere sang daglig på dette trinnet i 1990.

Elevene ved skole D sier at de synger hver morgen, og elevene ved skole E forteller at de synger når de går hjem. Ved de andre skolene er det matsangen som dominerer. Dermed vil store deler av kompetansemålene bli stående urørt. Hva da med emner som imitasjon, improvisasjon, ulike sjangere og intonasjon? Neste planverk bør kanskje slette noen av disse siste målformuleringene om intonasjon og improvisasjon, og heller fokusere på et rikt repertoarvalg og kurs for lærere.

Ut fra sangens lave status er det rimelig å anta at svært få lærere har erfaring med å la elever få eksperimentere med sang, talekor og instrumenter i enkle samspill. Verken studenter eller elever forteller om kreativitet i forbindelse med store grupper i sang. En slik aktivitet mange lærere opplever som *for* utfordrende å lede. Den passer nok best i en undervisningssituasjon

med få elever ved musikk- og kulturskolen. Den kreative og også den intonasjonsmessige delen av sangopplæringen, kan være vanskelig utføre i en ordinær musikktime med 25 elever. Elevene ser ut til å improvisere lite med stemmen. I min studie hører jeg for eksempel ikke at elever nevner noe om talekor eller eksperimentering.

Framfører 9-åringene sang, spill og dans i samhandling med andre? I et av kompetansemålene for 4. trinn finner vi verbet *framføre*. Hvordan skal læreren tolke dette? Er det nok at man synger for hverandre i klassen eller i storkoret, eller er man avhengig av å ha samlingsstund eller konsert for å oppfylle målet i planen? Dette blir til slutt et spørsmål om fortolkning. Det ser ut som om framføring dekkes meget godt i norsk skole.

Den høye andelen av opplevelsen av lek er et noe overraskende funn i denne studien. Hele 14 grupper forteller om lek: "Beat for beat", "Adjektivleken", "Grip mikrofonen", "Musikkquiz" og "Haien kommer" nevnes av elevene på 4. trinnet i hele 9 av 24 intervjuer.

Lærerne velger metode for innlæring selv, men drama og lek ser ut til å stå sterkt, spesielt i musikkfaget. Jeg vil derfor komme grundig tilbake til dette emnet under avsnittet om dans litt lenger ut i kapitlet.

Elever forteller om spill på 4. trinn

Elevene på 4. trinn har nesten ingen opplevelser fra å spille på skolen. De forteller mye om å spille, og har et meget sterkt ønske om å få spilleopplæring på skolen. Konklusjonene som kommer fram i dette avsnittet er tatt vare på i semesterplaner og i den lokale læreplanen først i kapittel 4.

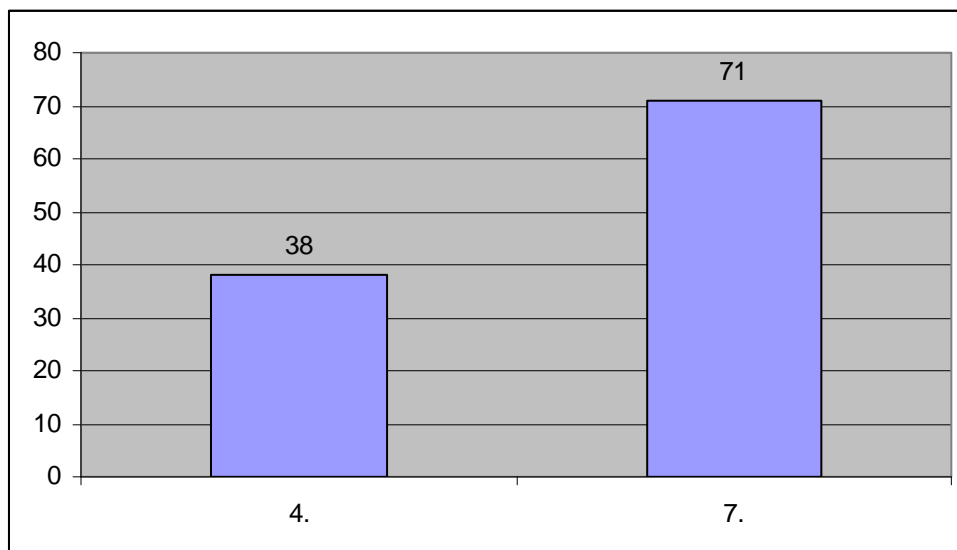
Og så har vi lært å spille et rektangel

I hvor stor grad gir elevene i denne studien uttrykk for ønsker om spilleopplæring? En indikasjon gir eleven som gledesstrålende fortalte at hun hadde lært å spille på rektangel! Hun mente trolig å si triangel. Men hun var på sporet av det rette ordet! I dette kapitlet skal vi se nærmere på hva studenter og elever forteller om spilleopplæring i skolen. Det å spille er et av elementene innenfor hovedområdet å musisere i Kunnskapsløftet.

Kompetansemålene i LK06 er klare. De sier at alle elever skal spille instrumenter i skolen. Situasjonen er likevel ikke alltid slik i praksis. ”Hva gjør dere i musikktime, og hva ønsker dere å lære?”, er noen av kjernespørsmålene elevene ble stilt i denne studien. Etter mange tvetydige tilbakemeldinger underveis i intervjuene spesielt når det gjelder å spille, presiserer jeg alltid overfor elever hva jeg legger i spørsmålet. Hvilke instrumenter spiller dere på, hvor og når foregår aktiviteten og er spilleopplæringen eksklusiv for noen eller beregnet på alle i gruppa?

Elevene svarer meget positivt på spørsmålet om de spiller i skolen, -jo, vi spiller - både sjakk og PC-spill. Ettersom dette ikke var akkurat det jeg var på jakt etter, ble spørsmålene mine mer spesifikke utover i studien, og kokte ned til dette: ”Spiller alle dere på instrumenter i musikktime her på skolen i skoletida?” Elevenes svar ble da ofte til et: ”Nei, egentlig ikke.”

Utviklingen når det gjelder opplevelser fra spilleopplæring i musikktime, ser ut til å være jevnt stigende med alderen. Niåringer spiller lite og tolvåringene spiller noe mer i skolen. Begge søylene under bør være opp mot 100 % siden spilleopplæring faktisk er obligatorisk for alle!

Figur 5. Oversikt over hvor stor andel av 24 grupper på 4. og 17 grupper på 7. som opplever spilleopplæring i skolen.

Jeg fant at godt over halvparten av elevene i studien har en sterk drøm om spilleopplæring, det er det aller sterkeste ønsket de formidler i studien, og de venter gjerne flere år på å få opplæring i gitar på musikk- og kulturskolen. Det skulle dermed ikke mangle på motivasjon med hensyn til spilleopplæring i skolen. Likevel forteller kun én av tre av elevgruppene på 4. trinn at de spiller i musikktime i skolen.

Elevforutsetning på 4. trinn

Hva kan en lærer som overtar en klasse forvente av spilleferdigheter i en gruppe? Hvor stor andel av dagens elever har fått og får spilleopplæring i skolen? Ved å lese kommentarene fra elevene i studien, kan man danne seg et visst bilde av situasjonen. Her følger 10 utsagn som gir en pekepinn om hvor mye eller hvor liten erfaring elever har med spilleopplæring i skolen. Denne eleven har oppfattet at *læreren* spiller på flere instrumenter:

Si én gang dere har spilt no: Anne Grethe (læreren) har spilt ganske mye gitar og piano.
(4B1)

1. *Har dere spilt noe her?* Det e ikke i år, men i andre og første hadd vi litt da. Vi laga sånn musikkgreia med derran tingan som ligg i skapet. (4B1)
2. Og så har vi lært å spill et rektangel. Så har vi spilt på sånne ristegreia. (4B3)
3. *På... når vi er på skolen her?* Ja. Vi lærer egentlig ikke så veldig my instrumenta. *Så dere lærer å spille etter skoletid, men hva har dere lært å spille her?* Null ting. *På instrument?* Ja, instrument. Det er nånn som har prøvd å fått lært seg sånn fløyte trur æ. *Her ja?* Ja. *Blokkfløyte?* Ja, æ trur det. Æ trur det e sjette eller noe sånt. Æ huske itj helt æ. Jeg trur det er sjette. Ina har en sånn fløyte. Ja, ja, ja. Hu spiller blokkfløyte trur æ, nei. Ja. Jo. Jo. (4B4)
4. *Hva lærer dere å spille da?* Eee.. spill... Det e no litt. Vi har egentlig ikke lært oss så gæli mye, men... *Dere kommer ikke på så mye?* Nei. Nei. (4B8)
5. Nei, det eneste vi kan å spille er å spille TV-spill. Det kan alle! Nei, ikke mamma! Egentlig bare sånne ding dong bang bong-tinger. Tromma og rytmepinnegreier. (4C1)
6. ... vi har prøvd xylofon. Tromma. *Flere?* Triangel. Også var det de derre pinnan, rytmepinang eller ka de hete? (4C3)
7. *Hvilke instrumenter har dere spilt i år?* Vi spille mest på stemmen. Ja, vi gjør det. Vi spille ikke instrumenta. (4D1)
8. *Er det noen som spiller ellers da, noe utenom skoletid da?* Æ spille jo sjakk da. Ja, du spiller sjakk ja. Nei. Jo, jo, æ har ett! Æ har ett! Stemmen. *Spiller på stemmen?* (4D2)
9. *Spiller dere noen instrumenter he?.* Nei. Nei. En gang så spilte vi tromma. *Ja vel.* Ja. Ja. (4D5)
10. *Så spilt æ elgitar. Her? På skolen?* Nei, hjemme. I år har vi vel ikke spilt nåkka. *Hva?* Jo. *Hva da?* Vi har det! (4E1)

Elever som får spilleopplæring sier det slik:

1. Æ syns det e artigst å spill instrumenta. (4C1)
2. Vi spiller på tromma. Spiller på noen slags pinnegreier. (4C2)
3. Masse forskjellig egentlig. (4C2)
4. Vi har prøvd xylofon. (4C3)
5. Ja, og no begynne vi å lær å spill etter nota og spille instrument. Tromme, og så har vi ... (4C4)
6. Bongotromma og vanlige andre tromma. (4C5)

7. *Spiller dere instrumenter her? Nei, nånn ganga gjør vi det. Ja. Hva spiller dere da? Nei, før så, når vi gikk i andre og første, så spilt vi på sånne indiske tromma og så spilt nånn sånne ting som man holde på ... ding ding. Også... Triangel? Triangel, ja. (4E1)*

Ut fra studien ser det ut til å være et stort utviklingspotensial for spilleopplæringen for 9-åringer i skolen. Situasjonen preges av at elever har en begrenset erfaring med å spille i musikktime på skolen. Elever ved skole B og C spiller på rytmepinner og rytmeinstrumenter, men kan likevel få navn på disse. Motivasjonen for å lære å spille er meget stor. Den avgjørende faktoren ser nok en gang ut til å være hvilken skole eller hvilken lærer elevene har i musikktime. Skole D har ikke hatt spilleopplæring før jeg møter dem, men de har mange gode innspill i presentasjonen, som for eksempel at de *spiller*, og at de spiller på stemmen og at stemmen også er et instrument. Alle gruppene ved skole D repeterer denne setningen! Hva har *læreren* sagt til elevene før forskeren kom på besøk?

Hva vet en lærer om elevforutsetninger i sin gruppe? Studien viser helt klart at en lærer som inviterer til spilleopplæring med 4. trinn i skoletida, ikke vil møte motstand i elevgruppa. Elever fra Steinerskolen har trolig spilt på blokkfløyte. Elever ved en av skolene i studien forteller at flere elever ved Steinerskolen spiller blokkfløyte. Ved enkelte skoler spiller de blokkfløyte, men på et annet trinn enn det vi har med i denne studien. Elever forteller også om hvem som spiller hjemme. Det er jo meget interessant. En niåring forteller ivrig at:

Pappa spiller så gæli, han spille trekkspill og, og... (4E1)

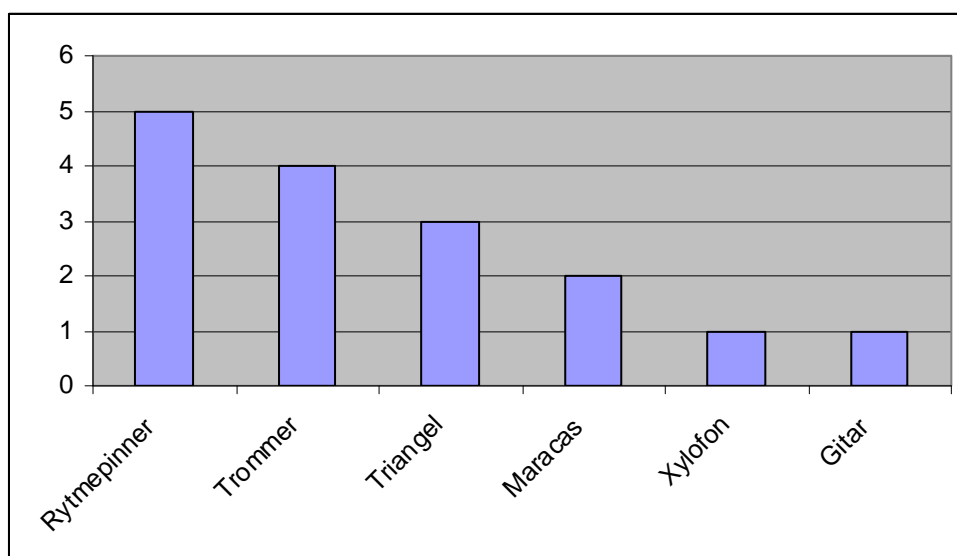
Gutten er noe mer ordknapp om sine egne spilleopplevelser i skolesammenheng. Han har ikke spilt i musikktime. Motivasjonen er sterk blant niåringene. Les følgende uttalelser angående ventelister på musikk- og kulturskolen:

1. Æ e på venteliste æ sjø (sier begge). Æ skal begynn på musikk- og kulturskolen. Æ ska b'ynn på trekkspill. Æ ska b'ynn på piano. Hvor skal du det da, Solbjørg? Æ e på venteliste æ sjø. Æ skal begynn. (4B6)
2. Æ har venta to år på musikkskolen for å bynn på gitar. *Var det ikke plass, eller?* Nei, æ står i kø fortsatt. Æ har nettopp fått, æ har nettopp fått brev om at æ enno ikke har komme inn. (4D3)

Elever på 4. trinn forteller om innhold og spilleopplevelser

Denne studien viser at den tredjedelen av elevene som får spille på 4. trinn, stort sett opplever å spille rytmeinstrumenter i skolen. (Innhold tolkes i denne sammenheng i retning av instrumentvalg, repertoar og de aktiviteter læreren velger for å nå kompetansemålene i planverket.)

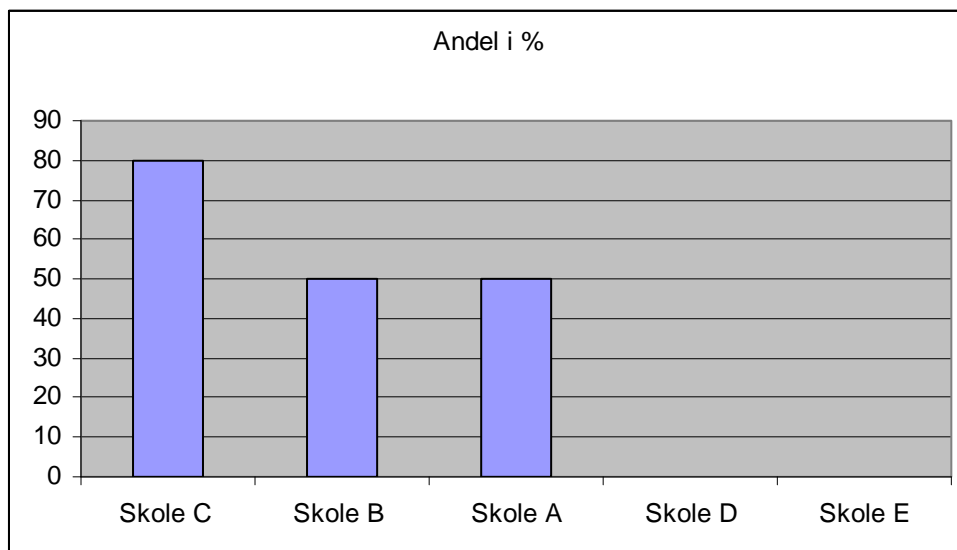
Fem av de 8 gruppene har spilt rytmepinner. Elevene ved noen skoler spiller på flere instrumenter. Ved skole C oppgir elevene hele fem instrumentnavn fra slagverkgruppa. Opplæring som elevene har fått på kurs ved høyskolen eller ved musikk- og kulturskolen, er ikke tatt med i den grafiske presentasjonen. Tabellene gir kun en oversikt over spilleopplæring som har vært gitt til så godt som alle på egen skole, og innenfor ordinær skoletid.

Figur 9. Antall grupper av totalt 24 på 4. trinn som opplever at de spiller følgende instrumentene i musikktime i skolen.

Det varierer mellom andel av elever som får spilleopplæring fra skole til skole. Vi ser at skole C kan kategoriseres som ”spilleskolen”, hvor spilleopplæringen både er variert og har et visst omfang.

Figur 10. Andel av grupper på 4. trinn fordelt på den enkelte skole som spiller på instrumenter i skolen.

Jeg har valgt bort noen elevkommentarer i den grafiske oversikten: Ved skole D nevner noen elever at de spiller på stemmen, siden det også er et instrument. Denne informasjonen er ikke registrert i tabeller for spilleaktiviteter, siden jeg registrerer alle vokale aktiviteter i egne grafiske oversikter. Ved skole E spiller én elev trommer sammen med vaktmesteren, men denne eleven er ikke tatt inn her. Begrunnelsen for dette valget er at jeg kun registrerer tilbud som er tilgjengelig for de fleste i gruppa eller på trinnet.

Ved skole C nevner tre grupper at de faktisk spiller rytmer etter noter. Dette vises ikke som kategori i de grafiske oversiktene 9 og 10. Planen krever ikke at elevene skal spille instrumenter etter noter. Ved skole C har de et opplegg som går lenger enn kompetansemålene i planen. Læreren ved denne skolen lar elevene spille på instrumenter, og han knytter trolig notelære sammen med praktisk musisering. Dette er i tråd med flere ulike musikkpedagogiske konsepter som jeg vil komme tilbake til.

Skole A med to grupper i studien har hatt gitaropplæring med studenter en gang. Denne ene opplevelsen har jeg imidlertid valgt å ta inn i diagrammet fordi opplæringen ble gitt i skolens ordinære musikktimer og til nesten alle på trinnet.

Vi ser at rytmepinner er det instrumentet flest grupper sier de har spilt på. En elev i 4C3 sier hun har prøvd xylofon. At det kun er én blant 97 elever på 4. trinn som nevner stavspill eller

xylofon, er en uventet respons. Jeg trodde elevene opplevde å spille stavspill i langt større grad på dette trinnet. Denne antagelsen har jeg ut fra målsettingen om kreativt spill i LK06, utbredelsen av Orff-metodikken (Bøe 2005) og instrumentariet som hører med.

Noen replikker kommer ikke til uttrykk i oversiktene. Elevene har kreative navn på flere av rytmeinstrumentene. Følgende benevnelsene gjør det meget vanskelig å kategorisere og ta inn i de grafiske oversiktene i ettertid. Niåringene sa dette:

Egentlig bare sånne ding dong bang bong-tinger. Tromma og rytmepinnegreier. (4C1)

Vi laga sånn musikkgreia med derran tingan som ligg i skapet.(4B1)

Når flertallet, eller 15 av 24 grupper på 4. trinnet sier at de ikke spiller, så har vi en stor oppgave foran oss med å klare å oppfylle intensjonene og kompetansemålene i planen. En spilleopplæring uten spill på instrumenter kan umulig oppfylle mål innenfor musisering og spilleopplæring. Vi ser at kun 2 av 24 grupper på 4. trinn formidler en opplevelse av at de spiller på noe annet enn rytmeinstrumenter, nemlig gitar og xylofon. Ifølge planen lot lærerne elevene arbeide med melodispill og lot dem elevene improvisere over enkle klanger. Det lar seg ikke gjøre ved hjelp av rytmeinstrumenter.

Drøfting av samhandling med kulturskolen

Den "profesjonelle" læreren står klar etter skoletid

Studien forteller at relativt mange av elevene spiller etter ordinær skoletid. Enkelte elever lærer å spille gitar hos "privatlærere". Andre elever sier de skal begynne å lære å spille, men at de står på venteliste. Flere av elevene som svarer positivt på at de spiller et instrument i denne undersøkelsen, gjør trolig dette i regi av TKMK, Trondheim kommunale musikk- og kulturskole. 15 elever, eller 16 prosent av 97 elever på 4. trinn, sier de "kan spille", eller at de spiller etter skoletid. De spiller på et mangfold av instrumenter.

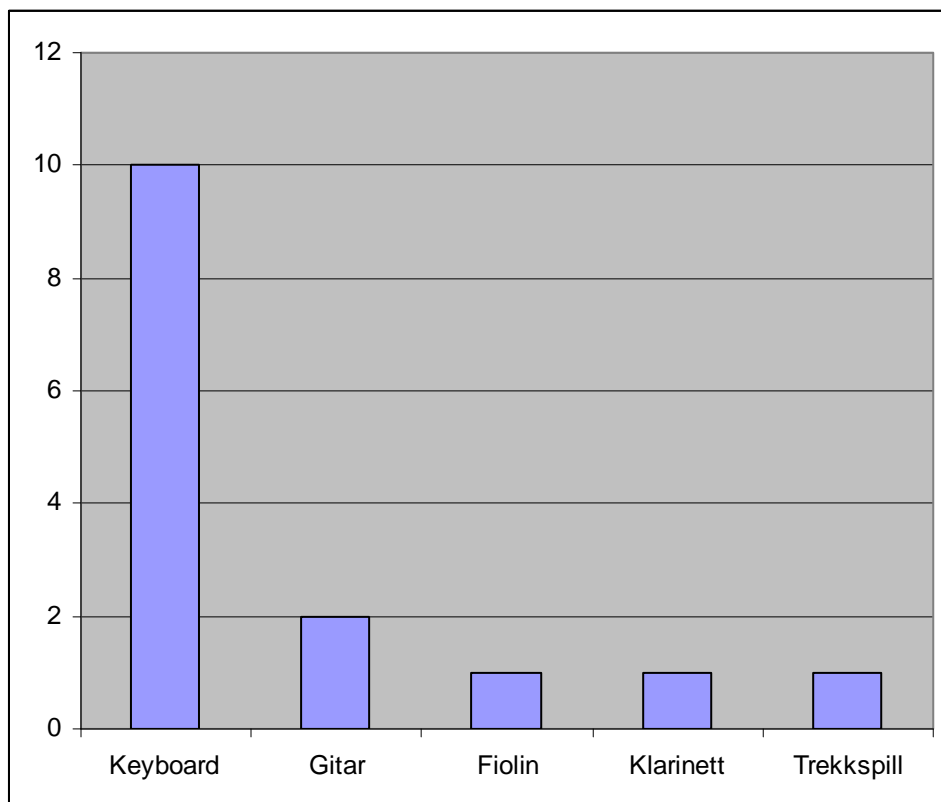
TKMK har 30.10.2007 godt over 4000 elever, eller sagt med andre ord: hver femte skoleelev i Trondheim er i tillegg elever ved TKMK enten i sang, spill, dans eller noen av de andre kulturtilbudene. Mine elever på 4. trinn ser ut til å følge den samme prosentfordelingen med hensyn til spilleopplæring etter skoletid, som den vi finner for resten av elevkullet i byen.

Målsettingen og instrumentvalget i LK06 i forhold til aktiviteten i musikk- og kulturskole og grunnskole ser ikke ut til å stemme overens. Det virker heller som om de pedagogiske tilbudene drar i hver sin retning. Vi hører om forskjellige instrumentgrupper, repertoar og ulik organisering, og ikke minst ulik ressursbruk. Elevene oppdager relativt tidlig hvor stor avstand det er mellom tilbudet i barneskolen og ved musikk- og kulturskolen.

Flere musikkpedagoger har også merket seg denne forskjellen. Et uttrykk for dette gir den daværende lederen for organisasjonen *Musikk i skolen*, Magne Osland, som i tidsskriftet *Arabesk* stiller følgende spørsmål: ”Musikkskolene skulle støtte grunnskolens musikkundervisning. Hvorfor har avstanden blitt så stor?” (*Arabesk* 3/07:13). *Musikk i skolen* arbeider for musikkfagets plass i skole og kulturliv. Organisasjonen ønsker at barn, unge og voksne skal få muligheten til å oppleve, lære og utøve musikk.

Det ser ikke ut til å være sammenheng i instrumentvalg mellom musikk- og kulturskole og grunnskole. I skolen dominerer rytmeinstrumenter. Vi skal i neste kapittel bli kjent med at enkelte grupper på 7. trinn ved én av skolene også lærer gitar innenfor skolens ordinære opplæring.

Den følgende figuren gir en grafisk framstilling av hvor mange elever på 4. trinn som spiller ved den kommunale musikk- og kulturskolen etter skoletid. 16 %, eller 15 av 97 elever spiller. Vi ser at det på 4. trinn er en relativt stor variasjon i instrumentutvalget etter skoletid.

Figur 6. 15 9-åringer spiller ved den kommunale musikk- og kulturskolen.

Hvem får opplæring ved den kommunale musikk- og kulturskolen? Rekrutteringen kan variere fra kommune til kommune. I Trondheim domineres rekrutteringen ifølge Adresseavisen av elever fra sentrumsnære skoler som Singsaker, og privatskoler som Steinerskolen og Birralee (Adresseavisen 2009). Hele 4 av 10 elever ved disse skolene får opplæring ved musikk- og kulturskolen i Trondheim, mens kun 1-2 av 100 rekrutteres fra skoler i andre bydeler. For å bøte på denne skjeve rekrutteringen og utjevne de sosiale forskjellene skriver Adresseavisen at det: ”må jobbes bedre med informasjon og rekruttering fra flere miljøer, eksempelvis minoritetsmiljøene” (Adresseavisen 2009). Målsettingen ”Streetdance bør ha en plass på linje med cello”, vil også kunne ha stor betydning for sosial utjevning.

Det vil i framtiden være viktig med samhandling mellom høgskole, skole og musikk- og kulturskole for å utnytte ressursene best mulig i forhold til elevenes musikkopplæring. Departementet beskriver i en stortingsmelding fra 2002 at: ”Høgskolene har viktige oppgaver i forhold til forsknings- og utviklingsarbeid, der det settes fokus både på lærerkompetansen og på metoder for samhandling mellom ulike aktører” (St. meld. nr.39 2002-2003, s. 46).

Drøfting av planverkets mål for spilleopplæring på 4. trinn

Målet i planverket er at alle elevene har rett på spilleopplæring. Studien forteller at elevene opplever at de spiller relativt lite i musikktime i skolens regi. Ut fra hva elevene selv forteller og ønsker på 4. trinn, skulle planen kanskje inneholde kun ett enkelt kompetansemål:

Elevene skal lære enkle rytmemønstre på trommer og rytmeinstrumenter, og de skal lære å akkompagnere allsang med noen få akkorder på gitar, keyboard og stavspill... Dette målet finnes imidlertid ikke.

I utgangspunktet ser det ut som om det er en uoverkommelig oppgave å la alle elever spille ifølge kompetansemålene. Vi vet at rammene rundt spilleopplæring er noe begrenset. I tillegg kjenner vi til at få skoler kan tilby et rikt utvalg av instrumenter. Elevene har heller ikke egne instrumenter som de kan ta med hjem.

I beskrivelsen av "Grunnleggende ferdigheter" i planverket, finner vi også belegg for at elevene må få spille på instrumenter. Det står at alle elevene skal delta i samspill: "Å kunne uttrykke seg muntlig i musikk innebærer å synge, komponere ved å eksperimentere med stemmen og delta i samspill og vokal framføring (LK06:139).

Sammenholder vi kravene hos planmakerne med det elevene opplever i musikktime, ser vi at det til dels er store uoverensstemmelser. Enkelte av kompetansemålene etter 4. trinn er ivarettatt, men ikke alle. Læreplanen ser ut til å leve sitt eget liv i forhold til praksis. Bare hver tredje gruppe på 4. trinn får erfaring med å spille, og det spilles nesten uten unntak kun på rytmeinstrumenter.

Vurdering av læring opp mot spillemål på 4. trinn

Planen har en målsetting som sier at elevene skal imitere og improvisere. De skal også eksperimentere med instrumenter i enkelt samspill. Jeg finner få uttrykk der elevene sier at de opplever en kreativ utfoldelse i spilleopplæringa, og det improviseres trolig lite på instrumenter i skolen. Stavspillet er et godt instrument for improvisasjon, men hører kun én replikk fra 97 elever om bruk av stavspill. På 1970-tallet husker jeg at vi spilte mye og ofte på stavspill med elevene. For noen tiår tilbake var også spilleopplæringa preget av spill etter noter, og blokkfløyta hadde en dominerende posisjon. Den blir imidlertid ikke brukt i så stor grad som før i skolen.

Blokkfløyta har ingen høy status i spilleopplæringa blant lærerstudenter i dag. Relativt få studenter spør etter opplæring og metoder i denne sammenheng. Holdningen blant de kommende musikk lærerne i skolen vil trolig medføre en dreining i retning av mindre melodiførende instrumenter de nærmeste årene. Det ser ut som den yngre generasjonen med lærere ikke kommer til å satse på blokkfløyte, men heller trommer, gitar, keyboard og andre bandinstrumenter. Elevene har de samme preferansene som studenter innenfor å spille i skolen.

En studentgruppe i praksis i 2004 beskrev stavspillene som en ”velsignelse” i spilleopplæringen (Bøe 2005:140). Xylofon, klokkespill og metallofoner er ideelle instrumenter å bruke i en større gruppe i skolen. Xylofonen har en klang som gjør at den ikke overdøver alt annet i rommet, og den har bokstaver skrevet på hver enkelt stav, så det er enkelt å instruere elever som ikke kan å lese noter. Instrumentene er i tillegg gode å improvisere på siden man kan ta bort staver som ikke passer med akkompagnementet.

Det ser ikke ut til å være sammenheng mellom grunnskole og musikk- og kulturskole med hensyn til stavspill. Instrumentet er ”skolsk”, og elever opplever stavspill kun innenfor skolebyggets fire vegger. Studentene ved HiST ALT spiller ofte på xylofoner og metallofoner i forbindelse med undervisningen, og de har gode erfaringer fra opplæring på stavspill i praksisperioder. I læreverk for 4. og 7. trinn har stavspill en framtrædende posisjon, og vi finner flere spillestemmer for stavspill. LK06 nevner som sagt ingen navn på ”obligatoriske” instrumenter, men jeg finner likevel mange opplegg i læreverkene med stemmer skrevet for stavspill, piano eller C-instrument (Solbu og Sæther 2006; Bøe og Johansen 2006).

Skal stavspill-, blokkfløyte- og fiolinopplæring med i en lokal læreplan?

Spiller elevene enkle melodier etter gehør på 4. trinnet? Fiolin og blokkfløyte er typiske melodiinstrumenter. Planverket krever at alle skal spille melodi. Ved skole D fortalte ei jente på 9 år entusiastisk at de på "Steiner'n" spilte på fløyte. Hun mente trolig at elever ved Steinerskolen var heldige som fikk opplæring på blokkfløyte. Andre elever forteller om ulike klassetrinn ved egen skole som får opplæring på dette instrumentet. Vi kan vel si at det fremdeles er liv i fløyteopplæringa i norsk skole, men denne opplæringen avhenger trolig av hvilken skole og hvilken lærer du har. Planen gir ingen holdepunkter for at læreren enten skal velge blokkfløyte eller gitar i sin undervisning. Planen inneholder kun kompetansemål, og den enkelte lærer må velge hvilke instrumenter som på best mulig vis innfrir målene.

Elevene i denne undersøkelsen får opplæring på blåseinstrumenter kun ved musikk- og kulturskolen. Jeg finner ingen kommentarer som går på at elevene spiller blokkfløyte ved musikk- og kulturskolen. Elevene spiller på klarinett, trompet, fløyte og althorn utenom skoletid, og ikke blokkfløyte.

Blokkfløyte brukes imidlertid aktivt av enkelte musikk lærere i musikkopplæringen i skolen, mens andre velger å la elever spille på andre instrumenter. Ifølge en studie fra Bergen fra 2007, er dette instrumentet enerådende på 6. trinn, mens min studie fra 2009 ikke gir belegg for samme grad av bruk ved skoler i Trondheim. Musikkpedagog Rigmor Davidsen Titt fant i en studie blant tre musikk lærere i Bergen, at lærerens målsetting ikke alltid dreide seg om ferdigheter på instrumentet. En av disse tre hadde verken fokus på ansats eller styrke, og heller ikke det å bli glad i å musisere sammen: "Hun var helt klar på at hun brukte blokkfløyte utelukkende fordi elevene skulle lære noter" (Titt i Hovdenak og Stenersen 2007:91). Titt konkluderer sitt kapittel med at en må: "ha lov til å konkludere med at blokkfløyten fremdeles lever i beste velgående" (Titt i Hovdenak og Stenersen 2007:99). Jeg tror imidlertid at instrumentet har "utspilt" sin rolle med hensyn til noteinnlæring i skolen.

Så lenge notelære er nedtonet i LK06, og verken har kompetansemål etter 2. eller 4. trinn, vil blokkfløytes rolle som verktøy for å lære noter, trolig reduseres vesentlig i årene som kommer. I min studie med 64 gruppeintervjuer i Trondheim, fant jeg at notelære på 7. og 10. trinn foregår uten bruk av blokkfløyte. Kompetansemålet etter 7. trinn er at eleven skal kunne:

”lage egne komposisjoner med utgangspunkt i enkle musikalske former og motiver og bruke grafisk notasjon til å lage skisser av komposisjonene” (LK06 s. 141). Notelære vil trolig måtte vike plassen for digitale opptak, ifølge målsettingen i det nasjonale planverket.

I læreverk for 4. trinn er blokkfløytekurset viet stor plass, hele sju sider (Solbu og Sæther 2006). CD-en som følger verket, har i tillegg playback til alle melodiene, slik at man kan spille blokkfløyte med akkompagnement. Blokkfløyte er et såkalt C-instrument og trenger ikke å transponeres til andre tonearter i samspill. I læreverkene finner vi spillestemmer for C-instrumenter som piano, stavspill og blokkfløyte på både 4. og 7. trinn. Blokkfløyta er viet stor oppmerksomhet og plass i læreverk på 4. trinn.

Vi kjenner godt til at det ved enkelte skoler i Trondheim og Malvik kommune gis fiolinopplæring til større elevgrupper. En del av denne opplæringen skjer i regi av skolen. Ingen elever i denne studien forteller om opplevelser med fiolin i musikktime i skolen. Det gis heller ikke opplæring på instrumentet ved høgskolen, men det er likevel vanlig at flere av studentene behersker instrumentet. I læreverket til Cappelen finner vi kun en fiolinstemme i elevboka på 7. trinn (Bøe og Johansen 2006:15). Dette viser at fiolinopplæring ikke har slått rot i skolens ordinære musikkundervisning.

Melodispill etter Suzukimetoden, med blant opplæring på miniinstrumenter, har ikke fotfeste blant elevene i denne studien. Det eneste elementet fra Suzukimetoden som har likhetstrekk med musikktime i skolen, er at begge har lekeøkter. 9-åringene i denne studien forteller ofte om lek i sammenheng med musikkøktene i skolen. Elevene fra 4. trinn opplever ikke at de spiller etter gehør på melodiførende instrumenter i skolens musikktime. Melodispill i skolen kan umulig være en utbredt aktivitet.

Som melodiførende instrument i semesterplaner og lokale læreplaner, vil jeg foreslå at læreren velger stavspill og blokkfløyte. Fiolinopplæring krever høyere lærertetthet og større materielle og kompetansemessige ressurser på alle vis. Spilleopplæring skal favne om både rytme-, akkompagnement- og melodispill, slik at man i alle tilfeller må foreta en avveining mellom flere faktorer. Vi skal samtidig være klar over at niåringer helst vil spille tromme og gitar. Jeg ønsker å foreslå tromme og gitar som en meget motivasjonsskapende oppstart på spilleopplæring for alle i en større gruppe elever på 4. trinn i skolen.

Spillekurs med elever innenfor høgskolens ramme

Studenter i praksisperioder underviser ofte elever på gitar. En student forteller her et minnebilde fra en slik time, og eleven sier dette om situasjonen:

Vi skal ha gitar på samlingsstund. Det vi lært med studentan nå, vet du. (4A2)

Høgskoler bør se nærmere på hva som eventuelt kan sette musikk lærere i stand til å organisere samspilloppføring for alle elevene i gruppa. I tillegg til instrumentmangel i skolen kan det være en viss mangel på kompetanse som gjør situasjonen noe bekymringsfull.

Studenter og lærere ved musikkseksjonen ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, har merket tendensen til at elever ønsker å spille når studentene har hatt praksis i grunnskolen. I hver praksisperiode har vi tatt med oss gitarer, trommer og ikke minst stavspill ut til praksiskolene. Dette har gjort det mulig for musikkstudenter å få nødvendig erfaring med det å spille med elevene i skolen.

Musikkseksjonen ved Avd. for lærer- og tolkeutd., Høgskolen i Sør-Trøndelag, inviterer hvert semester grupper med elever til Rotvoll i Trondheim til et musikkurs. Disse varer fra en halv til en hel dag. Vi har hatt mange ulike trinn på besøk, og oppleggene bestemmes helt og holdent av musikkstudentene, bortsett fra at dagen skal inneholde en stasjon med spilleopplæring. Med en 9-årings egne ord lyder evalueringen slik:

Hva spilte DU i bandet? Å spilt piano, tromma, rocktromma, småtromma eller hva de kalt det. Hva var det dere spelte da? Æ spilt piano og sånn, sånn tromma, liten trommeting og så sang æ. Hva spilte du da Rune? Æ spilt tromma og piano og. Det var mye! Æ og sang. Og alt det på en dag, det var bra! (4B7)

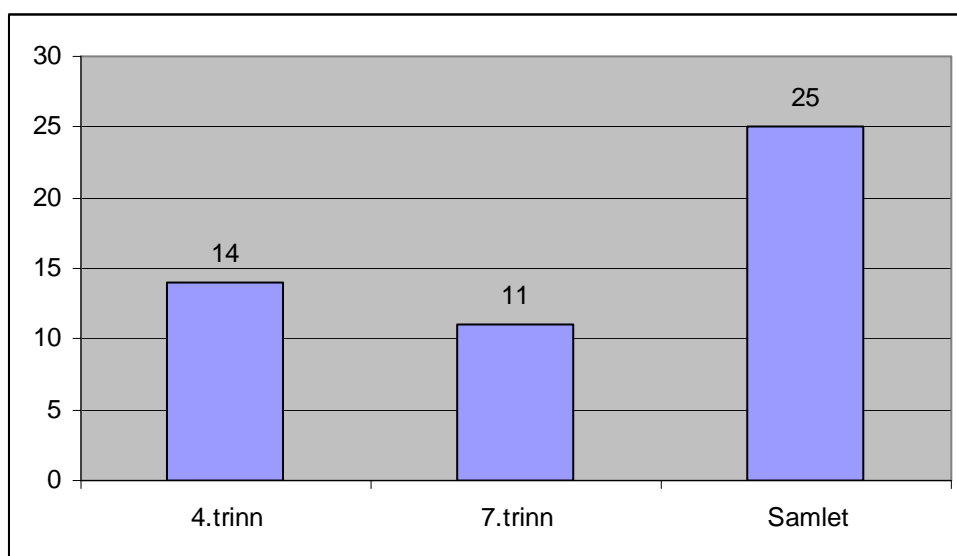
Om dans på 4. trinn

Kunnskapsløftet har kompetansemål for dans både i musikk- og kroppsøvningsfaget. Elever og studenter har mange og gode opplevelser fra det å danse og bevege seg i og utenfor skolen. Tidligere observasjoner og egen erfaring viser at jenter er meget motiverte og også kanskje de beste danserne i skolen. Guttene er imidlertid sterke innenfor sjangrene hiphop og break.

Hvordan er det med dans på 4. trinn? Det ser ut til å være lite dans på 4. trinn slik jeg også fant for 2. trinn. Sangleker finner jeg heller ikke denne gangen igjen i svarene. Linjedans eller linedance er dansen flest elevgrupper i denne studien sier de har opplevd både på 4. og 7. trinn. Danserepertoaret i musikktime ser ut til å være nokså smalt.

Læreplanverket ser ikke ut til å være styrende for aktiviteten dans. Læreren er trolig den mest avgjørende faktoren for om elevene danser i musikktime eller ikke. Hvis elevene har en danseglad lærer et år, ja, så danser de.

Det følgende stolpediagrammet gir et bilde av hvor mange av 41 grupper som opplever at de danser i skolen. Omfanget av dans ser ut til å være nokså uendret fra 4. til 7., med ca. 60 % av elevmassen som opplever å ha dans i skolen.

Figur 11. Antall grupper på 4. og 7. trinn som formidler en opplevelse av å danse i skolen.

Elevene skiller trolig ikke mellom danseopplevelser som de får enten i musikktimer, kroppsøvingstimer eller i andre skoletimer. Ved skole D opplever ikke elevene at de har hatt noen spesifikke titler innenfor dans, men de har bevegelse til sanger, såkalte "moves". Elever ved denne skolen fokuserer på musikk og drama med dramaøvelser som for eksempel "speiling". Disse aktivitetene telles ikke med som en del av repertoaret i dans i denne sammenhengen. Ved én av skolene lærer elevene linedance kun i kroppsøvingstimene. Denne gruppa regnes ikke med i figuren over.

Dans ser ut til å være et samarbeidsprosjekt mellom skolefag, og også mellom offentlige og private institusjoner. Danseskoler som "Step by step" og musikk- og kulturskoler tar sin del av ansvaret. Musikk- og kulturskolen tilbyr kurs i dans via "Den kulturelle skolesekken". Tilbudet blir gitt til noen utvalgte skoler i denne studien, og ser ikke ut til å ha bli gitt til alle elevene på trinnet.

40 % av elevgruppene formidler ikke noen opplevelser fra det å danse i skolen. Hvilke årsaker kan ligge til grunn for en så liten andel dansere i denne studien? Det står jo ikke på motivasjonen hos eleven. Kan det være danseferdighetene til musikk læreren som er den vesentlige faktoren for at såpass mange elevgrupper ikke forteller om danseaktiviteter i skolen?

Det er ikke forsket på spesifikke danseferdigheter hos yrkesgruppen lærere i skolen. Vi vet rett og slett ikke om musikk lærere også er aktive danseinstruktører. Ut fra studiens 41 gruppeintervjuer kan vi ikke uttale oss om denne yrkesgruppens ferdigheter når det gjelder dans. Elevene har ingen replikker som tyder på at lærerne verken er sterke eller svake. Vi kan forstå ut fra noen av intervjuene at lærerne ikke er oppdatert på break og hiphop-dans. Skolene ber her ofte om "hjelp" fra andre som profesjonelle dansere, tilknyttet for eksempel "Den kulturelle skolesekken". Min studie tyder på at det kan være en direkte sammenheng mellom lærerens kompetanse i dans og det elevene opplever i skolen. Det vil være interessant, men utenfor rammen for denne studien, å forske videre på denne problemstillingen.

Ikke alle elever er enige i at musikk læreren ikke alltid er den beste dansinstruktøren. Niåringer er slettes ikke overbevist om man i det hele tatt trenger å lære å danse. Å danse er kanskje bare noe man kan når man er ni år. Elevene ønsker imidlertid å få opplæring av profesjonelle instruktører fra musikk skolen og ikke av "lærer amatører" i dans.

1. *Går dere og lærer å danse? Træng itj gå å lær dansing da! (4B2)*
2. *Lærer dere å spille, synge eller danse? Nån ganga. Ja, når vi hadde studentan lært vi linedance. Da følte dere at dere lærte noe? Ja, siden de kom fra musikkskolen så fikk vi lært noe. (4A1)*

Jenter er trolig de ”tøffeste” og mest erfarne danserne blant niåringene, noe følgende uttalelse fra en gutt på 4. trinn er et typisk uttrykk for:

Frileik. Å ja, guttan mått opp og dans. NÅÅÅ! Det hate æ! Samma her. Ok. Ja, jentan de sett oss på en benk. Nei. SÅ kjem jentan sånn... mm. Dæm kjæm og dræg oss opp! (4C5)

Trange og svette rammer for dans

Intervjuundersøkelsen tyder på at dans er en aktivitet med positive assosiasjoner både hos elever og studenter. De fysiske rammene kan av enkelte lærere og studenter oppleves som noe tungvinte, og ikke minst noe trange. Jeg husker godt hvor slitsomt det var å møblere om et musikkrom med stoler og bord slik at det ble nok gulvplass til å danse for 30 elever.

Gymlæreren hadde alltid god plass i gymsalen, og hun hadde i tillegg som oftest et kraftigere og mer solid lydanlegg enn det som fantes på musikkrommet. Studenter har både positive og negative opplevelser om rammer for dans og bevegelse i skolen. Minnebildet ”Svett av polka uten å røre seg” handler om danseundervisning i et meget trangt rom.

Student 1 har et minnebilde fra 4. trinn med tittelen: ”Svett av polka uten å røre seg”.

”Totalt umulig”. Dette går bare ikke. Rommet gir meg klaus. De to bittesmå vinduene oppe ved taket er for langt opp til at vi kan få åpnet dem. De 45 elevene får så vidt plass i rommet. I tillegg ligger det inne ved veggen noe som ødelegger ethvert undervisningsopplegg, en svær haug med puter. Å få elevene til å danse polka her går bare ikke selv om studenten som leder timen prøver alt hun kan. Det er rett og slett ikke plass. Etter timen kommer en av elevene, Mario, bort til meg og sier noe jeg synes beskriver timen ganske godt: ”æ vart mer sveitt no enn æ bruke å bli i gymmen, å det uten å rør mæ i det hele tatt”.

En gymsal gir derimot rom for dans. Elevene forbinder dans med både musikk- og kroppsøvningsfaget, men idet de kommer inn i en gymsal, står ballspill øverst på ønskelista. Det skal derfor noe til for at barn på 9 år umiddelbart skal være motivert for dans i en gymsal og med faget musikk som ramme rundt dansen. Den neste studentillustrasjonen beskriver likevel en positiv opplevelse fra dans i gymsalen, selv om enkelte elever uttrykker et ønske om ballspill når de først er i en gymsal.

Student 2 forteller om pardans og "danseglæde" i gymsalen. Vi er på 4. trinn

Det er torsdag morgen og 40 sprudlende hormonpregede elever kommer springende inn i gymsalen. "Skal vi spill fotball?" spør de med stjerner i blikket. Nei, vi skal danse. Noen jubler, andre får et skuffet uttrykk i ansiktet. Vi innser at det blir en utfordrende oppgave å lære bort pardans til 40 elever på en gang. Men vi er ivrige og har tro på at det vil gå bra. Og det gjør det. Salsamusikken settes i gang og det blir rompevriking og heftig dans. Noen er mer ivrig enn andre, noen har mer kontroll på beina enn andre, noen med smilemunn, andre med surmunn og sukk.

Innhold i dans på 4. trinn med innslag av lek og kroppsøving

Elevene forteller om danserepertoaret i skolen i denne studien. Fellesnevneren for dans både på 4. og 7. trinn ser ikke ut til å være verken pols eller halling, men derimot linedance. Den kan tolkes inn under amerikanske folkedanser, og dermed tilfredsstillende et av kravene i Kunnskapsløftet.

Danser fra skolens musikktimer beskrives slik av niåringene:

1. Tango. Og klister. *Klister?* Ja. *Æsj, nei. Og tango, her?* Nei, ikke tango. Jo. Nei men klister? Klister, ja. Linedance. (4B8)
2. Det er fridans, det er dæm som driv på med... Men det er andre slags dansa, som vi ikke bruke så veldig ofte. (4C2)
3. Sasja, ja. Og så er det nåkka som ligner... Linjedans. Ja. Og så for det meste fridans da. (4C3)
4. Vi har dansa polka nånn gang og. (4E1)

5. *Har dere dansa?* Ja. My!! My!! Vi danse gutt og jente. Vi danser nesten hele musikktimen. *Gutt og jente?* Ja. Akkurat nå er jeg glad vi ikke har polka! Det var flaut, alle foreldran kom og så på. *Så de på ja?* Foreldran vårres mått dans polka med oss da, også. *Har dere dansa andre ting enn polka?* Ja. *Hva da?* Vals. Samba. *Har dere fått lov til å velge dans sjøl, at dere har liksom dansa...?* Ja, vi har alltid lov til å ha med oss en dans eller nå musikk vi held på med eller. Og så har vi holdt på med limbo. Med musikk. (4E2)
6. Nånn ganga i musikken så e det er det litt kjedelig for det at vi bare, vi bare, ja, vi ... Sitt på stolan og held på med "Aramsamsam" for eksempel. Ja, ja, da må vi liksom klappe i fanget og sånn der (han klapper). Det e kjedelig, da får vi ikke bevegde oss sånn liksom. *Jeg har hørt at dere danser pardans?* Ja, vi har gjort det EN gang på juleavslutning, va det itj det'a? Så har vi heldt vi på med polka trur æ. Det e sånn at vi og, mamman min, vi dansa sammens på polka, vi... *Gjorde dere det alle?* Ja. Ja. Ja, guttan måtte bøye opp mora si og, og jentan måtte bøye opp faren sin. (4E3)

I oversikten over 11 dansetitler på 4. trinn ved den enkelte skole, er verken musikk lærer eller kroppsøvingslærer intervjuet. Avsnittet formidler en "der-og-da"- opplevelse av hva elevene husker og klarer å formidle i en kort seanse under intervjuet. Disse dansene vil jeg inkludere i min egen lokale læreplan.

Danserepertoar fra 4. trinn

Skravert område: Felles repertoar

Følgende 11 danser kan elevene "mine" på 4. trinn. Sangleker og "moves" er tatt med i tillegg og skilt ut med kursiv skrift

	Skole A	Skole B	Skole C	Skole D	Skole E
1	Linjedans	Macarena	Linjedans	"Moves"	Polka
2	Vals	Tango	Sasja		Vals
3	Sangleker	Lille søte Mette	Fridans		Samba
4			Jig		Limbo
5					Cha cha cha
6					Aramsamsam

Ved skole B og E har de i tillegg danset linjedans i kroppsøvingstimene, og på onsdagsklubben har elevene ved skole B danset "klister"; en tett pardans med gutt og jente.

Vurdering av dans opp mot LK06

Variasjonen blant lærere og studenter med hensyn til egne ferdigheter og kjennskap til god dansemetodikk, er stor. Om man er på vei mot å innfri fagplanens kompetansemål eller ikke, vil i stor grad avhenge av om musikk læreren kan danse selv, og om hvordan vi tolker begreper som for eksempel folkedans. Kan vals tolkes som en norsk folkedans? Vals er en av flere gammeldanser. Linedance kan tolkes som utenlandsk folkedans og dermed være med på å oppfylle et av kompetansemålene for 4. trinn. Sangleker trekkes inn som aktivitet av kun tre av de 24 gruppene. Dette er et overraskende lavt tall, men er likevel trolig godt nok til at kravene i planen nås.

11 dansetitler er likevel noe mindre enn jeg hadde forventet meg. 24 grupper på 4. trinn forteller om et nokså voksent repertoar som swing og linedance, titler vi kjenner igjen og finner i 5. og 7. trinnsbøker i musikk (Solbu, Sæther, Johansen og Bøe 2006).

Innhold i kroppsøvingsfaget

Kroppsøving ser ut til å ha godt tak på danseopplæringen blant 9-åringer. Elevene forteller relativt ofte at de har lært å danse nettopp i gymtimene.

Noen elever legger ut om dansrepertoaret de opplever i dramatimer, på onsdagsklubben, i dans med studenter i praksisperioder og fra danseopplevelser de fikk året før jeg møter dem. Ingen av de seks første replikkene under er hentet fra musikktimer.

1. Danse linedance, det va i gym en gang. I gymtimen ja. (4D4)
2. ... har dansa linedance, men det var i gymtimen da. *Lært dere no?* Ja. Ja. (4B3)
3. *Danser dere?* Ja. Nei. Nånn ganga. Litt. Vi har gjort det en gang i gymmen da. (4D5)
4. Linedance har vi lært oss. Når vi har avslutninga bruke vi å dans eller break litt eller noe sånt. Ja. I musikktimer eller i andre timer? Gym. I gymmen ja! (4D4)
5. *Hvilken dans er det dere husker da?* Den derre... Makarena. Ja. Den lært vi ikke, den lært vi av studentan som var her før. I fjor? Æ huske itj. Ja, det var i fjor vi var nødt til å stå på scenen å dans hver eneste gang. 20 gutta. *På scenen?* Ja. *Med Makarena?* Ja, på avslutningen, skikkelig flaut. (4B4)
6. *Danser dere også?* Ja. *Danser DERE og ja?* Ja. Men det som e bra e at vi itj har begynt å dans sånn klister. *Gutt og jente?* Ja, klister. Det er helt på trynet! *Trur dere at dere skal*

det? Ja, det skal vi på onsdagsklubben! Å! Herre Gud! Neste år! Må itj fær dit da! Det blir fælt, du! Må itj fær dit da! (4B7)

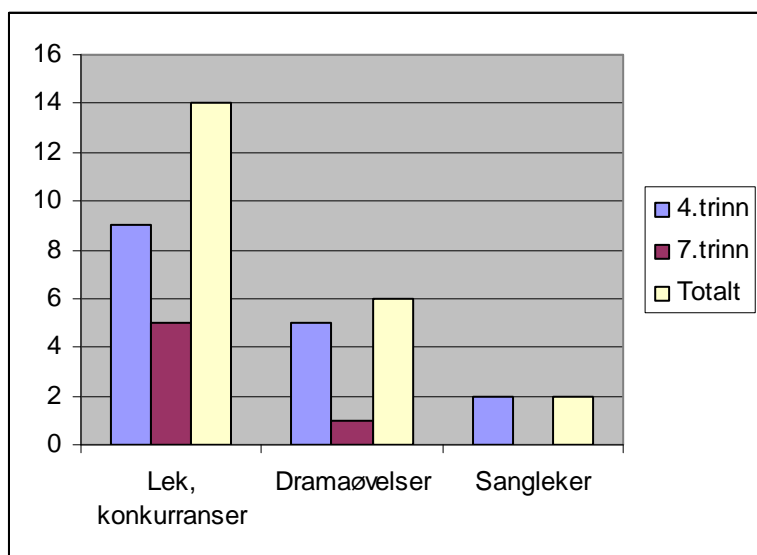
7. *Har dere dans?* Nei. Bare litt bevegelse til sangen. Nei, bare litt i dramaen. Litt i dramaen. (4D1)
8. Det er noen ganger at vi har sånn bevegelse at... Til sanga. (4D2)

Innhold i drama og lek brukt som metode i musikktimer

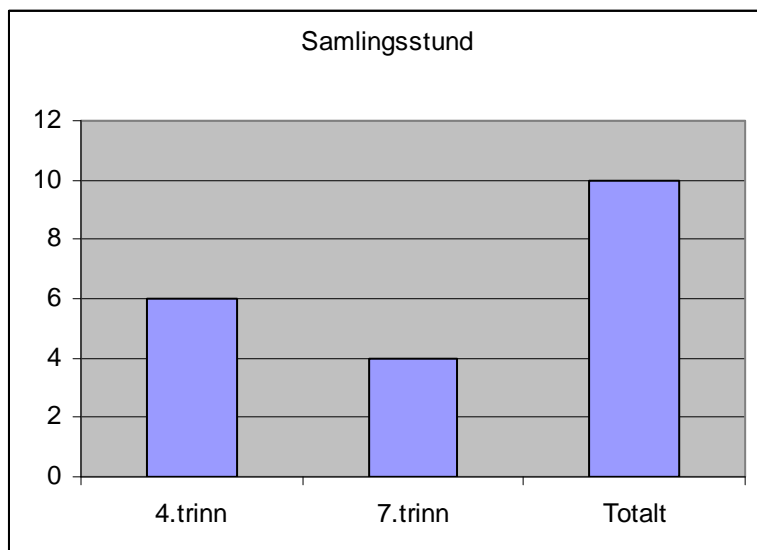
Flere enn en tredjedel av gruppene på 4. trinn opplever mye lek i musikktimene. Lek oppfattes trolig av elevene å være en viktig del av det å bevege seg i musikktimene.

Elevene på både 4. og 7. trinn har opplevelser fra talentiader, samlingsstunder og dramaøvelser, og de kobler ofte slike aktiviteter til kommentarer om det å danse i skolen. De to grafiske presentasjonene under viser antall grupper på 4. og 7. trinn som forteller om disse aktivitetene fra musikktimer:

Figur 12. Antall grupper av totalt 41 med elever fra 4. og 7. trinn som leker, har dramaøvelser og som har erfaring med sangleker.

Niåringer leker ikke uventet mer enn tolvåringer. Sangleker hører vi lite om. Vi finner kun to eksempler på grupper fra 4. trinn som nevner titler på sangleker: "Sasja" og "Aramsamsam". Det kan være at begrepet sanglek er ukjent for elevene. Jeg tror resultatet heller skyldes at man i dag ikke danser sangleker så ofte som før.

Figur 13. Antall grupper av totalt 41 med elever fra 4. og 7. trinn som har opplevelser fra samlingsstund og talentiader.

14 av de 41 gruppene på 4. og 7. trinn forteller om lek i musikktime. 6 grupper opplever at de har dramaøvelser, og 10 grupper opplever at de øver til "talentiade", eller øver til samlingsstund i musikktime. På 7. trinn dreier leken seg mest om lyttekonkurranser, såkalte "quiz".

Niåringene forteller om leke- og dramaopplevelsene på denne måten:

1. Nei, vi har lært oss anner leika. Det er sånn at vi dele opp to lag, og så ska vi, det ene laget bynn, så ska dæm finn nå dæm ska mim, for eksempel et yrke, eller for eksempel at dæm spille ishockey... (4B5)
2. Vi leke leka. Jeg tror vi har gjort det en gang. Katt og mus og sånne ting. Nei, vi syng mest. Vi leker masse leka. (4B6)
3. Og så held vi på med noe som heter musikk og drama på mandaga og da har vi både musikk og så gjør vi sånne dramaøvelsa. (4D3)
4. Alle får lov til å ha med ting og tang. Og så kan vi vis fram ting. Og så får vi lov til å vis fram ting på slutten av timen. *Akkurat, ja, men det hørtes bra ut.* Hvis vi har tid. Ja, ja. Det er bare der vi får lov. Så bruke vi å held på, så bruke vi å held på sånn der at det da skulle vi hviske med stemmen og skulle stå helt stille. Å ja: Fryse og sånn. Ja, fryseleiken. *Hva med den som ikke fryser da?* Den går ut. Alle

får lov til å ha med ting og tang. Og så kan vi vis fram ting. Og så får vi lov til å vis fram ting på slutten av timen. (4E2)

Etter min mening blir imidlertid lek og konkurranser uten musikalske referanser, eller innhold for dominerende i elevenes musikkopplæring. Leken skulle kanskje ha vært jevnere fordelt mellom fag. Man skal ikke se bort fra at elevene ikke skiller så godt mellom fag under intervjuet. Elevene skulle kanskje heller ha opplevd at de leker seg med musikk i musikktime, i form av lek med instrumenter, stemme og melodi og rytme.

Om komponering med niåringer

Elevene er sjeldent redde for å komponere egne melodier, og de komponerer mer enn gjerne med data. En student fortalte meg at niesen hennes på 6 år lager musikk på PC-en ved hjelp av programvare som fulgte med Nesquick-pakken. Er det så enkelt å komponere? Sannsynligvis. Skolen bør ta utgangspunkt i denne motivasjonen og legge forholdene til rette for at elevene produserer musikk også i skolens musikkundervisning. Studentene formidler en meget positiv stemning i forbindelse med komponering i skolen.

Barna formelig ”bobler” over av skaperkraft og er flinke til å improvisere i denne alderen. Elevene jeg intervjuet er meget kreative og avbryter ofte intervjuet for å improvisere fortellinger, historier og ”radioprogrammer”. De forteller også med glød og iver om kreative øyeblikk hvor de fikk spille fritt på trommer og lager egne låter hjemme til ”Melodi Grand Prix Junior”.

Lærerforutsetninger – står notene i veien?

Musikklærere er trolig noe bedre til å organisere og lede skapende prosesser innenfor dans og tekst enn innenfor det å skape musikk. Allmennlærere uten musikkfaglig bakgrunn underviser flere musikktimer enn de med studiepoeng i musikk (Bøe 1990). Denne studien gir ikke noe klart bilde av hvilken utdanning musikklærerne har, bare at 2 av 3 musikklærere i denne studien enten er vikarer, fra andre team eller innleid fra musikk- og kulturskolen.

Musikklærere ser trolig på utfordringene rundt tradisjonell notasjon som en viktig årsak til å dempe omfanget av komposisjon i musikktimer. I skolesammenheng lager elevene lite musikk, og de improviserer sjeldent.

Spille- og sangopplæring med improvisasjon er trolig en aktivitet som kan være utfordrende å gjennomføre for musikklærere uansett antall studiepoeng og tilknytning til gruppen. Å improvisere og prøve ut rytmer og melodier med sangstemmer og instrumenter betinger en viss grad av kjennskap til enkeltelevne og ikke minst at alle i gruppen føler seg trygge i situasjonen. Man skal også disponere relevante instrumenter som for eksempel stavspill. Men stavspill nevnes kun av noen få av elevene i denne studien, så det er trolig mangel på relevante instrumenter med hensyn til å komponere og utforske med på musikk.

Komposisjon krever både trygghet og ikke minst musikalsk kompetanse hos både lærer og elev. Notekunnskaper hos læreren vil trolig oppleves som en hindring i den skapende prosessen. Man skal være på et meget høyt faglig nivå for å kunne skrive ned elevkomposisjoner med noter. Dette krever kursing og videreutdanning. Anne Bamford skriver i boka "Wow-faktoren" at: "Det er behov for mer utdanning av de nøkkelpersonene som befinner seg på grunnplanet i leveringstjenesten (lærere, kunstnere og annet pedagogisk personale)." (Bamford et al. 2008:11). Man bør tilby lærere kurs innenfor områder som de føler at de mangler kunnskaper eller ferdigheter. Notelære kan være et av disse områdene.

Kurs i å gjøre opptak av komposisjoner vil være et vel så relevant område. Det er kanskje ikke så mange musikk lærere som er klar over at man ikke trenger å skrive ned elevenes komposisjon ifølge Kunnskapsløftet. Læreren kan heller gjøre opptak av elevenes komposisjoner!

Komposisjon er meget tett knyttet til disse grunnleggende ferdigheter og bør ta plass i en lokal læreplan ifølge LK06.. Situasjonene er trolig ikke slik i norsk skole.

Å kunne uttrykke seg muntlig i musikk

Å kunne uttrykke seg skriftlig i musikk

Å kunne lese i musikk

Å kunne regne i musikk

Å kunne bruke digitale verktøy i musikk (LK06:139).

Niåringer forteller lite om komposisjon

Elevene har skrevet fortellinger i norsk og tegnet og malt i kunst og håndverk, men i musikkfaget får de sjeldent anledning til å lage produkter selv. Hvorfor er det et slikt skille mellom fagene når det gjelder tillit til skapende evner? Er det vanskelig for et barn å lage en låt eller en melodi? Nei, barn ser stort sett få problemer med å nynne melodier, danse fritt eller dikte egne tekstlinjer i kjente sanger. Jeg prøvde å finne uttrykk om å komponere musikk fra dette store materialet fra gruppene på trinnet, men fant nesten ingen. Det er helt sikkert en sjeldenhet at elever kommer hjem fra skolen med opptak av egne låter.

Elevene i denne studien uttrykker altså relativt få opplevelser når det gjelder praktiske aktiviteter innenfor komponering. Å komponere er den minst utbredte aktiviteten i

musikktimene ifølge studien. Dette til tross for at Kunnskapsløftet inneholder flere krav om at elevene blant annet skal lære å komponere, improvisere og gjenkjenne og beskrive musikk innenfor et bredt repertoar av sjangere og epoker.

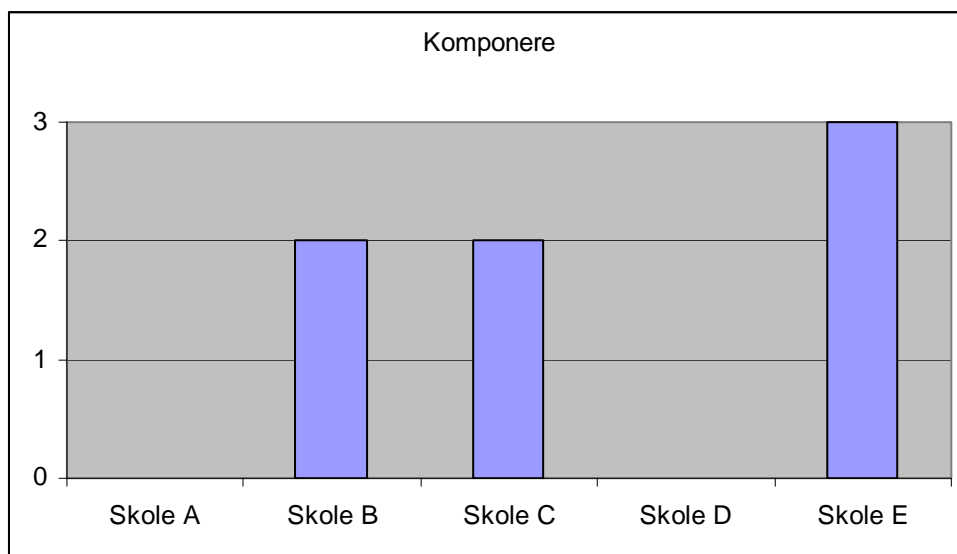
At elever har en manglende opplevelse av å komponere musikk i regi av skolen, er i overensstemmelse med synspunkter musikkpedagog Stein Bakke la fram i en artikkel i antologien *Musikkpedagogiske perspektiver*: ”Det er berre ein plass der det ikkje blir laga musikk: i klasserommet” (Dyndahl og Varkøy 1994:115). Stein Bakke har fortsatt rett, selv relativt mange år etter at han skrev om den negative situasjonen fra klasserommet på 1990-tallet.

I norskfaget sier læreren: ”Skriv en fortelling!” Og læreren lar elevene skrive. Tør vi si: ”Lag en melodi!” i musikktimen? De færreste studenter og lærere ser ut til å gi denne oppgaven i musikk. Hvorfor gjør vi ikke det når planverket er så tydelig med formuleringen at elevene skal komponere melodier? Kan det være begrepet ”komponere” som virker skremmende? I den neste planen bør kanskje planmakerne dempe språkbruken noe, og heller bruke enklere begreper slik elevene gjør: ”Lag en melodi!” Hvorfor ikke i det minste la elevene få anledning til å skrive egne sangtekster i musikktimene? Hva kan gå galt?

Jeg tror forklaringen på manglende aktivitet med hensyn til komposisjon i skolen ganske enkelt ligger i at læreren mangler en opptaker. Uten en opptaker tolkes komponering i retning av å skrive ned det elevene har laget ved hjelp av tradisjonelle noter.

Komposisjon ser ikke ut til å ha fått gjennomslag som hovedområde i musikkopplæringen for 9-åringer ifølge denne studien. 4. trinn synger og leker. Leken har jo et viktig element av komposisjon i seg. Men det er bare det at man leker med andre elementer enn med de musikalske. Det er kanskje også viktig å lære lærere opp til å la elevene leke seg med musikk og instrumenter? I dag lekes det i musikktimene med blant annet adjektiver, og elevene får og erfaring med å mime.

Den grafiske illustrasjonen viser at skole E er ”komposisjonskolen” på 4. trinn:

Figur 14. 7 av totalt 24 grupper på 4. trinn komponerer i musikktime i skolen.

Følgende 4 aktiviteter har elevene ”mine” på 4. trinn erfart.

	Skole A	Skole B	Skole C	Skole D	Skole E
1		Kastet terning og skrevet noter 2 gr.	Elevene har spilt fritt på trommer. 2 gr.		Laget tekst til tenkeord 3 gr.
2					Lydillustrasjoner 1 gr.

Med blanke tavler og fargekrittstifter til

Den tekniske utviklingen med digitale opptakere og PC-er med musikk- og noteprogrammer har tydeligvis ikke nådd fram til musikkrommet. Studien gir heller ingen indikasjoner på arbeid med å lage musikk ved hjelp gratisprogrammer på nettet som DSP⁸ (Digital signalprosessering) eller liknende. Vi hører stort sett om hjelpemidler som tavle og kritt, store terninger, plansjer osv. Digitale opptakere ser ikke ut til å være disponible blant studiens elever.

⁸ DSP finner man på internett: <http://www.notam02.no>

Instrumentparken er trolig nokså begrenset når vi ser bort fra rytmepinnene. Dette vil begrense mulighetene for å utforske og improvisere på instrumenter. I tillegg virker det som om gruppestørrelsen i musikk ikke er på rundt 15 som vil være ønskelig med hensyn til kreative prosesser. Den er heller det dobbelte, eller mer enn det i musikktimene. Dette skaper neppe trygge rammer for å utforske og prøve ut egen stemme eller lage musikk.

Jeg har et nokså godt bilde av rammevilkår og romforhold i musikkfaget, og vet derfor at grupperom er en mangelvare. Kreativt arbeid foregår som oftest i korridorer i tilknytning til musikkrommet. Alt i alt vil jeg si at rammene stort sett oppleves som for trange på ulike vis med hensyn til kreative elevaktiviteter i musikktimer.

Innhold med notelære og terninger

Mange lærere har kanskje ikke erfaring selv med å komponere med barn, og begrepet kan jo virke noe vidløftig, eller til og med ”skremmende”. Men å la elevene lage dans har vært en mye brukt aktivitet i grupper med barn på 4. trinn. Det var derfor meget uventet at ikke elevene på 4. trinn i denne studien formidler opplevelser om å arbeide med å lage dans selv.

Kun sju av gruppene på 4. trinn uttrykker seg om komponering i musikktimene. Hele tre av disse er fra skole E. Elevene slår rytmer og lager egne sanger ut fra ”tenkeord”. Det ser ellers ikke ut som om elevene har opplevelse av å komponere melodier, slik LK06 beskriver. Vi finner få holdepunkter for at 9-åringene i denne studien uttrykker seg skriftlig i musikk.

Om elevene i denne studien har en opplevelse av å komponere i musikktimene, ser ut til å avhenge av hvilken lærer de har, og hvilken skole de går på. Kompetansemålene i LK06 ser ikke automatisk ut til å medføre at elevene komponerer i skolen. Skole E er med sine 3 grupper den skolen som har flest ”komponister”. Sju grupper komponerer totalt sett:

1. *Hva er det beste dere har gjort? Det å ordne nota!! Ordne noter? Ja. Mm, det va veldig bra. Når gjorde dere det? Det va ikke så læng sida. Det va sammen med studentan. Så ordna dere noter? Her? Ja, også spilt a Edith på fløyta si. Vi kasta en terning og så fikk vi skriv nota. (4B8)*
2. *Noen ganga gjør vi ikke akkurat som det er skrevet. Da tar dere en liten egen vri? Mm, ja. Hvis det e ER så kan det også hende vi si OG. (4D2)*
3. *Vi har laga lyda. Vi har laga Idol og så har vi laga, også har vi hadd nånn te å syng. Ja. Sånn her gjord vi: Kakka oss på fanget, sånn her. Det huske æ. (4E1)*
4. *Hva skriver dere? Vi skriv for eksempel... nånn ganga så bruke vi å få sånne tenkeord med ting på, og... Nånn ganga så bruke vi å få lappa som vi skal finn opp en sang. Og så va det mæ og ei venninne, vi held på å finn på en sang til "Melodi Grand Prix Junior". Vi held på med det hjem da. (4E2)*

Vi ser at graden av frihet til å komponere kan variere fra å forandre et lite ord i en sang, og til å "finne opp" egne sanger helt fritt. Elevene forteller positivt om komposisjon med terninger ledet av studenter. De neste to fortellingene handler om at elevene komponerer med diverse hjelpemidler som for eksempel terninger, og læreren eller eleven prøver å skrive ned komposisjonen på notepapir. To av studentene forteller at de bruker store terninger, tavla og store ark i komposisjon og noteskriving på 4. trinn.

Student 1 lar barn på 4. trinn komponere musikk med terninger.

-Æsj! Organiseringen min nå igjen! Jaggu ble det nye misforståelser denne gangen også, sa jeg til meg selv. – Jeg som trodde at klassen skulle møte oppe i landskapet, men ingen kom!! Alle elevene hadde visst gått ned på musikkrommet. – Nå flyr tiden bort! Det er jeg sikker på! Får jeg virkelig tid til å gjennomgå alt det jeg hadde planlagt? – Og så var det kritt!! Da må jeg sende opp en elev for å hente det. Imens får jeg ta en sang, tenkte jeg. Det er kjipt når du står foran klassen og skal skrive på tavla, og så plutselig oppdager du at krittet mangler. Løsningen blir at vi tar "Hodet, skulder, kne og tå" mens eleven henter kritt. For at elevene ikke skal skli ut må jeg holde dem i aktivitet. Det er mye leven. Elevene har fått utdelt alt de trenger. Noteark, terninger, blyanter og skoletyggis til å feste notearket på gulvet og nå skal de begynne å komponere. Terningene flyr gjennom lufta i alle retninger. Elevene er høylytte, men aktive. Gutter og jenter samarbeider. De kaster terningene, ser på noteverdiene på tavla

og noterer noten ned på arket. Ei jente har begynt å gråte! Jeg spør henne hva det er, men hun skjuler ansiktet sitt. Hun er nok skremt over alt bråket tenker jeg. På slutten av timen forteller Anne at det er sju minutter igjen av timen. Vi må jo spille melodiene elevene har laget, sier jeg. Jeg roper ut at vi har to minutter igjen, før vi må pakke sammen. Heldigvis rekker vi alt i siste liten. Det var til tider stress, men vi fikk jo gjennomført det vi skulle.

Studentillustrasjonen som følger tar utgangspunkt i det samme timeopplegget, men her er det bedre planlagt og mer struktur. Dermed blir det mindre stress, og studenten er rett og slett fornøyd!

Student 2 tar oss med inn i en musikktime hvor elever på 4. trinn får lov til å komponere.

Et undrende drag over alle barnas fjes. Dette var tydeligvis ukjent, og skulle DE få lov til å komponere? Det var tydelig stort og skremmende. Arkene var store, altfor store, og det ble vanskelig å skrive ned notene. Notene skulle være runde og fylt med svart farge. De skulle ha en rett hals og ligge nøyaktig på linja. Dette førte til at de mest fingernemme ble satt på oppgaven. Kanskje ikke så bra med tanke på tilpasset opplæring? Dette må vi finne en annen løsning på, en enklere en også? Ansiktene lyste, det var full harmoni i en gruppe hvor alt vanligvis ville vært en evig maktkamp. De tre ventet på tur når det gjaldt å kaste terningen. Likeså når det gjelder å skrive noter. Som om det var svært høytidelig. Da må det sies at det gikk varmt gjennom kroppen til en student. JA! Tenkte jeg.

Vi kan se at både student 1 og 2 opplever at elevene komponerer egne låter. Jeg vil heller tolke opplegget deres i retning av en lek med notetegn og i mindre grad en lek hvor de lager sin egen musikk.

Student 3 forteller fra praksis: Elever får lage egne melodier

Da jeg var i overtakelsespraksis, fikk jeg brått ansvaret for en musikktime på 5. trinn. Tema var blokkfløyte. Elevene hadde holdt på med fløyta en stund, vanligvis lærte de en ny note eller en ny sang i timene. Jeg har som mange andre hatt et lengre opphold i min blokkfløytekarriere, og var derfor ganske rusten og hadde mindre lyst til å starte med en ny sang. Da tenkte jeg at i denne timen kan elevene få bruke noe av kunnskapen sin om blokkfløyta. De skulle lage sin egen sang, både spille den og prøve å skrive ned notene til den. Notene hadde jeg tegnet på tavla og skrevet navn under slik at alle hadde mulighet til å skrive

ned noe. Det jeg ikke presiserte nøye nok var at de skulle bruke notene de allerede kunne, altså de som var på tavla. Dette resulterte i at jeg halvveis ut i timen hadde en liten kø av elever som trengte hjelp. De hadde nemlig laga en kjempefin sang, men problemet var at de ikke visste hvilke noter de spilte og ville at jeg skulle fortelle det. Etterpå fikk de elevene som hadde lyst, framføre sangen sin for de andre. Elevene hadde det gøy og var veldig stolte over å ha laget egne sanger, mens jeg som lærer ergret meg over dårlig planlegging og kaos.

Her spørres det hvem av partene som vurderer situasjonen som problematisk. Jeg klarer ikke å lese mellom linjene at elevene har et problem. De spiller sin melodi og er tydelig stolte over egen skaperevne. Studenten tror at hun er nødt til å skrive ned komposisjonene. Hun tror også at elever holder seg til kun de notene som står på tavla denne timen. Det gjør de selvfølgelig ikke. De er jo mer kreativ enn som så! Kunnskapsløftet sier ingen ting om notelære for de mindre elevene, så spiller det da noen rolle om elevene ikke vet om de spiller en C eller en D i egne komposisjoner så lenge de får lov til å lage melodier?

Metode og prosess i komposisjon

Også innenfor komponering finner vi at noen får et eksklusivt tilbud om å lære ferdigheter utenom skoletid. Spille- og dansopplæring har den samme praksisen.

... da skrev vi en egen rapp. Det va etter skoletid, men no er det over. *Har dere lagd en låt sjøl, lagd en sang?* Nei, men det har vært musikkurs som vi kunne gått på skolen her. (4C2)

Ved det forrige århundreskiftet utviklet sveitseren Émile Jaques-Dalcroze en metode som koblet noteinnlæring med bevegelse og også drama (Bøe 2005:166). Elevene i denne studien forteller ikke om noteinnlæring koblet med bevegelse. Spilleopplæring, notelære og bevegelse ser ikke ut til å læres i sammenheng med hverandre. Opplæringen i skolen ser dermed ikke til å være i overensstemmelse med de metodene som våre læreskolestudenter får opplæring i ved høgskolen, med blant annet Jaques-Dalcroze, Orff, Bjørkvold (Hanken og Johansen 1998) og rytmisk musikkpedagogikk (Hauge og Christophersen 1999).

Gruppe 4B8 er den eneste gruppa som uttrykker minner om å komponere og selv skrive ned det de har komponert. Hvis målet er å lære elevene å skrive ned noter ut fra opplevelsen med

lyd, må vi nok la elevene få relativt mye tid til å dvele med en lesetrening hvor lyd og bilde knyttes sammen.

Musikkfaget kan ha noe å hente fra metoden som er i bruk i grunnleggende lese- og skriveopplæring. Her formidles erfaringer om at ting tar tid. Det er ikke gjort "over natten" å knytte notebilde og lyd sammen. Det tar tid å kunne lese et notebilde, for ikke å snakke om å kunne skrive ned en egenkomponert melodi!

Ikoner i denne sammenhengen vil være i betydning grafisk notasjon, tabulatur, gitarvinduer med mer. Elevene ser ut til å oppleve "ren" notelære, og "ren" spilleopplæring uten koblinger. Ikoner som grafisk notasjon og gitar- og pianovinduer er også vanskelig å oppdage i studien. Jerome Bruner (Imsen 1997) ville sagt at notene bør vente til det kroppslige og det ikoniske nivået med grafisk notasjon og "vinduer" har modnet seg.

Studentene ved HiST ALT har opp gjennom årene lært om komposisjonsmetodikken til John Paynter. Paynter har arbeidet med å la engelske barn komponere samtidsmusikk i skolen (Bøe 2005). Man trenger ikke kunne spille på et instrument for å kunne komponere i tråd med Paynters metodikk. Alle deltar, og komposisjonene skrives ned med grafisk notasjon.

De norske musikkpedagogene Sigurd Berge og Stein Bakke har arbeidet med komposisjon i skolen etter Paynters pedagogiske prinsipper. Ved flere skoler i Norge har man prøvd ut metodikk som er i tråd med Paynters prinsipper. I læreverk for musikk finner man flere opplegg hvor elevene skal lese og selv skrive grafisk notasjon, og lytte og komponere med inspirasjon i samtidsmusikk. Jeg har ikke funnet spor etter komposisjon med samtidsmusikk i oppfølgingspraksis i skolen, og elevene i denne undersøkelsen forteller da heller ikke om komposisjon med rot i samtidsmusikk.

Vurdering

I skolen er musikk slettes ikke et utpreget komposisjonsfag. Jeg har justert lokal læreplan og semesterplaner slik at dette hovedområdet får sin rettmessige plass. I fagene norsk og kunst og håndverk ser lærerne ut til å ha mye større tro på elevenes skaperevne. Elever har lett for det å lage en egen dans. Det var derfor en stor overraskelse i denne studien at ingen av elevene på

4. trinn fortalte om det å lage egne danser. Blant 12-åringene ved skole G på 7. trinn derimot, improviserer elevene dans. Liv og lære matcher ved to av skolene når det gjelder å la elevenes uttrykke egne ideer gjennom bevegelser og dans.

Vi ser fra presentasjonen av minnebilder fra 4. trinn at de koser seg med å skrive noter som avskrift fra plakater eller fra tavla. I den første fasen bør elevene kanskje leke seg med sin egen ”hemmelig” skrift som knyttes til lyd. I norskfaget gjør de dette.

Flere av studentene forteller om en lek med terninger og noteskrift. Det ser ut som om studentene som er ute i praksisfeltet, mange ganger velger å ta en vel rask vei fra elevens lyd og til noteskrift. Komposisjon med terning er en nyttig og artig lek med noteskrift, men elevene bør først få lage egen musikk fritt uten noter. Det å skrive noter må stå i relasjon til elevenes musikalske erfaring og kompetansenivå.

Det ser ut som om elevene har noe begrenset erfaring med å knytte lydbildet til et skriftbilde. Et godt råd tror jeg vil være: ”Gjør heller opptak i en startfase!” Hvis det er deres musikalske verden du vil ha tak i, da må du la elevene komponere musikk som de selv forstår og kan spille. Vi hører kun om situasjoner der elevene ”komponerer”, og der læreren er den eneste som kan spille komposisjonene.

En annen studentgruppe forteller at de lot elevene lage melodier med blokkfløyta, men at elevene ikke klarte å skrive ned melodien uten lærerens hjelp. Det bør være et mål at elevene skal kunne komponere og selv kunne spille eller synge komposisjonene. Våre eksempler viser gode komposisjonstimer, men læreren står kanskje vel mye i fokus. Hvordan skal vi oppnå større fokus på det å skape musikk, enn det å leke med notesymboler? Kan man heller ta utgangspunkt i den melodien, eller de rytmene som eleven lager selv med sin egen stemme eller instrument? Fordelen ved å ha en basis i barnets eget musikalske nivå, er at den kreative prosessen vil få større fokus enn selve skriveprosessen, og slik komme nærmere målsettingen i planen.

Problemet for læreren oppstår i den fasen hvor hun ønsker at melodien skal overføres til papir i form av tradisjonell notasjon. Er denne prosessen nødvendig, og gir dette motivasjon hos lærer og elever til videre arbeid med komposisjon? Problemet ligger i at det er bare læreren som behersker denne overføringsprosessen. Det finnes gode alternativer innenfor rammer og

krav i Kunnskapsløftet. Jeg ville heller ha veiledet lærere til å gjøre digitale opptak av melodien som elever skaper på blokkfløyte eller andre instrumenter. Ifølge de grunnleggende ferdighetene i Kunnskapsløftet (LK06:139), er den kreative prosessen viktigere enn det å gjenskape et notebilde av melodien.

Vurdering av lek og utforsking opp mot LK06

I LK06 er det nevnt i kulepunkt 2 under kompetansemålene for komposisjon, at alle elevene skal lage lydillustrasjoner eller lydkulisser til opplesning osv. En gruppe ved skole E forteller at de har komponert lydillustrasjoner, men ingen av de andre gruppene sier noe om dette. Det er merkelig. I norsk skole er det lang tradisjon med å jobbe med lyd og lydforming. Det å la elevene lage lydillustrasjoner eller lydkulisser, finner vi i planene for musikk både i M74, M84 og i L97.

I min studie kan jeg heller ikke se spor av at elevene på 7. trinn bruker grafisk notasjon slik det nevnes i kompetansemålene. Denne forenklete formen for notasjon har trolig ikke fotfeste på dette trinnet i dag. Går vi noen tiår tilbake, var lydforming med grafisk notasjon et hovedområde i musikkundervisning, og også et viktig element i planverket. Dagens oppdaterte læreverk inneholder flere konkrete opplegg både innenfor lytting og komposisjon hvor denne forenklete notasjonsformen blir benyttet.

I det første punktet under målsettingen i planen kan man lese at elevene skal eksperimentere med stemme og instrumenter. Planmakerne legger opp til en meget kreativ tilnærming til musikken. Elevene i denne studien uttrykker ikke opplevelser fra noe som kan tolkes som det å komponere melodier, eller å eksperimentere med sang i musikktime. Det ser ut til å være stor avstand mellom planens innhold, og det elevene forteller at de gjør i musikktime på skolen innenfor komposisjon.

Planen inneholder krav om at elevene skal lage egne tekster til musikk. Ved skole C forteller en gruppe på 4. trinn at de har deltatt på et kurs etter skoletid hvor de har skrevet rapp. Det skrives trolig få tekster til musikk i musikktime på dette trinnet.

Elevene skal lære å bruke ulike former for notasjon. Jeg forventet egentlig at denne studien viste at en noe høyere andel svarer bekreftende på at de arbeider med ulike former for notasjon. Skal læreren arbeide med tradisjonelle noter? Dette sier planverket ingenting om, men jeg har observert at noen lærere lar elevene spille etter tradisjonelle noter.

Digitale opptak og komposisjon

I denne studien fant jeg ingen grupper på 4. trinn som brukte digitale verktøy til å komponere, eller til å gjøre opptak av egne uttrykk. De ble ikke spurt direkte, men det forteller likevel noe om situasjonen at kun én gruppe fortalte om bruk av PC-en i musikktime. Planen krever bruk av digitale hjelpemidler i alle fag. Det ser likevel ikke ut som om elevene eller lærerne benytter PC-en eller digitale opptakere i opplæringen. Elevene svarer nei på mitt direkte spørsmål til gruppe 4C2 om de har data i musikk og om de lager musikk på data. Det er trolig en lang vei å gå med hensyn til å innføre PC-er som støtte for musikkopplæringa i skolen.

Det er vanlig at studenter og lærere prøver å ”nedtegne” musikk. Hvorfor gjøres det så få opptak med minidisk, mp3-spiller, mobiltelefon eller video? En av årsakene til denne fokuseringen på skriftlig og ikke digital lagring av kreativt arbeid, kan være den siste linja i den følgende formuleringen som vi finner i planen under grunnleggende ferdigheter som gjelder for alle trinn:

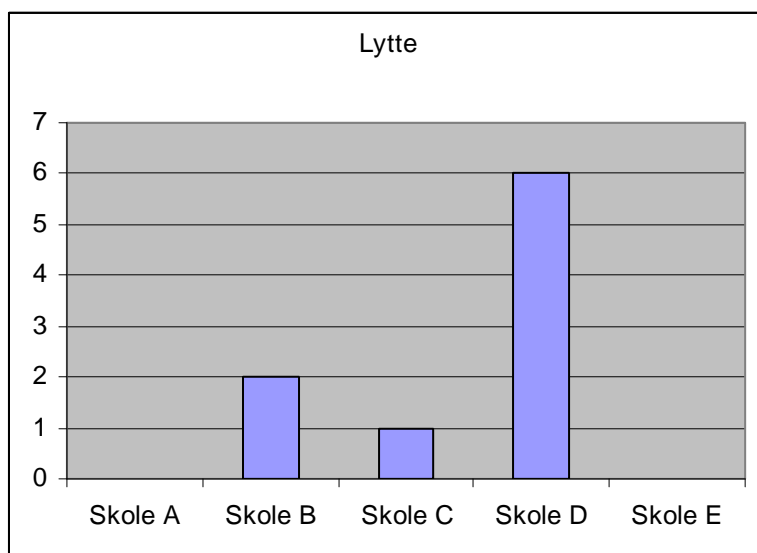
Å kunne uttrykke seg skriftlig i musikk innebærer blant annet bruk av ulike former for notasjon. Dette er nødvendige verktøy både som støtte til musikalske forløp, som ledd i improvisasjons- og lytteøvelser og for å kunne nedtegne og ta vare på egenkomponert musikk og dans. (LK06:139)

Jeg vil heller fokusere på kravet om digitale opptak under grunnleggende ferdigheter i Kunnskapsløftet: ”Å kunne bruke digitale verktøy i musikk” (LK06:139). Dette innebærer blant annet å kunne gjøre digitale opptak av musikalsk aktivitet.

Lytteopplæring på 4. trinn med ”kunstbok”

Lytteopplæring i skolen ser ifølge denne studien ut til ha fokus på Elvis og The Beatles. Grieg nevnes ikke av en eneste av elevene som ble intervjuet. Det er merkelig. Kunnskapsløftet inneholder blant annet krav om at elevene skal beskrive musikk innenfor et bredt repertoar av sjangere og epoker. En av tre grupper blant 9-åringene og to av tre grupper blant 12-åringene uttrykker at de lytter til musikk i musikktime. Fordelingen på de enkelte skolene er svært ujevn for både elever på 4. trinn og 7. trinn. Studentene bidrar med flere minnebilder om lytting i praksisperioder.

Lytting på 4. trinn, grafisk oversikt:

Figur 15. 9 av totalt 24 grupper på 4. trinn lytter i musikktime i skolen.

Følgende 4 lytteaktiviteter har elevene ”mine” på 4. trinn erfart.

	Skole A	Skole B	Skole C	Skole D	Skole E
1		Elevene har lyttet mens de ligger på gulvet. En gruppe har lyttet til Mozart. 2 gr.	Elevene har lyttet til ”Highschool Musical”. 1 gr.	De har lyttet og arbeidet med ukas artist, ukas låt. 6 gr.	

Elevene på 4. trinn forteller relativt lite om innholdet, men mer om metodene læreren benytter i lytteopplæringen. Det ser ut til å være noe variasjon.

Om lyttemål i LK06

Elevene formidler relativt få kunnskaper om instrumenter, og de er svært forsiktige med å nevne komponister som hører inn under kunstmusikksjangeren. Planen inneholder et kulepunkt hvor elevene skal kjenne instrumentgrupper. Elevene setter ofte følgende navn på instrumenter de har spilt i musikktime: "Sånn sjikk- sjikk- sjikk sånn". Maracas og triangel er kjente navn. Nesten hver femte elev lærer å spille ved den kommunale musikk- og kulturskolen og kjenner derfor navn på blant annet ulike tangentinstrumenter.

Enkelte elever kjenner til svært mange instrumentnavn og mange ulike sjangere. Eleven på 4. trinn i replikken under ser ut til å praktisk kjennskap til både høyttalere som faren hans bruker i bandet sitt og minst fire instrumenter:

Broren min har to gitara. Vi har plentyvis av sånn høyttalera i bandet da. Og så har'n... pluss en liten gitar. To gitara og fløyte på hytta. *I alle dager, så mye!* Pappa spille så gæli, han spille trekkspill og, og... (4E1)

Planen inneholder ingen helt spesifikke kompetansemål for sjangere, artister, komponister eller titler på verk. Formuleringene er omfattende, men skrevet i lite forpliktende form. Elevene skal lære å gjenkjenne og navngi instrumenter, og delta i samtaler. Det kreves en god del tid til lytting og innlæring av faktakunnskaper og begreper hvis elever på 9 år skal delta i samtaler om musikk.

Planverket legger opp til at skolen skal bruke tid på lytting. 9-åringene skal få opplæring i å kunne sette ord på egne opplevelser. De skal videre kunne navngi elementer i musikken og lytte og kunne navngi musikkinstrumenter og sjangere. Læreren vil få det meget travelt hvis hun skal kunne greie å innfri alle fem punktene i planen. Lista er trolig lagt noe for høyt.

Musikkrommet kan mange ganger være møblert for skriftlige aktiviteter. Flere av gruppene som ble intervjuet, forteller at de skriver i en kladdebok i musikktime. Timetallet som brukes til å lytte, ser ut til å være noe begrenset på begge trinn, bortsett fra skole D. Elevene ved denne skole har meget stort fokus på lytteaktiviteter.

Jeg har ennå til gode å møte elever som sier at de har sin egen ”faktabok” eller sin egen musikkbok med pensumstoff i. Elevene får trolig kopier med informasjon om sjangere og artister. Det finnes flere forlag som har oppdaterte læreverk med arbeidsoppgaver og lyttestoff. Elevene i denne studien har ikke egen bøker og ”selvfølgelig” ikke egne CD-er. Eller burde de kanskje ha hver sin CD i faget musikk?

Vi vet at det gjerne kun er ett sett med CD-er for hele lærerpersonalet i musikkfaget, så det vil være en meget lang vei å gå fram mot elevens egen lytte-CD! Tanken på slike eventuelle innkjøp er jo spennende både for artister og forlag. Denne tanken har mer for seg enn den noe ulovlige brenningen vi finner i en elevkommentar fra skole D: Elevene får hver sin CD.

... dæm brenne CD. *I alle dager*. Det er veldig kult. (4D1)

Elever på 4. trinn forteller om lytting

Kunnskapsløftet inneholder krav om at elevene blant annet skal lære å gjenkjenne og beskrive musikk innenfor et bredt repertoar av sjangere og epoker. Hva viser denne studien om lytteaktiviteter i forhold til hvilken lærer elevene har, og uavhengig av hva som står i planverket? Resultatet kommer vi tilbake til. Ved skole D er lytteaktiviteten stor. I det utvalget jeg har gjort her lar jeg omfanget av replikker gjenspeile resultatet/svaret på spørsmålet:

1. *Men hvorfor har dere musikk da?* For at vi skal lær om forfatteran og sånn.(4B4)
2. *Nei, men vi lære litt om artista. Å, gjør dere det, da?* Nei, for eksempel som Mozart. (4B5)
3. *Vi bruke å spill Highschool musikk. Æ pleie å hør på sånne ræppesanga og sånt.* (4C1)
4. *Det er musikk som det er vanlig å hør på, på vårres alder. Det kjæm fra en film som heter ”Highschool Musical”.* (4C2)
5. *Og en artist da, hver uke. Og det har dere, og det synger dere?* Ja, hvis vi kan den. No har vi ”Sång till friheten” av Bjørn Afzelius. Og så høre vi på den sangen når vi kommer inn i fra friminuttet. *Ja, sånn som nå?* Ja. Det er friheten han like veldig godt han. (4D1)

6. Og så ser vi film. *Gjør dere det, om hva?* Sånn animasjonsfilm. Animasjonsfilm. Sånn bra. *Hvem har lagd den da?* Andre? *Ikke dere?* Nei. Nei. Det er sånne brae lydeffekta. Ja. Ja. Ja. Plutselig stopper Hege også si'a. La oss hør på kordan, dæm lydan og... Ja. Ja. (4D4)
7. Jeg ville kanskje ha lært om Odd Nordstoga, for det e... han er mitt idol. (4D6)
8. Yndlings-CD-en min er i hvert fall AKON da. *Så den hadde vært allright og fått spilt mye her?* Ja. (4E3)
9. Han like og så hør på "Ole Ivars". *Ja, har du det?* Ja. (4E3)

På 4. trinn finner vi mange av de samme metodene som på 7. trinn. De ligger på gulvet og lytter, noen ganger sitter de på en stol og gjetter hvilken artist som spilles, de tegner og de samtaler om instrumenter og sjangere og de har noe de kaller "Ukas låt".

1. Ja, nånn ganga så hører vi, en gang så hørte vi på musikk og vi har logge på golvet og hørt. Og så har vi forre på internett og leita etter fakta og sånn (4B6)
2. Ja, og det er veldig, det er veldig bra at vi har sånn ukas låt for da lærer vi om sånn jazz, klassisk og rock og sånt. Og lære å hør på alle slags musikk. Ja. Lytte. Ja. (4D3)
3. Nånn ganga om mårran så har vi sånn at Hege sett på en låt som vi har lært og da sitt vi da helt til vi vet hvilken sang det e. Og så finn vi sangen. Og hvis vi ikke huske på slutten, da sitt vi hele tida. Ja, og bare høre på. Noen gang. Så sitt vi da helt til vi vet hvilken sang det er. (4D5)

Uansett metode viser det seg at lytteaktiviteten er avhengig av hvilken lærer elevene har. Ved skole D arbeider læreren aktivt med å la alle elevene få opplæring i å gjenkjenne og beskrive musikkens elementer. En gruppe forteller dette:

Plutselig stopper Hege også si'a. La oss hør på kordan, dæm lydan og... Ja. Ja. (4D4)

En samtale om akkordlære og klang er vel nokså uvanlig på dette trinnet. For å kunne gjenkjenne musikk, må elevene først bli kjent med et lytterepertoar som spenner over en rekke musikkjangere. Deltar 9-åringene i samtaler om hva som er særegne trekk ved enkelte musikkjangere, slik planmakerne ønsker? Det kreves et meget godt utviklet begrepsapparat

og språk om musikk for å kunne beskrive, navngi og beskrive særegne trekk ved sjangere og beskrive musikkens form.

Musikk i bruk, MiB-metodikk

Magne Espeland (2001) har utarbeidet en lyttemetode for elevene hvor nettopp korte lyttesequenser på noen minutter, og elevenes varierte uttrykk for opplevelser er viktige stikkord. Vi kommer tilbake til Espelands ”MiB-metodikk” i neste kapittel.

Studentillustrasjonen som følger, handler om et lytteopplegg hvor uttrykket hos elevene er dans. Vi kjenner at stemningen er noe urolig.

Student 1 forteller om uro med lytting og dans i timen. Elevene er fra 4. trinn.

Jeg satte på forskjellige Disneysanger i ulik stil. Elevene skulle danse forskjellig til musikken, bare bevege seg som de ville til musikken. Veldig mange begynte bare å løpe fram og tilbake, kranglet og sloss. Jeg måtte bruke MASSE energi på å prøve å få dem rolige, og når jeg først hadde klart det, måtte jeg rope for å holde dem rolige. Ellers sprang de bare rundt omkring igjen. 25 stk er ganske mange. For å være litt positiv prøvde jeg å trekke fram enkeltpersoner som hadde vært flinke og rolige. I et desperat håp om at de urolige skulle tenke at de også ville ha ros. Men det skulle vise seg å være unyttig. Det gikk de urolige hus forbi, og de fortsatte i samme bane som de allerede var langt inne i. På toppen av det hele baksnakket noen av ungene meg på tyrkisk, lo og pekte og svarte ikke på tiltale. En skikkelig utfordring, ikke bare for tålmodigheten, men også for stemmebåndet mitt!

Vurdering av lytting og kompetansekrav i LK06 på 4. trinn

Vi finner svært få av målene fra Kunnskapsløftet i svarene hos elevene. Elevene forteller relativt kortfattet om hvilke lytteaktiviteter, og hvilket repertoar de lytter til i musikktime.

Det ser ut til å være kun skole D som arbeider aktivt med lytting på en slik måte som LK06 foreskriver. Elevene ved denne skolen snakker om særpreg ved ulike sjangere i forbindelse med ukas artist. Disse ser ut til å bruke mye tid til lytteaktiviteter. De har i tillegg kopiert en lytte-cd til alle på trinnet. Dette er en meget uvanlig praksis, og man må være ærlig og følge

alle mulige og ”umulige” spilleregler med hensyn til rettigheter hvis man skal kopiere CD-er i skolen.

Ved de andre 4 skolene gjør man trolig andre prioriteringer med hensyn til hvilke hovedemner som det arbeides mye med. Ingen av elevene på 4. trinn forteller at de får presentere ”yndlingsartistene” sine i musikktime. Vi skal høre at noen elever på 7. får lov til dette. Det er kun en gruppe, 4B6, som beskriver opplevelser med å bruke IKT i forbindelse med lytting. De har hentet informasjon på internett.

Studenter forteller om opplevelser med spill og sang på 4. trinn

Student 1 forteller om sangglede med gitarakkompagnement på 4. trinn. Studenter akkompagnerer gjerne allsang i praksisperioder. Følgende studentillustrasjon handler om en fin opplevelse med storkor for studenter og barn.

Vi var fire studenter som skulle ha 42 elever i storkor. Nok en gang hadde vi romtrøbbel, men vi fikk samlet elevene på gulvet i et pauserom. Etter at en av studentene hadde roet ned gruppen, sa hun at jeg skulle lære dem en sang. Vi hadde planlagt hvilke sanger som skulle læres bort, men ikke hvem av oss studentene som skulle ta hvilken sang. Jeg kunne sangen godt, så det var ikke noe problem. Jeg sa deler av teksten først, slik at gruppen repeterte teksten etter meg. Så sang vi sangen (Høyt i et tre i California). Dette er en morsom sang hvor gruppen deles i to. Jeg tror elevene likte sangen godt, og det var stor stas med gitar til. I tillegg måtte de konsentrere seg for at sangen skulle "gå" opp, slik at begge gruppene skulle slutte å synge på likt. Dette fikk de til, med litt hjelp fra studentene. Jeg synes det ble en fin sangøkt der alle elevene deltok.

Flere studenter har opplevd samlingsstund og storkor som meget positivt i praksisperioder.

Student 2 forteller om glede ved å lede storkor på 4. trinn

Det er stappfullt her. Hvor mange elever kan det være? 70 kanskje? Det å få elevene til å være et godt publikum kan være en stor utfordring, det har jeg erfart. Her sitter alle stille og venter på at det skal begynne. Man kunne hørt en knappenål falle. En elev tar opp mikrofonen og med litt sufflørhjelp fra en av lærerne ønsker han alle velkommen til samlingsstunda. Applausen er voldsom, og jeg ser tydelig at han er stolt. Det første på programmet er allsang til "Høstsamba". Til denne sangen skal man gjøre bevegelser, og de som kan, reiser seg opp. I tillegg får noen elever velge seg rytmeinstrument. Når sangen begynner er det fullt leven med rytmer, sang og bevegelse. Alle er med, og jeg er omringet av smilende ansikt. Det er da jeg tenker at det er ikke så mye som skal til.

Studentene har utelukkende positive erfaringer med storkor. De forteller at CD-komp kan være med på å styre repertoaret og også tempoet og toneleiet i sangene. Studentene forteller at

elevene blir overrasket over at det går an at noen akkompagnerer allsangen selv, uten å bruke CD. Studentgruppa spiller i dette tilfellet til allsangen med ”ekte” instrumenter! Dette er slettes ikke vanlig i dag.

Min studie viser at de vordende lærerne åpenbart ser potensialet i aktiviteten storkor med CD-akkompagnement. Jeg har selv en mer nyansert oppfatning av relevansen av et så stort fokus på én av flere mulige aktiviteter. Selv ønsker jeg at læreren sprer innholdet i musikktime på et mye større register enn kun å synge. Det bør også være langt færre elever samlet i en sanggruppe slik at elevene tør å være kreative og får anledning til å spille på instrumenter. I den neste studentfortellingen hører vi at praksislæreren er skeptisk til å la unge elever synge på engelsk. Studenten ser ingen problemer med det.

Student 3 er ikke redd for å synge på engelsk med 9-åringer.

Læreren til elevene på 4. trinn sier dette til oss studentene som leder ”Musikkens dag”: ”Du må itj sett på sånne engelske sanga te dæm-dæm kan itj engelsk dæm sjø. Dem har nesten ikke hatt engelskundervisning dem herran.” Elevene synger med støtte i et karaokeprogram på Play Station: ”Sing Star”. Studenten kommenterer i veiledningen med at ”late-engelsk” er en god motivasjonsfaktor for elever som ikke liker eller er vant til å synge.”

Elevenes erfaringer med en multimedial verden med blant annet PC-spill som ”Sing Star” osv., fører trolig til at 9-åringer i dag ser på fremmedspråk som noe spennende som bør prøves og lekes med. Elevene leker gjerne med språket i engelske sanger. Det ser i alle fall ut som om de like gjerne synger på engelsk som på svensk. Jeg spør: ”Hvilket språk vil dere synge sangene på?” De svarer:

Svenske vil jeg ha. *Helst med litt andre språk da?* Engelske. Vi har sunge ganske mange svenske sanga. (4D2)

Student 4 forteller om gitarkurs med lærenemme jenter på 4. trinn

Studentfortellingen som følger handler ganske enkelt om at hun opplever at jenter lærer gitargrep raskere enn gutter. Studentene ved Høgskolen i Sør-Trøndelag har mange fortellinger fra spilleopplæring med skolens elever. Både barn og studenter formidler en

meget positiv stemning rundt det å spille på gitar etter besifring i skolen. En niåring ved skole A sier det på denne måten:

Vi er i oktober i 2006 under skoleovertagelsen på Arnstad skole. Jeg har planlagt et minikurs i gitar for fjerdeklassingene, der vi skal rase gjennom en akkord eller to, samt et par sanger ettersom hvor mye vi rekker på den avsatte halvtimen. Til tross for noen disiplinære problemer tidligere i uka, er ikke dette noe jeg bekymrer meg over foran disse timene. Mange av elevene har gitt uttrykk for at gitarundervisninga er noe de ser fram mot med stor iver. Dessuten vil jeg kjøre opplegget i forholdsvis små grupper i tre puljer, noe som vil senke nivået av uønsket støy og gi mer tid til hver enkelt elev.

Det som gjør meg skeptisk er tilbakemeldinga jeg fikk fra en medstudent angående gårsdagens samspill. Han fortalte at så å si ingen av elevene klarte å spille akkorder, og at all spilling måtte foregå på løse strenger. Er det for mye å forvente av en fjerdeklassing at han eller hun skal lære seg en akkord eller to i løpet av en halvtime? Da elevene kommer inn i rommet der gitarkurset skal foregå, ser jeg med en gang at de er opprømte, på en positiv måte. Det virker som om de tre første årene deres på skolen har vært blottet for gitarspilling. De finner seg hver sin gitar og jeg gjennomgår de ulike strengene og båndene. Deretter starter vi med akkorden D; streng for streng, bånd for bånd. De fleste tar det med en eneste gang, mens noen skjønner heller lite. Ikke en gang da jeg stiller meg samme vei som de aktuelle elevene, slik at min gitar ikke speilvendes i forhold til dem, trykker alle på rett plass.

Da jeg går videre til neste finger og neste streng, faller tydeligvis noen av lasset. Det litt merkverdige er at så å si alle jentene tar akkordene på strak arm, mens mange av guttene har problemer i større eller mindre grad. Samtidig er alle elevene som gir opp under innlæringen av første streng gutter. Det viser seg videre at denne tendensen ikke er spesiell for akkurat den gruppa. Undervisningen i de to påfølgende gruppene arter seg på en tilnærmet lik måte. Jentene holder altså et generelt langt høyere nivå som gitarister enn guttene. Er dette tilfeldig?

Flere studenter merker seg at jenter lærer å spille grep på gitaren raskere enn gutter. Jentene er også bedre til å lære seg koreografien i en dans. De fleste elevene er glade i å spille. Elevene synes dette er spennende og gøy. Vi hører imidlertid også om spilletimer som er som et mareritt. I tillegg kommer det fram at studentene synes at det er svært hektisk, og at volumet

blir noe høyt. Studentene opplever at spilleopplæring krever svært mye organisering før den fungerer godt. Elevene gir uttrykk for at de liker spilleopplæring de får med våre studenter.

Student 5 forteller om gitarkurs med ulikt nivå og progresjon på 4. trinn

Studentillustrasjonen som følger, viser nok en gang at noen lærer gitargrep raskere enn andre.

Jeg svinger min elegante Ford Mondeo inn på parkeringsplassen på Arnstad skole eksakt klokken 07.44. Ved min side sitter en særdeles opplagt Hans Kolstad Solbakken. Bak i bilen har vi 7 for øyeblikket småsure nylonstrengere. Men disse skal stemmes. Vi skal nemlig gjennomføre gitarkurs på 4. trinn. "Hva? Spille en sang?" Det er nesten som om de ikke vil tro det. Hans demonstrerer fingersettingen for akkorden. Jeg går rundt og hjelper elevene, styrer fingre hit og dit. "Begynn med langfingeren, det er lettest." Det er latterlig enkelt for noen, uoverkommelig for andre. Grepet er satt, nå begynner vi: 1234- Fader Jakob, Fader Jakob. Dette funker strålende. "Jeg kan en sang på gitar!" "Nei svarer jeg, du kan to!" 1234- kjerringa med staven, høyt opp i hakkadalen.

Studentens metodiske kompetanse i spill

En spillemetode uten helhet med lek, sang og dans

Læreplanverket legger opp til at det er opp til læreren å velge og begrunne sine metodevalg. Denne studien gir oss lite kunnskap om hvilken metode lærerne bruker og i bare begrenset omfang forteller elevene om hvordan lærerne presenterer aktivitetene i musikktime. De fokuserer i stedet på innhold og hvilke aktiviteter de har i musikktime.

Erfaringen viser at musikkstudenter ved HiST sjeldent inkluderer lek, sang og dans i spilleopplæring i praksisfeltet. I de musikkpedagogiske retningene studentene får erfaring med i studietiden, vises det til at helhet mellom flere aktiviteter i spilleopplæring gir økt læring hos elever. I denne studien formidler elever heller ikke erfaring med at spilleopplæring knyttes til det å leke med instrumenter, synge instrumentalstemmen eller bevege seg etter rytmen i stemmen som skal læres inn. Det er trolig lite samsvar mellom det studentene lærer i sin utdanning, og det de praktiserer med elever.

Helhet, imitasjon og notefri innlæring er viktige elementer i metoden vi finner hos den norske musikkprofessoren Jon-Roar Bjørkvold (Hanken og Johansen 1998:98). Hans helhetstenking trer fram i enkelte minnebilder hos studenter, hvor de blant annet beskriver spilleopplæring med elever. I en av disse fortellingene roterer elevene mellom flere stasjoner. De små musikerne spiller flere ”roller” i samspillet i løpet av en spilletime i studentenes praksis. Det metodiske prinsippet som ligger bak en helhetsmetode, er at elevene skal få en forståelse av alle elementene i musikken. Dette får de gjennom å veksle mellom roller som vokalist, akkompagnatører og ved å spille i rytmeseksjonen. Jeg finner ingen replikker fra elevene i studien som vitner om en spillemetodikk basert på helhet og imitasjon. Notefri opplæring mangler det derimot ikke på.

En student tar oss med inn i en musikktime hvor elevene i en innlæringsfase klapper og nynner samtidig.

Student 6 gir oss et lite innblikk i en situasjon hvor elever kobler sang og klapping:

Jeg og en annen student tar med oss gruppa vår på 20 elever for å lære dem en rytmelek. Det er den andre studenten som skal lede samlingen. Elevene sitter på gulvet og skal lære seg en relativt lang klappelek. Jeg ser meg rundt og merker at elevene synes dette er gøy. Spesielt guttene som ofte melder seg ut når det er aktiviteter som sang og dans. Vi deler gruppen i to og de skal klappe i kanon. Det er noen som gir opp fordi de ikke får til rytmen fort nok, men de fleste henger seg på. Det er full konsentrasjon når gruppene klapper sammen, og det høres ikke så verst ut heller. De blir faktisk litt imponert over seg selv. Når elevene begynner å få til rytmen, slutter vi å nynne til. Da kommer klappinga og rytmen godt fram, ingen av elevene gir fra seg en lyd utenom klappinga. Det er tydelig at dette er spennende.

Fortellingen viser at opplegget hører inn under flere av kompetansemålene i planen. Elevene skal klare å holde en jevn puls, og kunne spille enkle rytmer.

Det å knytte lek med instrumenter før noteinnlæring er heller ikke fremtredende i skolen ifølge denne studien. Konseptet ”Rytmask musikkpedagogikk” (Hauge og Christophersen

1999) har som et av flere mål å lære elever å spille instrumenter, og da helst trommer eller rytmeinstrumenter.

Studentene ser ut til å "shoppe" elementer fra ulike musikkpedagogiske konsepter. De henter gjerne repertoar fra populærmusikken, slik som musikkonseptene "Positivt skolemiljø" og "Rytmask musikkpedagogikk" gjør (Bøe 2005). Stavspill og rytmeinstrumenter henter studentene fra Carl Orff-metodikken, og bruk av CD-er både fra strykeropplæringa til Shinichi Suzuki og fra til "Positivt skolemiljø". Håndtegnene som vi kjenner igjen fra metodikken til den ungarske komponisten og musikkpedagogen Zoltan Kodaly, brukes flittig av studenter, men denne gangen til å vise akkordskifte i bandopplæring og ikke å vise tonehøyde i korsang.

Det er et fellestrekk at studenter ikke anvender dansen som en del av helheten i innlæringen av sang- og spillestemmer. Konseptet "Rytmask musikkpedagogikk" fokuserer nettopp på bevegelse som en støtte i innlæringen av spillestemmer. Carl Orff inkluderer også dans i innøvningsfasen av spillestemmer, og det samme gjør Jon-Roar Bjørkvold.

Student 7 forteller om en metode hvor hun bruker eleven som lærer

Hvis man mangler instrumenter, kan læreren gjøre som denne studenten med praksis på 4. trinn: Drikke julebrus og spille på tomflasker. Barna spiller melodispill etter gehør som er i tråd med LK06. Studenten forteller at: "Vi studenter drakk julebrus til den store gullmedaljen for at elevene skulle få mulighet til å lage et flaskeorkester". Denne studenten har ansvaret for å øve inn "Mikkel rev", og hun gir ansvaret til en av elevene, Lena. Det skal vise seg at eleven er "den fødte" pedagog. En elev leder her spill med flaskeorkester:

Lena, en av elevene, står foran gruppa si og veiver ivrig med hendene. "Vi må starte med den første tonen først, sånn at vi andre vet hvordan vår tone skal bli". "Smart tenkt", tenker jeg inni meg. Lena er en elev jeg ikke kjenner så godt til fordi hun går i parallellklassen. Likevel ser jeg at hun er en respektert person i gruppa, trolig fordi hun er faglig sterk. Jeg har allerede fordelt flaskene slik at rekkefølgen er avgjort. Lena tar kommandoen og sender Lise til vasken for å fylle flasken si. "Fyll midt på sånn ca.", sier Lena fortsatt ivrig. "Så blåser du". Lise gjør som hun får beskjed om, og Lena snur seg mot gruppa si og spør om de mener

det hørtes bra ut. De fleste nikker samtykkende, andre sitter helt stille og ser litt usikre ut. "Vi prøver", sier hun videre.

Anders, som har tone nr. to, forstår nå at det er opp til han å finne ut hvordan den neste tonen skal bli, denne utfordringen er noe større enn den første. Rødlett står han foran gruppa si med flaska nesten full av vann. Lena ber Lise blåse sin første tone først, deretter blåser Anders. Det kommer en merkelig høy lyd fra flaska til Anders, og resten av klassen fniser litt. Alle var enige om at det ble for mye vann i flaska. Igjen tar Lena ordet. "Hvorfor tror dere Anders sin flaske laget en så høy lyd?" Jeg sitter og tar meg selv i å bli imponert, jeg ser at Lena visste svaret selv, men hun var likevel interessert i å høre om de andre visste det. Jeg kunne ikke fått sagt det bedre selv. Selv om elevene hadde fått beskjed om hvordan de skulle lage lyse og mørke toner på forhånd, ble dette litt vanskelig for noen.

Student 8 forteller om metodikk med håndtegn på 4. trinn

Studenter har skrevet mange fortellinger om spilleopplæring i skolen. Denne handler om ledelse og organisering av samspill på 4. trinn. Elevene spiller låten "Get back" i en noe hektisk og lærerstyrt time.

Jeg og en medstudent leder en gruppe 4.klassinger i bandspilling på lærerskolen. Det er første gang vi prøver oss på noe slikt. Vi skal spille "Get back" av The Beatles, og fordeler de ti elevene på sang og ulike instrumenter etter deres eget ønske. Halvparten av elevgruppen vil spille trommer, og etter litt megling og opplysning om at vi skal rotere senere, går det greit å fordele elevene. Elevene spiller, og med tanke på at elevene ikke har prøvd å spille på de ulike instrumentene før, låter det ganske så bra.

Etter noen gangers gjennomspilling av sangen, skal elevene rotere. Ingen ønsker å synge, alle vil spille et instrument. Etter mislykket overtalelse om å prøve å få noen på vokal ender det med at jeg tilbyr meg å synge mens elevene får spille. Medstudenten min assisterer de to elevene som spiller trommer under gjennomføringen, og min oppgave blir da å lede elevgruppen siden medstudenten min har nok jobb med å få slagverket til å holde stødig rytme. Jeg kan ikke teksten på "Get back" utenat, og får derfor litt av en jobb med å lede

spillingen, lese teksten på arket og synge i mikrofonen, samtidig som jeg skal vise elevene grepene C og F med håndtegn.

Minnebildet beskriver en direksjon hvor håndtegn representerer akkordskifter. Elevene formidler få opplevelser om slik metodikk til meg.

Drøfting av dans og dansemetodikk ut fra studentenes opplevelser

Elever og studenter ser ut til ”finne hverandre” i praksisperioder innenfor aktiviteten dans og bevegelse. En skoledag bør inneholde et element av fysisk utfoldelse, og i så måte ser dans ut til å være et godt alternativ. I minnebildene som følger skal vi høre om flere positive opplevelser.

Student 9 forteller om flinke elever som breaker på 4. trinn:

Break ser ut til å være en sjanger som fenger gutter. I minnebildet fra studenten under fra 4. trinn, blir vi kjent med en svært motiverte gutt som spør om det er lov å breake? Oppgaven er at elevene skal lage en dans.

”Dåkker ska gå sammen i gruppa og lag ein dans, et show til ein av sangan på CD’n dåkker får utdelt. Dåkker får velge gruppa sjøl den gangen her”. På 1 2 3 er gruppene organisert ved hjelp av håndbevegelser og øyekontakt. ”Ka du meine med show?” sier en gutt. ”Dåkker kan tænk dåkker ein musikkvideo el nåkka sånt. Dramatiser nåkka, enten ei fortelling el handlinga i teksten. Dåkker står vældi fritt her asså.” Så kommer det fra en gutt...” Kan vi breake?”

Er det slik at niåringer lærer instruktørens dansekoreografi raskere enn eldre elever gjør? Er jenter stort sett flinkere til å danse enn gutter? Studenter observerer og reflekterer over mulige ulikheter i de neste minnebildene.

Student 10 har her et minnebilde fra et hiphop-kurs for små og store på ulike trinn.

Studentillustrasjonen under viser at innlæringen av dans kanskje går raskere blant de små enn blant de store elevene, og at gutter sliter litt med dans. For en god danseinstruktør kan det være en overraskelse at en gutt faktisk lurert på og i tillegg tør å stille spørsmålet om hvordan det er mulig å bevege overkroppen fra side til side.

Jeg skulle ha hip-hop-kurs med elever fra første til og med fjerde trinn, en klokke time for hvert klassetrinn. I forkant laget jeg en koreografi jeg mente var tilpasset både aldersgruppe og nivå, men før koreografien kunne læres bort var det nødvendig å varme opp og introdusere dansetrinnene. Alle elevene på klassetrinnene greide faktisk å lære seg trinnene, dermed lærte de også den endelige koreografien ganske raskt. Jeg var imponert over hvor flinke de var, de fleste visste ikke engang hva hiphop var da de kom inn i rommet.

I samme praksisperiode hadde jeg hiphop-kurs også for elevene på ungdomstrinnet. Hvert trinn hadde kurs på 2 ½ time. Også for denne elevgruppen laget jeg i forkant en koreografi som jeg mente var tilpasset både aldersgruppe og nivå, og i disse timene startet jeg på samme måte som med elevene på småskoletrinnet. Det hele begynte med enkle bevegelser og bevisstgjøring av forskjellige kroppsdelar på dansespråket kalt isolasjoner. Nesten rett foran meg sto en gutt i åttende klasse som gjorde så godt han kunne, og etter endt isolasjonsøvelse rakk han opp hånda. Da jeg gjorde tegn til at han kunne si hva han hadde på hjertet sa han oppgitt: "Men kossen e' det mulig å bevæg åverkråppen fra sie te' sie da???"

Det er ikke bare elevene som stiller med ulikt grunnlag i dansopplæringen. Som påpekt tidligere er spredningen med hensyn til dansekompetanse blant lærerne trolig like stor. En viktig faktor for danseopplæringen vil altså være at læreren selv er motivert for dans, og at han har egne ferdigheter i dans. Mange studenter ser ut til å være både kompetente og motiverte, og de har gode fortellinger fra praksis. I fortellingen som følger, får vi høre om motiverte gutter og denne studentens refleksjon over hvor viktig lærerrollen er. Trange og svette rammer for dans

Studenter forteller dette om linedance i en praksisperiode på 4. trinn. De har ofte linedance som en styrt aktivitet med fasitsvar med elever. Studentene strever med noen urolige enkeltelever.

Student 11 forteller om linedance uten linjer

Linedance sto på planen for fjerde trinn. Jeg hadde ansvaret for at gruppen skulle lære dansen. Jeg hadde planlagt hvordan jeg skulle lære bort dansen på en bestemt måte, slik at alle kunne få den med seg. Men timen gikk ikke helt som planlagt, og det skyldes mange grunner. Rommet vi hadde til disposisjon var et veldig lite sfo-rom fullt av puter og leker. Da skjedde jo selvsagt det som måtte skje; at 80 % av elevene kastet seg i putene med en gang. Til slutt fikk jeg samla alle langs ene veggen for å fortelle hva som skulle skje. Vi stilte opp på to linjer, og satte i gang med første del av dansen. Det gikk greit. Men ettersom en etter en falt av og enten satt seg og så på eller kastet seg over putene igjen, ble jeg mer og mer frustrert. En annen elev skapte også uro ved at hun mente selv at hun ikke fikk til, og skrek og gikk ut av rommet. Da hun kom tilbake oppfattet hun at en sa en kommentar som hun tok som mobbing, og de skulle hun banke opp. Jeg fortsatte som planlagt, og etter hvert som elevene begynte å få til stegene satte vi musikk til dansen. På slutten av timen fikk jeg de elevene som ikke dansa til å være publikum for danserne. Og danserne fremførte stolt det de hadde lært, og fikk applaus fra resten av gruppen.

Slike rammer gjør situasjonen uholdbar. Dette er slettes ikke unikt. Musikk læreren sliter ofte med trange rammer i sin danseopplæring.

Målsettingen for dans i Kunnskapsløftet er imidlertid ”romslig”. Elevene på 4. trinn skal ifølge planverket klare å holde pulsen ved å danse ulike folkedanser, og de skal framføre og samtale om dans. Videre skal elevene kunne improvisere og lage dans. Det er ingen bestemte krav til sjangere, bortsett fra et utvalg folkedanser. Studentillustrasjonen under sier noe om at også elevkunnskaper om komponister kan være noe begrenset.

Student 12 har skrevet et minnebilde hvor hun spør: Kjenner dere til noen komponister? Dette er hentet fra 4. trinn:

”Kjenner dere til noen komponister? Spurte vi elevene. Det ble stille i klasserommet. Stillheten av ca 20 tenkende elever virket uendelig. Blikkene deres vitnet om uvisshet, men samtidig et sterkt ønske om å bidra med noe, si noe. Pliktopplyllende elever som er aktive. Plutselig er det en som kommer opp med hånda, vedkommende får ordet med en gang; ”Wolfgang Amadeus Mozart!”, han var stolt. De andre sukket oppgitt, de visste om han, men hadde glemt det. Tydeligvis hadde elevene hatt om Mozart, fordi de kjente til han alle sammen. Så løsner det litt, ”Beethoven” er det noen som sier. ”Grieg” blir også nevnt. Så blir det stille igjen. Jaja, da er det bare å sette i gang tenkte jeg. Dette kan de tydeligvis lite om.”

Mine lokale semesterplaner på 3. og 4. trinn

Ideene til en semesterplan på 3. og 4. trinn har basis i få intervjuer med kun 97 elever. De fleste emnene er derfor hentet fra deres repertoar og erfaring. Her ser dere ideer til hvordan jeg ville ha skrevet semesterplaner i musikk for min egen del ved én av de 5 skolene med 4. trinns elever som jeg besøkte i forbindelse med denne studien. Dette er min konkretisering ut fra intervjuene og planene har samme oppbygging som de jeg utarbeidet for 1. og 2. trinn.

Semesterplaner for 3. og 4. trinn

3. trinn høst

Uke	Sang, dans og komponering	Spill og lytting
34/35	Allsang Sangleker	Spille på rytmeinstrumenter og lager instrumenter selv
36/37	Syngte Bæstevenna Macarena	Spille på trommer
38/39	Syngte Sommer og skolefri	Spille på trommer og stavspill
40/41	Lage egne danser og lydmaskin Sasja	Lytte til Grieg og piano Musikk i Europa
42/43	Lage egne tekster Tango og Søte lille Maria	Lytte til Highschool Musikal Musikk i verden
44/45	Lage lydkulisser til eventyr, opptak Samba	Lytte til Bjørn Afzelius, ukas artist
46/47	Julesanger <i>Juletrall</i> Bli kjent med mikrofoner	Spille stavspill og piano
48/49	Engelske julesanger, opptak	Spille gitar
50/51	På låven sitter nissen Sang med opptak	Spille i band

3. trinn vår

Uke	Sang, dans og komponering	Spill og lytting
1/2	God-morgen-sangen, Matsang Aramsamsam	Spille på rytmeinstrumenter
3/4	I can sing a rainbow, Ha-det-sang Sasja	Spille på trommer lytter til karnevalsmusikk
5/6	I Mummidalen Noter, kaste terning og skrive	Spille på trommer og stavspill
7/9	Kua mi Danse Edderkoppnett	Lytte til Grieg og piano Assosiativ lytting, male og tegne
10/11	Lille Theodor fra Finse Moves til sang	Lytte til bandinstrumenter
12/13	Pang! Lage dans og danse fridans	Lytte til strykeinstrumenter Formal lytting Ligge på gulvet og lukke øynene
16/17	Superhelt Lage tekst ut fra tenkeord Cha cha cha	Spille stavspill og piano Søke fakta på internett
18/19	Kom og syng! Bruke mikrofoner Limbo	Spille gitar
20/21	Gærne dyr Sang med opptak	Spille i band

4. trinn høst

Uke	Sang, dans og komponering	Spill og lytting
34/35	Stopp! Ikke mobb! Ha det bra	Spille på trommer
36/37	Start something new Rosenborgsangen	Spille på trommer, stavspill, keyboard
38/39	Can you color the sky Lage dans	Lytte til klassisk musikk, Grieg og Mozart
40/41	Matsanger Sång om friheten	Lytte til utenlandsk folkemusikk Pop og rock med AKON
42/43	Velkommen til skolen Lage tekst	Lytte til DeLillos og Knutsen og Ludvigsen og Odd Nordstoga
44/45	Når Skipper'n skal ha seg mat	Spille stavspill og piano
46/47	Julesanger, opptak	Spille gitar
48/49	Julesanger, mikrofon	Spille i band

4. trinn vår med sanger fra læreverk

Uke	Sang, dans og komponering	Spill og lytting
1/2	Puff den lille dragen Vintersanger	Spille i band med alle instrumentene og sang
3/4	Festkalypso Lille Peter Edderkopp	Spille med rullering mellom stasjoner
5/6	Finnmarksjoiken Ikke slå! Lage tekst og lydlek for to	Spille med rullering, karnevalsmusikk
7/9	Singing all together Lage speildans og lage egen dans	Lytte til klassisk musikk, Grieg, rollespill
10/11	Fløytelet og Lage lydkulisse	Lytte til norsk folkemusikk og gammeldans med Ole Ivars
12/13	Bursdagssang Barnas Blues Jig Circle og	Lytte til Trond Viggo Torgersen og Leif Ove Andsnes Søke fakta på internett
16/17	Refleks Frode Sasja, fortelle	Spille stavspill og piano
18/19	Sommerfuggel i vinterland Pariser	Spille gitar
20/21	Jordbærpike Hode, skulder, kne og tå	Spille i band

Kapittel 7 Lokale læreplaner på 5.-7. trinn

Min ”helt” lokale læreplan i musikk for 5.-7. trinn

Dette er et kapittel hvor jeg drøfter aktiviteter i musikk ut fra hele 17 gruppeintervjuer med 70 elever. Jeg vil følge samme ramme som for kapittel 5 og 6. En konkret semesterplan for både 7. trinn oppsummerer kapitlet. Denne malen kan godt benyttes i utarbeidelsen av planer for 5. og 6. trinn. Kapittel 7 er strukturert rundt disse kjernepunktene:

1. En lokal plan med elevens språkdrakt og en offisiell versjon for kollegaer.
2. Om periodisering og fortetting eller bortfall av musikktimer
3. Lærerens betydning med hensyn til sang. Studenter forteller
4. Elever forteller om rammer, repertoar, engelskfaget og metode i sang
5. Forfatteren selv forteller om sang
6. Spilleopplæring i musikk- og kulturskolen
7. Elevene forteller om innhold, metode og instrumentvalg i spill
8. Vurdering av spilleopplæring
9. Elevene forteller om dans
10. Elevene forteller om komponering
11. Elevene forteller om lytting.
12. Ideer til konkrete lokale semesterplaner basert på ønsker fra elever, studentfortellinger og krav i Kunnskapsløftet (LK06).

Her presenterer jeg en lokal læreplan i musikk for 10-, 11- og 12-åringer. I den første versjonen formidler jeg planen mest mulig med begreper eleven har muligheter for å skjønne, og i den andre versjonen viser jeg ”voksenversjonen”. I den oppsummerende delen på de siste sidene av dette kapitlet, fordeler jeg de konkrete titlene som kommer fram i studien. Disse semesterplanene for 7. tinn, er musikk lærerens arbeidsredskap i den daglige utøvelsen av yrket. En semesterplan følges av planer som viser gjennomføringen av en enkelt sang, eller for et spesifikt lytteopplegg. Disse er ikke tatt med i denne boka, men slike oppsett finnes i ulike læreverk.

Det er et stort aldersspenn mellom en elev på 5. og 7. trinn. Elevene har to timer musikk hver uke i snitt i disse årene, noe som tilsvarer 170 klokketimer, eller mer enn 200 skoletimer alt i alt. Musikk har fokus i norsk skole disse tre årene. Dette er dobbelt så mange timer som andre trinn er oppsatt med. Jeg presenterer likelydende informasjon til alle tre trinnene, og formuleringene er derfor nokså ”runde”. De konkrete valgene må imidlertid gjøres i de seks semesterplanene, som presenteres hver for seg i form av høst- og vårplaner for 5., 6. og 7.

Elevers versjon, den samme for alle tre årene

I den første musikktime på 5., 6. eller 7. trinn ville jeg formidlet følgende: ”Dere skal bli flinke til å:

1. Synge i grupper og i kor med CD-komp eller med gitarakkompagnement
2. Synge kanon og synge flere sanger samtidig
3. Synge både norske og engelske sanger flerstemt og gjøre opptak
4. Spille på alle instrumentene på musikkrommet, rulling
5. Spille etter besifring på band-instrumenter og på stavspill
6. Spille og synge samtidig, og spille fritt og improvisere med akkompagnement på CD
7. Danse gamle og nye danser som reinlender og salsa, og framføre for andre i gruppa.
Finne på melodier og rytmer og sette sammen til egne låter
8. Lære å lese og skrive noter
9. Lage tekster og dans som passer til klassisk, pop, rock og hiphop-musikk alene og sammen med andre
10. Sette ord på hva som skiller ulik musikk, klassisk, folkemusikk og rock
11. Spille dine egne CD-er for de andre i gruppa
12. Gjøre opptak av musikk og bakgrunnslyder til historier som dere lager selv
13. Skille mellom flere sjangere ved tester, løse gåter og oppgaver sammen og alene
14. Bruke PC-en, IKT, både i egne presentasjoner i å spille inn og lage egen musikk

Dere får lekser, blir testet og skal ha prøver i løpet av året. Loggene, dagbøkene og opptakene fra sang, dans og spill skal leveres to ganger i året, og før jul og etter påske skal dere levere en mappe som inneholder et utvalg av det dere har spilt inn og skrevet.

I en versjon for kollegaer, rektor og foreldre vil en lokal læreplan ha en utforming, språkdrakt og et oppsett som er lik originalen i Kunnskapsløftet. Kompetansemålene er justert etter resultatene fra kartleggingen og intervjuene med elevene.

Lærerens lokal læreplan for både 5., 6. og 7. trinn

Min lokale læreplan ville hatt følgende utforming i møter med rektor, foreldre og kollegaer:

Musisere

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- arbeide aktivt med å spille, synge og danse med vekslende fokus mellom puls, rytme, form, melodi, klang, dynamikk, tempo og enkel harmonikk
- øve inn og framføre sang i gruppe, eller i kor med et repertoar fra eldre og nyere tid
- øve på rytme-, melodi- og akkompagnementspill etter noter, gehør og besifring
- øve inn noen norske danser og danser fra andre land som reinlender og salsa, og framføre dans i grupper
- delta i framføring med sang, spill og dans

Komponere Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- lage egne lydillustrasjoner, melodier og rytmer med stemme og instrumenter som passer med en tekst eller et akkompagnement
- øve og utvikle samsvar mellom ikoner (grepskjema), notetegn og lyd og skrive rytmer, melodier og akkordvinduer
- lage egne danser i samsvar med ulik musikk
- lage egne melodier og låter med utgangspunkt i tekster og skrive komposisjonene ned med grafiske symboler
- komponere og gjøre lydopptak ved hjelp av digitale verktøy

Lytte Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjenkjenne musikk fra historiske hovedepoker i kunstmusikken
- legge fram og spille egne preferanser i musikk og diskutere særtrekk ved et stort spekter med sjangere
- gi uttrykk for opplevelser i møte med verker av sentrale komponister fra kunstmusikken og populærmusikken
- gjenkjenne klangen til og benevne de ulike instrumentgruppene
- samtale om hvordan hvilken funksjon musikk har i lokalsamfunnet, om musikk som et mulig yrkesvalg og om rettigheter og vern
- gi uttrykk for egne vurderinger om hvordan musikkens bruk og funksjon har endret seg gjennom den tekniske utviklingen fra radio til internett

Grunnleggende ferdigheter i musikk på 5.- 7. trinn vil være identisk med de vi finner for andre trinn.

Musikk som et fortettet prosjektfag

Musikk er et fag som ofte legges mer konsentrert i kortere perioder, i stedet for å la faget være oppsatt med én eller to timer hver uke. Musikkfaget kan ved enkelte skoler ha alle sine årstimer i løpet av noen uker, eller kun over ett av to semestre. Det er flere skoler i Trondheim som har valgt å legge timene noe mer konsentrert. På 10. trinn kan elevene være uten musikktimer, fordi faget er organisert med to uketimer på 9. trinn i stedet.

Hva forteller elever på 7. trinn om periodisering? Ved skole B har de ikke hatt en eneste musikktime før jeg møter dem i mars. De skal ha et fortettet opplegg etter påske, hvor målet er en framføring i juni. 76 musikktimer skal med andre ord komprimeres på 10 uker. Dette tilsvarer to musikkdager hver uke for alle på 7. trinn ved denne skolen. Er dette mulig med hensyn til disponible lærekrefter, romforhold læremidler osv.? Jeg tror ikke at alle elevene ved en slik fortetting får muligheter for å utvikle kompetanse innenfor sang, spill, dans, komponering, lytting og digitale ferdigheter på så kort tid, med så få musikk lærere og med så få disponible rom. Ved skole F har heller ikke elevene hatt musikk ennå, og vi har kommet til mars måned. Her skulle man også ha en intensiv periode etter påske. Elevene på 7. trinn ved skole B og F opplever periodiseringen på denne måten:

1. Mamma veit det ikke. Mamma syns det er dårlig at vi ikke får lær nota, gjør ho. (7B5)
2. Vi har hatt vikara og litt sånn forskjellig. Ja. Mm. Det er liksom nånn som har blitt, liksom litt syk og sånn, så det har blitt mange forskjellige. (7B4)
3. *Hvilken dag er det dere synger, eller synger dere hver dag? Vi syng itj akkurat hver dag trur æ men... Vi har itj musikk lenger. Og da har det gått mange måneder, oktober, november, desember, januar, februar. Vi har ikke musikk timer i 7., sånn vanlige musikk timer. Så dere har ikke hatt sånn vanlige musikk timer? Ikke i 7. Når hadde dere siste samlingen da? I 5., 6., nei, 6. Har dere ikke hatt noen samling i år da? Nei. (7F1)*

Elevene forteller lite om periodisering hjemme, og de uttrykker seg også forsiktig i en intervju situasjon. Det virker som om mor og far ikke alltid kjenner til om elevene har musikk på timeplanen eller ikke.

Jeg liker at musikktime kommer jevnt utover hele året, og at elevene har musikk hver uke, fordi jeg tror ukentlige musikktimer vil sikre at *alle* i gruppa får en jevnere og bedre musikalsk utvikling. En periodisering vil etter min mening føre til at mange av elevene i større grad kan få oppgaver i musikktime som ikke berører kompetansemålene for musikk. Oppgavene og utfordringene kan ligge nærmere for eksempel drama og teknikk. For sterke elever med soloroller, vil en periodisering i forbindelse med en samlingsstund eller en avslutning, kanskje føre til økt læring og økt innsats, mens for mange andre vil et fokus på produkt kanskje føre til en stagnasjon i forhold til kompetansemålene i faget musikk.

Lærerens og studentens betydning for sangaktiviteter på 7. trinn

Studentene som er i praksis på 7. trinn er svært positive til sang med elevgrupper. Her følger noen minnebilder fra praksisperioder ved Høgskolen i Sør-Trøndelag et par år tilbake. Sangopplæringen og repertoaret bør tilpasses nivå og kjønn, som de to følgende minnebilder nettopp illustrerer. Det tredje minnebildet tar oss med inn i en situasjon hvor akkompagnementet er en viktig faktor for elever.

Student 1 tar oss med inn i en musikktime der de flinke synger 2. stemmen

Det første minnebildet viser at studentene observerte at praksislæreren tilpasset sangopplæringen ved at flinke elever synger 2. stemme til melodistemmen.

Vi er i praksis i en 6. klasse. Alle elevene på hele trinnet, ca. 40, skal ha musikk samtidig. Det er vanligvis to lærere + en pianospillende dame som har dem. Elevene synger mye i disse timene. I dag skulle de altså synge tostemt til sangen "Leaving on a jetplane". Dette er en sang de har sunget mye, både inntil CD og alene. Læreren gjør det sånn at de som synger i kor til vanlig får synge andrestemme.

Student 2 underviser på 7. trinn og ser ulikheter mellom gutter og jenter

Den følgende fortellingen viser at gutter i et storkor kanskje ikke alltid har den samme sangleden som den jenter har.

“Dæm e så flink! Å så e dæm så gla’ i kor!” Helt fra øvingslæreren vår fikk vite at vi var musikkstudenter har hun fortalt oss hvor flinke elevene på 7. trinn var å synge. Dette er sannhetens time. Vi har musikk og elevene skal synge for oss ABBA-potpurriet de har brukt lang tid på å øve inn, og som de også skal opptre for foreldrene og på samlingsstunden med før jul. Skolen er med i prosjektet “Positivt skolemiljø”, og bruker undervisningsmateriell (singback-CD) fra “Kor artig”. Elevene er forbausende flinke, de kommer inn på rett sted i forhold til singback-CD-en, og de har helt klart brukt tid på å øve inn teksten. Fremst står Bendik og spiller luftgitar der han synes det passer. De fleste jentene har tatt plass i front, rundt Bendik og fem-seks andre gutter som er svært entusiastiske og tydelig kan teksten. Det virker ikke som verken øvingslæreren eller de andre elevene i koret legger videre merke til Andreas og en liten gruppe andre elever som står stumme i utkanten av koret og kikker tafatt opp på teksten til “Mamma Mia” som ligger på skrifkasteren.

Student 3 formidler elevenes glede ved å synge til eget akkompagnement

Fortellingen under gir oss et innblikk i hvordan studenten opplever å dirigere storkor med nytt repertoar og til eget ”live - akkompagnement”. Minnebildet underbygger det positive inntrykket studenter har med hensyn til storkor i skolen.

De siste årene har det blitt veldig vanlig å sette sammen flere trinn på en skole til et felles storkor, og praksisskolen vår var intet unntak. 5., 6. og 7. klasse var slått sammen til et kor på nesten hundre elever, noe som i utgangspunktet krever sitt for å bli et vellykket prosjekt. Vi får muligheten til å observere hvordan en musikktime med storkoret forløper, før vi studentene får ansvaret for planleggingen og avviklingen av de to neste timene.

Det første jeg legger merke til er at disse timene kun består av korsanger akkompagnert av singback fra en CD i bakgrunnen. Det varierer hvem av lærerne som leder undervisningen, men jeg observerer at ingen har særlig gode kvalifikasjoner for å dirigere og akkompagnere korsangen. Jeg antar at de derfor synes det er tryggere å støtte seg til ”ferdig-komp” i stedet for å klimpre på en kassegitar samtidig som de prøver å dirigere. Siden vi er fire studenter på gruppen, og alle kan akkompagnere sang på enten gitar eller piano, satser vi på å lære elevene noen nye sanger når vi tar over storkoret neste gang. Vi vil synge noen kjente

poplåter med dem, som elevene forhåpentligvis har hørt tidligere. Dette vil gjøre innlæringen av sangen lettere og dermed blir det mer fokus på utøvelsen og mestringen. Elevene som er vant til å synge de samme "kor-arti"-sangene hver musikktime, ser ut som en flokk spørsmålstegn når vi fire studentene kommer inn i timen og starter med å spørre om de vet hvem Robbie Williams er. Selvsagt vet de det! "Det var bra, for nå skal vi synge en sang som han har skrevet. Den heter 'Feel'". Spørsmålstegnet i ansiktet til elevene blir enda tydeligere: "Hvordan skal vi kunne synge den da, uten musikk?" Så begynner en av studentene og spille sangen svakt på piano, en annen på gitar. Jeg legger teksten på overheaden slik at alle kan se den, og forklarer hvordan sangen går. Så spilles en intro, og vi begynner å synge. Selv om jeg visste at mange av elevene sikkert kan denne sangen fra før, blir jeg positivt overrasket over å høre så mange kraftige stemmer. Når refrenget kommer og både jentene og guttene tar i med full hals på "I just wanna feeeel..." ser jeg de andre musikk lærerne veksle forundrede blikk, og lurer på hvor all denne lyden kommer fra.

I den neste fortellingen hører vi studentens beundring med hensyn til praksislærerens måte å lede et storkor på.

Student 4 spør om lærere har et hemmelig serum. Hun kaller minnebildet "Sangglede og ståpels på arma".

Det er kaldt ute, det er mørkt og det blåser regn i ansiktet mitt mens jeg går over skoleplassen mot gymsalen. Jeg tenker lite, jeg bare kjenner tunge øyelokk og et hamrende godt sovehjerte som er skuffet over nok en tidlig morgen. Vi er midtveis i høstpraksis og selv om det er overmåte stas så er det ganske slitsomt. I gymsalen venter 40 spente syvendeklassinger.

"Mine" syvendeklassinger. Det er samlingsstund, noe mellomtrinnet på skolen har én gang i uka. Hver uke er det en klasse som har ansvar for å underholde de andre, og vise noe de har jobbet med i det siste. Jeg har en del ansvar og farter derfor fram og tilbake og har aldri helt tid til å nyte det som skjer på scenen. Men når avslutningsnummeret kommer, setter jeg meg godt til rette på gulvet og nyter. 40 syvendeklassinger står klare på scenen, de skal synge et stykke som er satt sammen av flere kjente Abba-låter akkompagnert av en singback CD. Idet elevene åpner munnen går det frysninger nedover ryggen min, og pelsen på armene reiser seg sakte men sikkert gjennom hele opptredene. Det er vanskelig å gjengi med ord det jeg opplevde. Den klassen kan virkelig synge! Men det beste er at jeg aldri har sett slik sangglede verken før eller etter. Det var moves, dans, store munn, sprekkfulle lunger, smil, kommunikasjon med publikum og hverandre og blendende utstråling. Rett og slett ekte

sangglede i bøtter og spann. Jeg tenker: Hva er det lærerne før meg har gjort for at denne gjengen skal bli slik? Er det bare sånn, eller sitter lærerne på et hemmelig serum eller en trylleformel med effektgaranti? I tilfelle: hvor får jeg kjøpt den?

Jeg avslutter denne seansen med minnebilder med en situasjon som viser hva en sterk personlighet gjør med læringsmiljøet. Elever opplever og forteller at det er lærerne som bestemmer i musikktime. Det bør vel tolkes som en positiv attest for lærerne i skolen. Noen ganger kan en sterk lærer være det som kreves for å lage et positivt læringsmiljø. Følgende minnebilde forteller på en positiv måte om en medstudent som "ruler" rommet, og har full kontroll på elevene.

Student 5 forteller om den sterke læreren som "tar rommet".

Anne sto foran klassen og fortalte hvorfor hun var kommet på besøk. Elevene syntes vel det var litt for mange lærere her fra før, men vi inviterte like gjerne en til. "Æ kan ein sang om ein kamel som heter Klara æ! Kan dåkker dein?" Alle elevene lo om sangens tittel. Ingen hadde hørt om den før. "Nei, men da ska æ lær dokker dein!" "En tiger er for diger og en flodhest er for brei..." Stemmen til Anne "rulet" hele klasserommet og elevene fulgte bevegelsene hennes med store øyne. De var helt oppslukt i dama.

Rammer og målsetting for sang på 7. trinn

På 7. trinn ser det ut som om rammen rundt sang er at elevene synger med teksten på overhead "nede" på musikkrommet. Ikke oppe på musikkrommet. Musikkrommet er ofte "nede". Dere kjenner vel kanskje til at tilfluktsrom gjerne er godt lydisolerte? Da fungerer det kanskje godt som musikkrom! Fungerer godt for hvem? Musikk læreren, eleven, eller for de andre elevene og lærerne som ikke har musikk denne timen?

1. *Har dere sang her hver dag på arealet? Nei. (7B3)*
2. *Har dere sangbok, eller? Nei. Vi bruke itj sånt vi. Dæm held på å lægg på sanga som "Blue shoes, don't touch my blue shoes".*
3. *Vi danser. Synger. Hvor synger dere og...? Nede i musikkrommet. (7C4)*

4. Vi bruke å sett oss på de derre tribunegreian der. *Dere har en fast plass og går omtrent på samme plass.* Hvis vi kjæm først. *Har de CD-er eller?* Ja, nånn ganga, og noe som lyser. *Noe som lyser, hva kan det være?* Sånn prosjektør. (7C7)
5. *Har dere sunge noe her? På det rommet, for dere er her dere?* Nei, vi har bare sunget på musikkrommet. (7F1)
6. *Synger dere her?* He, he nånn ganga, vi syng trur æ bare i musikken. Ja. Faktisk. (7B6)
7. Han, lærer'n vår finn, finn i et par sanga. Og så vise han dem på en sånn... dings. *En sånn dings ja, så ser dere da opp på der?* Ja, og så velger vi. *Har dere hørt om overhead før?* Ja, det er det vi bruke. (7G1)

Jeg tolker intervjuene dit hen at det *ser ut til* å være en viss sammenheng mellom planen og den virkeligheten elevene på 7. trinn opplever med hensyn til sang. Skole B har imidlertid hatt en pause på 3 måneder fra musikk, og forteller av den grunn lite om blant annet storkor. De forteller at de skal ha forestilling om rockens historie i juni. Intervjuet ble gjort i mars. Ved skole F har de storkor med alle på 7. trinn, men de har ikke hatt musikk på lenge. Elevene ved denne skolen forteller at det beste de har gjort i musikktimen, er å opptre med koret. Det gjorde de ved avslutningen på 6. trinn (7F1).

Repertoar i sang

Det er et positivt trekk at 12-åringene synger i skolen. Ingen av elevene i denne studien, verken på 4. eller 7. trinn, forteller imidlertid at de tar sangtimer ved musikk- og kulturskolen. Mange elever lærer derimot å spille etter skoletid. Matsanger som vi fant så mange av på 4. trinn, er definitivt ute på 7. Ved skole G synger elevene i mikrofon, og læreren akkompagnerer allsangen selv. Dette er ikke fullt så vanlig ved de andre skolene i studien. Ingen elever fra de andre tre skolene sier at de har en lærer som akkompagnerer allsang. Ved skole G er elevene samlet i grupper på rundt 20 barn i musikktimene.

Hvor synger elevene på 7. trinn? Det virker i alle fall ikke som om de synger i klasserommet eller arealet. Følgende to replikker om repertoar gjenspeiler et lite, men representativt utvalg av transkripsjonene fra 17 gruppeintervjuer.

1. Vi har kor på fredagen sjø, da. *Hva synger dere da?* "Vi syng Antijanteloven" hele tida og. Og "Grisen Tor". Og "Vi tenne på musikk". "Gi meg et kick, kick i magen". "Og, og gikk ut i mandagen". Så har vi den derre "Jeg er en glad optimist-sangen". Ja. "Jeg er en glad optimist. For meg er ingenting trist". (7C3)
2. *Er det sånn som dere bestemmer sjøl da?* Nei. Nei. Nei, lærer'n. Vi får bestemme litt sjøl. Ja, vi får bestemme. *Hvilken sang har dere bestemt sjøl i år da?* "Hallelujah". Og "You raise me up". *Hvilke sanger er det læreren er veldig glad i da?* "Kor e alle..." Ja, "Splitter pine". "Splitter pine", og? Men den kan han ikke sjøl. (7G3)

Repertoaret ser ut til å være relativt begrenset, og elevene velger trolig ikke sangrepertoaret selv i nevneverdig grad. Læreren ser ut til å styre sangvalget ifølge elevenes opplevelser av hvordan dette foregår. Elevene nevner *ikke* noe om at de har sangbøker på 7. trinn. Elevene forteller i alle fall ikke at de *bruker* sangbøker i musikktime. De velger imidlertid selv sanger fra engelskboka i engelsktimene. En av gruppene på trinnet forteller imidlertid at de får velge sanger blant musikk lærerens transparenter. Dette sangrepertoaret fra 7. trinn er fordelt på den enkelte skole, og danner grunnlaget for "min" lokale læreplan:

Sangen "Halleluja!" synges ved to skoler, B og F. Sangen "Stopp! Ikke mobb!" henger med fra repertoaret på 4. trinn. Lærere på 7. trinn bør ut fra dette lære seg følgende 18 sanger som elevene ved enkelt skoler kan, for å være i stand til å tilby undervisning som er tilpasset elevenes forutsetninger.

E: Denne sangen synges i engelsktimen

	Skole B	Skole C	Skole F	Skole G
1	Rudolf er rød på nesen	Summer lovin'		Kor e alle heltane
2	Hallelujah	Cheerio E		Hallelujah
3	Stopp! Ikke mobb!	Grisen Tor		Lillebror Per
4	Waltzing Mathilda E	I like the flowers E		You raise me up
5		Bæ, bæ, lille lam		Splitter pine
6		Blue suede shoes		
7		Antijantelovsang		
8		Jula er her		
9		Samme jord		
10		Vi tenner på musikk		

To skoler synger ”Hallelujah” og ”Stopp! Ikke mobb!” Den sistnevnte er den eneste tittelen vi finner igjen fra 4. trinn. Læreverkene i musikk er ikke styrende for hva elevene erindrer å ha sunget i skolen. Jeg finner ikke en eneste felles sang fra repertoaret elevene nevner fra musikkverk for 4. eller 7. trinn (Sæther og Solbu og Bøe og Johansen 2006). Engelskverkene ser ut til å styre sangrepertoaret i langt større grad enn musikkverkene, med blant annet titler som ”Waltzing Mathilda” og ”I like the flowers” fra læreverket i engelsk på 7. trinn.

Metode i sang på 7. trinn betyr storkor med et fast repertoar

Det er vanlig å la flere grupper eller trinn synger allsang sammen i såkalte ”storkor”, eller kor med mange elever, kanskje helt opp mot 100 elever. Elevene på 7. trinn med flere års erfaring fra storkor har et nokså nyansert bilde av hvordan storkor fungerer rent metodisk og som arena for læring:

1. Vi sitt på bænkan og hør at de voksne snakk. (7C3)
2. *Hva har dere når dere har sang da, hva gjør dere da?* Sætt oss på tribunan og syng. Tar på overheaden og så syng vi. Noen ganger er det bare vi og så har vi storkoret. Fredaga så har vi storkoret. *Hva er et storkor?* 5. 6 og 7. Alle sammen. *Hvor står dere hen dere som er gutter?* Nederst. Dæm sitt bak pianoet. *Bak pianoet?* Bak pianoet. Dem gjemme sæ. (7C1)

Vi oppdager at enkelte elever opplever at lærerne snakker en del i kortimene, og at de selv sitter på noen trebenker eller tribuner. Metoden lærerne kanskje bør vektlegge i større grad, er mer sang og færre ord, høy elevenergi, at man står mens man synger, og ikke minst at lærerne tenker seg at de har festet et virtuelt ”ganeklister” (etter Roald Dahl) i egen munn. Guttene ser ut til å være noe mer negativt innstilt til det å synge på 7. trinn, enn hva vi finner hos jentene.

Verken ordet eller begrepet sang, spill, eller dans står som hovedaktivitet i det nye planverket. Planmakerne mener selvfølgelig likevel at elevene skal synge, spille og danse. Aktivitetene er samlet i LK06 under betegnelsen *Musisere*. Sang har til alle tider vært hovedaktiviteten i musikktimene i norsk skole, og er det fortsatt, ifølge elevene.

Elevene opplever og formidler at de synger allsang i skolen. Planmakerne fokuserer også på unison sang i det første kulepunktet i kompetansemålene for 7. trinn. Det skal også gis støtte til å fremme allsangaktiviteten på nasjonalt plan, ifølge en pressemelding fra "Norsk musikkråd" datert 14.02.2008.

Ingen elever på 7. trinnet forteller i denne studien at de synger flerstemt, men det synges likevel trolig noe flerstemt i storkor og i enkelte musikktimer. Elevene i denne studien har mange opplevelser fra det å opptre med allsang. Skole C og F har, eller har hatt storkor en gang i uka. Dette kan tolkes inn under begrepet "vokal framføring" i tråd med kompetansemålene i LK06. Skole B har ikke musikktimer i denne perioden for 7. trinn.

Studenter i praksis opplever mange gode økter på 7. trinn med sang i grupper og storkor. Vi ser at repertoaret er bestemt av læreren, og hun bruker helst CD-er og overhead for å styre sangen i gruppa. Innlæringen foregår også ofte ved hjelp av en singback-CD. Tempoet og toneleiet ligger altså trolig "fastspikret" også i en innlæringsfase med storkoret. 7. trinnselever er trolig noe mer negativt innstilt til både sang og storkor enn det vi finner i minnebildene til studentene.

Kunnskapsløftet sier ingenting om en metode med verken storkor eller akkompagnement i forbindelse med allsang i skolen. Det virker likevel som om når barn på 7. trinn synger, så foregår dette nettopp i et storkor. Elever ved flere skoler uttrykker at de opplever denne formen for allsang. Det er trolig mest vanlig å bruke CD med singback. Skole G legger ikke vekt på storkor, men de synger i "vanlige" musikktimer med 20 elever.

Improviserer og eksperimenterer elevene med stemmen, og framfører de egenkomponert musikk? Planen trekker fram kreativ bruk av sangstemmen, men denne studien gir ingen holdepunkter for at elevene framfører egenkomponert musikk, eller improviserer med stemmen. Vi finner ikke igjen noen av de kreative komponentene i intervjuene. Det å eksperimentere med stemmen oppleves trolig ikke som vesentlig av respondentene siden de ikke nevner det her. Ingen av mine elever har opplevd at det gjøres digitale opptak av sangen, og IKT knyttes trolig ikke til kreativitet i musikktimene i skolen.

Lærebøkene *kunne* ha vært en styrende faktor for å sikre en kursendring vekk fra et ensidig fokus på sang i musikk og inn mot for eksempel mer IKT og spilleopplæring. Men fag som

mat og helse, kunst og håndverk, kroppsøving og musikk er i liten grad aktive brukere av læreverk. Nok en gang har det altså vært lagt ned et stort arbeid i å endre nasjonale planverk men uten at det har ført til endringer i praksis.

Sangrepertoaret er opp til musikklæreren i den nye planen. Hva forteller elevene om fritt sangvalg i dag? Denne studien tyder på at sangrepertoaret elevene opplever å ha sunget verken berører kulturarven eller nasjonalsangene i nevneverdig grad. Læreren ser ut til å lede allsang hun kan selv og mener passer best, uansett planverk, og med den nye planen står faktisk læreren nokså fritt! Hvis lærere på 7. trinn liker å synge ”Splitter pine” av og med DumDum Boys, slik elevene forteller, ja, så gjør hun det. I Kunnskapsløftet er det ingen veiledende titler, og så godt som ingen konkrete restriksjoner med hensyn til repertoar. Planverket ”tillater” alle sjangere på alle trinn i dag så lenge læreren passer på å variere i løpet av en to-tre-årsperiode.

I den forrige planen (L97) skulle alle norske barn lære sanger av Alf Prøysen i 3.klasse. Nasjonalsangene skulle innlæres i 5. klasse. På 1970-tallet hadde læreplanen (M74) en veiledende titteliste med blant annet ”Å leva, det er å elska”. Lærerne har nok gjennom de siste tiår sunget de sangene de har ment passet best, og de har ofte akkompagnert selv. Elevene forteller i flere av intervjuene at akkompagnement ofte er på en CD, såkalt ”singback”, også kalt ”playback”.

Studien gjør meg *ikke* optimistisk med hensyn til allsang i skolen. Jeg tror praksis for sang har beveget seg i retning av å være en ukentlig foreteelse i store grupper. Repertoaret vil trolig styres av hva man har tilgjengelig på singback-cd-er. Engelskfaget er imidlertid i en svært positiv utvikling, og vil trolig ta over rollen musikkfaget har hatt med hensyn til ”daglig” sang, spesielt på de høyere trinn i skolen. I det neste avsnittet skal vi bli kjent med hva studenter og elever forteller om engelske sanger og sang i engelsktimer.

12-åringer forteller at de har sanger og singback-CD’er i engelskfaget. Det er litt kjedelig:

1. *Har dere noen sanger på det rommet dere er til vanlig? Nånn ganga. Hva synger dere da? Cheerio – sungen. Engelske sanger. Fra engelskboka. Cheerio. (7C1)*

2. *Har dere sang opp på rommet deres noen ganger da? Nei. Hvilke fag da? I engelsk. Ja, da syng vi å syng sånne engelske sanga som står i boka. Har der bok der da? Ja. Har dere bok i musikk. Nei. Nei. Har dere sangbok da? Nei. Har de CD i engelsk? Med sånn playback eller singback eller noe sånt? Vi har to CD'a en med sangen og en med... Teksten. Det er kjedelig å syng så mye. (7C7)*
3. *Er det andre fag dere synger i? Engelsk av og tel. CD- da eller? Ja. Ja, så syng vi engelske sanga. Hvilke? Waltzing Mathilda (de andre flirer). Ja. Guttan syng den. Dæm mase om den. (7B5)*
4. *Har dere sang i engelsk? Ja. Hvilken sang da, har dere sunge? "Waltzing Mathilda" og... Hvem er det som liker den? Guttan i klassen. (7B6)*

Vi ser at elevene har en opplevelse av at man synger mye i engelskfaget. Engelsk blir derimot *ikke* trukket fram i forbindelse med sang blant elever på 4. trinn. Dette må være en interessant observasjon både for musikk lærere og lærere i engelsk. Hvorfor opplever ikke elevene i 4. at de synger i engelsktimene? Sang har en meget sterk posisjon, og opplæringen ser ut til å være et samarbeid mellom musikk og engelsk ved enkelte skoler. Norsk trekkes ikke inn i diskusjonen verken av elever eller studenter. Dette kan tolkes dit hen at det synges lite i norsktimene blant mine elever på 7. trinn, men relativt mye i engelskfaget.

Lærerne bestemmer en stor del av repertoaret. Det kan ha sine naturlige årsaker, både rent praktisk og ut fra lærerens egne preferanser, ferdigheter og kunnskaper. En elev på 7. trinn skriver dette om lærerens favorittrepertoar:

Av og te er det nånn som syng. Ja, alein. Er det en sang dere husker? "Kor e alle helter hen". Jan Eggum (de flirer). Det blir my Jan Eggum. (7G1)

Det er flere veier fram mot en lokal læreplan som tar hensyn til resultatene i denne studien om sang på 7. trinn. Jeg har skrevet en del minnebilder fra egen undervisning i skolen, og disse håer jeg kan gi inspirasjon og råd i opplæringen.

Forfatterens opplevelser med hensyn til sang i skolen

På de neste tre sidene vil jeg bidra med egne opplevelser fra sangtimer i skolen blant 10-12-åringene. Disse opplevelsene kan kanskje gi en musikk lærer eller en student inspirasjon til å utarbeide timeopplegg med utgangspunkt i digitale opptak, sangbøker tilpasset repertoar, å synge i matematikktimer og ikke minst tørre å akkompagnere allsangen selv, uansett hvilket faglige nivå man selv måtte være på! Disse fem øyeblikksbildene vil kanskje motivere deg som leser til å prøve ut nye veier i sangtimer, og kanskje inspirere til å skrive ned fortellinger fra egen praksis! Du får også et lite innblikk i forfatterens opplevelser fra musikk timer.

Gjør digitale opptak av sang

Denne situasjonen er hentet fra min egen praksis som musikk lærer. Den handler om å høre sin egen stemme.

- Åh! Så følt å høre seg selv! Sier Lene - Marie på 7. trinn. Det å høre seg selv i et opptak fra året før, eller helst noen år tilbake, er magisk og spennende. De fleste ser ned, skjemmes men er litt stolte samtidig. Mange synes at egen stemme forandrer seg mye på kort tid i den alderen, de kjenner den nesten ikke igjen. Elevene leser gjerne inn navnene sine før de starter allsangen hos meg slik at det blir enklere å vite hvem det er opptak av.

La elevene få velge sanger, bruk gjerne sangbøker!

Dette minnebildet er også fra egen praksis. Den tar utgangspunkt i tradisjoner og minner.

- Jeg snører min sekk, sang klassen med klare vakre barnestemmer i 6. - klassen. Vi er i 1998, litt utpå vårparten. Elevene hadde nettopp lyttet til et opptak fra en sangseanse med 10.klassen ved skolen. - Denne sangen kunne dere bra godt! Skrøt jeg. Klassen hadde vært særdeles forsiktig med egen stemme i høst. De likte ganske enkelt ikke å synge, trodde jeg. Helt til underet skjedde en vakker novemberdag. Klassen "dro skikkelig til" med en god gammel slager fra Mads Bergs sangbok. Hvorfor er barna så ivrige i forhold til denne sangen? Spør jeg i mitt stille sinn.

3 La elevene "syng bort" en matematikk- eller en norsktime

Elevene "lurte" meg i en matematikktime for noen år siden:

- Klassen tror de har lurt meg! tenker jeg mens vi synger den 10. sangen denne mattetimen. Det er bare 15 minutter igjen av timen til 5. - klassingene. Jeg setter gitaren på plass, og sier med streng stemme at vi er nødt til å gjennomgå matematikkprøven vi hadde i forrige time.

Lars, en av lederne i klassen, setter de andre i gang med "Ja, vi elsker" og "Norge i rødt, hvitt og blått". Elevene har reist seg og står i giv akt. De smiler og synger. Jeg kapitulerte nesten med en gang, finner fram gitaren igjen, og finner tonearten elevene synger i. Matematikken får vi bare vente med. Bedre klang i klassesangen har jeg vel nesten aldri opplevd. Elevene valgte de siste sangene før skoleklokka ringte. Elevene smilte til hverandre ettersom den ene transparenten avløste den andre. De lurte meg til å "syng bort" matematikktimen. De tok initiativet og kjørte et avansert lagspill med meg som velvillig motspiller. Begge parter gikk inn i rollene. Matematikkprøven gjennomgår vi i morgen. Hvis jeg da ikke blir lurt igjen.

4 Akkompagner selv!

I denne fortellingen skriver jeg om manglende kunnskaper med hensyn til å akkompagnere allsang. Det har visst ingen betydning.

- Hjalmar! Synger 5. - klasse med stor innlevelse. Vi hadde sunget denne sangen skrevet av Trond Viggo Torgersen 3 - 4 ganger de siste ukene. Den var absolutt favorittsang til elever på 5., 6. og 7. trinn. De første gangene hadde vi sunget den med playback. En dag var det ei jente som spurte om ikke jeg kunne spille gitar til? Jo da, det var ikke noe problem så jeg og dro i gang. Den gikk i E - dur med barrégrep som C#m og G#. Jeg kunne ikke mellomspillet hvor guttene sier: "Dette er ikke engelsk min venn..." Jeg dro plekteret over strengene uten å ta grep. Ikke en elev reagerte på denne feilen fra min side. De var helt oppslukt i selve teksten. Det er noe å tenke på! jeg visste jeg var hardt ute å kjøre, og rødmet kanskje til og med! Elevene syntes akkompagnementet hadde vært helt utmerket. Jeg tror egentlig ingen hadde lagt merke til mine manglende ferdigheter. Vi gjorde opptak med minidisk. Jeg hørte tydelig at sangklangen mye bedre med gitar enn med playback. Elevene stod tett rundt overheaden og sang med stor glød.

5 Tilpass repertoaret til både jenter og gutter over en periode!

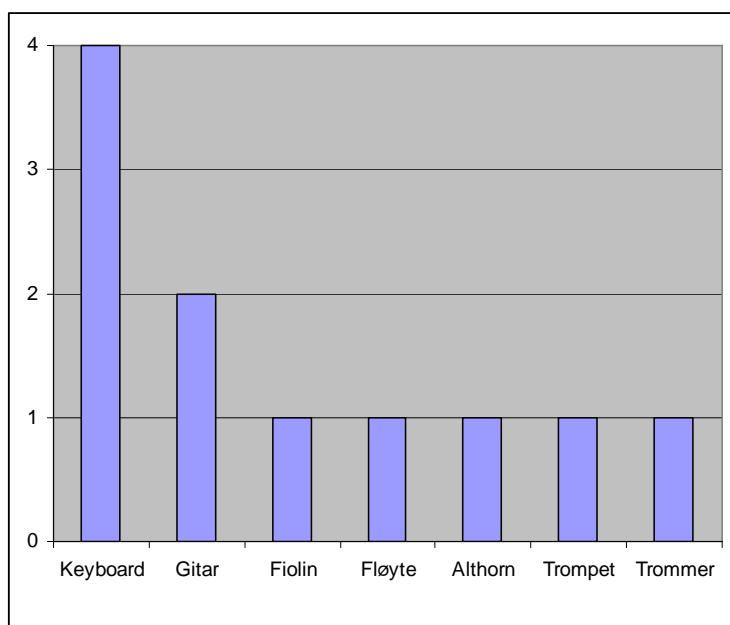
I denne fortellingen skriver jeg om gutter som finner "sitt" repertoar.

- Herre Gud, så teit det er å synge D.D.E.! sier noen jenter i begynnelsen av et prosjektarbeid om Trønderrock. Vi begynte i forrige time med å synge "Fire fine lænestola" av Hans Rotmo. Vi sang også "Lys og varme" av Åge Aleksandersen og "E6" av D.D.E. Guttene synger virkelig godt i dag, mens jentene for en gangs skyld er helt "stumme". Jentene sier at det å synge på dialekt er helt på jorde! Jeg hadde jobbet relativt mye med å lage playback til sangene og var litt misfornøyd, siden timen og prosjektet ikke fungerte helt etter planen.

Om spill på keyboard i musikk- og kulturskolen på 7. trinn

Figuren viser hvor mange elever på 7. trinn som spiller på musikk- og kulturskolen etter skoletid. 16 prosent, eller 11 av 70 elever spiller. For 4. trinn var tallet nesten identisk.

Keyboard /piano er det mest utbredte instrumentet på dette trinnet.

Figur 15. 11 barn på 7. trinn spiller disse instrumentene ved musikk- og kulturskolen. 4 elever spiller keyboard/piano osv.

Interessen for keyboard er stor blant elevene. Likevel ser tangentinstrumentene ut til å være lite i bruk i skolens instrumentopplæring og i praksisperioder. Her kan det være en tanke at skolene går til innkjøp av billige keyboard. Da kan flere få del i opplæring i regi av skolen. Mange av fremtidens musikk lærere har ferdigheter på piano, men relativt få instrumenter å hjelpe seg med i skolen.

Ingen elever i denne studien forteller om opplevelser med piano og keyboard i musikktime i skolen. 14 av de 167 elevene på 4. og 7. trinn spiller piano, keyboard eller trekkspill ved musikk- og kulturskolen. Mange av musikkstudentene spiller piano, og flere har spilt mye og lenge.

Ingen av de 11 skolene i min studie var aktive brukere av læreverk eller sangbøker, i den forstand at de hadde klassesett av bøker eller at hver elev har sin egen bok, slik situasjonen er

i for eksempel norsk, matematikk og engelsk. Det er utarbeidet læreverk av både Aschehoug forlag og Cappelen Forlag, nå Cappelen Damm Forlag. I læreverket til Cappelen er det skrevet relativt mange spillestemmer for piano og keyboard (Solbu og Sæther 2006; Bøe og Johansen 2006). De står beskrevet som C-instrumentstemme, eller som pianostemme. Pianoet er også inkludert i et akkompagnementskurs for 6. trinn i samme læreverk. Disse oppleggene er ikke i bruk ved skolene som deltok i min studie, og elevene forteller følgelig ingenting om opplæring på keyboard eller piano, etter mal fra ulike læreverk i skolens musikktimer.

Kun én av elevene i studien spiller på rytmeinstrumenter, trommer eller slagverk ved den kommunale musikk- og kulturskolen. 12 prosent av elevene har en sterk drøm om å lære å spille tromme i skolens musikkundervisning.

Mange elever spiller i korps i Norge. En 12-åring forteller dette om positive erfaringer med å møte venner i korpset. Mine spørsmål står med kursiv skrift.

Vi spiller. *Hva da? Vi spiller instrumenter. Hvilke instrumenter? Saksofon? Hæ? Nei, xylofon. Ja. Ja, det er i korps. Er du med i korps? Vi hadd det før, det var kjedelig. Hva er kjedelig i et korps i tilfelle? Bare sitte og gå med et instrument. Blåse og. Ja, og så er det så mange andre, så en kan komme ut av takta og sånn. At vi kan få blæs og kauk så mye du vil. Møte venna. (7C4)*

Erfaringer med å spille i musikktimer

Jeg har gjort et representativt utvalg av replikker som kom fram i intervjuene. Studien viser et noe begrenset erfaring og også vokabular med hensyn til instrumentnavn. 12-åringene forteller dette fra musikktimene:

1. *Er det noen elinstrumenter eller? Ja, vi tar med sjøl'a, bare at det er er to på skolen og... Ja. (7G1)*
2. *Ja, og så opptrer vi, ja hm. Med hva da? Med hva vi vil, i blant i alle fall. Om ikke annet med piano og hvis vi har med andre instrumenta hjemmefra, så kan vi hold på med det. Ja (7G2)*

3. Sånn sjikk- sjikk- sjikk sånn (de flirer). *Sjikk- sjikk- sjikk, er det noen som har navnet på sjikk-sjikk-sjikk?* Sjikk-sjikk-sjikk. Maracas, er det det det heter, en sånn derre med sånn tu-tu-tu. Ja, det brukt vi, sånn tsjikk-tsjikk-tsjikk. Med sånne kuler inni. (7B3)
4. *Men dere har ikke spilt det her?* Nei, nei. Jeg tror jeg har spilt på tromma en gang på skolen her. Det har æ å. EN gang! (7F1)

Spilleopplæring krever store ressurser og romslige rammer. Ved musikk- og kulturskolen regner man tre elever per undervisningstime med en lærer. I skolens spilleopplæring må du mange ganger greie deg med en tiendedel av denne ressursen: 30 lever og én lærer. Læreren har i tillegg relativt få instrumenter til disposisjon. Ved musikk- og kulturskolen disponerer elevene egne instrumenter som de tar med hjem.

Aktiviteten ved musikk- og kulturskolen har økt noe, mens spilleopplæringa i skolen trolig ikke har hatt samme positive utvikling de siste årene. Ved flere skoler ser opplæringen ut til å endres fra å være noe allment som gjelder alle på skolen, til å være en aktivitet for en mindre gruppe elever som lærer å spille etter skoletid.

Det er mangel på instrumenter ved flere skoler. Skolebesøk de siste årene har gitt meg en god oversikt over samlingen av læremidler og instrumenter ved den enkelte skole i Trondheim. Musikk læreren kan ikke med grunnlag i Kunnskapsløftet kreve at det kjøpes inn 20 gitarer. Det ser ut som om musikk læreren mangler et minstekrav i planen, slik at hun kan få kjøpt inn læremidler til skolen. Ved skole C er en tolv år gammel gutt av denne oppfatningen med hensyn til hvorfor de ikke får spille på gitar:

Vi får aldri spill gitar og sånn der. For vi ødelegg dem sikkert. Nei. (7C3)

Av økonomiske årsaker kan Kunnskapsløftet visstnok ikke inneholde konkrete navn på obligatoriske instrumenter. Det ville ha styrt opplæringen i skolen, og ikke minst ført til en utrolig stor kostnad i forbindelse med instrumentkjøp. Etter dagens plan mener nok mange (planmakere) at man innfrir kompetansemålene på et noe rimeligere vis med spill på kroppens instrumenter og bruk av sangstemmen.

En metode i spill: Meld deg på selv!

Mange elever på 7. trinn forteller at de får anledning til å skrive seg på en liste, slik at de får spilleopplæring gjennom et frivillig opplegg. Hvilke andre skolefag har samme praksis innenfor obligatoriske aktiviteter? Jeg kjenner ikke igjen denne praksisen fra andre skolefag.

Spilleopplæring har mange ganger blitt gjort til noe eksklusivt på 7. trinnet, ved at man blant annet må melde seg på spilleopplæring. Spilleopplæring er imidlertid obligatorisk for alle elever i norsk skole ifølge planverket. Noen skoler velger altså likevel å la spilleopplæring være en aktivitet kun for de som ønsker det selv. Dette er i strid med kompetansemålene, men likevel en mulig vei ut av uføret. Jeg finner ikke igjen spilleopplæring for *alle* i gruppa, verken ved skole B eller skole F. Intervjuene ble foretatt i mars, og ingen respondenter ved disse to skolene har hatt spilleopplæring så langt.

Ved skole B er det imidlertid et system med at elevene kan skrive seg på og velge spillekurs eller dansekurs. Ved skole B spiller 5 jenter i et band i skoletida med lærer fra musikk- og kulturskolen (2006 til 2007). Høsten 2007 ble det også kjøpt inn gitarer ved skole B. Men det var ikke et tilbud til alle elevene på 7. trinn det året undersøkelsen ble foretatt, og det var heller ikke skolens egen lærer som underviste i gitarspill.

Spilleopplæringen er ifølge mine elever ved to skoler en aktivitet for en utvalgt og liten gruppe elever. Opplæringen skjer i regi av "Den kulturelle skolesekken". Dette gjelder spesielt for skole B og C. Ved skole G spiller alle elevene i regi av skolen, og det er ikke noen form for påmelding.

Ved skole C kunne elevene altså skrive seg på en liste. Her ble det kjøpt inn 10 gitarer våren 2007 etter at denne studien var gjennomført, og 10 elever fikk anledning til å spille gitar i skoletida samme år. På dette trinnet ser vi at det imidlertid har kommet inn friske midler via "Den kulturelle skolesekken". I fagplanen for musikk i Kunnskapsløftet, finner vi ingen formuleringer som tyder på at spilleopplæring kan gjøres "eksklusiv" for en liten elevgruppe som melder seg på selv ved en skole. Under Musisere står det klart og tydelig at spilleopplæring skal være et tilbud for alle elevene hvert år (LK06: 138).

Det virker som om musikk- og kulturskolen ved skole B og C gir et godt og populært tilbud om å kjøpe opplæring med band og gitaropplæring. Andre får ordinær undervisning som de betaler for selv ved den kommunale musikk- og kulturskolen. 12-åringene forteller det på denne måten:

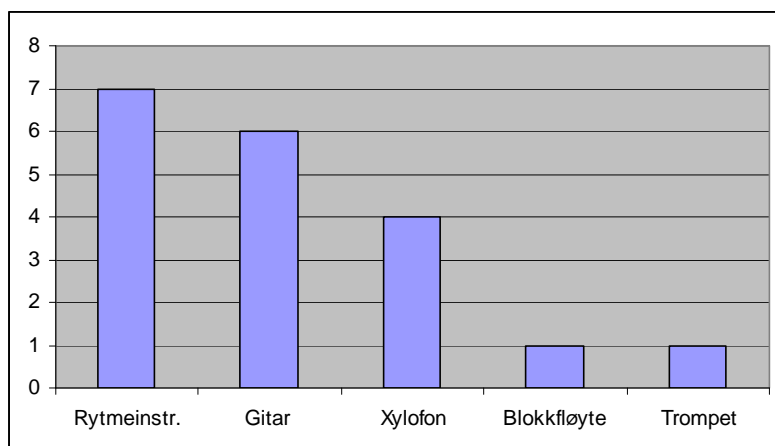
1. Vi har ikke spilt så mye: Nei. Vi ska lær å spill gitar. *Har dere valgt det eller?* Ja. Nånn som vil spill, får. *Da kan dere skrive dere på?* (7C7)
2. På nånn konserta så e det jo nånn som KAN instrumenta som spille da. (7B2)
3. *Ja, så de er de eneste som speller?* Ingen andre fekk. Det var mang som meldt sæ på, men bare jentan som får lov og fortsett med det. Dem andran villa jo prøv sæ dem og. *Har de lærer da?* Ja. *Enn dere da?* Vi får ikke meir (flirer). *Får dere ikke å spille?* Nei. Vi toan KAN gitar (de flirer). *Fordi at dere har lært det på musikkskolen?* Æ har lært mæ litt sjøl og litt av han (peker). (7B4)
4. Ja. I timen får vi ikke lov til å held på med instrumenta. (7B5)

Grupper framfører sjeldent instrumentale stykker samlet, slik Kunnskapsløftet beskriver som kompetansemål. Elevene i denne studien forteller utelukkende om enkeltelever som spiller ved framføringer i skolen. Hvis noen opptrer med spill i skoletida, så er det gjerne alene, eller i mindre grupper. Skolen arrangerer flere framføringer med fokus på spill på instrumenter, men også her ser det ut som om det bare er de som kan spille "fra før", eller elever som har egne instrumenter med hjemmefra, som spiller på disse konsertene eller samlingsstundene på 7. trinn. Det kommer ikke fram uttalelser i studien som tyder på at samtlige i en gruppe opptrer med spill. I konserter med allsangen er nesten alle aktive.

Innhold i spill på 7. trinn

Studien forteller at det er en viss økning i antall barn som får spilleopplæring i skolens regi på 7. trinn enn det vi fant for 4. trinn. 12 grupper har spilt instrumenter. Sju av disse gruppene forteller at de har spilt rytmeinstrumenter som trommer, maracas, rytmepinner eller triangel. En elev nevner blokkfløyte, og en annen trompet. Blokkfløyta ble trolig spilt på året før intervjuet i denne gruppa, og opplevelsen av å ha spilt trompet er nok en engangsforeteelse i forbindelse med verving til skolekorpset ved skole C. Begge replikken er trukket inn i denne grafiske oversikten.

Figur 16. 12 av totalt 17 grupper på 7. trinn spiller disse instrumentene i musikktime i skolen.

Har det skjedd en utvikling med hensyn til spilleopplæring i skolen fra 4. til 7. trinn? Ja, studien viser en positiv trend: På 7. trinnet har antallet grupper som spiller i skolen økt relativt mye. 12 av 17 grupper, eller rundt 2 av 3 grupper har spilt instrumenter en eller annen gang på 7. trinn. Skole C og G ser ut til å være ”spilleskoler” for elever på 7. trinn. Her har man gått ut over det som er normalt ved de andre skolene i studien, nemlig å konsentrere seg om å spille på ordinære rytmeinstrumenter.

På 7. trinn registrerer jeg også en relativt stor variasjon i opplevelse av innhold og instrumentvalg i opplæringen avhengig av skole og lærer. Ved skole G har alle de tre gruppene spilt gitar og stavspill. Ved andre skoler har mange elever spilt stavspill og rytmeinstrumenter. Vi finner ikke at alle elevene i en gruppe spiller i band ved skolene. De har heller ikke fått opplæring på tangentinstrumenter som piano eller keyboard

Jeg har valgt å ikke regne spill på rytmepinner ved skole F som spilleopplæring. Det blir for snevert instrumentvalg, og for kort periode i denne sammenhengen.

Instrumenterfaring i musikktime fordelt på den enkelte skole på 7. trinn

	Skole B	Skole C	Skole F	Skole G
1	Maracas	Rytmeinstrumenter	Rytmepinner	Xylofon
2	Trommer	Trommer		Gitar
3		Gitar		
4		Xylofon		
5		(Blokkfløyte tidligere)		

Elevene forteller om innholdet og instrumentvalget på denne måten:

1. Alle har spilt xylofon. (7G1)
2. Gitar. *Har alle dere spilt gitar? Ja. Hvilke grep? E eller noe sånt. Ja. A7, tror jeg. D.* (7G3)
3. *Hvilke instrumenter har dere spilt? Blokkfløyte. Bruke å spill sånn klokkespill.* (7C1)

Vi ser at ingen elever spiller på bandsinstrumenter, slagverk eller keyboard i musikktime. Gitaren er i bruk. For å bøte på manglende erfaring med å spille i band, har studenter ved Høgskolen i Sør-Trøndelag, HiST, invitert lærere og elever til samspill.

Student 1 bidrar med en fortelling om å spille i band

Historien forteller om en metode og samtidig en meget positiv kobling mellom elever, studenter, instrumenter og bandmetodikk. Koblingen mellom ulike aktører fungerer, og det er motiverende for begge parter. Elevene spiller sammen med slagverk, bass, synth og gitarer ved høgskolen. Situasjon er hentet fra en time med 7. trinn, og låten som spilles er "Get back!" med The Beatles.

Ti spente og litt nervøse syvendeklassinger står på en scene fullt av bandutstyr. Nesten ingen av dem har spilt i band før. De er på lærerskolen for å spille sammen med lærerskolestudentene. De lyser av nervøse smil, oser av forventning og klør i fingrene etter å komme i gang. Arne får en elgitar hengende rundt seg. Selv om han aldri har rørt en gitar før så føler han seg allerede som en stjerne. Kari får sitte bak trommesettet, og slår forsiktig mens hun blir rødere og rødere i ansiktet. Tor har spilt litt gitar før, så han springer rett bort til den fargerike og kuleste gitaren. 4 studenter instruerer bandlåta "Get back". De anser ikke hvor mye eller lite disse elevene kan fra før. Men klarer å lære dem sangen slik at bandet rocker scenen og elevene storkoser seg. Etterpå sier de at det er det kuleste de har gjort. Alle har bestemt seg for å spille i band.

Vi har nå lang tradisjon med dette kurstilbudet for elever og lærere i trondheimsskolene, og har stadig utvidet konseptet. Høgskolens studenter har skolert mer enn 1000 elever ved å invitere dem til høgskolen over en periode på fem år. Studentene står for planlegging og

gjennomføring av hel- og halvdags musikkurs for barn fra 1.-10. trinn. Og i tillegg spanderer vi som oftest bussbilletten! Totalt sett er være spillekurs en slags ”solskinshistorie” fra spilleopplæring i skolen. En nokså vanlig situasjon studentene møter i tilknytning til spilleopplæring med elever, er i tråd med den studenten forteller i neste minnebilde:

Student 2 forteller om gitarmetodikk på 6. og 7. trinn som ikke fungerer

Studentillustrasjonen som følger viser et bilde fra skolen hvor vi ser urolige og umotiverte elever i en gitartime med 6. og 7. Studenten sier at hun opplever situasjonen som et mareritt. Dette opplever ikke jeg som en unik og unormal situasjon, men heller en fortelling som kanskje flere musikk lærere kan kjenne seg igjen i. Ustemte gitarer er en viktig faktor som gjør situasjonene svært problematisk. Hun forteller:

Noen år tilbake var jeg musikk lærer i en liten skole. Flere klasser var sammenslått med hverandre. Akkurat da hadde jeg 6. og 7. klasse for første gang sammen foran meg. Det var ”bare” 9 elever: fire gutter på syvende, og to jenter og tre gutter på sjette klasse. Jeg kjente elevene ganske godt og visste at to av guttene i syvende hadde atferdsproblemer og nå hadde de kommet i pubertet!!!! Det fantes ingen hjelpelærere eller ordenspoliti. Jeg visste jeg måtte takle dette alene! Planen min var å begynne med gitarundervisningen. Det skulle være gøy og sosialt, noe hvor to klasstrinn kunne møtes hverandre, tenkte jeg. Siden skolen ikke hadde så mange gitarer at alle kunne ha en, så avtalte vi på den første timen at de som hadde en gitar hjemme skulle ta den med seg til neste musikk timen. Mange ble engasjert, det virket sånn, fordi de som hadde fått undervisning på musikk skole fortalte ivrig hverandre små episoder derifra.

Til den neste musikk timen hadde ALLE husket å ta gitarene hjemmefra (det var jeg meget overrasket over) og elevene viste til hverandre hva de hadde lært før. Dette skjedde før selve musikk timen hadde begynt. Spesielt guttene var ivrige og forventningene var meget store. Så kom jeg til klassen og skulle starte undervisningen. Hadde tenkt meg å starte med å stemme gitarene sammen med elevene, men det ble en katastrofe med en gang. Tålmodigheten til disse livligste guttene var ikke tilstede selv om de var blant dem som kunne noen grep fra før. Tenkte at sein ettermiddag ikke var det beste utgangspunktet for denne timen.

Dette kunne ikke gå bra, tenkte jeg. Det ble mye bråk, ikke bare fra gitarer men fra munnene til elevene også. De var overhodet ikke enige om at det måtte være stillhet for å høre stemningen. Verre ble det etter hvert; jeg husker at noen rett og slett ikke giddet mer, men la seg på gulvet mens andre prøvde å lære noe. Timen var tung og slitsom for dem som hadde interesse for faget. Og jeg visste ikke hvem jeg syntes mest synd på; gutten som lå på gulvet eller andre som bråket med gitarene sine eller dem som ventet tålmodig, eller rett og slett meg selv. Jeg mistet besinnelsen totalt og fikk ikke gjennomført timen slik jeg hadde tenkt det. Hva kan man gjøre når en time som har fått en så dårlig start?

Denne historien har ikke en lykkelig slutt. Den sitter faktisk der som et mareritt ennå. Jeg tenker ofte på hva grunnene til denne totalt mislykkete timen var, og sporer tilbake til starten og forventningene som var altfor store hos noen av elevene og hos meg også. Det at det var den siste timen på dagen hadde sikkert også sin virkning, for alle var egentlig trøtte, sultne og ”ferdig” for dagen.

Aktiviteter som krever tålmodighet hos elever kan være utfordrende for lærere og studenter. I fortellingen over ser vi at studenten stemmer gitarene i begynnelsen av timen, og hun opplever at elevene mister motivasjonen og blir svært urolige etter denne oppstarten. Det virker som om spesielt guttene ønsker å spille umiddelbart. Støy fører samtidig til at studentens konsentrasjon svekkes, noe som igjen gjør situasjonen verre.

Hun klarer ikke stemme gitarene, og uroen sprer seg. Vi ser at det er meget vanskelig å få denne musikkturen inn på et spor som gir elevene motivasjon for læring. Hun forteller at alle egentlig var ”ferdig” for dagen. Studenten burde ha klargjort alle gitarene før timen begynte, noe som er lett å si i ettertid, men som er verre å gjennomføre for en musikk lærer som gjerne underviser seks klasser og seks timer i strekk uten pauser.

Vurdering av spilleopplæringen på 7. trinn

På 7. trinn har flertallet av gruppene erfaring med en eller annen form for spilleopplæring i skolen. Samtidig ser vi at opplæring på instrumenter i skolens musikkundervisning fremdeles mangler for noen av gruppene.

Vi finner verken begrepene besifring, akkorder, eller bandinstrumenter under 7. trinn i Kunnskapskløftet. 7. trinn forteller om gitarkurs i skolen, mens elevene på 4. trinn ikke har erfaring med å spille verken gitar eller piano i skolens musikkundervisning. LK06 inneholder heller ingen kompetansemål for disse instrumentene i musikkopplæringen.

Det er en nesten umulig oppgave å gi spilleopplæring til alle elevene på 7. trinn. Rammene med en lærer, et rom og et fåtall nedslitte instrumenter er ikke uvanlig. Dette gir visse begrensninger. Noen av lærerne på trinnet gir allikevel et tilbud til alle om å få prøve ut instrumenter. Som vi ser, er det helt avgjørende hvilken skole, og hvilken lærer elevene har om de får spilleopplæring eller ikke. LK06 har trolig liten eller ingen innvirkning på om elevene lærer å spille ved en skole eller ikke.

Enkelte grupper forteller at de spiller akkompagnement, men elevene spiller trolig ikke melodier på instrumenter på 7. trinn. Om elevene spiller med eller uten noter, forteller de heller lite om. Vi ser at det kun er skole G som gir opplæring til alle i gruppa på akkompagnementsinstrumenter. Læreren har her gitarkurs for alle, og alle elevene har også spilt xylofon. Dette er unikt sammenlignet med de andre tre skolene i studien.

Deltar elevene i framføring med sang, spill og dans der egenkomponert musikk og dans inngår slik planen ”befaler”? Nei, elevene framfører musikk, men vi hører ikke om egne komposisjoner i denne forbindelsen. Elevene i denne studien forteller ikke om en kreativ spilleopplæring. Vi hører verken at elevene framfører egenkomponert musikk, improviserer eller at det blir gjort lydopptak. Her har vi en oppgave å gjøre både i skolen og ved å skolere studenter. Det er trolig heller vanlig å benytte kjente låter komponert av profesjonelle, i stedet for å spille egenkomponerte stykker.

Diskusjon om målsetting for spill på 7. trinn

Et mulig mål for skoler med mange instrumenter og aktive ”bandmusikere” som lærere kunne eventuelt være følgende: *Elevene skal beherske samspill etter gehør på eget nivå, og kunne spille akkompagnement etter besifring på gitar eller med bandinstrumenter.* Slike mål finner vi imidlertid ikke i læreplanverket.

Studerer vi de konkrete målene i LK06, ser vi at melodispill, den generelle musikalske utøvelsen og den kreative delen er vektlagt: Elevene skal oppfatte og anvende musikalske

elementer i musisering og beherske det å spille enkle rytmiske akkompagnement og melodispill etter gehør. Dette er ”runde” mål, og det er for eksempel vanskelig å si om det er slik at alle elevene etter 7. trinn behersker melodispill ut fra denne studien. Det mest sannsynlige svaret ut fra det elevene forteller meg, er at melodispill ikke er et fremtredende trekk ved resultatet av musikkopplæringen.

Spiller elevene på blokkfløyte fra 5. til 7. trinn? I denne studien spiller ingen elever på 7. trinn blokkfløyte. De vet imidlertid om noen elever på andre trinn og andre skoler som gjør det.

Større vekt på elevens egne løsninger, kreativitet og spill?

For noen år tilbake vurderte elevene mine på 5. trinn, en spilletime med stor frihet som den beste musikktimeen dette året. Elevene skulle spille instrumenter og lage musikk som skulle passe mellom innsalgene i et prosjekt. Prosjektet hadde urbefolkninger i flere land som tema, og musikken skulle passe inn som overganger mellom elevenes opplesning av urbefolkningens matvaner, arbeidsoppgaver osv.

Hvordan løste elevene oppgaven? Jo, de tok fram alle disponible instrumenter, også blokkfløyte og gitar, og lagde moderne samtidsmusikk. Sammen med informasjonen om urbefolkningen ble den framført uten noter, uten instrumentale ferdigheter og uten sterk ledelse fra meg som lærer. Tiåringene høstet stor applaus, og de var meget stolte over egne spilleferdigheter. Ingen kunne et eneste gitargrep, og bare noen kunne spille litt på blokkfløyta. Jeg gjorde opptak og var meget fornøyd med spilletimene!

Hvorfor ikke prøve disse frie versjonene av timeopplegg i forbindelse med spilleopplæring hentet fra 4. og 7. trinn? Elevene synes det er spennende å utforske instrumentene i en begynnerfase.

1. *Har dere spilt etter rytmer? Å! Herre gud! Æ huske en gang når vi spilt etter, vi spilt helt sjøl, huske du det Lars? Når vi fikk lov til å ha sånn frileik med tromman. Å! Herre Gud! All sammen. Vi fikk lov til å spill helt som vi villa. Vi hørtes ut som ap'katta. Hvor var læreren da, eller hu? Hvor var lærer'n? Neri der en plass. De gikk ut av rommet eller? Nei var på samme rommet så snakka med den andre lærer'n som var der. Mens dere spilte fritt? Ja, ja. (4C5)*

2. *Dere har ikke lagd deres egen låt?* I gitartimen, så har vi av og te før vi bynt at, at vi berre spilt no.(7G2)

Dans på 7. trinn

For 7. trinn inneholder planen hele fem kompetansemål, faktisk flere enn de vi finner for sang og spill. Dette må innebære at planmakerne vektlegger dans og bevegelse. I avsnittet om innhold skal vi se at planverk ikke alltid er identisk med lærerens praksis

Ifølge LK06 skal 12-åringene beherske noen danser. Verbet å ”uttrykke” står relativt ofte i målformuleringene i tilknytning til dans, og elevene skal uttrykke ideer, tanker og følelser i forbindelse med møtet med ulike sjangere. De skal også framføre egenkomponerte danser. Læreren står med andre ord meget fritt med hensyn til sjangere og repertoar, men hun kan ikke velge bort aktiviteten dans i musikktimen. Hun begrenses vel også av det faktum at hun ikke kan lære bort standarddanser som hun ikke behersker godt selv.

Elever fra 7. trinn har også et ønske om å få instruksjon av fagpersoner, og ikke bare av musikk læreren. I denne sammenhengen mener trolig flere av elevene fagpersoner for eksempel i betydningen profesjonelle hiphop- dansere. Verken mer eller mindre. Da holder det ikke med en gammel musikk lærer som er ”spesialist” på swing!

Ved flere skoler kan elevene skrive seg på en liste og lære dans av profesjonelle dansere. Om dette foregår i eller etter skoletid, er noe uklart. Skolens musikk lærere er absolutt ikke danseinstruktører ved dette tilbudet på 7. trinn, Vi finner mest sannsynlig ”Den kulturelle skolesekken” som arrangør. Elevene på 7. forteller dette:

1. Ja, og så får vi lag forskjellige dansa sjøl med gruppa. *Hva er det dere danser da?* Swing. Så er det sånn. Freestyle. Æ huske itj æ. Ja, vi har fått tjue tusen krona... til å lei inn dansera. *Hvilken dans skal dere lære da?* Swing. (7C3)
2. *Hva annet kan dere skrive dere på?* Ja, ikke æ. *Hva annet kunne dere skrive dere på?* Dans. Har du gjort det? Æ har skreve mæ på dans. Har du det? Noe anna da? Dans og... Fiolin, trur æ. Ja. Nei, æ vet ikke. *Dere får velge? Og så skal dere opptre med det da?* Ja, på siste skoledag i sjuende. (7C7)
3. *Er det samme lærera da, eller?* Nei, det er en sånn instruktøra og sånn fra byen, Pstereo. *Som kunne det?* Ja. (7B3)
4. Så danse vi my, Breakdance. *Gjør dere det?* Ja, noen gjør det ja. (7G2)

5. *Eller streetdance eller no sånt? Ja. Det dansa vi i gymmen i går. Dere gjør det i gymmen? Ja, vi skal ha det til avslutningen, så vi må bruk gymsalen te oss. For dere må ha litt plass? Mm. (7B3)*

Å melde seg på en aktivitet ved å skrive seg på lister, og bruke 12-åringene som instruktører ser ut til å være særegent for musikkfaget. Det er ikke ofte du møter barn som er instruktører i andre fag som norsk eller matematikk. Dans ser imidlertid ut til å være en aktivitet hvor elevene kan ha kunnskaper langt ut over det som kreves av en musikk lærer.

Innhold i dans på 7. trinn

Vi finner mange replikker om dans blant våre 70 elever på 7. trinn. Jeg har valgt ut noen få opplevelser fra intervjuene. De to siste uttalelsene gjelder trolig danseopplevelser fra året før.

1. Vi synger og danser og ... Vi danser en sjelden gang, ja. Og så har vi sånn countrygreie. *Hva heter det? Linedance. (7C5)*
2. Dans. Dans. *Hva er det dere danser da? Swing. Det var jo mest i 6. da. (7C1)*
3. *Har dere pardans og? Ja, nesten hele tida, ja. Gutt og jente? Ja. Gutta og jenta? Ja, jenka, ja... (Her misforstår eleven og tror nok at intervjueren sier jenka!). (7C6)*
4. Swing. Swing. Også sånn bygdedansa sånn. Ja, sånne cowboydansa sånn. Hehe (de flirer godt). Ok. (7F1)
5. *Æ har dansa jazz og klassisk. På skolen? Nei, ikke på skolen. Hvor da? På "Step by step" i byen. Her så danse vi litt ja, vi danse swing og vals. (7C2)*
6. *Gjør dere andre ting? Forskjellige dansa og sånn. Så det er artig? Ja. Hva har dere dansa i år? Hvis dere tenker godt etter. Gjord det kanskje mest i fjor da. I 6. ja, hva var det dere dansa da? Linedance. Linedance og sånn. Å, ja, hadde dere det? Mm. Med hvem da? Mm. Mimmi. (7B1)*
7. *I fjor lært vi... Så DET var det store danseåret? Det va en annen lærer. (7B2)*

Mange elever har danset før, og flere danser på fritiden. Det er i tillegg minst like mye dans i kroppsøving som i musikkfaget.

Ved skole G danser de egenkomponerte danser. Over halvparten av gruppene på 7. trinn har som sagt, dans i musikktime på dette trinnet. Denne høye andelen med grupper som sier at

de danser, skyldes trolig ene og alene at respondentene ved skole C, hele 6 av 17 grupper, svarer positivt på mitt spørsmål.

I intervjuene kobles ofte det å danse med det å bli flau. Det vil være en utfordring og helt nødvendig å lage en så trygg atmosfære som mulig for dans i gruppa. På 7. trinn ser det ut som gutter begynner å bli flau i sammenheng med dans i skolen. Jentene mener i alle fall at det er tilfelle:

Guttan e så flau i klassen! Ja. (7B5)

På 7. trinn spør jeg om hva de ønsker å gjøre i musikktime hvis de kunne fått valgt fritt? Mange vil danse. Noen kan faktisk danse på et meget høyt nivå. En gutt kommer med en forsiktig replikk om at han faktisk holder dansekurs selv!:

Hvis dere kunne valgt helt fritt. Dans. Breakdans. Har du gjort det fra før? Ja, har holdt kurs. (7C7)

Danserepertoar på 7. trinn

Behersker elevene på 7. trinn norske danser og danser fra andre land? Min studie viser at elevene har erfaring med mange forskjellige typer dans og bevegelse, og at du bør lære deg følgende 10 danser som elevene kan på 7. trinn. En samlet repertoarliste i dans for elever på dette trinnet ser slik ut:

Skravert område: Felles repertoar

	Skole B	Skole C	Skole F	Skole G
1	(Linedance)	Linedance	Linedance	Break
2		Swing	Swing	Lage selv
3		Polka	Bygdedans	
4		Jenka		
5		Pardans		
6		Freestyle		
7		Polonese		

Ved skole B danser noen jenter jazz og klassisk ved danseskolen "Step by step".

Ni grupper står for totalt ti dansetitler. Linedance og cowboydans tolkes her som identiske danser. Det virker *ikke* som om dans er en dominerende aktivitet i musikktimer. Linedance og swing er felles repertoar for 4. og 7. trinn. Vi finner norske bygdedanser ved én skole og vals ved en annen. Det er interessant at skole C alene står for hele sju av totalt ti titler for hele trinnet! Innenfor dans finner vi for første gang et repertoar som ”matcher” det vi finner i læreverk for 5. -7. trinn. Innenfor andre hovedområder finner vi ingen fellespunkter.

Flere av elevene på 7. trinn har dramaopplæring i musikktimene. Musikk lærere inkluderer improvisasjon og dramaøvelser som ”luftgitar” og det å mime. Lærere i skolen kan trolig mye om drama, det kommer til uttrykk i forskjellige fag som for eksempel musikkfaget. Det er positivt så lenge aktiviteten tar utgangspunkt i musikk. Jeg har valgt ut syv replikker fra 12-åringer som uttrykker seg om opplevelsen rundt lek og dramaopplæring slik:

1. Danse og syng og leike litt nånn ganga. (7C1)
2. Vi syng og danse og dramatisering og sånn. (7C2)
3. Og så har vi lært nånn leika men. (7C6)
4. Dans og leika. *Hvilke leika da?* Danseleika. Æ veit ikke jeg vi tar forskjellige sånne musikkleika og sånn. (7B1)
5. *Hva er det dere vil ha mindre av da?* Skriv ned ting. Såne ting. Æ mene dæm har nåkka sånn leika med oss som nesten er for sånn førsteklassinga. Førstklassinga og... *Ja, så det har de når det gjelder musikk? At de har noen leika.* Ja. Ja, leika som dæm trur er artig da men... *Ja, lærerne har det artig, ja.* Ja, dæm har det sikkert artig da men... *Men det er ikke så artig for dere, så det kunne dere godt ha droppa?* Ja. Det som første har. Som dæm trur er artig. (7B4)
6. Skuespill. Skuespill og? Improvisere en del. Opera. Ja, men da øve vi te framvisning da, så no kabaret. *Er det mye skuespill?* Eller vi e delt inn, vi skal ha sånn avslutning og da, og da e det jo nånn som har skuespill, nånn som e i band og nånn som syng og, ja, det e my. (7G1)
7. Og så si'a sånn når det kjæm sånn trommelåta "Ta opp trommestikken" (Med tynn stemme). *Og så gjør dere det?* Ja, for vi må gjør det. Og på "Grisen Tor" så... Gitarspilling så må vi gjør sånn: "Ta fram gitar'n a!" Vi må vrikk på rævva på "Grisen Tor". Og så må vi tøff. Vi gjør sånn her sånn... *Og dere gjør det ja?* Ja, vi må gjøre det, ja? Ja, vi måå gjøre det! For det e sånn og så når vi kjøre toget, vi e gris det e barn

som gjør sånn. Har du et hemmelig kamera her? Herre er morsomt å ta opp på video!
(7C3)

Vi ser at litt større barn ikke har noe imot å leke, så lenge leken er tilpasset deres utvikling. Noe blir for barnslig, og er kanskje bare artig for læreren. Planen sier ingenting om at musikk er et dramafag, men når jeg spør om hva elevene gjør i musikktimene, svarer flere med ordene skuespill og drama. Vi husker at elevene fra 4. trinn ved skole D benevner faget musikk for ”Musikk og drama”. Vi finner ikke dette faget i planverket. Det er en ny konstruksjon.

Ved enkelte skoler på 7. trinn, for eksempel skole B og G, kan elevene velge skuespill i forbindelse med opptredener og samlingsstund. Dette valget går kanskje på bekostning av disse elevenes opplæring i sang, spill og dans i musikktimene? Kunnskapsløftet nevner ikke lek i fagplanene for musikk. Begrepene lek og drama står ikke oppført under musikkdelen, men ser likevel ut til å være viktige aktiviteter i musikktimene, og ikke minst nyttige metoder i all innlæring og i mange fag. Dette bør man merke seg før neste planrevisjon.

Lærerens betydning for danseopplæring i skolen – å lese fra et A4-ark?

Det ser ikke ut som om lærerne bruker kunstmusikk i forbindelse med dans. Kunstmusikk er et begrep hentet fra musikkplanens kompetansemål etter 7. trinn: Elevene skal kunne: ”gi uttrykk for opplevelser i forbindelse med møte med verker av sentrale komponister fra kunstmusikken” (LK06: 141). Kunstmusikk defineres på internett som:

”musikk komponert av navngitte opphavsmenn, opprinnelig primært beregnet på konsertfremførelse. I dagligtale referer begrepet gjerne til opera, ballettmusikk, klassisk og religiøs musikk, og samtidsmusikk.” (Kulturnett.no)

Elevene danser totalt 9 danser, og ingen av disse er uttrykk i møtet med klassiske verk. De danser altså enten til gammel eller ny dansemusikk, og ikke til musikk av for eksempel Mozart eller Edward Grieg. Elevene ved skole F danser nå og da, og de ved skole B har hatt én dansekonkurranses gang. Ellers forteller elevene ved skole B at året før var det store danseåret da de gikk i sjette. Vi skal i dette kapitlet se at studenter har positive erfaringer med å la elever skape egne uttrykk til klassisk musikk.

Student 1 forteller om glade elever: "Vi gleder oss til neste musikktime!" Dette er 7. trinn

Elevene holder på med en reel. Det er bare glede, det jeg fornemmer blant danserne. Jeg er så forbauset over at spesielt guttene er aktive. Er dette en danselinje i grunnskolen? Etterpå skal klassen deles i to: Det blir to grupper med seks-syv gutter og jenter hver. Gruppene får 15 minutter til å lage en dans til en amerikansk rockelåt. Dansens form skal bestå av fem ledd. Det er ingen sak for elevene, og de starter med en gang. De må være rutinerte i dette, tenker jeg. I gruppe A leder guttene an. Det er et par ganske utadvendte gutter i gruppen, og dansen begynner å få form på grunn av guttenes kreativitet. De tør å gjøre "rare" bevegelser. Jentene er med, selv om bevegelsene ikke er like naturlige for dem. De får øvet inn en klar og enkel form med fem deler. Gruppe B har med gutter som er litt mer passive, men da tar ei jente styringen. De andre elevene blir også inspirert. Og gruppen øver inn en nokså vanskelig form. Når begge gruppene har framføring for hverandre, er gruppe A sikrest med dansen. Gruppe B har ikke takten på riktig plass, og de glemmer av og til gangen i dansen. Jeg er imponert. Ungdomsgleden er tingen! Elevene gir bare ros til læreren når de evaluerer i slutten av timen. "Den beste timen... det har vært skikkelig gøy... gleder oss til neste time..." osv. Læreren roser også elevene. Er alle timene slik? Dette er stort, og en stor betydning for disse ungdommene, tenker jeg. Lærere gjør en viktig jobb.

Student 2 bidrar med en fortelling med tittelen: "Dans framfor tavleundervisning". Den er hentet fra 7. trinn:

"Jeg er ikke svett i det hele tatt, er dere?" kommer det ironisk fra en av elevene etter den siste danseøkten. Svetten renner av oss alle, og det er tydelig at dansen har tatt på i dag. Men likevel er det glade ansikt å se stor sett overalt. Elevene har tydeligvis satt pris på danseprosjektet framfor vanlig tavleundervisning.

I semesterplanene som jeg presenterer for 7. trinn på de to neste sidene, er timene fordelt jevnt med to timer i hver uke samlet til en dobbeltime. Semesterplanene bør derfor leses som om time 1 og 2 ligger etter hverandre som en sammenhengende økt. De kan også fordeles på to dager hvis det er mer praktisk.

Noen metoder viser seg å være svært dårlige. Den første studentillustrasjonen viser en metode i dans med høytlesning fra et ark med dansebeskrivelse. Dette fungerer absolutt ikke.

Student 3 har et minnebilde med tittel: "Danseinstruksjon fra arket". på 6. trinn:

Jeg står i en ring. Det er skoleovertakelse, og jeg og min medstudent skal observere. Dans står på programmet. Det er klasseforstanderen deres som leder dansen, den egentlige læreren er syk. De skal lære en ny dans, og elevene er spente. De liker disse timene.

Læreren begynner å lese opp med monoton stemme fra et ark hun har foran seg:

Beveg høyre hånd horisontalt over venstre hånd to ganger.

Beveg venstre hånd horisontalt over høyre hånd to ganger

Dunk knyttnevene sammen, først høyre hånd.

Vink med flagrende hånd, først høyre hånd.

Elevene står der som store spørsmålstegn, og det gjør jeg også. Det viser seg at jeg faktisk har danset denne dansen før en del ganger, men det finner jeg ikke ut før læreren setter på musikken. Elevene prøver iherdig å huske hva som kom først for så å finne ut hvor fort de skal gjøre bevegelsene. Læreren står bare og ser på. Sangen er ferdig, og hun slår av. Hun sier "det var bra, nå tar vi Sachsa". Jeg kan se at elevene slipper ned skuldrene. "Deinn kainn vi hværtfaill fra før", hører jeg det blir mumlet fra en 6.klassing.

Læreren eller studenten må beherske dansen godt selv før hun prøver å lære den videre. Hun kunne spart seg høytlesingen ved å stille et enkelt spørsmål i begynnelsen av timen: "- Hei, kan dere Sasja? - Ok, fint, vis meg dansen da!"

Student 4 reflekterer over musikkvalg og dans. Klassisk musikk gir frihet i kreativ dans 4. trinn:

Klassisk musikk ser ut til å gi stor frihet og mye inspirasjon hos elevene i opplegg med å skape egen dans. Popmusikken ser ut til å binde opp denne produktiviteten. Følgende studentillustrasjon viser at klassisk musikk innbyr til kreativitet i større grad enn popmusikk. Hvorfor? Jeg lurer på hvorfor det ble slik at guttene og jentene delte seg innad i gruppa? Hvorfor var det ikke noe klaging på den klassiske musikken før de fikk vite at en av gruppene hadde fått en popsang? Hvorfor melder noen seg totalt ut? Hvorfor ble elevene som hadde popsangen begrenset av musikken, mens gruppene med klassisk musikk fikk mye friere og mer kreative danser?

Ved høgskolen prøver vi å vise flere metoder som knytter dans sammen med notelære, spill og sang. Her finner vi at metodene blant lærere i skolen lever sitt eget liv i forhold det vi viser studentene. Studentene overfører heller ikke denne kunnskapen og ferdigheten i sin metodikk i praksisperioder. Det er ikke mulig å finne eksempler på en helhetlig metodikk verken i minnebilder skrevet av studenter, eller uttalelser i gruppeintervjuer med elever i denne studien. Dans er lik ren danseopplæring, og spilleopplæring blandes ikke med dans. Er ikke musikk ofte nettopp en helhet som består av elementene sang, spill og dans?

Konseptet ”Rytmask musikkpedagogikk” (Hauge og Christophersen 1999) har som et av sine hovedprinsipper at spillestemmer læres inn sammen med sang, dans og bevegelse. Elevene skal innenfor denne rammen danse ”etniske grunnsteg” og klappe og synge seg gjennom alle sang- og spillestemmer før de utfører det samme på instrumentene. Jeg har ikke opplevd å se at studenter bruker denne metodikken i praksis.

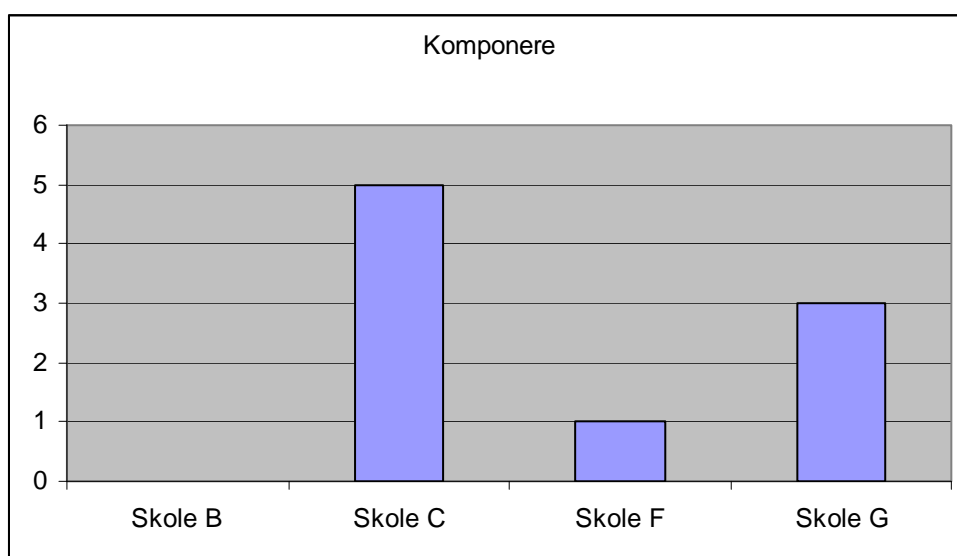
Elever på 7. trinnet danser mye. Dette er i tråd med læreverk og med kompetansemålene i planen. Det er positivt, og musikkfaget får god hjelp både av kroppsøving og ”Den kulturelle skolesekken” i å nå disse målene. Danserepertoaret med polka, vals, polonese, break, linedance og swing kjenner vi igjen fra lærebøker i musikk fra 4.-7. trinn (ibid.). Her er det altså en viss sammenheng mellom læreverk og opplevd repertoar i skolen.

Kombinerer vi valgfriheten og vektleggingen av drama i musikktimene med en utbredt periodisering av musikkfaget, vil jeg anta at flere på 7. trinn kan avslutte barnetrinnets siste trinn uten å berøre kompetansemålene i faget musikk i nevneverdig grad. Flere av elevene får på en måte tilpasset opplæring i musikk ved å velge seg bort fra musikk, og dramaerfaringen kommer kanskje noen ganger i stedet for, og ikke som et tillegg til musikkopplæringen.

Elever forteller om å komponere på 7. trinn

Vi skal høre at over halvparten, 10 av 17 grupper på 7. trinn i denne studien, har en opplevelse av å komponere i timene. Kun fire av elevene trinn ønsket mer komposisjon. Til sammenlikning ønsket 19 mer spilling.

Den grafiske framstillingen viser imidlertid at type aktivitet innenfor komposisjon avhenger av hvilken lærer eleven har, og hvilken skole eleven går på. Notelære er viktig ved skole C og F, mens kreativ dans har fokus ved skole G.

Figur 16. 9 av totalt 17 grupper på 7. trinn komponerer i musikktime i skolen.

Følgende to aktiviteter har elevene ”mine” på 7. trinn erfart.

	Skole B	Skole C	Skole F	Skole G
1		Notelære 5 gr.	Noter, navn på toner 1 gr.	Improviserer dans 3 gr.

7. trinn legger ut om hva de opplever i hovedområdet komposisjon. Jeg oppdager at notelære med C-durskalaen har kommet inn som et nytt emne på dette trinnet ved skole C og F. Dessuten framgår det at skole B trolig ikke har komponert dette året. Mange grupper lager egne danser til musikk som de har med selv. 4. trinn har ingen slike opplevelser. Om komponering sier elever på 7. trinn følgende:

1. *Kan dere navnet på noen noter? Gullhår eller noe sånt. Nøkkelnote. G-note. G-nøkkel? Og G er en note. Har du flere navn på noen noter? C D E F G. (7C4)*
2. *Er det noen som kan dere navnet på en note? En fjerdedelsnote, kanskje, nei. Åttendedelsnote. Halvnote. Æ kan C-durskalaen. Hvordan går en C-durskala? Ei jente synger: C D E F G A H. (7C6)*
3. *Har dere lagd noe? Altså at dere har komponert, lagd eller improvisert no? Nei. Dere har ikke lagd deres egen låt? I gitartimen, så har vi av og te før vi bynt at, at vi berre spilt no. Men noen har skrevet skuespill. I hvert fall en gang skulle vi hør på musikk og så skulle vi lag en dans te det. Har dere gjort det? Ja. (7G2)*
4. *Vi lager dansa. Mm. Mm. Har dere med musikk sjøl da, eller? Ja. Ja, det er nånn ganga. Ja, noe rytmemusikk. Nevn, nev en artist som dere har hatt med dere sjøl. Green Day. Green Day. Nei det va The Clash va det. Ja, The Clash va det. (7G3)*

På 7. trinn er teoretisk notelære og notenavn viktige elementer i opplæringen. Vi finner også en større grad av kreative opplegg i form av at de improviserer dans. Ingen elever på 7. trinn uttrykker for eksempel at de har improvisert med stemmen. Planen sier at de skal improvisere med stemme og instrumenter.

Én gruppe husker imidlertid at de har fått spille fritt på trommer, slik vi ser ved skole C. Ved skole G har noen elever på 7. trinn fått spilt fritt på gitaren før opplæringen startet. Eleven tolket dette som svar på mitt spørsmål om de komponerer i skolen. Hvorvidt dette var en planlagt kreativ spilleopplæring fra lærerens side, eller om det var en mer fri og spontan aktivitet, vet vi ikke noe om. Elevene ved skole C opplevde "frileik på tromman" som en meget spennende aktivitet. Det å spille fritt på instrumenter kan være en motivasjonsfaktor i begynneropplæring på instrumenter. I tre av gruppene i studien har elevene improvisert over enkle rytmer. Andre elever har klappet rytmer til en CD, slik vi ser ved skole D. Vi ser ellers lite til opplevelsen av å produsere musikk.

Elever på 7. trinn forteller også om komposisjonsaktiviteter utenfor skolens lokaler, men i skoletida:

Har dere komponert noe? Ja, på museum. Ja, der gjord' vi sånn. Eller vi laga sånn rytma, sånn med tromma, sånn med tona. Gjorde dere det? Med 5/4 takt. Har lært meg litt navn på tona og sånn. (7F1)

Lytte på 7. trinn

Elevene i denne studien skriver faktastoff i boka si i form av avskrift fra tavla.

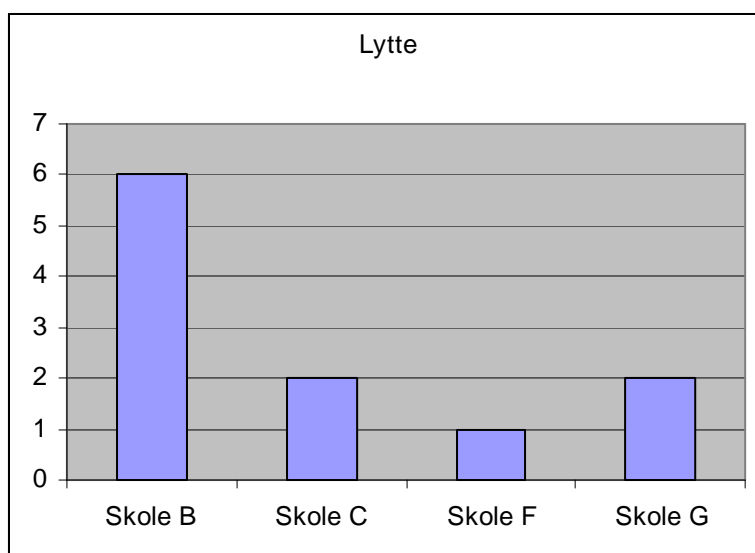
Avspillingsutstyret og presentasjonsmåten er heller ikke alltid "up to date" ved alle skoler.

Elever fra 7. trinn ved skole F forteller dette:

Har dere hatt noe lytting, har dere hørt på mye musikk? Litt om Elvis. Ja, vi har... kossen, kossen musikk, hvilke instrumenta som spille i musikken. Også skulle vi mal te musikken også. Ja, mm. Har dere lagd noe musikk sjøl? Ja. Det er litt kjedelig. Fordi at... Var det kjedelig? Ja. Det var svart hvitt. Det var så gammeldagse sanga så vi vesst ingen. Var det video, dere... Ja, det var video. En og en halv time så. (7F1)

Det er trolig et fåtall av elevene som ser på musikkvideoer i svart-hvittformat hjemme, og da tenker jeg på video i ekte videoformat. Denne replikken forteller en god del om hvilke læremidler en lærer har til rådighet, og hvilke muligheter hun har til å presentere musikk og film i et format og med en kvalitet elevene er kjent med. Hjemme finnes det gjerne bedre avspillingsutstyr enn på musikkrommet.

Lytting på 7. trinn, grafisk oversikt:

Figur 17. 11 av totalt 17 grupper på 7. trinn lytter i musikktime i skolen.

Elevene "mine" på 7. trinn har erfaring med følgende artister og lytteaktiviteter

	Skole B	Skole C	Skole F	Skole G
1	Lytting i fokus, alle har skrevet i kunstbok i forbindelse med lytting. Tegnet til musikk 6 gr.	Lytting i forbindelse med å male assosiasjoner 2 gr.	Elevene ser video med artister fra 60-tallet og har opplevelser av å male mens de lytter 1 gr.	Maler assosiasjoner 2 gr.
2	Elevene får spille egen musikk			Ligger på gulvet og lytter
3	Quiz			
4	Elvis			
5	Beatles			
6	Shadows			

På 7. trinn er repertoaret fokusert på pop- og rockmusikk fra 1960-tallet. 11 grupper har erfaring med lytting. Skole B har mest variasjon innenfor hovedområdet lytting av de fire skolene.

De fleste elevkommentarene fra 7. trinn omhandler metoder. Skole B dominerer i transkripsjonene, og følgelig også i min presentasjon. Innholdet er med hensyn til innhold i musikktime meget begrenset, men dette sier også noe trolig mye om omfanget av aktiviteten i skolen. 4. trinn har mange flere kommentarer enn 7. 12-åringene har nesten ingen replikker som fokuserer på innholdet i "lyttetimene".

1. Vi skreiv jo litt om Elvis tidligar, gjord' vi itj det? Elvis og Beatles og sånt. Og så held vi på med skriftlig musikk og ... *Har dere arbeidsbok som dere skriver i da?* Og så noen ganga har vi hatt testa bare for moro skyld, sånne quiza. Ja, ja, åh. Så spille dæm sanga også skal vi skriv navn og artist og sånn for eksempel. (7B2)
2. Else har med CD-er med sånn forskjellig musikk på. (7C1)

Kompetansemålene for 7. trinn har et meget stort fokus på kunstmusikk og instrumentgrupper, ved at alle elevene skal: "gjenkjenne musikk fra historiske hovedepoker i kunstmusikken (...) gjenkjenne klangen til og benevne de ulike instrumentgruppene" (LK06: 141). Ut fra det studien viser, ser det ut som om lærerne har en praksis som er noe annerledes

enn hva kompetansemålene legger opp til ifølge LK06. Ingen av elevene på 7. trinn ser ut til å ha kunstmusikk i sitt vokabular. Kunstmusikken står absolutt ikke i fokus på dette trinnet. Ved en skole skriver de fakta om artister og komponister i en såkalt ”kunstbok”, eller for å ”kalle en spade for en spade”: en kladdebok. Dette er det nærmeste elevene kommer ordet eller begrepet kunstmusikk i denne studien.

Lyttelærer med sorte hull?

Det ser ut som om ”lyttelæreren” har popmusikk fra 1960-tallet som sitt utgangspunkt for lytting. En allmennlærer uten studiepoeng i musikk, slik situasjonen er for mange ”musikk lærerne”, vil trolig ha flere såkalte ”sorte hull” i sin sjangerkunnskap. Jeg vil tro at samisk musikk, store deler av kunstmusikken, folkemusikk fra andre kulturer og oversikt over musikkens historie med hensyn til bruk og funksjon, vil være noen av de svake områdene. Læreren kan også nokså fort bli utdatert på moderne musikkformer fra de siste par årene.

Ifølge denne studien er nok metoderegisteret hos lærere mer variert enn innholdsregisteret. Læreren ser ut til å la elevene kose seg med artistene og komponistene ved å utarbeide konkurranser eller spørreleker, såkalte ”musikkquizer”.

Elever på 7. trinn forteller følgende om lyttemetodikken:

1. Nesten alle malte det samme. Vi snakka ikke te hverandre sånn her palma og dansera og sånn her på stranda. Alle tenkt på det samme. (7C2)
2. *Har dere HØRT på noe musikk?* Ja, litt. Vi har hørt om de derre Shadows-fyran. Samtidig som vi sku tegn te den musikken og. *Gjorde dere det da?* Spesielle folk egentlig da. (7B3)
3. Før i år, når vi hadd om sånn forskjellige band og sånn, så hadd dæm masse CD’a, og da fekk dæm som hadd lyst, fikk lov å vælg ut sanga som dæm hadd lyst te å hør. Mm. Da va det en eller to sanga æ vart VELDIG fornøyd med at vi fikk hørt. *Å, ja, det var all right. DU og, hva syns du?* Ja, samma som han. *Samma?* (7B4)
4. *Å, kunstbok ja.* Der vi skull skriv om Elvis og Beatles og. *Hvor mange sider har dere skrevet i år da, aller?* Ti, mellom ti og fem. *Æ har ikke skrevve så veldig mang fra Kæm har vi skrevve om da.* (De sier i kor): Elvis, Beatles. Vi har ikke skrevve om noen flere har vi det? Jo. (7B5)
5. Og så en gang skulle vi ligge på gulvet og hør på musikk. (7G2)

De ligger på gulvet og lytter til musikk, ser på video i svart-hvitt, tegner assosiasjoner, de får lov til å velge musikk, presenterer selv og de skriver fasitopplysninger i en musikkbok. Den mest ekstreme uttalelsen gjelder elevene på 7. trinn som hadde sett på en svart-hvitt-video i en og en halv time. En uendelig lang seanse for alle og enhver, uansett alder og motivasjon!

Rockens utvikling er et emne som flere av lærerne forteller om på 7. trinn. Det kan være noe usikkert om lærerne i forbindelse med sin undervisning diskuterer musikk som kunst og vare, og musikkens bruk og funksjon. Ved skole F har elevene sett på video og fått ha med egne CD-er og laget dans til. En gruppe har fått ta med CD-er og presentert for de andre, mens en annen har tatt med CD-er og lagd dans til. Vi hører om enkelte lytteaktiviteter som det å male, tegne, danse, se film og løse musikkquiz.

Studentene har ofte oppgaver i praksisperioder som de kaller ”Musikkquiz”, hvor elevene ut fra lyd skal gjette artister, titler, instrumenter osv. Vi hører elevene fortelle at musikkquiz og gjetteleker er vesentlige elementer i lytteopplegget på 7. trinn. Her er vi på 6. trinn.

Student 1 forteller om Musikkquiz 6. trinn.

Jeg er i ferd med å miste kontrollen på noen av elevene som svinser rundt omkring og gjør ting som de absolutt ikke skal gjøre. Jeg holder på med en musikkquiz på 6. trinn hvor elevene jobber i ulike lag. Men noen av elevene vet å utnytte at de har en vikar denne timen. Jeg må finne på noe, tenker jeg, og gir elevene klar beskjed om at de som de ikke gjør som de skal, trekker jeg gruppa de tilhører for poeng. Opplevelsen jeg får da, er som å se en stim med sild som har sett en rovfisk eller lignende. De elevene som har samla seg på gulvet for å tøyse, reagerer med å løpe tilbake til sine grupper så raskt at jeg nesten ikke får fullført setningen en gang.

Konkurranser med poeng ser fortsatt ut til ha en nesten magisk virkning på elevers motivasjon. Kunnskapsløftet gir ingen holdepunkter med hensyn til valg av metode i lytting. Ved Høgskolen i Sør- Trøndelag og trolig ved flere andre høgskoler, inntar lyttemetodikken til Magne Espeland (2001) en viktig rolle.

Magne Espeland på 7. trinn

Med sin ”Musikk i bruk”-metodikk, setter Espeland (2001) fokus på korte kutt, repetisjoner og varierte oppgaver innenfor formal lytting og assosiativ lytting. Repertoaret er moderne og for det meste fra den klassiske sjangeren. Eleven er aktiv og gjør oppgaver i tilknytning til lyttingen. Elever på 7. trinn uttrykker at de maler, tegner og lager dans i forbindelse med å lytte:

Vi har også hatt nåkka sånn inspirasjonsgreia og hørt på'n Mozart og skreve og mala og sånn der. Det e sånn kunstmaling, sånn at du høre om, hvis det e sånn sterk musikk så. *Så maler dere sterkt?* Ja. Ka du tenke på og sånn der. *Assosiasjoner?* Ka det høres ut som liksom. (7F1)

Metodene innenfor lytting i 7. virker noe lærerstyrt, og svarene oppleves av elevene som gitt allerede før elevene selv får utforske og løse oppgaver. Elevene sier at de ofte gjetter på spørsmål og oppgaver fra læreren, og at svar skrives i en kladdebok eller ”kunstbok”. Elevene forteller relativt lite om hvilke lytteaktiviteter, og hvilket repertoar de lytter til i musikktimene.

Studien viser at 12-åringene bare i begrenset omfang arbeider ut fra konstruktivistiske metoder innenfor lytting, hvor de konstruerer kunnskap selv ut fra egne kunnskaper og forutsetninger. Denne studien kan tyde på at vi heller er nærmere den behavioristiske tradisjonen i lyttetimene, med avskrift og fasitoppgaver, for å spissformulere meg.

Mål og vurdering opp mot mål på 7. trinn

Elevene på 7. trinn har relativt mange opplevelser av timeopplegg med Elvis og The Beatles i ”hovedrollene” og ikke kunstmusikk med de klassiske komponistene, slik planen krever. Elevene forteller at de har malt til musikk, og skrevet ned faktakunnskaper i en kladdebok. Kunnskapsløftet inneholder hele 6 punkter som skal være med å styre mål for opplæringen. Musisering har 5 punkter. Vi ser at Kunnskapsdepartementet gir lytting et stort fokus. Elevene skal kjenne navn og begreper, og kunne gi et variert uttrykk for opplevelser i tilknytning til lytting.

Ligger sjangerbredden i musikktime med Elvis og Beatles som ytterpunkter på 7. trinn? Intervjuene kan tyde på at variasjonen ikke er stor nok i forhold til kompetansemålene. I planverket finner vi følgende under formål med musikkfaget: ”Det er derfor en forutsetning for å oppfylle formålet med faget at man innenfor alle hovedområdene på alle trinn arbeider med sjangerbredde og musikalsk mangfold” (LK06:137). Min studie viser at sjangerbredden ikke er bredere enn at den går fra blues og til rock på 1970-tallet. Elevene på 7. trinn kan derfor slite noe med å gjenkjenne musikk fra historiske hovedepoker i kunstmusikken, slik LK06 beskriver i målsettingen. Elevene skal videre diskutere særtrekk ved kunstmusikk og flere andre sjangere. De skal møte verker av sentrale komponister fra kunstmusikken og gi uttrykk for opplevelser. Her er det til dels meget stor avstand mellom planmakernes læreplan og elevenes opplevde læreplan.

Elevene nevner ingen titler på verk og låter i denne studien, og likeledes nevner de relativt få artist- og komponistnavn. Vi hører om Mozart og 5-6 artister fra 1960- og 1970-tallet. Elevene kan navnet på, og forteller meg om tre sjangere: rock, klassisk og afrikansk. Rockens historie er et felles emne ved flere av skolene. Det lave antallet titler og komponister som kommer fram i min studie av 7. trinn, tyder på en relativt lav lytteaktivitet i skolen. Planens intensjoner har trolig ikke nådd ut til elevenes undervisning (Goodlad 1999).

Mozart nevnes av elever på 7. trinn, og er det eneste navnet på en komponist eller en artist som binder 4. og 7. sammen. Mozart finner vi også i læreverk fra 4. trinn (Solbu og Sæther 2006). Artistene, gruppene og komponistene som nevnes i intervjuene med 12-åringer er: Elvis, The Shadows, The Beatles, Deep Purple og Black Sabbath. Elvis Presley nevnes av flest grupper. Verken bandet Kiss fra 2. trinn eller AKON fra 4. er med på 7. trinn.

7. trinn – en oppsummering

Funn på 7. trinn ga mange overraskelser, blant annet at periodisering ser ut til å være en nokså vanlig organiseringsform. Flere skoler velger å legge musikktime samlet til avslutningen av det ene eller begge semestrene. Man vinner noe, men taper også en del, ved at enkelte elever kan velge seg bort fra en jevn musikalsk progresjon, og heller velge å fokusere på for eksempel drama. Musikk læreren ser ut til å styre undervisningen med fast hånd, og gjør de fleste valg selv.

Notelære ser ut til å være løsrevet fra praktisk musisering, og fokusere på notenavn.

Kunnskapsløftet fokuserer ikke på notelære, og legger heller vekt på digitale opptak og det at eleven lærer å skape musikk selv.

Bøker, lekser, og tester ser ifølge min studie ut til å være totalt fraværende, og det nasjonale planverket eksisterer kun i teorien. Praksis er som før: allsang dominerer, og reproduksjon av produkter i forbindelse med opptredener ved avslutninger, vektlegges mer enn elevens egen produksjon og kreativitet innenfor musikk. Det ser ut som om skolen trenger et løft med hensyn til å tenke nytt og utvide sjangerbredde og repertoar, både med tanke på innhold og metode og etterutdanning av lærere for musikkfaget på 7. trinn.

Eleven på 7. trinn bør i tillegg få være med å bidra til innspill i semesterplaner i musikk, og få gjøre egne valg. Det vil også være vesentlig at 12-åringer får presentere egenkomponert musikk og dans, og ikke i så stor grad kopiere det andre har laget.

Men det jeg savner mest ifølge min studie, er at elevene kunne fortelle om opplæring med samspill på mange ulike instrumenter som de opplever som de er motivert for å lære, for eksempel piano, keyboard, slagverk, bass, elgitar og sang i mikrofon. Det er for eksempel kun én av fire skole som praktiserer opplæring på kassegitar for alle på trinnet, noe som ville vært en første fase for å spille i band. Ingen av studiens musikk lærere gir spilleopplæring på slagverk, bass, elgitar eller synth for alle. Studenter og lærere ved HiST ALT har opplevd denne formen for samspill med mer enn 1000 elever de siste årene. Skoleklasser har vært på ”besøk” her ved høgskolen, og studenter, lærere og høgskolelærere har alle sett spillegleden og iveren hos den enkelte elev.

Høgskolene har i den forbindelse gitt lærere tilbud om kompetanse og studiepoeng i blant annet samspill med bandinstrumenter, uten at musikk lærere ved skolene i fylket har meldt sin interesse. Prioriteringen om hvem som skal bevilges kursmidler i dag, ser ikke til å gjelde musikk lærere. Det ser dermed ut som om det vil ta noe tid før situasjonen for musikkopplæringen på 7. trinn vil kunne plasseres i det optimale skjæringspunktet mellom lærerens kompetanse, elevenes drømmer og rammene til den nasjonale planen.

Mine lokale semesterplaner

Ideene til en semesterplan på 7. trinn har basis i få intervjuer med 70 elever. De fleste emnene er derfor hentet fra elevenes eget repertoar og deres egen erfaring. Her ser dere ideer til hvordan jeg ville ha skrevet semesterplaner i musikk for 7. trinn ut fra egne preferanser og elevenes svar i intervjuer. Semesterplaner for 5. og 6. trinn er ikke utarbeidet, men ville ha fulgt samme oppsett som dette.

7. trinn høst

Uke	1. time Sang, dans og komponering	2. time Spill og lytting
34	Beggin' med akkompagnement Swing	Spille på tromme og rytmeinstrumenter
35	Fame Soweto earth dance	Spille gitar og bass
36	Samme jord, sanger fra sangbok Linedance	Spille keyboard, piano og synth
37	Hallelujah, sanger fra sangbok Polka	Spille og synge i band
38	Stopp! Ikke mobb! Sangbok Reinlender	Lytte Chisa, puslespill
39	Waltzing Mathilda, Engelskboka inn Jenka, Tue Tue	Lytte Bendik og Årolilja, male
49	Summer lovin' Break, Aramsamsam	Lytte Med Grieg i Holbergs tid
41	Cheerio, Engelskboka, velge sang Frys-danselek	Lytte Badinerie
42	Grisen Tor, D.D.E., jente- og guttesanger	Spille i band med rotasjon
43	I like the flowers Elevene instruerer dans	Spille i band med rotasjon
44	Bæ, bæ, lille lam, kreativ sang Tøysesang	Spille i band med rotasjon
45	Blue suede shoes	Spille i band med rotasjon
46	Antijantelovsang	Lytte Elevens musikk, framføre med PC
48	Happy X-mas, En stjerne skinner	Lytte Elevens musikk, framføre med PC
49	Jula er her	Lytte Elevens musikk, framføre med PC
50	Rudolf er rød på nesen	Spille i faste band, opptak, framføring
51	Julekor, framføring og opptak	Spille i faste band, opptak, framføring

7. trinn vår

Uke	1. time Sang, dans og komponering	2. time Spill og lytting
2	Kor e alle heltane Polonese	Spille på tromme og rytmeinstrumenter, kurs 2
3	Lillebror Per Freestyle	Spille gitar og bass, kurs 2
4	You raise me up Lage dans selv	Spille keyboard, piano og synth, kurs 2
5	Splitter pine med opptak Bygdedans	Spille og synge i band organisering, loggføring
6	Love is all around og notelære rytme	Lytte Instrumenter før og nå
7	Gje med handa di, ven Notelære melodi	Lytte, Elektronisk musikk i Norge
9	Herre Gud, ditt dyre navn og ære Notetest	Lytte, Røyksopp
10	Ekskursjon til Ringve museum Lage ringetone	Lytte Jorda rundt på 80 minutter Test, prøve
11	Imagine Tears in heaven	Spille i band med rotasjon
12	Åarjelsamieh Lydforming til tegneserie	Spille i band med rotasjon
13	Lærerens sangvalg Fra bilde til dans	Spille i band med rotasjon
16	Lærerens sangvalg Merenge	Spille i band med rotasjon
17	Vals Reklamejangler	Lytte Elevens musikk, framføre med PC
18	Improvisere melodier til CD-komp	Lytte Elevens musikk, framføre med PC
19	Koble en tekst til annet komp	Lytte Elevens musikk, framføre med PC
20	Elevens sangvalg	Spille i faste band, opptak, framføring
24	Elevens sangvalg	Spille i faste band, opptak, framføring
25	Elevens sangvalg	Spille i faste band, opptak, framføring

Kapittel 8 Lokale læreplaner på 8.-10. trinn

Dette er et kapittel hvor jeg drøfter aktiviteter i musikk ut fra kun 6 gruppeintervjuer med 30 elever. En konkret semesterplan for både 10. trinn oppsummerer kapitlet. Denne malen kan godt benyttes i utarbeidelsen av planer for 8. og 9. trinn. Kapittel 8 er strukturert rundt disse kjernepunktene:

1. Den samme lokale planen både for elev og kollega
2. Om periodisering og fortetting eller bortfall av musikktimer
3. Lærerens betydning med hensyn til sang. Studenter forteller
4. Elever forteller om rammer, repertoar, engelskfaget og metode i sang
5. Forfatteren selv forteller om sang
6. Spilleopplæring i musikk- og kulturskolen
7. Elevene forteller om innhold, metode og instrumentvalg i spill
8. Vurdering av spilleopplæring
9. Elevene forteller om dans
10. Elevene forteller om komponering
11. Elevene forteller om lytting.
12. Ideer til konkrete lokale semesterplaner basert på ønsker fra elever, studentfortellinger og krav i Kunnskapsløftet (LK06).

Ungdommer har et annet språk og et annet fokus enn det vi finner på 2., 4., og 7. trinn. Elevene på 10. trinn er verbalt dyktige, men synger ikke under et intervju. De svarer på spørsmål uten å gå så mange omveier. Med omvei mener jeg å synge, danse, fortelle om familien eller dikte nærradioprogram underveis i intervjuet. Alle aldersgrupper tar imidlertid oppgaven som respondent meget alvorlig og ønsker å formidle noe om egne opplevelser. Formen og fokuset blir noe ulikt fra aldersgruppe til aldersgruppe.

På 10. trinnet har ungdommene et rikt ordforråd, og spesielt jentene ser ut til å beherske begreper om musikk. I disse intervjuene er det meget enkelt å skille gutter fra jentestemmer på grunn av de fleste guttene er over stemmeskifteperioden. På dette trinnet gir studien et innblikk i kriterier for karaktersetting, lærernes metodikk i sang og rammefaktorer som instrumenter og tilgang til egne lærebøker.

Min meget spesielle lokale læreplan i musikk etter 10. trinn

Kompetansemål skal danne grunnlag for en karakter i musikkfaget etter 10 års musikkopplæring, og det er følgelig viktig at elevene allerede på 8. trinn får en forståelse av hva som kreves i musikkfaget. De må også informeres på en tydelig måte at om karakteren settes på grunnlag av i hvilken grad eleven når kompetansemålene i LK06. Med et enkelt og forståelig språk kunne man fortelle elever på 8., 9. og 10. trinn at de får karakter etter hvor flinke de er i faget. Læreren vurderer kompetansen. En elev som er flink til å synge, spille, danse, komponere og formidle, forstå, gjengi og gjøre rede for teori i forbindelse med lytting, får ganske enkelt god vurdering i musikk. Engasjement, entusiasme og motivasjon er ikke tatt med som et av kompetansemålene i musikk etter 10. trinn, ifølge originalversjonen av Kunnskapsløftet (LK06:141).

Lærerens og elevens lokale læreplan for både 8., 9. og 10. trinn

Min lokale læreplan ville hatt følgende utforming i møter med elever, rektor, foreldre og kollegaer. Denne justerte lokale versjon med basis i intervjuene, vil jeg presentere i høstsemesteret for alle på 8., 9. og 10. trinn. Den ser slik ut:

Musisere

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- spille på instrumenter etter symboler for besifring og spille flere rytmer på slagverk
- syngre alene, i mindre grupper både unisont og flerstemt med og uten mikrofon
- øve inn i grupper, framføre og gjøre opptak av et repertoar av musikk og dans fra ulike sjangere med vekt på aktuell musikk som eleven velger selv

Komponere

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- utvikle notasjonsteknikker fra lyd til visuelt uttrykk og evnen til å lese noter
- lage og spille egne akkordrekkefølger (vamper), melodier, rytmer, låter og tekster og gjøre opptak
- notere egenprodusert musikk ved hjelp av ikoner, besifring, grafisk eller tradisjonell notasjon
- lage egen danser i grupper som stemmer med musikkens karakter
- bruke digitalt opptaksutstyr og musikkprogram til å sette sammen bilder, film og egne musikkeksampler
- gjøre rede for regler for opphavsrett knyttet til bruk av musikk

Lytte

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- gjenkjenne og beskrive musikalske stiltrekk fra populære og kjente sjangere de siste tiår
- undersøke og presentere særtrekk ved ulike sjangere og gjenkjenne og benevne forskjellige instrumenter og ensembler innenfor ulike sjangere
- sammenligne bruk av musikk og musikkpreferanser blant ungdom med samfunnsutvikling og teknisk utvikling de siste tiår

For å få elever på 13, 14 og 15 år til å forstå hva som kreves av kunnskaper og ferdigheter i musikk, ville jeg vært nødt til å konkretisere og fordele selve innholdet i kulepunktene over på de enkelte tre trinnene og beskrive hvert enkelt av disse med kriterier for god måloppnåelse. Dette ville vært et tidkrevende, men helt nødvendig arbeid. Semesterplanene på neste side for 10. trinn, opplyser elevene om at de skal lære slagverk og trommer i uke 34. Under kompetansemålene i den lokale planen har jeg skrevet at alle elevene skal spille instrumenter, og flere rytmer på slagverk. Kriteriet for god måloppnåelse vil trolig være at eleven skal spille på stortromme, skarptromme og hi-hat samtidig i en jevn puls, altså trestemt rytmespill.

En kartlegging av elever på 10. trinn

Jeg gjennomførte seks gruppeintervjuer med elever på 10. trinn. Fire skoler ble forespurt, men ved to av skolene ønsket ingen elever å være med. Dermed tar dette kapitlet utgangspunkt i kun to skoler, U1 og U2 i Trondheim.

Den ene av de to skolene, U1, har ca.100 elever på hvert trinn, og de 25 som ble intervjuet, er således representative for gruppa. Elevene har imidlertid ikke musikk i 10. Ved denne skolen hadde de stort fokus på musikk året før, altså på 9. trinn. Dette er slettes ikke en uvanlig organisering av timene i musikk på ungdomstrinnet i Trondheim.

Skole U2 er en stor ungdomsskole i Trondheim med mange paralleller og nærmere 200 elever på hvert trinn.. Kun fem elever meldte seg på som interesserte til intervjuet. Opptaket varte i to til tre ganger så lenge som et normalintervju. Elevene i denne siste gruppa er slettes ikke et snitt av elevene på 10. trinnet. Dette var de svært flinke musikerne på 10. trinn som møtte til intervju.

Replikkvekslingen er vesentlig forkortet i denne presentasjonen. Innholdet i de komplette transkripsjonene av intervjuene er tatt vare på, og jeg har prøvd å velge ut uttrykk fra dette store materialet som er signifikante eller representative for svarene på trinnet. Under ser dere et kort utdrag med 17 av totalt 150 replikker fra skole U1 og U2.

Hva opplever elever i musikk på 10. trinn?

1. *Har dere lagd en sang?* Vi har lagd en dans i 7. og ræppa
2. *Har noen gått på musikkskolen?* Æ går enno. Æ spille trompet. Æ har sunge.
3. *Har noen dansa?* Det har æ gjort. Æ og.
4. *Hadde alle gitarkurs?* Ja, A7, D, G. Vi lærte en sånn liten sang
5. *Når ga dere dere med å synge da?* Når vi ikke hadde Anne Mette lenger. (U11)
6. *Har dere lagd en låt noen gang?* Ja. Det va i sjuende trur æ. (U12)
7. Vi hadde semesteroppgave. Æ tok den siste dagen æ. Vi hadde jo forskjellige lærere som vi rullerte mellom. Da var det blanding mellom dans og teori og sånn. Vi hadde jo teori tel en av lærerne da. (U13)
8. *Synger dere hver dag utenom juletida?* Nei (U13)
9. *Har dere sunget mye?* Vi har spilt gitar. Danset. Mappa har vi også lagd. I åttende, om rockens historie. (U14)
10. *Har dere noen sangtitler:* Julen er her, "Long December Night".
11. *Å den derre Madrugadalåta.* Vi sang den hele tida. "Lift me". "Forelske i lærer'n". (U15)
12. Vi får vel for det meste, vi i hvert fall, klassen vår, får for det meste høre og spille litt enkle låter, får litt teori om sjangere, sjangerutvikling, ja, og får prøve oss på nån slagere med gitar for å ja, prøv oss på akkorder og.. (U2)
13. Men vi har jo savna litt sånn som vårres klasse, vi sitt ganske mye og ser og hører på youtube for eksempel. Det gjør egentlig vi og. Og det føler vi, vi får ikke lært så mye. Så er det litt vanskelig når musikk læreren ikke kan å spille gitar.
14. Det er ganske mye fokus på gitar da! Det er liksom det vi har holdt på med siden åttende. (U2)
15. Det er kanskje like greit, fordi at det er ikke alle som er så interessert i det så... Du lærer bare de viktigste trekkene da.
16. Nei, men det er jo sånn som andre fag, altså selv om man selv ikke er interessert i matte så skal man jo lære noen ting i det...
17. Matte er jo samtidig noe man kan få bruk for i det vanlige yrket. Ja, det er det, men matte er jo et veldig teoretisk fag, mens musikk er jo et praktisk fag, så for mye teori hadde jo blitt – rett og slett kjedelig. (U2)

15-åringene har trolig ikke egne bøker i musikk, men kun en perm. Skole U1 har ikke musikk i 10., men elevene forteller at de hadde en rotasjonsordning mellom tre lærere både på 8. og 9. trinn. Alle musikktimene på ungdomstrinnet ligger konsentrert på to og ikke tre trinn. Elevene sier blant annet at å lære teoretisk kunnskap om musikk, er årsaken til at faget er et skolefag. Vi ser dermed en utvikling fra at musikk kun er et fag for at man skal lære å synge, i retning av det er viktig med musikk for å lære om musikkhistorie, sjangere og noter. Ingen på 10. trinn begrunner musikk som skolefag med at det er et avvekslingsfag, eller et artig fag, slik en 12-åring gjør.

De fem elevene ved skole U2 forteller ellers at de spiller gitar, ser på www.youtube.com og sitter på stolene. De er samlet i grupper på 30 med én lærer. De opplever at aktiviteten er nokså begrenset, og at alt er ganske enkelt, i alle for de som har musikalsk bakgrunn. De har oppfattet at når skolen "slit med pønga", da blir fag som musikk skadelidende ved at to lærere i timen skjæres ned til én.

I musikkorientering har de lært litt om blues, rock og opera. Nivået på undervisningen er under middels, og de uttrykker nivået som *veldig tynt*, noe som kan være greit for de som ikke så interesserte. De er samtidig klar over at andre faglærere som for eksempel matematikklæreren ikke setter gode karakterer etter interesse, men etter elevens faglige nivå.

15 av 30 elever totalt sett ved begge skolene som deltok på 10. trinn, spiller band- og korpsinstrumenter etter skoletid. Denne høye andelen er ut fra egen erfaring langt fra representativt for trinnet. De fem elevene fra skole U2 er over middels musikkinteresserte, og gir utslag på andel aktive totalt sett. Hele åtte av de 30 ungdommene synger utenom skoletid og tre danser. Dette er oppløftende tall!

Det er litt nedslående at ingen forteller om sang og sangbøker. De har noe erfaring fra PC-bruk i musikktimene. Kanskje det er like greit at de *ikke* synger fra sangbokrepertoaret? Vi skal høre student 1 som formidler en trist opplevelse rundt sang med sangbøker som er styrt av musikklereren. Flere elever på 10. trinn formidler opplevelser rundt stikkordene "Youtube" og musikkorientering.

Student 1 kaller minnebildet sitt: "O var jeg en sangfugl". Det er fra 8. trinn:

Dette minnebildet er en god beskrivelse av ensidig musikkundervisning blottet for elevens valg over tre identiske år på ungdomsskolen. Det positive må være at klassen har sangbøker. Det eneste studenten husker fra sine musikktimer, er at det virket som et evig "repeat" med gamle sanger som læreren likte selv:

En gjeng med ivrige fjortiser subber inn i klasserommet etter endt friminutt (som ofte innebar svampkasting og flørting i bomberommet). Vi vet hva som kommer. Musikktime er som en eviglang repeat, eller et major hakk i plata. Vi setter oss på de samme, gamle pultene, får utlevert den samme, gamle sangboka av den samme, gamle læreren. Vi roper opp sidetall fra boka som læreren skriver på tavla. "Jaja, vi tar så mange vi rekker", sier han. Og det gjør vi. Læreren sitter bak pianoet og spiller og synger. Han storkoser seg time etter time. Dette er livet. Og vi? Vi er redusert til en gjeng med tafatte torsketryner på bakerste benk. Mari på fremste rad elsker å synge., ergo hun elsker den gamle læreren med de gamle sangbøkene. Men resten av klassen åpner knapt munnen. Så er det friminutt igjen (med svampkasting og flørting i bomberommet). Sånn går tiden. Time etter time, uke etter uke...

Det bør være en forutsetning at eleven får medvirke til å velge sangrepertoar. Motivasjonen ville ha blitt en helt annet hvis ungdommene kunne ha fått valgt selv. Jeg ser at musikk læreren ville ha blitt utfordret med et noe ukjent sangrepertoar, men han ville ha fått mye igjen med hensyn til motivasjon og sangglede.

Karaktersetting på 10. trinn

Intervjuene avslørte et meget stort elevengasjement når det gjelder karaktersetting. Det er kanskje ikke så rart så lenge den endelige vurderingen av ti års opplæring ligger nettopp på dette trinnet.

Flere elever har en oppfatning av at karakteren settes på grunnlag av om du møter opp i timene og viser innsats og positiv innstilling til faget. Teoriprøvene teller også en del.

Elevene tror ikke at lærere setter karakterer i musikk ut fra kun faglig nivå.

Enkeltkommentarene fra elevene inneholder disse kriteriene for en god karakter i musikkfaget:

Å være med og prøve, være positiv, være aktiv, vise interesse, vise engasjement, prøve vårt beste, levere ting i rett tid, innstilling, høre etter, ikke bråke, holdning, gjøre det de får beskjed om. (U1)

Under ser dere et utdrag på grunnlag av et titalls utsagn med elevenes eget språk om karaktersetting:

1. *Hvordan setter læreren karakter på deg trur du? Går det på ferdigheter?*
2. *I hvert fall hun vi har nå, går det mye på ferdigheter, men så veldig mye på innsats i timene, hu ser på om folk bare sitt der og ser på eller om du syng og er ivrig. (U11)*
3. *Hvilke kriterier har læreren for karaktersettingen? Innsats, og at du er engasjert i faget. Hvor mye du prøver. Si at for eksempel Sondre er bedre enn meg te å spell gitar da, og så møte han et par ganger, mens æ møte hver gang, da får æ bedre*
4. *Hadde dere spille- eller sangtest? Skrev læreren kommentarer? Nei, det trur æ itj.*
5. *Ville du spille trompet i timen? Hadd itj så lyst æ. (U11)*
6. *Kriterier for karakter i musikk? Sikkert for det koss innstilling vi har til faget, innsats, innsats og sånn. I matematikk ser dæm mer på hvordan vi gjør det på prøven og sånn. (U13)*
7. *Kriterier for karakteren? Holdninga kanskje. At vi er der og gjør det vi skal. Levere ting til rett tid kanskje. At vi prøve og gjør vårres beste liksom. (U13)*
8. *En aktiv danser som ikke møtte opp ville fått litt dårligere karakter. Hu ville fått dårligere selv om hun er god te å dans. (U14)*
9. *Kriterier for karakter? Trur det er innsatsen, kossen innsatsen har vært i faget. Det er enkelt å få god karakter i musikk. At vi hørt etter og gjord' det ble bedt om. (U15)*
10. *Men dem som får seks er veldig flinke. Dem er kanskje veldig flinke, dem må kunn' my' kan mye fra før og sånn.*
11. *Ble dere målt? Ja, individuelle prøver. Innlevering. (U15)*
12. *Hvordan setter de karakter i engelsk? Uttale, at du er med i timene, at du prøver og så må du være litt god.*
13. *Enn matematikk? Det er ganske greit der, etter ka vi får te og ka dem trur du får te. Hvis dem mener at vi forstår mer. (U15)*

14. *Hvilke kriterier har læreren for å sette karakter? Teorien kanskje? Arbeidsinnsatsen.*

Det teller på all prøvan vi har hatt og alle prøvan. Prøveresultatene. Interessen, deltagelsen. (U2)

Innsats og punktlighet hører mer inn under orden og den gamle betegnelsen "flid", som ikke finnes mer. Flere av de 30 elever er av den oppfatning at arbeidsinnsatsen har innvirkning på musikkarakteren, og at denne ikke innvirker på ordenskarakteren. Fire ungdommer heller til den oppfatning at teoriprøvene og ikke musiseringen, er avgjørende for vurderingen. Ved skole U2 mener imidlertid flere at spilleferdigheter, men også innsats og iver automatisk gir gode karakterer. Flere mener at hvis du er god, trenger du ikke anstrenge deg for å oppnå toppkarakter. Lista legges alt for lavt, og du trenger ikke være flink i det hele tatt for å få nest beste karakter 5 i musikk. Det er nok at du viser interesse i timene!

Forskriftene til Opplæringslova krever at det er det faglige nivået vurdert ut fra måloppnåelsen i faget, som skal danne grunnlaget for karakteren. Målene skal inneholde både musisere, komponere og lytte, og i tillegg skal de grunnleggende ferdighetene trekkes inn med blant annet digitale ferdigheter og det å kunne lese og skrive i faget. Elevene ved skole U1 svarer faktisk et klart *nei* på mitt spørsmål om de tror at det å være *flink i musikk*, er avgjørende for karakteren. De er overbevist om at det å være aktiv og gjøre sitt beste, er nok til å få en god karakter. *Forskriften til Opplæringslova* sier imidlertid noe annet:

Grunnlaget for vurdering med karakterer er kompetansemåla i læreplanane for fag slik dei er fastsette i Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Karakterane skal gi uttrykk for den kompetansen eleven har oppnådd på det tidspunktet vurderingen skjer, og ut fra det som er forventa på dette tidspunktet. Førestnadene til den enkelte elev skal ikkje trekkjast inn, så nær som i faget kroppsøving. (KD 2006)

Det er derfor meget interessant å høre hva elever oppfatter og opplever med hensyn til grunnlag og kriterier for en vurdering med karakterer i faget musikk etter endt skolegang på 10. trinn. Flere musikk lærere og faglærere formidler den samme tolkningen som elevene, både muntlig og skriftlig. Vi finner begrepene *engasjement* og *interesse* som kriterier også på Trondheim kommunes offisielle nettside for lokale planer. Eleven skal ifølge denne lærerveiledningen, vurderes ut fra engasjement, innsats, progresjon og vilje til å kommunisere

i faget. Elevens personlige ferdigheter skal også vektlegges i sluttvurderingen. Forslag til karakterkriterier for beste karakter 6 for både 9. og 10. trinn er stort *engasjement*, danse, synge, spille et instrument greit, vise innsikt i alle temaene vi er innom, inkluderende i samarbeid.⁹ En kontroll ved å oppsøke Trondheim kommunes offisielle nettside med lokale læreplaner for musikk, avslører at elevens oppfatning er identisk med nettsiden. De er helt sikkert ikke alene om denne diskrepansen. Det vil derfor helt sikkert være nødvendig med en større revisjon av nettsider fra flere skoler og kommuner for å bringe kompetansemålene i tråd med LK06.

Mine lokale semesterplaner

Ideene til en semesterplan på 10. trinn har basis i få intervjuer med kun 30 elever. De fleste emnene er derfor hentet fra eget repertoar og egen erfaring fra undervisning på dette trinnet. Enkelte opplegg finnes i læreverk for 10. trinn. Semesterplanen bygger videre på kunnskaper elevene har med seg fra 150 musikktimer på 8. og 9. trinn.

Timene er denne gangen lagt som dobbelttimer annen hver uke, men kan uten problemer splittes til ukentlige opplegg. Semesterplaner for 8. og 9. trinn kan utarbeides etter denne malen. Jeg ville valgt en vurderingsordning basert på en kombinasjon av lydopptak, egne komposisjoner, egne framføringer, tester, prøver, logger og mapper. Dette er ikke skrevet inn i semesterplanen, men kan fordeles jevnt utover i semesteret.

---

⁹ <http://www.trondheim.kommune.no/content.ap?thisId=1117642181>

Semesterplaner for 10. trinn basert på min studie

10. trinn høst

Uke	1. time Sang, dans og komponering	2. time Spill og lytting
35	If a song can get me you og Fix you	Spille på slagverk og trommer
37	Aktuelle sanger, grupper med opptak, notelære	Spille på keyboard og stavspill
39	Lærerens sangvalg, notelære	Spille gitar og bass
41	Lage egne danser til klassisk og pop, notetest	Spille i band med rotasjon, opptak, logg og test
43	Lage egne tekster til rapp og blues	Lytte til overblikk over musikkhistorien
45	Lage lydkulisser til reklame, opptak	Lytte til La Rotta Middelalderen
47	Lift me og Julen er her	Lytte til Grieg og nasjonalromantikken. Test
49	Engelske Long December Night	Lytte til Elevenes eget valg, presentere
51	Sang med opptak	Lytte til Elevenes eget valg, presentere

10. trinn vår

Uke	1. time Sang, dans og komponering	2. time Spill og lytting
2	Synge Forelska i lærer'n	Spille i band med rotasjon
4	Synge sanger fra sangbok	Spille i band med rotasjon
6	Synge sanger fra engelskverket	Spille i band med rotasjon
10	Lage musikk til film, besifring	Spille i band med rotasjon test, opptak logg
12	Lage musikk, improvisere, klang	Lytte og løse oppgaver på nettet
15	Lage musikk, opptak, test, prøve	Lytte til musikal
17	Synge Summer Nights	Lytte til jazz
19	Synge jazzlåter, opptak, logg	Lytte til Elevenes eget valg, test, prøve
23	Synge aktuelle låter	Spille i band, framføring, opptre

Kommentarer til semesterplaner for 10. trinn

En semesterplan inneholder ikke kriterier for god måloppnåelse. I opplegget med lytting til musikk fra middelalderen måtte læreren ha beskrevet hva som kreves alene, eller i en gruppe i forbindelse med et mappebidrag eller en framføring om middelaldermusikk. Dette vil kreve ekstremt mye arbeid av hver enkelt lærer! På ungdomstrinnet er det som regel kun én musikk lærer som vil måtte lage kriterier for flere hundre opplegg innenfor sang, spill, dans, komponering og lytting. Jeg har vist noe av problematikken, men ønsker slettes *ikke* at hver enkelt lærer skal måtte sette seg ned med dette arbeidet. En nasjonal gruppe burde ha utarbeidet forslag til en mal for kriterier.

I denne årsplanen basert på to semesterplaner har jeg valgt å holde en jevn takt og progresjon gjennom hele året. Jeg kunne ha samlet timene til en uke og gjennomført et musikalprosjekt med alle på trinnet, men ønsker også her at alle elevene skal få muligheter til å skape og utøve musikk på sitt eget vis. Jeg har lest i fagtidsskrifter for dans og musikk, blant annet i Arabesk, og oppdaget at skoler har gjennomført større musikk- eller musikalprosjekt som varer i én uke på ungdomstrinnet, og at de dermed gjort seg ferdig med musikkplanen for et helt skoleår. Dette er en meget radikal tolkning av muligheter man har for å legge fag i blokker.

Jeg er ikke spesielt glad i en slik periodisering i musikkfaget, siden elever dermed ikke får muligheter til å oppleve gleden ved å spille ved en slik organisering. De aller fleste skoler mangler i dag instrumenter for å kunne takle spilleopplæring i en komprimert prosjektperiode. En musikk lærer velger gjerne ut elever som kan spille fra før som musikere i et prosjekt.

Dramaaktiviteter og emner på siden av det rent musikalske får for flere elever, et for stort fokus i disse prosjektene. Dette fører ofte til at de flinke lærer mye i musikk, mens andre gjerne får liten framgang. Progresjon og gode tilpassete læringsaktiviteter i musikkfaget må bygge på en grundig kartlegging av elevens kompetanse og ønsker. Det er ikke nok å lage et prosjekt og håpe at alle lærer musikk gjennom et slikt arbeid.

Kapittel 9 Oppsummering

Jeg har foretatt en kvalitativ studie av musikkundervisning på 2., 4., 7. og 10. trinn i skolen. Målet med denne studien har vært å få innsikt i elevenes opplevelser av hvorfor de har faget, hvilke aktiviteter de har vært med på og hva de ønsker å gjøre og lære i musikk i skolen. Denne innsikten har materialisert seg i form av lokale læreplaner og konkrete semesterplaner som kan danne idégrunnlaget for en musikk lærers planarbeid.

Gjennom intervju med flere elever og ved å inkludere studenters skriftlige fortellinger og refleksjoner har jeg søkt en dypere innsikt i hva som virkelig foregår i musikkfaget i skolen. Resultatet viser positive tendenser på flere områder, men jeg ser også at det trolig vil være tjenlig med en justering av praksis i faget, samtidig med at kompetansemålene for musikk i Kunnskapsløftet presiseres og konkretiseres noe mer i tråd med hva elevene forteller. Dette må igjen harmoniseres med lokale rammer og timetall for faget i skolen.

Elevene kommer fra et bredt utvalg av skoler. De 11 skolene er fordelt på flere bydeler og de representerer ressurssterke og ressursvake miljøer med hensyn til økonomi og utdanning. Det er en overvekt av jenter i utvalget på 4. trinn. På de andre tre trinnene er det en jevn fordeling mellom kjønnene. Musikk ser ut til være et fag elevene i skolen opplever som både artig og spennende, og ikke minst som en fin avveksling fra andre skolefag. Elevene er også fornøyd med lærerne i faget. I intervjuene ser vi at elevene synger og leker, og at de trives med det.

Elevene har heldigvis, vil jeg si for fagets del, drømmer og ønsker med hensyn til musikk. De fleste konkrete og ”realistiske” drømmene på barnetrinnet dreier seg om å lære å spille gitar, piano eller trommer. Elevene ønsker i tillegg å velge selv i noe større grad enn hva som er tilfellet i dag. Kreative aktiviteter innenfor musikkfaget i skolen ser ut til å være noe begrenset. Elevene komponerer kun i begrenset omfang og skaper i liten grad egen musikk. Det virker som om elevene har relativt liten innvirkning på valg av repertoar og aktivitet.

Jeg håper at vi innen rimelig tid får en revidert læreplan som gjør det enklere å finne direkte samsvar mellom kompetansemål og valg av aktiviteter og instrumenter i skolen. Studien viser at det gjerne blir for mange omveier og for mange og ulike fortolkninger av de nasjonale kompetansemålene på veien fram mot lærerens konkrete innholds- og metodevalg. Dette

resulterer i sprikende funn med hensyn til målsetting, innhold, repertoar og metode. En stor del av opplevelsene elevene har fra musikkfaget, er i stor grad avhengig av hvilken lærer som underviser. I intervjuene forteller elevene at de danser det året de har en lærer som er glad i å danse, at de synger det året de har en lærer som er glad i å synge og at spiller det året de har en lærer som liker å spille.

Vi har sett at komponering og lytting kanskje ikke er så utbredt i norsk skole som Kunnskapsløftet legger opp til. Studentene har noen få, men jevnt over meget positive beskrivelser av opplevelser med hensyn til komponering og lytting. Læreverkene styrer verken lærernes presentasjon av lytterepertoar eller arbeidsmetoder. Jeg kan ikke finne igjen et eneste eksempel fra læreverkene i elevenes opplevelser og uttrykk fra musikktimene i skolen.

Ut fra hva elevene beretter er komponering og lytting de to hovedområder som det er noe problematisk å gjennomføre, sammenlignet med for eksempel sang i skolen. Den manglende allsidigheten i skolens musikkopplæring er dermed ikke i balanse med Kunnskapsløftet, eller med dagens læreverk i musikk.

Elevene skal bruke digitale hjelpemidler ifølge planmakerne. Skolene i denne studien ser ikke ut til å gi elevene grunnleggende ferdigheter i bruk av data eller digitale hjelpemidler i forbindelse med faget musikk. Kun én elevgruppe fra 4. trinn og noen flere fra 10., formidler en opplevelse om at de har oppsøkt nettet eller brukt PC-en i forbindelse med musikkfaget. Det kan hende det er på tide å forenkle planen, slik at antall mål er i overensstemmelse med timetall og andre rammebetingelser?

Flere elever ser for seg et liv som utøvere eller ”stjerner” i en eller annen retning innenfor musikk. Dette er trolig noe unikt for musikkfaget i forhold til andre skolefag. I fagene matematikk og norsk uttrykker elevene seg mer nøkternt, og heller sjeldent med termer som ”drømmer”, ”ønsker” og det ”å bli stjerne”. Elevene på 7. trinn ser ut til å kunne velge seg bort fra musikk i musikktimer. Studien viser at elever i perioder kan skrive seg på lister, og velge eller velge bort sang, spill og dans i de periodene hvor musikk står på timeplanen. De kan velge drama eller andre emner i stedet for musikk. Elevene forteller at de også kan velge å delta eller å la være i forbindelse med alt fra en talentiade, avslutning eller samlingsstund

eller opptreden. Ved flere skoler kan dette valget stå mellom å spille i band, skrive rapp, danse break eller prøve korpsinstrumenter i og utenfor ordinær skoletid.

Lærerne har en særdeles utfordrende oppgave med å planlegge innhold i og gjennomføre aktiviteter i faget. Rammene for faget musikk virker trange. Studenter forteller om et spennende fag, men også de skriver om fagets trange rammer. De skriver om mange og svette barn i samme rom, store grupper og få instrumenter og læremidler. Som en mulig løsning på utfordringene i musikkfaget, har flere trinnlærere på 7. periodisert faget. Elever ved en av skolene på 10. trinn forteller at de avsluttet musikkfaget med dobbelt timetall i 9. Dette skjer ved flere skoler. Faget får stort fokus i korte perioder. Men dette medfører også at musikk utelates fra timeplanen og arbeidsplanen over lengre perioder og også år.

Innenfor kognitiv læringsteori fokuseres det på at: "... elevene er vitebegjærlige, har aktivitetstrang og indre motivasjon og kan konstruere ny kunnskap selv" (Bøe 2005:85). Ifølge Lev S. Vygotsky er det viktig at elevene blir utfordret til litt større oppgaver enn det de klarer alene. Tendenser i mitt materiale kan tyde på at vi har en vei å gå hvis vi ønsker at læring innenfor musikkfaget også skal utfordre den flinke og vitebegjærlige eleven. Både sterke og mindre sterke elever i denne studien ser ut til å mangle noe med hensyn til litt vanskelige, spennende og ikke minst selvvalgte og motiverende oppgaver i faget.

Elever som kan musikk fra før, kan bli bedt om å opptre i forbindelse med samlingsstunder. Mange av de andre elevene er nokså tause med hensyn å fortelle om opplevelser der de har fått oppgaver å strekke seg etter. På 10. trinn peker de sterke elevene på at musikkfaget ikke gir nok utfordringer. De får den beste karakteren uten å anstrenge seg så mye, det gjelder bare å vise innsats og engasjement.

Elevene opplever relativt sjeldent at de skaper musikk. Arbeidsoppgaver, spesielt i 7., er preget av "klipp-og-lim-"oppgaver med fasit. Læreren har fasiten. Ved å velge å fokusere mer på det elevene lager selv, slipper lærerne å være så opptatt av den ene riktige løsningen. Eleven får i tillegg en musikktime som er tilpasset egen nivå.

Mitt håp er at min studie skal bidra til refleksjon hos lærere og studenter med hensyn til innhold og arbeidsmåter i musikktimer og gi ideer til lokale, helhetlige og godt tilpassete planer. Det kan være på sin plass å reflektere over om planmakernes mål er realistiske. Det er

også interessant å se om skolen eventuelt er på ”riktig” kurs med hensyn til å kunne innfri kompetansemålene. Tolkningen av det empiriske materialet har gitt klare indikasjoner på at aktiviteten sang har for stor dominans i forhold til aktiviteter som spill, dans, komponere og lytte. Opplevelser rundt det å spille på ”ekte” instrumenter som trommer, piano og gitar, dvs. de instrumentene som elevene drømmer om, er slettes ikke dominerende hos elevene i studien. Intervjuene gir dessuten et unisont svar fra elevene selv: De ønsker å lære å spille!

Jeg håper at lærere og studenter bruker resultatene av denne studien som et utgangspunkt, og som en inspirasjonskilde til å kartlegge nivå og ønsker blant *egne elever* i egen praksis, slik at opplæringen virkelig blir tilpasset lokale forhold, slik Kunnskapsløftet legger opp til.

Konsekvensene av disse resultatene håper jeg vil være at undervisningen dreies inn mot blant annet mer spilleopplæring. Det kan også være slik at de større elevene bør få påvirke innhold og aktivitet i større grad, og ikke minst få lov til å produsere musikk i langt større grad enn å reprodusere musikk som andre har skapt. De mange elevstemmene har ønsker og drømmer for faget som harmonerer godt med studentenes fortellinger og også enkelte tolkninger av kompetansemålene i Kunnskapsløftet. Vi må først og fremst prøve å ta vare på, og realisere elevenes drømmer om å få spille, lage sanger og skape musikk også i musikktime i skolen! Løsningen kan være noe så enkelt som ”blanke ark og fargestifter”, slik denne 9-åringen uttrykker det:

Ja, også kunne vi kanskje fått et ark og lagd en sang. Ja, det hadde gått an. Det hadde vært lurt! (4E1)

Litteratur og kilder

- Ansnes, J., Egge, L., Sæther, M. (2003). *Min første sangbok. MusikkisuM*. Oslo: Cappelens forlag
- Bakke, Stein (1995). *Kreativ med musikk*. Oslo: Samlaget
- Bamford, Anne (2008). *Wow-Faktoren*. Globalt forskningskompendium, om kunstfagenes betydning i utdanning. Oslo: Musikk i skolen
- Bøe, Odd-Magne (1990). *Hvilke holdninger har lærere til musikk, og hvilke faktorer har innvirkning på disse holdningene?* Trondheim: Trondheim lærerhøgskoles skriftserie
- Bøe, Odd-Magne og Sæther, Morten (2000). *Sangbok. MusikkisuM*. Oslo: Cappelens Forlag
- Bøe, Odd-Magne (2005). *Musikkdidaktikk for grunnskolen*. Oslo: Universitetsforlaget
- Bøe, Odd-Magne og Johansen, Kai Lennert (2006). *MusikkisuM. 7. Elevbok*. Oslo: Cappelens Forlag
- Bjørkvold, J. R. (1979). *Barnas egen sangbok*. Oslo: Cappelens Forlag
- Bjørkvold, J. R. (1998). *Det musiske menneske*. Oslo: Freidig Forlag
- Bjørlykke, Reidun Åslid (2001). *Musikkdidaktikk for barnehage og skole*. Oslo: Universitetsforlaget 1. utg. Oslo: Tano Aschehoug, 1999.
- Bjørlykke, Reidun Åslid (2005). *Musikk i begynnar opplæringa i grunnskulen*. Høgskulen i Volda og Møreforskning Volda, Forskningsrapport nr. 60.
- Carson, Nina (2007). *Erfaringer og refleksjoner ved bruk av gruppeintervju i kvalitativ forskning*. Oslo: Norsk Pedagogisk tidsskrift 3, s. 220-231.
- Dyndahl P., Varkøy, Ø. (Red.) (1994). *Musikkpedagogiske perspektiver*. Oslo: ad notam Gyldendal
- Egge, Liv-Astrid, Sæther, Morten (2007) *MusikkisuM 1-2, Elevbok*. Oslo: Cappelens Forlag
- Eide, Brit Johanne og Winger, Nina (2003). *Fra barns synsvinkel*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag
- Ely, Margot m.fl. (1993). *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar innom cirklar*. Lund: Studentlitteratur
- Espeland, Magne (2001). *Lyttemetodikk, studiebok*. Bergen: Fagbokforlaget
- Fostås, Olaug (2002). *Instrumentalundervisning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fottland, Helg (2001). *Tilpasning og tilhørighet i en skole for alle*. Bergen: Fagbokforlaget

- Goodlad, J. I. and Su, Z. (1992). *Organization of the curriculum in Jackson P. W. (Ed) handbook of research on curriculum. A project of the American Educational Research Assosiatonon*. New York: Macmillan Publishing Company
- Hanken, Ingrid Maria, Johansen, Geir (1998). *Musikkundervisningens didaktikk*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Haug P. (2008): *Klasseromsforskning. Kunnskapsstatus og konsekvensar for lærerrolla og lærarutdanning*. Oppdragsnotat til Kunnskapsdepartementet.
- Hauge, Torunn og Catharina Christophersen (1999). *Rytmask musikkpedagogikk i grunnskolen*, Bergen: Fagbokforlaget.
- Holen, Astrid (1985). *Den store barnesangboka*. Oslo: Den norske Bokklubben
- Imsen, Gunn (2003). *Elevens verden*. Oslo: Kunnskapsforlaget
- Jakobsen, Dan Yngve (1998). *Tutorial Prosesses in a Problem-based Learning Context*. Trondheim: NTNU Dr. Polit - avhandling
- Jensen, K. (2008): *ProLearn: Profesjonslæring i endring*. Oslo: Pedagogisk forskningsinstitutt, Universitetet i Oslo og Senter for profesjonsstudier, Høyskolen i Oslo.
- Jørgensen, Per Schultz og Kampmann, Jan (red.)(2000). *Børn som informanter. Antologi*. København: Børnerådet
- KD (2006). *Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Midlertidig utg. juni 2006*. Oslo, Utdanningsdirektoratet.
- KD (2006) *Forskrift til Opplæringslova*, hentet 05.mai 2009:
<http://www.lovdatab.no/for/sf/kd/kd-20060623-0724.html>
- KD (2007). *Stortingsmelding nr. 31 (2007-2008) Kvalitet i skolen*. Veiledning i lokalt arbeid med læreplaner, s. 71
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-31-2007-2008-/4/3/1.html?id=516920>
 hentet 23.april 2009
- KD (2008-2009): *Læreren. Rollen og utdanningen*. Stortingsmelding nr. 11 (2008-2009).
- KKD (2002-2003): *Den kulturelle skolesekken*. Stortingsmelding nr. 38 (2002-2003).
 Stortingsmelding nr. 39 (2002-2003). *"Ei blott til lyst": Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen*.
- KKD (2007-2008). *Kulturell skulesekk for framtida*. Stortingsmelding nr. 8 (2007-2008).
- KD (2007): *Skapende læring.: Strategi for kunst og kultur i opplæringen 2007- 2010*. Kunnskapsdepartementet.
- KUF (1987): *Mønsterplanen for grunnskolen*. Oslo: Kirke- og undervisningsdepartementet og

Aschehoug

Kodaly, Zoltan (1974). *The selected Writings of Zoltàn Kodály*. London: Boosey and Hawkes

Krüger, Thorolf (1998). *Teacher Practice, Pedagogical Discourses and the Construction of Knowledge: Two Case Studies of Teachers at Work*. Bergen: Bergen University College

KUF (1999). *Aktuell utdanningsstatistikk. Utdanning i Norge. Nøkkeltall 1999*. Oslo:

Statistisk Sentralbyrå 3/99 Kan hentes på:<http://www.ssb.no>

Kvale, Steinar (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal AS

Larsen, Ann Kristin (2007). *En enklere metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Lie, Jorunn B (1998). *Grip musikken*. Oslo: Universitetsforlaget AS

Moen, Elin, Moen, Torill, Nilsen, Vivi og Postholm, May Britt (red.) (2006). *"Da slipp du å sitt der å vær dum"*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag

Nielsen, Frede (1998). *Almen Musikdidaktikk*. København: Ejlers Forlag

Olsen, Eilev, Hovdenak, Sylvi Stenersen (2007). *Musikk – mulighetenes fag*. Bergen: Fagbokforlaget.

Sandberg, Ralf (1996). *Musikundervisningens yttre villkår og inre liv*. Stockholm: HLS

Förlag. Institutionen för pedagogikk. Lärarhögskolan i Stockholm.

Sæther, M., Solbu, T. (2006). *Musikkisum 4. Elevbok*. Oslo. Cappelen Forlag

Tiller, Tom (1999). *Aksjonslæring*. Kristiansand. Høyskoleforlaget

Varkøy, Øivind (2003). *Musikk – strategi og lykke*. Oslo: Cappelen akademisk forlag

Varkøy, Øivind (1993). *Hvorfor musikk? En musikkpedagogisk idéhistorie*. Oslo: Ad Notam Gyldendal

Internettadresser:

<http://www.trondheim.kommune.no/content.ap?thisId=983185789>

Hentet 31.10.2007

<http://www.trondheim.kommune.no/content.ap?thisId=1117620005>

Hentet 31.10.2007

http://www.udir.no/templates/udir/TM_Læreplan.aspx?id=2100&laereplanid=128961&visning=5&sortering=1

Hentet den 25.11.2007.

<http://musikkisum.cappelen.no>

Hentet den 25.11.2007.

Patricia Hagholm (2001). *Några elevers uppfattningar om musikk och musikundervisning*.

Linköping universitet, Grundskolläraprogrammet, 1-7.

<http://www.ep.liu.se/abstract.xsql?dbid=854>

UDIR (2007). Undersøkelse blant 600 00 skolebarn

http://www.udir.no/upload/Brukerundersokelser%202007/Elevundersokelsen_2007.pdf

hentet 1.april 2008

Rammeplan for kulturskolen. Nome Kommune.

<http://www.nome.kommune.no/kunde/filer/Rammeplan%20-%20Kulturskolen.pdf>

Hentet 22.06.2009

Andre kilder:

Adresseavisen 23. juni, 2009, Kulturbilag s. 4.

Bøe, Odd-Magne (2006 - 2009). *Elevintervjuer*, intervjuet i Trondheim og Malvik kommune.

Tidsrom: 22.oktober 2006 - 21.mars 2009. Trondheim: Upublisert.

Ertesvåg, Frank (2007). *"Tviler på skolereform"*. Avisartikkel hentet 24.november 2007, VG, side 23.

Merakerås, Guro Kulset (2008). *Skreddersydd sangbok*. Artikkel i

Adresseavisen 18.november 2008. Trondheim

Osland, Magne (2007). *Om komposisjon i skolen*. Artikkel. Oslo: Tidsskriftet Arabesk nr.3 2007.

Postholm, May Britt, Moen, Torill (2008). *Erfaringer fra Lade skole*. Kronikk i

Adresseavisen 6.mai 2008. Trondheim

Studentlogg, skrevet av 26 studenter ved MU130, HiST ALT i perioden 2005-2006.

Trondheim: Upublisert.